

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

AFTËSITË SIPËRMARRËSE PËR NJË ARSIM MODERN NË SHQIPËRI Manual

Paketa e punës 6 e dorëzueshme 6.2

December, 2023

Nr. i projektit: 617886-EPP-1-2020-1-FI-EPPKA2-CBHE-SP
Ky projekt është financuar me mbështetjen e Komisionit Evropian

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Bashkëfinancuar nga

Programi Erasmus+ i Bashkimit Evropian, Ngritja e Kapaciteteve në fushën e Arsimit të Lartë –

EAC/A02/2019

Koordinuar nga

Universiteti i Turkut, Finlandë

Koordinuar nga

Universiteti i Vlorës Ismail Qemali, Shqipëri

Partneritet nga

Universiteti i Leonit

Universiteti Teknologjik i Dublinit

Agjencia e Sigurimit të Cilësisë për Arsimin Parauniversitar Universiteti Sportiv i Tiranës

Universiteti Aleksander Moisiu Durres

Universiteti Aleksander Xhuvani Elbasan

Universiteti Eqrem Cabej Gjirokastër

Tipi universitar S. Noli Korçë

Universiteti i Shkodrës Luigj Gurakuqi

Kolegji Universitar Pavaresia Vlore

Përmbajtja

Parathenie	Error! Bookmark not defined.
Projekti Entral shkurt	Error! Bookmark not defined.
Pjesa A. Analiza e nevojave për aktivitetet sipërmarrëse për mësuesit dhe studentët	Error! Bookmark not defined.
defined.	
1. Kufizimet ligjore për aktivitetet sipërmarrëse	Error! Bookmark not defined.
1.1. Pasqyrë e Arsimit të Lartë kombëtar	Error! Bookmark not defined.
1.2. Pasqyrë e trajnimit të mësuesve të të mësuarit gjatë gjithë jetës	Error! Bookmark not defined.
1.3. Politikat kombëtare, kuadri ligjor dhe financimi i aktiviteteve sipërmarrëse	Error! Bookmark not defined.
not defined.	
1.4. Barrierat që u paraqiten universiteteve për të zhvilluar edukimin sipërmarrës dhe aktivitetet që rrjedhin nga kuadri ligjor dhe politik kombëtar	Error! Bookmark not defined.
2. Rezultatet e analizës së nevojave në nivel kombëtar	Error! Bookmark not defined.
2.1. Mësues dhe studiues	Error! Bookmark not defined.
2.2. Student	Error! Bookmark not defined.
2.3. Përfaqësues të bizneseve	Error! Bookmark not defined.
3. Rezultatet e nivelit universitar të analizës së nevojave	Error! Bookmark not defined.
3.1. Universiteti Aleksandër Moisiu Durrës	Error! Bookmark not defined.
3.1.1. Përmbledhja ekzekutive	Error! Bookmark not defined.
3.1.2. Hyrje	Error! Bookmark not defined.
3.1.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen	Error! Bookmark not defined.
3.1.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
3.2. Universiteti “Fan S. Noli”	Error! Bookmark not defined.
3.2.1. Përmbledhja ekzekutive	Error! Bookmark not defined.
3.2.2. Hyrje	Error! Bookmark not defined.
3.2.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen	Error! Bookmark not defined.
3.2.4. Sfidat dhe nevojat kryesore për të promovuar sipërmarrjen	Error! Bookmark not defined.
3.3. Universiteti i Sporteve të Tiranës	Error! Bookmark not defined.
3.3.1. Përmbledhja ekzekutive	Error! Bookmark not defined.
3.3.2. Hyrje	Error! Bookmark not defined.
3.3.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen	Error! Bookmark not defined.
3.3.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
3.4. Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”	Error! Bookmark not defined.
3.4.1. Përmbledhja ekzekutive	Error! Bookmark not defined.

-
- 3.4.2. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 3.4.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen..... **Error! Bookmark not defined.**
- Bookmark not defined.**
- 3.5. Universiteti “Eqrem Çabej” Gjirokastrë..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.1. Përmbledhja ekzekutive **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.2. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen **Error! Bookmark not defined.**
- 3.5.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen..... **Error! Bookmark not defined.**
- Bookmark not defined.**
- 3.6. Universiteti “Ismail Qemali” Vlorë **Error! Bookmark not defined.**
- 3.6.1. Përmbledhja ekzekutive **Error! Bookmark not defined.**
- 3.6.2. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 3.6.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen **Error! Bookmark not defined.**
- 3.6.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen..... **Error! Bookmark not defined.**
- Bookmark not defined.**
- 3.7. Kolegji Universitar Pavarësia Vlorë **Error! Bookmark not defined.**
- 3.7.1. Përmbledhja ekzekutive **Error! Bookmark not defined.**
- 3.7.2. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 3.7.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen **Error! Bookmark not defined.**
- 3.7.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen..... **Error! Bookmark not defined.**
- Bookmark not defined.**
- 3.8. Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi” **Error! Bookmark not defined.**
- 3.8.1. Përmbledhja ekzekutive **Error! Bookmark not defined.**
- 3.8.2. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 3.8.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen **Error! Bookmark not defined.**
- 3.8.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen..... **Error! Bookmark not defined.**
- Bookmark not defined.**
- 4. Praktikat e mira të rasteve në sipërmarrje në universitetet e BE-së****Error! Bookmark not defined.**
- 4.1. Universiteti Teknologjik i Dublinit..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.1. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.2. Perspektiva institucionale për aktivitetet sipërmarrëse **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.3. Karakteristikat e veprimtarive sipërmarrëse **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2. Universiteti i Leonit..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2.1. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2.2. Perspektiva institucionale për aktivitetet sipërmarrëse **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2.3. Karakteristikat e veprimtarive sipërmarrëse **Error! Bookmark not defined.**
- 4.3. Universiteti i Turkut **Error! Bookmark not defined.**
- 4.3.1. Hyrje **Error! Bookmark not defined.**
-

4.3.2. Perspektiva institucionale për aktivitetet sipërmarrëse	Error! Bookmark not defined.
4.3.3. Karakteristikat e veprimtarive sipërmarrëse	Error! Bookmark not defined.
Pjesa B. Vlerësimi i kurseve të trajnimit (D.2),	Error! Bookmark not defined.
UTU	Error! Bookmark not defined.
TID	Error! Bookmark not defined.
ULE	Error! Bookmark not defined.
Pjesa C. Vlerësimi i kurseve pilot (D.4),	Error! Bookmark not defined.
Përmbledhje e procesit	Error! Bookmark not defined.
Target groupet	Error! Bookmark not defined.
Pilotët për mësuesit e shkollës fillore	Error! Bookmark not defined.
Pilotët për mësuesit e mesëm	Error! Bookmark not defined.
Pilotët e kampit të inovacionit për studentët	Error! Bookmark not defined.
Pilotët drejt mendësisë sipërmarrëse për mësuesit e universiteteve	Error! Bookmark not defined.
Pjesa 4. Raporti përfundimtar i cilësisë dhe ndikimit (D.5.4)	Error! Bookmark not defined.
5. Annexes	Error! Bookmark not defined.
ANNEX 1. Pyetësor anketues për mësuesit	Error! Bookmark not defined.
ANNEX 2. Pyetësor anketues për studentët	Error! Bookmark not defined.
ANNEX 3. Pyetësori i anketës për kompanitë	Error! Bookmark not defined.
ANNEX 4. Numri i studentëve dhe lista e diplomave dhe moduleve që marrin pjesë në seminare mbi PERSPEKTIVA E BIZNESIT dhe krijimin e EBT-ve	Error! Bookmark not defined.
ANNEX 5. Shembull i PROGRAMIT LEAN START-UP	Error! Bookmark not defined.
ANNEX 6. Panairi i talenteve të biznesit	Error! Bookmark not defined.
6. Referenca	Error!

Bookmark not defined.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Parathënie

Projekti EntrAL shkurtimisht

Projekti EntrAL mbështet punësimin e të diplomuarve të rinj përmes arsimimit mbi sipërmarrjen.

Po adreson prioritetet shqiptare duke nxitur arsimin mbi sipërmarrjendhe mendimi sipërmarrës në nivelet parauniversitare dhe universitare, duke mbështeturpunësimin e studentëve dhe të diplomuarve të ardhshëm.

Objektivi i përgjithshëm i projektit është të rrisë ndërgjegjësimin sipërmarrës në gjuhën shqipe. Institucionet Arsimore (IAL -të dhe shkollat) për të mbështetur aftësitë e të diplomuarve që përputhen me kërkesat e jetës së punës dhe shoqërisë moderne. Për këtë arsye, projekti synon për sjellë një mendje sipërmarrëse në nivelet universitare dhe shkollore, duke inkurajuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, duke ushqyer sjelljen sipërmarrëse nga studentët dhe ne mbështetjen e krijimit të sipërmarrjeve të reja. Kjo do të ketë një ndikim në strukturën e ekonomisë shqiptare në planin afatgjatë, duke nxitur biznese të reja dhe inovative.

Objektivat specifike të projektit janë ngritja e ndërgjegjësimit për sipërmarrjen për mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët duke prezantuar metodologji të rëndësishme inovative të mesimdhënies për edukimin mbi sipërmarrjen. Studentët do të fitojnë aftësi dhe njohuri të rëndësishme për shoqërinë dhe tregun e punës. Bizneset do të ndikohen drejtpërdrejt nga aftësitë e reja të punonjësve të ardhshëm.

Duke organizuar kurse sipërmarrëse në nivele të ndryshme arsimore (parauniversitare dhe nivelet universitare) dhe për një audiencë të madhe (mësues parauniversitar, mësues universitar dhe studentët), projekti nuk mbështet vetëm mendjen sipërmarrëse të nxënësve me arsimim të lartë por, edhe mësues parauniversitar, të cilët do të nxisin brezin e ardhshëm të mendojnë jashtë kutisë dhe të drejtohen më shumë drejt rrezikut.

Mësuesit mbështeten nga strukturat dhe mekanizmat e universitetit (LLL, aktivitete për stafin), mësuesit parauniversitar dhe universitar nxisin lidhjen me biznesin për të siguruar rëndësinë e mësimdhënies së tyre dhe përditësimin e njohurive dhe ekspertizës së tyre. Përveç kësaj, studentët fitojnë aftësi të transferueshme të cilat kërkohen nga punëdhënësit e ardhshëm, të cilat ata i marrin nga mësuesuesit mbështetjen dhe këshillat më të mira për sa i përket ndërmarrësisë dhe aftësive që lidhen me qëndrim sipërmarrës, duke mbështetur punësimin e tyre pas diplomimit. Kurset do të ofrojnë mënyra të reja të të menduarit me synimin për të sjellë ide të reja biznesi që nxisin inovacionin dhe biznese të qëndrueshme.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Projekti do të përdor qendrat e specializuara tashmë të formuara të trajnimit të mësuesve (U3M AL dhe TEAVET) në përputhje me nevojat e MESY për të rritur mendjen sipërmarrëse të vendosur në nivel kombëtar përmes trajnimit të akredituar të mësuesve dhe moduleve të ndërmarrësisë duke përdorur metodologjitë shkencore, çështjet pedagogjike, etikën dhe TIK - un në mësim. Ekspertiza e re dhe standardi i trajnimit të mësuesve në ndërmarrësi do të vendoset në universitetet shqiptare dhe shkollat përmes organizimit të seminareve në universitetet shqiptare dhe vizitave trajnuese në Universitetet evropiane. Kompanitë po marrin pjesë në seminarët e organizuara në Shqipëri duke kontribuar në hartimin dhe zbatimin e moduleve.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Analiza e nevojës mbi aktivitetet sipërmarrëse për mësuesit dhe studentët shkurtimisht.

Kjo paketë e parë pune përgatit strukturën për aktivitetet e ardhshme. Si aktivitete përgatitore, partnerët kanë hulumtuar situatën aktuale mbi mendjen sipërmarrëse.

Universitetet shqiptare u përqëndruan në praktikat mësimore dhe kurset ekzistuese mbi sipërmarrjen; MASR për nevojat për edukim sipërmarrës për trajnimin e mësuesve LLL; Partnerët Evropianë mbi praktikat e rasteve të mira që mund të jenë të rëndësishme për kontekstin shqiptar. Rezultatet e analizës së nevojave janë paraqitur dhe diskutuar në seminarin “Drejt një mendje Sipërmarrëse ”në Shkodër, Shqipëri më 20-21 Prill 2021 mes partnerëve, Ministria e Arsimit dhe Sportit, sipërmarrësit, etj në mënyrë që të ndërmerren ndjekjen e hapave të hartimit dhe zbatimit të kurseve përmes qendrave ekzistuese.

Ky raport përfundimtar është i disponueshëm në gjuhën angleze dhe shqipe si sfond i punës për projektin, mbledhjen e raporteve të ofruara nga secili partner, diskutimet dhe kontributin e seminarit. Raporti gjithashtu vepron si një propozim për zbatimin e edukimit mbi sipërmarrjen për mësuesit dhe studentët duke theksuar kontributin e universiteteve si ofruesit kryesorë të vazhdueshëm zhvillim profesional.

Qëllimi i këtij raporti

Ky raport përgatit strukturën për aktivitetet e ardhshme dhe paraqet rezultatet kryesore të nevojat për vlerësimin e fazës së parë të projektit EntrAL. Analiza e paraqitur në këtë raport bazohet në punën në tavolinë (material në dispozicion dhe praktikat më të mira ekzistuese) dhe anketat për mësuesit e universitetit, studiuesit, studentët dhe përfaqësuesit e kompanisë për të kuptuar nevojat aktuale.

Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë ka analizuar nevojat për edukimin mbi sipërmarrjen për mësimin gjatë gjithë jetës, trajnimi i mësuesve dhe politikat e mundshme të cilave i referohet. Situata aktuale në mendjen sipërmarrëse, opinionet dhe pikëpamjet nga studentët, mësuesit dhe sipërmarrësit/përfaqësuesit e industrive do të prezantohen. Rezultatet e analizës do ndikojnë në zhvillimin e kurrikulave të mësuesve të rinj e cila përfshin kompetencën e trajnimit psiko-pedagogjik për mësuesit e rinj.

Ky publikim pasqyron pikëpamjet e autorëve vetëm dhe Komisioni nuk mund të mbahet përgjegjës për çdo përdorim, i cili mund të bëhet nga informacioni i përmbajtur në të Fakultetet e Edukimit në universitetet partnere shqiptare kanë analizuar nëse kompetenca e sipërmarrjes zhvillohet në kurrikulat e arsimit të lartë të cilat janë trajnime mësuesit e ardhshëm. Secili

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

universitet partner, shqiptar dhe evropian, ka rishikuar gjithashtu se si mendësia dhe aktivitetet e sipërmarrjes organizohen brenda institucionit të tyre, duke prezantuar mjedise të ndryshme që mbështesin sipërmarrjen.

Për më tepër, partnerët evropianë kanë identifikuar dhe paraqitur praktika rastesh me ndikim që mund të jetë e rëndësishme të zbatohet në kontekstin shqiptar

Kufizimet ligjore për aktivitetet sipërmarrëse

Dorina Rapti, Eriksen Mersinllari

1.1 Kornizë e Arsimit të Lartë kombëtar

Arsimi i lartë dhe lidhjet e tij me kërkimin dhe inovacionin luajnë një rol kyç në individin dhe zhvillimin social, duke përgatitur specialistët që i duhen vendit për të siguruar rritjen e ekonomike dhe prosperitetin e shoqërisë. Ofruesit e arsimit të lartë kanë një shkallë të konsiderueshme të autonomisë institucionale dhe autonomisë të plotë akademike. Roli i shtetit është të përcaktojë kuadrin ligjor për arsimin e lartë, duke garantuar mundësi të barabarta për të gjithë, përfshirë kuadrin e sigurimit të cilësisë, për të cilin ekzistojnë standarde brenda zones së Arsimit të Lartë Evropian (SHALRIM). Një kuadër i tillë përcaktohet me Ligjin Nr. 80/2015 për arsimin e lartë dhe kërkime shkencore dhe relevante me ligje.

Sot në Shqipëri, ekzistojnë 15 institucione publike dhe 25 private të arsimit të lartë ose 14 institucionet për 1 milion banorë që është në nivelin e disa vendeve të rajonit, por mbi nivelin e Bashkimit Evropian - 7 IAL për 1 milion banorë. Shqipëria ka rreth 4,900 studentë për 100,000 banorë ndërsa raporti i regjistrimit bruto në arsimin e lartë është 58.8%.

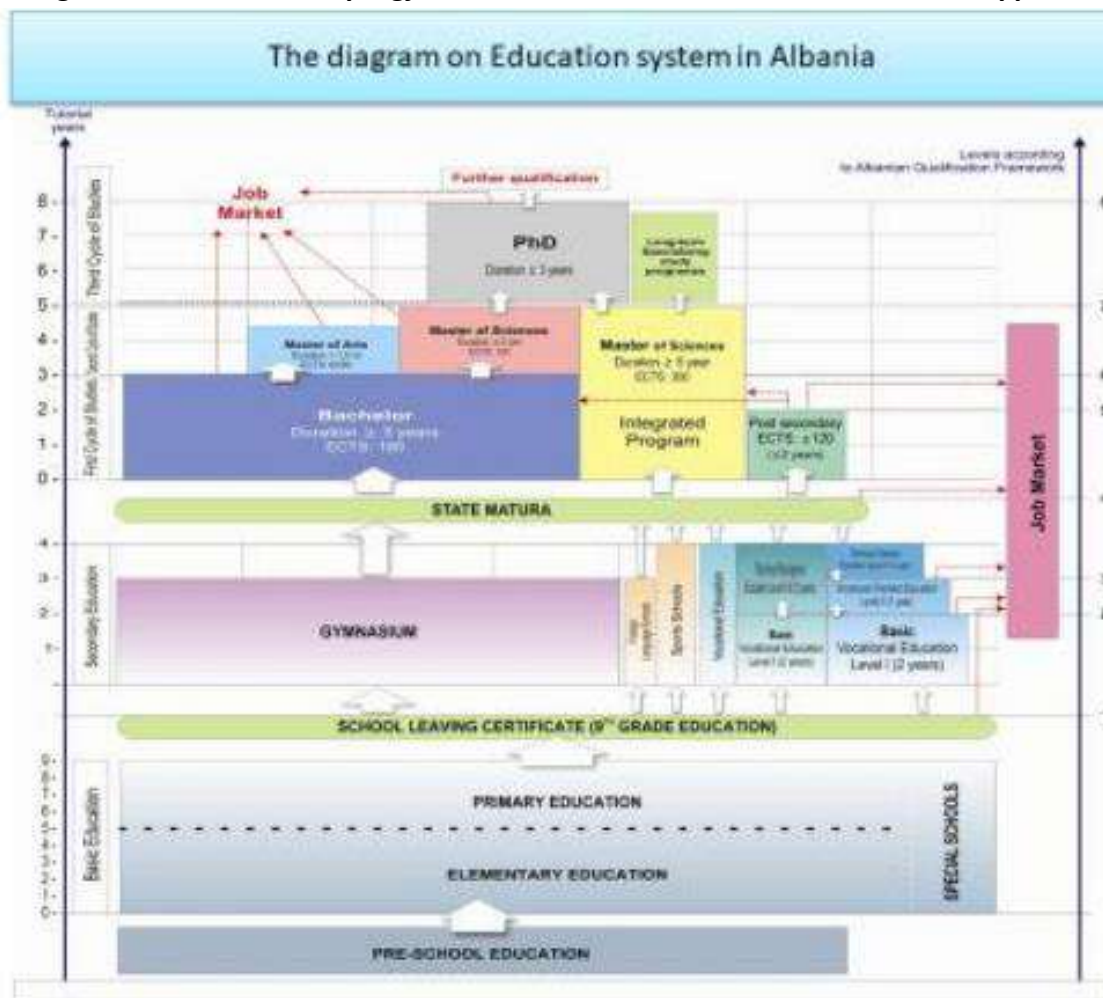
Në sistemin e arsimit të lartë ka një larmi të madhe ofertash akademike ndërsa numri i programeve të studimit është mbi 1,300. Fushat në të cilat u diplomuan shumica e vajzave janë "Edukimi" me 81.4%, e ndjekur nga "Shëndeti dhe Mirëqenia" me 79.1% dhe "Artet dhe Shkencat Humane" me 78.2%. Fushat në të cilat u diplomuan më shumë djem janë "Shërbimet" me 73.6%, "Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim" me 62.6%, dhe "Bujqësi, pylltari, peshkim dhe veterinar" me 55.1%. Ndërkohë, interesi për programet STEM (shkencë, teknologji, inxhinieri dhe matematikë) po rritet vazhdimisht dhe 26.7% e studentëve ndjekin programet në Shkencat e Natyrës, Matematikë dhe Statistikë; Teknologjia e Informacionit dhe Komunikimit; si dhe Inxhinieri, prodhim dhe ndërtim.

Hendeku teori-praktikë në formimin e studentëve krijon vështirësi për përfshirjen e tyre në tregun e punës. Organizimi i praktikave të studentëve përmes marrëveshjeve të zyrtarizuara që

institucionet akademike të arsimit të lartë të zhvillohen me institucione publike, agjenci, biznese dhe kompani private, si dhe zhvillimin e një studimi më shumë programe ndërdisiplinore është një garanci për një ndërlidhje më të mirë të programeve të studimit me nevojatë shoqërisë, ekonomisë dhe kërkesave të tregut të punës.

Kriteret e pranimit, të përcaktuara nga IAL -të, bazohen kryesisht në arritjet e të diplomuarve dhe kandidatët në arsimin e mesëm të lartë. Vendosija e pragut 6.5 të mesatares së shkollës së mesme (në disa programe 7.5 dhe 8 për mësuesit) ka rritur cilësinë e studentëve të regjistruar programet Bachelor.

Figura: 1.1. Struktura e përgjithshme e sistemit arsimor të sistemit në Shqipëri

Bashkëpunimi ndërkombëtar në institucionet e arsimit të lartë menaxhohet nga zyrat e marrëdhëniet ndërkombëtare. Këto zyra janë ngritur pothuajse në të gjitha IAL -të shqiptare dhe bashkëpunojnë ngushtë me IAL -të e huaja për njohjen e lëvizshmërisë së studentëve dhe

ato ndërkombëtare diplomat, legalizimin e dokumenteve, transferimin e studimeve dhe marrëveshjet reciproke. Zyrat e Marrëdhënieve Ndërkombëtare mbulojnë zbatimin dypalëshe dhe shumëpalëshe, marrëveshjet dhe zbatimin e projekteve ndërkombëtare. Këto zyra bashkëpunojnë ngushtë me Zyren Shqiptare Erasmus + përmes aktiviteteve të tilla si organizimi i Erasmus + Dita Informuese, seminare ekspertësh, sesione informacioni në vend për programet e BE-së. Që nga viti 2015, Erasmus+ ka mundësuar lëvizjen afatshkurtër në Evropë nga pjesët e tjera të botës për studentët, studiues dhe staf akademik. Gjatë periudhës 2015-2019, Shqipëria mori pjesë në 114 Projektet Erasmus + "Ndërtimi i Kapaciteteve në Arsimin e Lartë"

Edukimi parashkollor ofrohet në kopshte dhe klasa përgatitore ku ndjekin fëmijët e moshës 3-6 vjeç dhe nuk është e detyrueshme. Klasat përgatitore funksionojnë në arsimin fillor dhe frekuentohen nga fëmijë 5-vjeçarë që nuk kanë ndjekur arsimin parashkollor.

Procesi mësimor zhvillohet sipas një kurrikule që konkretizon standared e miratuara. Arsimi bazë u ofrohet atyre mbi 6 vjeç - 15 vjeç, zgjat nëntë vjet dhe është e detyrueshme. Studentët ndjekin institucionet arsimore që ofrojnë arsim bazë deri në moshën 16 vjeç. Njerëzit që mbushin moshën 16 vjeç, por nuk arrijnë të përfundojnë arsimin bazë, mund të përfundojnë atë në shkollat me kohë të pjesshme. Rreth 92% e nxënësve që përfundojnë arsimin bazë vazhdojnë marrin arsim të mesëm të lartë.

Arsimi i mesëm i lartë ofrohet aktualisht si arsim i mesëm i përgjithshëm (gjimnazi), arsimi profesional dhe arsimi i orientuar (artistik, sportiv, etj.). Sekondare arsimi ofrohet: a) me kohë të plotë; b) me kohë të pjesshme; c) në distancë.

Arsimi i mesëm me kohë të plotë është i hapur për të gjithë studentët që përfundojnë arsimin bazë, jo më të vjetër se 18 vjet. Forma alternative e arsimit (me kohë të pjesshme), për këtë nivel arsimimi, është e hapur.

Arsimi i Lartë. Sipas nenit 70, pika 4 e ligjit 80/2015, "Programet e studimit të lartë në institucionet arsimore organizohen në tre cikle të njëpasnjëshme: cikli i parë, cikli i dytë dhe cikli i tretë, referuar niveleve 6-8 të Kuadrit Shqiptar të Kualifikimeve. Më e lartë institucionet arsimore ofrojnë edhe diploma profesionale, duke iu referuar nivelit 5 të **Kornizes Shqiptare të Kualifikimeve**.

- **Programe studimi profesionale.** Institucionet e arsimit të lartë mund të ofrojnë programe studimi të karakter profesional, pas arsimit të mesëm, me 60 ose 120 kredite trajnimi, referuar nivelit të pestë të kornizes Shqiptare të Kualifikimeve. Kohëzgjatja e tyre normale është një ose dy vite akademike dhe në fund lëshohet përkatësisht "Certifikatë Profesionale" ose "Diplomë Profesionale" në fushën e arsimit të përfunduar.

- **Programet e ciklit të parë të studimeve.** Programet e ciklit të parë të studimit, referuar në nivelin 6 të Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve, organizohen me jo më pak se 180 mkredite evropiane (ECTS) dhe kohëzgjatja e tyre normale është tre vite akademike. Studentët në programet universitare diplomohen me një provim të përgjithshëm përfundimtar ose tezë diplome. Në fund të programeve të ciklit të parë, lëshohet një diplomë "Bachelor" në fushën e arsimit të përfunduar.
- **Programet e studimit të ciklit të dytë.** Cikli i dytë i studimeve përfshin programet e studimit "Master i Shkencave", "Master i Arteve" dhe "Master Profesional", duke iu referuar nivelit 7 të Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve. Programet e studimit "Master i Shkencave" ofrojnë të diplomuar me njohuri të thella teorike, si dhe trajnime për kërkime shkencore në një fushë të caktuar. Këto programe organizohen në: a) programe që realizohen me jo më pak se 120 kredite trajnimi pas ciklit të parë dhe me një kohëzgjatje normale prej dy vitet akademike; programe studimi të integruara të ciklit të dytë, të cilat realizohen me 300 dhe 360 kredite dhe me kohëzgjatje normale, përkatësisht pesë dhe gjashtë vite akademike.
- Studimet e ciklit të dytë "Master i Shkencave" përfundojnë me tezën e diplomës dhe në fund të tyre, lëshohet një diplomë "Master i Shkencave" në fushën e arsimit.
- Programet e studimit "Master profesional" u sigurojnë të diplomuarve profesionalizëm të thelluar njohuri në një fushë të caktuar. Këto programe organizohen me 60 ose 120 kredite dhe kohëzgjatja e tyre normale është një ose dy vite akademike. Studimet e ciklit të dytë "Master profesional" përfundojnë me një provim përfundimtar të formimit ose tezën e diplomës dhe në përfundim të tyre, lëshohet një diplomë "Master profesional" në fushën e arsimit të përfunduar.
- **Programet e studimit të ciklit të tretë.** Cikli i tretë i studimeve përfshin programe studimi të "Master Ekzekutiv", programe studimi të specializuara afatgjata, si dhe studime doktore, referuar nivelit 8 të Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve. Programet e studimit të "Masterit Ekzekutiv" ofrojnë një nivel të lartë të arsimit shkencor dhe profesional. Kanë një kohëzgjatje normale një ose dy viteve akademike dhe organizohen me 60 ose 120 kredite respektivisht. Këto programe përmbillen me një tezë diplome dhe në fund të tyre lëshohet një diplomë "Master Ekzekutiv" në fushën e arsimit. Studimet e specializuara afatgjate janë programe të aftësimi profesional që ofrojnë njohuri për specifikat profesionale. Ato zgjasin jo më pak se dy vite akademike dhe organizohen me jo më pak se 120 kredite. Këto programe përfundohen me një provim trajnimi ose një tezë diplome dhe në fund të tyre lëshohet një "Diplomë Specializimi" në fushën përkatëse të programit të

studimit. Studimet e doktoraturës janë ndërtuar mbi programet individuale për trajnimin e pavarur të kandidatëve në kërkime në fushat e përcaktuara nga njësia bazë ose njësia kryesore. Ato bazohen në aktivitete shkencore kërkimore dhe krijuese. Studimet e doktoraturës nuk zgjasin më pak se tre deri në pesë vite akademike. Në përfundim të studimeve të doktoratës, lëshohet diploma e gradës shkencore "Doktor". Institucionet e arsimit të lartë vendosën kriteret për vlerësimin vjetor të progresit të kandidatëve dhe vazhdimësinë e tyre të punës për zhvillimin e projektit kërkimor.

- **Trajnimi fillestar i mësuesve.** Në sistemin arsimor parauniversitar të Republikës së Shqipërisë, ka rreth 36,890 mësues, nga të cilët 32,218 në sektorin publik. Që nga viti 2013, gjithsej numri i mësuesve ka ndryshuar shumë pak, ndërsa raporti student-mësues është vazhdimisht në rënie, që tregon një numër më të madh të personelit mësimor në krahasim me standardin, veçanërisht në zonat rurale. Kështu, brenda një dekade, raporti mesatar student-mësues në bazën arsimi u ul nga 17: 1 në 13.

Gjatë dy dekadave të fundit, mësuesit në Shqipëri iu nënshtruan disa kërkesave të reja në lidhje me trajnimin e tyre. Që nga viti 2007 me futjen e sistemit të Bolonjës, program për trajnimin fillestar të mësuesve ka zgjatur 3 vjet ose 3 + 1 vjet ose 3 + 2 vjet në varësi llojin e profilit / lëndët përkatëse. Ligji i ri për Arsimin e Lartë nr. 80/2015 siguron se:

- Mësuesi për arsimin parashkollor duhet të ketë marrë diplomën e ciklit të parë "Bachelor" i cili formon mësuesit e arsimit parashkollor;
- Mësuesi për arsimin fillor duhet të ketë marrë diplomën e ciklit të parë "Bachelor" dhe diplomën e ciklit të dytë "Master profesional", e cila formon mësuesit e arsimit fillor, ose diplomë për arsimin fillor ish të lartë të institutit të lartë pedagogjik
- Mësuesi për arsimin 9-vjecar dhe arsimin parauniversitar duhet të ketë marrë diplomën e ciklit të parë "Bachelor" në fushën / lëndët e arsimit të mesëm të ulët arsimin dhe arsimin e mesëm të lartë dhe diplomën e ciklit të dytë "Master" me 120 ECTS në fushën e mësimdhënies, lidhur me programin e studimit të ciklit të parë,

Neni 83 i Ligjit për Arsimin e Lartë përcakton se trajnimet e përgjithshme psiko-pedagogjike përbëjnë 25% të të gjithë kurrikulës në ciklin përkatës të studimit sipas profilit të mësuesve në arsimin parauniversitar. Në këtë kontekst, të gjitha fakultetet e arsimit bashkojnë lëndët që do të zhvillohen në këtë trajnim, përmbajtja e të cilit duhet të jetë në përputhje me kërkesat e arsimit parauniversitar për kompetencat e trajnimit të përgjithshëm të mësuesve. Neni 83 përcakton gjithashtu se programet e studimit të ciklit të dytë, të cilat formojnë mësues të të njëjtave lëndë / profil mësimor, do të ketë të paktën 80% të kurrikulës me përmbajtje të ngjashme. Në këtë kontekst, po punohet:

- Së pari të gjitha fakultetet mësimore të të njëjtit profil për të unifikuar programin e studimit që formon mësues për të njëjtën lëndë / profil
- Së dyti, të gjitha fakultetet mësimore të të njëjtit profil të barazohen në masën 80% të përmbajtja e kurrikulës (lëndët dhe rezultatet e të nxënit) për formimin e mësues të së njëjtës lëndë / profil duke e harmonizuar atë me kurrikulën e arsimit parauniversitar.

Ligji për Arsimin e Lartë, neni 81, mundëson vazhdimësinë e programeve të studimit. Në këtë kontekst, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë / ASCAP së bashku me 8 IAL -të shqiptare dhe 3 IAL Evropian u përfshinë në projektin "Zhvillimi i kompetencave të mësuesve për një sistem gjithëpërfshirës i zhvillimit profesional të mësuesve. "(TEAVET). Ky projekt u financua nga Komisioni Evropian, programi Erasmus + dhe kishte si fokus kryesor mbi ngritjen e kapaciteteve të personelit akademik të IAL -ve shqiptare për trajnimin e mësuesve si dhe krijimi i një sistemi trajnimi përmes qendrave të të mësuarit gjatë gjithë jetës në këto IAL. MASH/ ASCAP u përfshi në orientimin e IAL -ve në hartimin e moduleve të trajnimit (16 module trajnimi) në fushat e: Mësimi dixhital, Strategjitë e mësimdhënies / të nxënit, Qytetaria Aktive, Përfshirja në Edukim, Mësimi i Kulturës, Leximi i shkrimit të mediave, etj

1.2 Pasqyrë e trajnimit të mësuesve gjatë gjithë jetës

Zhvillimi i vazhdueshëm profesional i stafit arsimor orientohet dhe rregullohet nga dokumentet: ligji nr. 69/2012, datë 21 qershor 2012 "Për arsimin parauniversitar në Republikën e Shqipërisë ", e ndryshuar; udhëzimi nr. 1, në datë 20 janar 2017" Për funksionimin e sistemit të zhvillimit të vazhdueshëm profesional të stafit arsimor "; raporti "Identifikimi i nevojave për trajnim të mësuesve dhe drejtuesve 2021-2025"; urdhri "Në ngritjen e komisionit të akreditimit për programet e trajnimit", të ndryshuar.

Legjislacioni thotë se mësuesit dhe drejtorët duhet të trajnohen të paktën 3 ditë në vit dhe që trajnimi të kryhet sipas sistemit "kërkesë-ofertë", bazuar në nevojat e mësuesit dhe ofertat nga agjencitë e akredituara të trajnimit. Në këtë kontekst, është krijuar një portal i ri : <https://trajnime.arsimi.gov.al> ku ka seksionin e tij modulet e akredituara nga Projekti TEAVET Erasmus+. Ky portal mundëson: transparencën e trajnimit të akredituar module; orari i trajnimit që do të hartohet nga agjencitë e trajnimit; regjistrimi i të gjithëve mësues të trajnuar nga këto agjenci; monitorimin dhe llogaridhënien e agjencive trajnuese për zhvillimi i trajnimit; krijimin e një baze të dhënash online për të gjithë mësuesit e trajnuar; vlerësimi i mësuesit për trajnime të organizuara; transparenca e tarifës së kredisë, e cila është vendosur jo më shumë se kredit minimal në ciklin e dytë të studimeve në IAL.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Legjislacioni thotë se mësuesit dhe drejtorët duhet të trajnohen të paktën 3 ditë në vit dhe që trajnimi të kryhet sipas sistemit "kërkesë-ofertë", bazuar në nevojat e mësuesit dhe ofertat nga agjencitë e akredituara të trajnimit. Në këtë kontekst, është krijuar një portal:

<https://trajtime.arsimi.gov.al> ku ka në seksionin e tij modulet e akredituara nga Projekti TEAVET Erasmus+. Ky portal mundëson: transparencën e trajnimit të akredituar orari i trajnimit që do të hartohet nga agjencitë e trajnimit; regjistrimi i të gjithëve mësues të trajnuar nga këto agjenci; monitorimin dhe llogaridhënien e agjencive trajnuese për zhvillimi i trajnimit; krijimin e një baze të dhënash online për të gjithë mësuesit e trajnuar; vlerësimi i mësuesit për trajnime të organizuara; transparenca e tarifës së kredisë, e cila është vendosur jo më shumë se kredit minimal në ciklin e dytë të studimeve në IAL-te.

ASCAP ka zhvilluar standardet profesionale të trajnimit të përgjithshëm dhe subjektet e trajnimit për mësuesit në sistemin arsimor parauniversitar, i cili mund të përdoret si udhëzues për hartimin e programeve të reja për trajnimin fillestar të mësuesve, për përcaktimin e nevojave të zhvillimit profesional të mësuesit dhe për hartimin e moduleve të trajnimit.

Si pjesë e mbështetjes ASCAP për zhvillimin profesional të mësuesve dhe drejtuesve të shkollave, rreth 22.000 personel arsimor kanë marrë trajnim falas për çdo vit shkollor, duke mbuluar mbi 60% e trajnimit në sistemin arsimor parauniversitar. Këto trajnime janë kryer me mbështetjen e agjencive të trajnimit dhe IAL -ve që ofrojnë trajnime falas për mësuesit dhe funksionimin e rrjeteve profesionale të mësuesve.

Brenda zhvillimit profesional të mësuesve, rrjetet profesionale të mësuesve kanë ngritur sipas profileve përkatëse ose sipas roleve të mësuesve në shkolla forcimi e rrjeteve profesionale të mësuesve, ka qenë fokusi i punës së ASCAP në procesin e zbatimit të kurrikulës të bazuar në kompetenca. Rrjetet profesionale të mësuesve për secilën lëndë furnizohen vazhdimisht me materiale mbështetëse, të shoqëruara me takime dhe trajnime për zbatimin e tyre.

Aktualisht ka 1.200 profesionistë të rrjeteve, të cilat janë trajnuar nga ASCAP. Arsyeja pse funksionojnë rrjetet profesionale është sepse mësuesit i shohin ato si një vend ku mund të ndajnë përvojat, përvojat e tyre, shqetësimet dhe arritjet. Menaxheri i rrjetit ka kohë nga niveli i tij për t'i kushtuar punës pasi ai është ulur nga norma për 2 orë në javë.

Komisioni i Akreditimit ka akredituar 466 module trajnimi, të cilat ofrohen nga 59 agjencitë e trajnimit. Bazuar në udhëzimin nr. 1, të datës 20 Janar 2017 të Ministrit të Edukimi dhe Sporti "Funksionimi i sistemit të zhvillimit të vazhdueshëm profesional të stafit arsimor ", si dhe prioritetet për katër vitet e fundit, ASCAP ndërmori punën për të kryer identifikimin dhe mbledhjen e nevojave për zhvillimin profesional të mësuesve dhe drejtuesve 2021-2025. Ky proces, i cili kryhet një herë në katër vjet, shtrihet në të gjithë hierarkinë e institucioneve të

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

sistemit arsimor parauniversitar, duke mundësuar një "skanim" të plotë të nevojave dhe situatës në sistem. Instrumenti u ndërtua nga disa rubrika / fusha të identifikuara si kryesore dhe të nevojshme për zhvillimin profesional të mësuesve: planifikimi dhe zbatimi i kurrikulës së kompetencave, mësimdhënies dhe të mësuarit, kompetencat kryesore (përfshirë sipërmarrjen), kujdesi për studentët në të mësuar vështirësitë, vlerësimi i të mësuarit, portofoli i studentëve, etika dhe komunikimi, bashkëpunimi me komunitetin, përfshirja për zhvillimin e shkollës, etj. Instrumenti është dhënë në dispozicion për të gjithë stafin arsimor në vend dhe u arrit nga 20.288 rreth 72%

e tyre. Të dhënat e grumbulluara u përpunuan në formën e një raporti të përgjithshëm duke paraqitur një grup të gjetjet për secilën fushë të vlerësuar. Rekomandimet nga ky raport mund të arrihen në module trajnimi për të përmbushur nevojat e mësuesve.

1.3 Politikat kombëtare, kuadri ligjor dhe financimi i aktiviteteve sipërmarrëse

Edukimi mbi ndërmarrësinë aktualisht po promovohet fuqishëm në shumicën e vendeve evropian dhe përtej. Kjo kompetencë ka zënë një vend të rëndësishëm dhe ka ridimensionuar politikat e sotme arsimore të BE -së dhe si rezultat, roli i individit për të kryer sipërmarrja për veten dhe për shoqërinë është shfaqur, duke ndikuar drejtpërdrejt në cilësinë e jetës të të gjithë shoqërisë. Në kontekstin e vendit tonë (një vend që përgatitet të anëtarësohet në BE), edukimi sipërmarrës si objektiv strategjik për arsimin dhe ekonominë, krijon premisa për të nxitur frymën e iniciativës dhe inovacionit, punësimin dhe vetëpunësimin, orientimin në punë dhe edukimin e të rinjve referuar aktualitetit të zhvillimeve dhe perspektivat në tregun e punës.

Kuadri i kurrikulës së arsimit parauniversitar, i miratuar nga MASR, thotë se “Arsimi parauniversitar krijon kushte dhe mundësi që studentët të: ndërtojnë dhe zhvillojnë njohuritë, aftësitë, qëndrimet dhe vlerat e kërkuara nga një shoqëri demokratike; të zhvillohet në mënyrë të pavarur dhe gjithëpërfshirëse; për të kontribuar në ndërtimin dhe mirëqenien personale të shoqërisë shqiptare dhe përballimin e sfidave të jetës në mënyrë konstruktive”. Ky dokument thotë se në arsimin parauniversitar studentët:

- kultivon identitetin personal, kombëtar dhe përkatësinë kulturore;
- fitojnë vlera të përgjithshme kulturore dhe qytetare;
- zhvillohen në aspektet intelektuale, etike, fizike, sociale dhe estetike;
- të zhvillojnë përgjegjësi për veten, të tjerët, shoqërinë dhe mjedisin;
- trajnohen për jetën dhe punën, në kontekste të ndryshme shoqërore dhe kulturore;
- janë në gjendje të mësojnë gjatë gjithë jetës;
- të zhvillojë frymën e ndërmarrësisë;
- përdorimi i teknologjive të reja

Ligji për Arsimin Parauniversitar Nr. 69/2015, i ndryshuar, dhe korniza e dokumentit të kurrikulës thotë se kompetencat kryesore e të mësuarit gjatë gjithë jetës që kalojnë përmes kurrikulës së arsimit parauniversitar janë:

- Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit (Studenti komunikon në mënyrë efektive)
- Kompetenca e të menduarit (Studenti mendon në mënyrë krijuese)
- Kompetenca e nxënësit për të mësuar
- Kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin. (Studenti kontribuon në mënyrë produktive)

- Kompetenca personale (Studenti bën një jetë të shëndetshme)
- Kompetenca qytetare (Nxënësi angazhohet për të mirën e përbashkët)
- Kompetenca dixhitale (Studenti përdor teknologjinë për të nxitur inovacionin)

Sipërmarrja si kompetencë kryesore në të gjitha lëndët e kurrikulës përfshin kreativitetin, novacionin dhe marrjen e rrezikut si dhe aftësinë për të planifikuar dhe menaxhuar projekte në mënyrë që të arrihen kompetencat.

Sipërmarrja është një ide dhe qasje. Është më shumë se një vlerë ekonomike, është një vlerë shoqërore dhe një investim. Në këtë drejtim, u kërkua që sipërmarrja të shkojë përtej kuadrit të lëndëve ekonomike dhe të përfshihen në arsimin parashkollor (natyrisht dhe në arsimi bazë) me elementë të tillë si liria e lojës, liria për kreativitet, ndjenja e bashkëpunimi, iniciativa, kurioziteti, kalimi i rrezikut, të edukohen me vetëbesim, kërkimore.

Objektivi kryesor i sistemit tonë arsimor dhe edukimit të të rinjve janë krijimi i aftësive dhe kompetencat që i çojnë në punësim dhe vetëpunësim. Duke krijuar dhe nxitur aftësitë sipërmarrëse tek të rinjtë i bën ata më të përgatitur dhe aktivë përballë tregut të punës.

Sot merret parasysh vetëpunësimi i të rinjve, bazuar në aftësitë, energjinë dhe kreativitetin e tyre si një mënyrë shumë efektive për të përmirësuar punësimin dhe për të krijuar një rritje personale dhe ekonomike.

Në këtë kontekst, përveç të qenurit një kompetencë kryesore e të mësuarit gjatë gjithë jetës në kurrikulen e arsimit parauniversitar, arsimi mbi ndërmarrësinë është zhvilluar aktualisht në arsimin e mesëm të lartë kryesisht në lëndën e 12-vjetëve me diplomë në Ekonomi dhe të përgjithshme dhe karakter profesional si më poshtë:

Nr	Zgjedhje te moduleve me karakter profesional dhe te pergjithshëm	Orë Mësimore
1	Edukim financiar	36 orë mësimore
2	Edukim karriere	36 orë mësimore
3	Edukim shendetesor, aftesitw e jetes, edukim seksual	36 orë mësimore
4	Pronë intelektuale	36 orë mësimore
5	I foluri ne publik	36 orë mësimore
6	Markat tregtare dhe patentat	36 orë mësimore
7	Drejtimi për një ditë	36 orë mësimore
8	Kompani studentore	36 orë mësimore
9	Guida turistike	36 orë mësimore

10	E të tjera	36 orë mësimore
----	------------	-----------------

Ndërkohë, Komisioni i Akreditimit për programet e trajnimit ka akredituar 21 module duke trajtuar temën e edukimit mbi sipërmarrjen. Agjencia kryesore që mbulon këtë kompetenca është Junior Achievement Albania, e cila trajnon rreth 1.000 mësues në vit për module të akredituara që lidhen me zhvillimin e edukimit mbi sipërmarrjen. Modulet e akredituara adresojnë elementet e edukimit mbi sipërmarrjen dhe ofrohen nga agjencitë e trajnimit. Institucionet e Arsimit të Lartë ende nuk kanë akredituar module trajtimin e edukimit mbi sipërmarrjen.

Nr	Emërtimi I moduleve
1	Mësimdhënie e integruar përmes ndërveprimit dhe aktiviteteve krijuese
2	Mësimdhënia dhe mësimi i bazuar në kompetenca
3	Loja dhe rëndësia e saj në zhvillimin dhe edukimin e fëmijëve
4	Aftësitë shoqërore dhe puna në grup
5	Empatia dhe aftësitë e të mësuarit
6	Menaxhimi i emocioneve
7	Projektet kurrikulare lëndore dhe ndërdisiplinore
8	Portofoli i mësuesve dhe studentëve për realizimin e kompetencave kryesore
9	Debati dhe komunikimi në publik
10	Modeli mësimor i bazuar në kërkime
11	Zbatimi i programit të edukimit ekonomik në kurrikulën e re
12	Etika e biznesit dhe mësimi i etikës së biznesit
13	Aftësitë për sukses
14	Shoqëria Studentore
15	Drejtimi për një ditë
16	Bëhuni një sipërmarrës
17	Punoni së bashku për të krijuar shkolla gjithëpërfshirëse
18	Situatat e të mësuarit
19	Portofoli i studentëve për realizimin e kompetencave kryesore
20	Zhvillimi i të menduarit kritik, zgjidhja e problemeve dhe përdorimi bazë I mikros
21	Prezantimi i aftësive kryesore të të menduarit kritik, zgjidhjes së problemeve dhe zhvillimi I lidershipit

1.4 Barrierat e paraqitura në universitete për të zhvilluar arsimin sipërmarrës dhe aktivitetet që rrjedhin nga kuadri ligjor dhe politik kombëtar

Nuk ka pengesa për organizimin e zhvillimit profesional të mësuesve lidhur me edukimi mbi sipërmarrjen. Disa rekomandime në lidhje me zhvillimin e arsimit sipërmarrës në arsimin e lartë janë përmbledhur më poshtë:

- Sipas studimeve, zhvillimi i programeve të arsimit të lartë është kryesisht karakterizuar nga përdorimi i metodologjisë me në qendër mësuesin dhe jo nga përdorimi i teknikave me në qendër mësuesin, të cilat pritet të përdoren nga mësuesit, në kontekstin e adoptimi bazuar në kompetencat.
- Në trajnimin fillestar të mësuesve, kërkohet të zvogëlohet hendeku teori-praktikë, përmes integritit të teorisë, njohurive dhe praktikës pedagogjike.
- Programet e edukimit të mësuesve duhet të mbulojnë shumë tema të rëndësishme, siç është përfshirja studentore, edukimin mbi sipërmarrjen, detyrat krijuese të lidhura me kërkimin lidhur me portofolin e studentëve, përdorimi i TIK -ut në procesin mësimor dhe puna me fëmijët me nevojat e veçanta dhe ato nga grupet e cenueshme.
- Modulet e trajnimit që lidhen me zhvillimin e edukimit mbi sipërmarrjen dhe zbatojnë kompetencat kryesore sipërmarrëse dhe aftësitë e jetës mund të dizajnohen nga institucionet arsimore të arsimit të lartë. Këto module duhet të jenë në përputhje me standardet profesionale të mësuesit
- Institucionet e arsimit të lartë mund të organizojnë trajnime për mësuesit e arsimit parauniversitar mbi zhvillimin e edukimit mbi ndërmarrësinë dhe aftësitë e jetës.

Rezultatet e analizës së nevojave në nivel kombëtar

Objektivi i analizës së nevojave ishte vlerësimi i situatës aktuale në lidhje me mendje sipërmarrëse në universitetet shqiptare. Kurse dhe programe studimi, aktivitetet jashtëshkollore, politikat arsimore, kërkimet akademike dhe roli i palët të interesuara në rajon u matën për të përcaktuar gjendjen e artit. Metodologjia e përdorur mbështetur në rishikimin e literaturës për sipërmarrjen dhe kuadrin ligjor të Universitetit e më tej hartimin, dhënien dhe analizën e tre versioneve të modelit të pyetësorit (respektivisht: mësuesit parauniversitar dhe stafi akademik, studentët dhe përfaqësuesit e biznesit) që ishin përkthyer në shqip.

Një sondazh elektronik u krye me tre grupe të ndryshme të interesit gjatë muajit mars dhe prill 2021. Anketa mbledhi të dhëna për mësuesit parauniversitar dhe personelin akademik, perceptimet e studentëve dhe përfaqësuesve të biznesit mbi sipërmarrjen, aftësitë sipërmarrëse, sfidat dhe nevojat aktuale në edukimin sipërmarrës, etj. Në total, përgjigjet ishin mbledhur nga 906 studentë, 530 mësues dhe studiues dhe 289 përfaqësues të biznesit. Analiza e pyetësorëve përvijon tendencat kryesore, sfidat, problemet dhe pritjet e tre grupeve të synuara dhe këto të fundit janë të detajuara në formën përfundimtare sugjerime për përmirësime të mëtejshme në lidhje me politikat dhe mendimet e brendshme të universitetit, si dhe palët e interesuara të tregut të jashtëm universitar dhe institucionet arsimore.

Universitetet	Studentët	Mësuesit	Bizneset
Universiteti I Sporteve te Tiranës	169	114	11
Universiteti I Durrësit "Aleksander Moisiu"	65	40	26
Universiteti Aleksander Xhuveli Elbasan	229	67	54
Universiteti Egerem Cabej Gjirokastër	130	121	89
Universiteti Fan S. Noli Korce	154	59	10
Universiteti Luigj Gurakuqi Shkodër	98	44	38
Kolegji Universitar Pavarësia Vlorë	30	17	14
Universiteti Ismail Qemali Vlorë	31	18	42
TOTAL	906	530	289

2.1 Mësuesit dhe studiuesit

Në total, 530 mësues dhe studiues iu përgjigjën sondazhit elektronik. Më shumë se tre të katërtat. (78.0%) e të anketuarve ishin femra dhe më pak se një e katërta (21.7%) meshkuj. Përafërsisht gjysma nga të anketuarit (51.8%) janë mësues parauniversitar dhe një e katërta (28.0%) mësues universitar.

Përgjigjet e mësuesve dhe studiuesve tregojnë se ata në përgjithësi mendojnë se universiteti mbështet edukimin mbi sipërmarrjen dhe aktivitetet përkatëse. Kur mësuesit dhe studiuesit vlerësuar në një shkallë prej një deri në dhjetë (1 = plotësisht nuk pajtohem ... 10 = plotësisht dakord) sa mirë universiteti i tyre mbështet arsimin dhe aktivitetet sipërmarrëse, mesatarja e tyre vlerësimet ishin 7.6. Shumica e mësuesve dhe studiuesve e vlerësojnë veten mjaftueshëm sipërmarrëse. Ata besojnë se janë në gjendje të shohin mundësitë sipërmarrëse (7.9) dhe vlerësojnë (8.0) opsione të ndryshme. Shumë nga studentët gjithashtu e shohin veten mjaft të aftë të shfrytëzuar mundësitë dhe zhvilluar iniciativën (7.9)

Studimi tregon se mësuesit dhe studiuesit i përqëndrojnë përkufizimet e tyre të sipërmarrjes në kushtet e krijimtarisë, njohjen e mundësive, iniciativën, inovacionin dhe krijimin e vlerës, por kryesisht në organizimin e biznesit. Nga njëra anë, përgjigjet në pyetësor tregojnë se edukimi mbi sipërmarrjen zbatohet në mënyra të ndryshme, të tilla si Metodatat e Mësimdhënies në Sipërmarrja, Bashkëpunimi me Sipërmarrësit, Nisma Studentore, Sipërmarrja Iniciativa Kërkimore, Kurse Sipërmarrëse Profesionale, etj.

Nga ana tjetër, rezultatet tregojnë gjithashtu se një numër i konsiderueshëm i të anketuarve nuk duket se janë në dijeni të aktiviteteve sipërmarrëse që zhvillohen brenda institucioneve. Sondazhi paraqet një interes të madh të mësuesve të interesuar në zhvillimin e mësimdhënies duke përdorur metodologjitë sipërmarrëse (8.6), por gjithashtu mungon përfshirja e mësuesve në aktivitetet sipërmarrëse të studentëve. Vlerësimi i përgjithshëm i mësuesve (6.4) tregon se ka hapësirë për përmirësim në mendjen/aftësitë sipërmarrëse të studentëve të tyre. Për më tepër, më shumë se dy të tretat (70.5%) e mësuesve dhe studiuesve mendojnë se ata janë në gjendje të mbështesin studentët e tyre në rrugën e tyre të karrierës.

Nevojat fillestare të identifikuar lidhen me zhvillimin e një strategjie më ambicioze në fushën e sipërmarrjes, e ndjekur nga një plan veprimi në nivel Universiteti. Hartimi i politikave dhe strategjive do të shmangte problemin që lidhen me organizimin, burimet, bashkëpunimin dhe infrastrukturën.

Unë jam në gjendje të mbështes studentët në rrugën e tyre të karrierës, n = 529

Nuk mund të them: 24%

Jo: 5%

Po: 71%:

Mësuesit dhe stafi akademik përballen me sfida të ndryshme përvoja të sipërmarrjes, sic janë: mungesa e mbështetjes, mungesa e pajisjeve dhe infrastrukturës teknologjike dhe një numër i madh i studentëve në klasa që mund ta bëjnë të vështirë procesin e transferimit të njohurive sipërmarrëse. Mungon bashkëpunimi kërkimor me bizneset për të gjetur ide të reja dhe për të ndërmarrë nisma praktike. Mësuesit gjithashtu do të duhet të angazhohen në trajnime bashkëkohore të ndërlidhura me sipërmarrjen për të zvogëluar hendekun në përvojën e sipërmarrjes personale.

2.2 Studentët

Në total, 906 studentë të regjistruar në universitetet shqiptare në nivele të ndryshme studimesh iu përgjigjën sondazhit elektronik. Mbi gjysma e të anketuarve (61.3%) janë studentë

ne nivelin Bachelor dhe pjesa tjetër (38.4%) studentë të nivelit Master. Vetëm tre studentë të doktoratës morën pjesë në sondazh. Dy të tretat (66.7%) e të anketuarve ishin femra dhe një e treta (33.2%) meshkuj. Përgjigjet e studentëve theksojnë se ata në përgjithësi mendojnë se universiteti mbështet arsimimin mbi sipërmarrjen dhe aktivitetet e ndërlidhura. Kur studentët vlerësuan në një shkallë prej një deri në dhjetë (1 = plotësisht nuk pajtohem ... 10 = plotësisht dakord) se sa mirë dhe fuqishëm universiteti i tyre mbështet arsimin dhe aktivitetet sipërmarrëse, mesatarja e vlerësimeve të studentëve ishte 7.6. Shumica e studentëve kanë një qëndrim pozitiv ndaj sipërmarrjes dhe një dëshirë për të krijuar dhe zhvilluar një nisim sipërmarrëse pas përfundimit të studimeve të tyre në universitet. Pakica e tyre ka përvojë sipërmarrëse dhe përfshirje të ulët në aktivitetet sipërmarrëse gjatë studimeve të tyre.

Vlen për t'u theksuar fakti se afërsisht një e pesta (21.9%) e të anketuarve janë të përfshirë në ndonjë aktivitet sipërmarrës gjatë procesit të mesimnxenies. Përveç kësaj, edhe pse shumica dërrmuese e të anketuarve (78.8%) do të donin të ishin në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve të tyre, më pak (37.8%) e kishin bërë tashmë këtë.

A po mendoni të filloni biznesin tuaj pas diplomimit? (n = 906)

Nuk mund të them: 39%

Jo: 7 %

Po: 54 %:

Motivimi i sipërmarrjes nuk pasqyrohet si risi dhe kuriozitet për shumicën e studentëve shqiptarë dhe mbetet i shtyrë nga nevoja. Biznesi familjar dhe burimet familjare duket se ende luajnë një rol të rëndësishëm, i cili është pasojë e kontekstit kulturor shqiptar. Sfida kryesore që del nga analiza ka të bëjë me mungesën e njohurive mbi konceptin e sipërmarrjes dhe vetëvlerësimin jorealit të studentëve.

Shumica e studentëve e konsiderojnë veten me aftësi sipërmarrëse. Ata besojnë se janë në gjendje të shohin mundësitë sipërmarrëse (7.6) dhe të vlerësojnë (8.0) opsione të ndryshme. Shumë nga studentët gjithashtu e shohin veten mjaft të aftë në shfrytëzimin e mundësive dhe zhvillimin e iniciativave (8.1). Përgjigjet e tyre janë të jo thellesisht të qarta dhe të sigurt për shkak të njohurive të kufizuara. Studentët gjithashtu duket se nuk kanë njohuri se si funksionon ekonomia dhe ndikohet nga politikat ekonomike të qeverisë qendrore dhe vendore. Fokusi në burimet financiare është faktori kryesor që kufizon aktivitetin sipërmarrës të studentëve. Për më tepër, ekziston një asimetri informacioni në lidhje me vendin ku mund të gjenden burimet për të filluar një projekt sipërmarrës. Pak studentë janë të vetëdijshëm për mbështetjen financiare të dhënë nga bankat, investitorët ose institucionet e tjera financiare. Studentët i konsiderojnë mësuesit / lektorët relativisht të aftë në aktivitetet sipërmarrëse dhe mendojnë se mësuesit / lektorët mund të bëjnë më shumë për t'i ndihmuar ata në aktivitetet sipërmarrëse.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Rreth gjysma (55.4%) e të anketuarve mendojnë se mësuesit e tyre janë në gjendje t'i ndihmojnë nëse kanë një ide biznesi që dëshirojnë të zhvillojnë. Një e dhjeta (9.6%) mendojnë se mësuesit e tyre nuk janë në gjendje t'i ndihmojnë ata me idetë e tyre të biznesit. Mësuesit duhet të ofrojnë mbështetjen e tyre, si dhe të inkurajojnë dhe ndihmojnë me nisma dhe ide se si mund të fillojnë një biznes të suksesshëm bazuar në profesionalizmin dhe njohuritë e tyre. Studentët duhet të shohin mësues në auditorët e universitetit të cilët janë të aftë dhe përdorin mësimdhënie bashkëkohore dhe dinë të drejtojnë, motivojnë, këshillojnë dhe zgjerojnë njohuritë për të aplikuar praktikat aktuale që tregojnë rrugën drejt suksesit në çdo nismë sipërmarrëse.

Nevojitet një qasje më ambicioze, motivim i shtuar, mendim krijues, përfshirje më e madhe në aktivitete sipërmarrëse me rezultate të dukshme. Ndërkohë kurset e sipërmarrjes duhet t'u ofrohen studentëve të të gjitha disiplinave. Në kohën e kryerjes së sondazhit, vetëm rreth një e pesta (21.8%) e të anketuarve ishin të përfshirë në ndonjë aktivitet sipërmarrës.

2.3 Përfaqësues të bizneseve

Tabela. Përfaqësuesit e biznesit sipas Klasifikimit Standard Industrial, n = 289

Industri	Numer pergjigjeve
Sherbime te tjera	72
Tregti me shumicë dhe pakicë, transport dhe magazinim, akomodim dhe aktivitetet e shërbimit të ushqimit	50
Administrata publike, mbrojtja, arsimi, shëndeti i njeriut dhe social aktivitetet e punës	37
Shërbimi profesional, shkencor, teknik, administrues dhe mbështetës Aktivitetet	26
Informacion dhe komunikim	22
Ndertim	19
Prodhim, miniera dhe gurore dhe industri të tjera	18
Aktivite financiare dhe sigurimesh	16
Aktivitetet e pasurive të paluajtshme	7
Te dhena te padisponueshme	3
Total	289

Bizneset konsiderojnë se mungon bashkëpunimi me universitetet. Më shumë se gjysma (58.5%) e përfaqësuesve të kompanisë u përgjigjën se kompania e tyre nuk po bashkëpunon me universitetin. Megjithatë, afërsisht një e treta (31.1%) e të anketuarve kanë pasur të paktën një bashkëpunim me universitetet.

Bashkëpunimi më i shpeshtë midis biznesit-universiteit bëhet përmes praktikave të programeve Bachelor dhe Master. Këto praktika janë një mënyrë e mirë për studentët për të aplikuar njohuritë e tyre dhe në të njëjtën kohë qasja e parë me tregun e punës. Sidoqoftë, bizneset shpesh nuk i drejtohen universiteteve për shkak të paragjykit të tyre se universitetet nuk kanë kapacitet për të mbështetur sektorin e biznesit.

Shumë biznese thonë se nuk kanë bashkëpunuar kurrë me Universitetin dhe shumica do ta mirëprisnin një nismë të tillë. Ata theksojnë mungesën e informacionit si problemin kryesor dhe do të donin të përfitonin nga bashkëpunimi kryesisht në shërbime, të tilla si përdorimi i teknologjisë për qëllime biznesi, trajnime teorike dhe praktike të stafit, referenca për konsultime të reja rekrutimi, ndihmë në vendimmarrjen financiare, trajnime lidhur me politikat fiskale, etj. Mungon kërkesa për bashkëpunim midis universiteteve dhe kompanive, dhe një politikë e përbashkët zhvillimi. Kompanitë kanë nevojë për më shumë punëtorë teknikë me një

gamë të gjerë aftësish dhe aftësish.

Ekziston një mospërputhje midis aftësive të fituara nga studentët gjatë studimeve të tyre në universitete dhe asaj që kërkojnë bizneset. Palët e interesuara si universitetet (studentët dhe stafi akademik) dhe bizneset duhet të përfshihen në procese të përbashkëta kërkimore me përfitime reciproke, duke ofruar kurse të ndryshme trajnimi për të ndihmuar bizneset. Kur përfaqësuesit e kompanive vlerësoan nga një shkallë prej një deri në dhjetë (1 = nuk pajtohem plotësisht ... 10 = pajtohem plotësisht) sa efektivisht studentët e universitetit mund të identifikojnë mundësitë e biznesit, mesatarja e vlerësimeve të tyre ishte 6.8, Vlerësimi i përfaqësuesve të biznesit për aftësinë e studentëve të universitetit për të kuptuar dhe vlerësuar opsionet e ndryshme të biznesit ishte 6.7 (mesatarja). Të anketuarit i dhanë vlerësimin mesatar më të ulët, 6.4, aftësisë së studentëve të universitetit për të shfrytëzuar mundësitë dhe për të bërë nisma.

Për ta përmbledhur, universitetet duhet të koordinojnë bashkëpunimin e tyre me industrinë dhe qeverinë dhe universitetit sipërmarrës.

- Së pari, ndërgjegjësimi për sipërmarrjen në universitete duhet të hiqet. Kjo kërkon zhvillimin e kompetencave sipërmarrëse për mësuesit dhe studentët dhe, duke krijuar projekte bashkëpunimi dhe madje edhe kreative mes mësuesve dhe stafit akademik dhe studentëve.
- Së dyti, ka nevojë për metodologji të reja mësimore dhe strategji të mësimit sipërmarrës. Mësuesit nuk duhet të shihen prej tyre vetëm si edukatorë, por edhe si mentorë, të cilët i motivojnë studentët drejt projekteve të tyre sipërmarrëse. Vëmendja duhet të përqëndrohet në aftësitë dixhitale që kërkohen nga bizneset. Njohuria sipërmarrëse duhet t'u mundësojë studentëve të fillojnë ndërmarrjet e tyre dhe është gjithashtu e dobishme brenda kompanive kur një punonjës sjell risi dhe investon në profilin e sipërmarrjes.

Rezultatet në nivelin e universiteteve dhe analiza e nevojave

Aleksandër Moisiu University Durrës

Alketa Dumani, Kseanela Sotirofski, Oltan Nexhipi, Oliana Sulaand Besiana Elezi

3.1.1 Përmbledhje ekzekutive

Ky hulumtim bazohet në të dhënat e mbledhura nga pyetësorët e shpërndarë në tre grupet

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

kryesore, të cilët janë 43 mësues dhe staf akademik, 63 studentë dhe 25 biznese nga qyteti i Durrësit.

Për sa i përket gjinisë në grupin e synuar të mësuesve dhe studiuesve dhe në grupin e synuar të studentëve shumica e të anketuarve janë femra. Duke marrë parasysh nivelin akademik të studentëve, shumica e studentëve janë nga niveli Master.

Studimi tregoi se mësuesit dhe studiuesit pasqyrojnë kendveshtrimin e tyre mbi sipërmarrjen në drejtim të krijimtarisë, njohjes së mundësive, iniciativës, inovacionit dhe krijimit të vlerës, kryesisht e fokusuar në organizimin e biznesit.

Shumica e studentëve e përcaktojnë sipërmarrjen si krijimin e një biznesi të ri dhe marrjen e iniciativës. Edhe nëse ekziston një kuptim i mirë i sipërmarrjes, një pjesë e konsiderueshme e studentëve ende nuk mund të japin një përkufizim të qartë të sipërmarrjes. Mësuesit dhe studiuesit konsiderojnë se ata janë të interesuar të integrojnë metodat sipërmarrëse në mësimin e tyre dhe ata mbështeten në kompetencat e tyre për të ofruar njohurite sipërmarrëse për studentët. Nxënësit nuk mund të tregojnë as performancën sipërmarrëse të mësuesve dhe stafit akademik. Nga ana tjetër studentët kanë një qëndrim pozitiv ndaj sipërmarrjes, por numer i paket prej tyre kanë përvojë sipërmarrëse dhe përfshirje të ulët në aktivitete sipërmarrëse gjatë studimeve të tyre. Biznesi familjar dhe burimet familjare duket se ende luajnë një rol të rëndësishëm i cili vjen i ndikuar kryesisht prej kontekstit kulturor shqiptar. Bizneset referojnë se mungon bashkëpunimi mes universiteteve dhe bizneseve.

Ekziston një mospërputhje midis gradave dhe aftësive që ofrojnë universitetet dhe asaj që kërkojnë bizneset. Mësuesit dhe stafi akademik përballen me sfida të ndryshme përsa i përket sipërmarrjes sic mund të jene cilat janë mungesa e mbështetjes, mungesa e pajisjeve teknologjike dhe infrastrukturës dhe një numër i madh i studentëve në klasa të cilat mund ta vështirësojnë procesin e transferimit të njohurive sipërmarrëse. Sidoqoftë, mësuesit dhe stafi akademik perceptojnë se ekziston një gatishmëri për mbështetje nga institucionet e tyre. Qasja në burimet financiare është faktori kryesor që kufizon veprimtarinë sipërmarrëse të studentëve, për më tepër ekziston një asimetri informacioni në lidhje me atë se ku të gjejnë burimet për të filluar një projekt sipërmarrës. Pak studentë kanë njohuri mbi mbështetjen financiare të dhënë nga bankat, investitorët ose institucionet e tjera financiare. Motivimi i sipërmarrjes nuk bazohet në risi për shumicën e studentëve shqiptarë dhe faktori kryesor i inicimit mbetet i shtyrë nga nevoja.

Një vëmendje e rëndësishme duhet t'i kushtohet aftësive që kërkohen nga biznesi ku komponenti dixhital tashmë po bëhet i rëndësishëm së bashku me aftësitë kërkimore dhe aftësitë e vlerësimit. Aftësitë sipërmarrëse duhet t'u mundësojnë studentëve të fillojnë

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

sipërmarrjet e tyre dhe ato janë të dobishme edhe për biznesin nga perspektiva e ndërmarrësisë.

3.1.2 Hyrje

E themeluar në 2006, Universiteti Aleksandër Moisiu Durrës (UAMD) është universiteti publik me rritjen më të shpejtë në vend të numrit të studenteve, me afërsisht 20,000 studentë në tre ciklet e studimit dhe gjashtë njësitë kryesore:

Fakulteti i Biznesit, Fakulteti i Edukimit, Fakulteti i Teknologjisë së Informacionit, Fakulteti i Politikës Shkencat Gjyqësore, Fakulteti i Studimeve Profesionale dhe Fakulteti i Studimeve të Integruara me Praktikë (FASTIP). UAMD është një institucion i përqendruar tek studentët, i cili prezantoi metoda të reja për të nxitur dhe zhvilluar të menduarit kritik dhe analitik, si dhe një ndjenjë përgjegjësie dhe angazhimi shoqëror. UAMD është institucioni i parë publik i arsimit të lartë që aplikoi Sistemin e Menaxhimit të Integruar të Studentëve (ISMS), i cili siguron infrastrukturën më të mirë teknike për riorganizimin dhe shkëmbimin e informacionit me studentët dhe stafin akademik. Diplomat ofrohen në dy gjuhë (shqip dhe anglisht) dhe sistemi i vlerësimit bazohet në Sistemin Evropian të Transferimit të Krediteve (ECTS) dhe Sistemin Amerikan të Kredive (USC). Zyra e Këshillimit për Studentët dhe Alumni ofron një larmi praktikash, punësimi dhe mundësi trajnimi. Kjo zyrë ka kontakte me disa kompani që operojnë në tregun e punës, kryesisht në Teknologjinë e Komunikimit të Informacionit (TIK), sektorët e kontabilitetit dhe sektorin privat.

Universiteti synon të arrijë në mënyrë të vazhdueshme standardet më të larta akademike kombëtare dhe ndërkombëtare, si dhe të mbështesë aspiratat dhe arritjet arsimore të kujtdo që dëshirojnë të përfitojnë nga arsimit i lartë. UAMD është i njohur gjerësisht për cilësinë e tij të mësimdhënies dhe efektivitetin e kërkimit të tij shkencor, duke e vendosur atë ndër institucionet më të rëndësishme shkencore të Shqipërisë, ku studentët dhe stafi akademik janë një pjesë aktive e komunitetit. Universiteti shenjon si një universitet ka pasur dinamika kryesisht gjatë të kohëve të fundit të cilat kanë rezultuar të suksesshme duke e karakterizuar si një institucion akademik i orientuar ndërkombëtarisht. Gjithashtu ka demonstruar se politikat e menaxhimit mund të veprojnë shpejt dhe me fleksibilitet duke e çuar drejt dimensionit ndërkombëtar të arsimit të lartë.

UAMD është universiteti i parë në Shqipëri, që drejton dy projekte Erasmus+ në cilësinë e drejtuesit dhe disa në cilësinë e partnerit. Projektet e zbatuara së bashku me marrëveshjet e bashkëpunimit me universitetet e njohura përëndimore, kanë hapur rrugën drejt kërkimit dhe

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

inovacionit në UAMD, duke filluar nga infrastruktura moderne (laboratorë dhe objekte) tek shkëmbimi i studentëve dhe stafit, programe të përbashkëta studimesh dhe diploma të dyfishta. Vlerësimi i jashtëm institucional i UAMD u krye nga ekspertë me qendër në MB të zgjedhur nga Agjencia Britanike e Akreditimit (BAC) dhe ekspertë shqiptarë të Agjencisë Publike të Akreditimit të Arsimit të Lartë (PAAHE) të cilët, në përfundim të procesit, konsideruan se UAMD ofron ndër programe në Shqipëri më të mirat. Pavarësisht akreditimit institucional, UAMD po kalon procesin e akreditimit të programeve.

UAMD përfiton nga 104 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 55 prej tyre janë nënshkruar me Institucione të huaja të Arsimit të Lartë, si: Universiteti i “La Sapienza” Itali; Universiteti i Kalifornisë, SHBA; Mbretëria e Bashkuar; Universiteti Kodolanyi Janos i Budapestit, Hungari; Akademia Detare Riga, Letoni; Universiteti i Valencias, Spanjë; Universiteti Danubius i Galatit, Rumani; Universiteti i Krakovit, Poloni; Universiteti i Shkencave të Aplikuara Bielefeld, Gjermani, etj.

Për pesëmbëdhjetë vjet në treg UAMD ka qenë një burim potencial në sektorin e burimeve njerëzore. UAMD është e pozicionuar në qytetin e Durrësit i cili është qyteti i dytë në Shqipëri jo vetëm për nga madhësia por edhe për nivelin ekonomik.

Durrësi është një qytet port dhe qendër tregtare në të cilën operojnë gjithashtu shumë kompani të profileve të ndryshme. Të diplomuarit e UAMD mbulojnë disa nga nevojat e tregut dhe stafi i tij tani është i përfshirë në procese të shumëllojshme, duke e sjellë këtë përmes zbatimit të programeve të reja mësimore dhe kërkimore. Sektori i shërbimeve publike ka një ndikim të madh në stilin e jetesës së rajonit. Në disa institucione si Bashkia, Gjykata, Departamenti i Shëndetit Publik, Spitali Rajonal, shërbimi postar, ujësjellësi, sigurimet shoqërore, etj., mijëra të diplomuar nga UAMD janë punësuar. Gjithashtu duhet të theksojmë se UAMD nuk mbulon vetëm nevojat e tregut të Durrësit, por edhe qytete të tjera.

Një numër i madh studentësh vijnë edhe nga qytete si Tirana, Dibra, apo Berati. UAMD ka 6 fakultete. Kjo është arsyeja pse mund të themi se ekziston një treg potencial i cili furnizohet me të diplomuarit tanë:

- Fakulteti i mesuesise
- Fakulteti i studimeve të integruara dhe praktikes
- Fakulteti i Teknologjise se Informacionit
- Fakulteti i studimeve profesionale
- Fakulteti i shkencave politike dhe juridike
- Fakulteti i Biznesit- Rol te rëndesishem ne ofrimin e shërbimit te HR ne tregun rajonal

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ky fakultet i ofron tregut specialistë në fushat e Financave, bankave, kontabilitetit, Administrimit të Biznesit, marketingut, ekonomisë dhe turizmit. Shqipëria është një vend që ka një potencial të lartë në sektorin e turizmit, kjo është arsyeja pse studentët e UAMD punësohen në të gjitha qytetet shqiptare duke ofruar njohuritë e tyre. Shumë studentë nga fakulteti i Biznesit drejtojnë bizneset e tyre dhe ofrojnë në treg njohuritë e tyre sipërmarrëse, produktet e tyre dhe gjithashtu janë një burim punësimi për të tjerët.

Universiteti Aleksandër Moisiu synon të ketë një rol të rëndësishëm në zhvillimin e rajonit përmes ndërveprimit me komunitetin në fushat e kërkimit dhe arsimit.

Përmirësimi dhe zhvillimi i programeve të studimit që mbështesin zhvillimin rajonal:

- Orientimi i kërkimit shkencor dhe puna përpara për një model të zgjidhjes së problemeve të ekonomisë dhe komunitetit lokal nepermjet zhvillimitte aktiviteve të profesionale të fokusuar në aplikimin e njohurive të teknologjise dhe inovacionit.
- Zhvillimi i aktiviteve të misionit të tretë të fokusuar në
 - o Transferimi i teknologjive dhe inovacionit
 - o Edukimi i vazhdueshëm
 - o Angazhimi social

Klinika Juridike: Krijohet Klinika Juridike pranë Fakultetit të Shkencave Politike dhe Juridike. Në dhjetor 2017 dhe punëson avokatë me përvojë të gjatë profesionale. Klinika ofron shërbime falas për personat që nuk kanë mundësi të kenë këshilla ligjore.

Qendra e të Mësuarit të perhershem (Qendra LLL): Qendra ofron studime të programeve të studimit të ciklit të dytë përgjatë planeve mësimore, kurrikulave, kurseve të kualifikimit dhe moduleve të akredituara të trajnimit; mundëson trajnim profesional për individët, institucionet ose organizatat e interesuara në këtë fushë. Qendra LLL siguron programin Master të Shkencës në këtë profil për rreth 2 vjet, dhe trajnim për mësuesit që i përkasin sistemit parauniversitar, bazuar në modulet e zhvilluara nga stafi akademik i Fakultetit të Edukimit mbi politikën dhe legjislacionin arsimor, edukimi social përmes shkollave si qendra komunitare, modele bashkëkohore të mësimdhënies, vlerësimi i kompetencave të mësuesve dhe nxënësve, identifikimi, parandalimi dhe ndërhyrja në sjelljen problematike të adoleshentëve, kodi i etikës, të drejtat e njeriut dhe roli i shkollës, komunikimi me nxënësit, etj.

Përveç kësaj qendre, UAMD dhe Fakulteti i Edukimit me të gjitha programet e tij të studimit si dhe projektet e vullshme dhe aktivitetet e ndryshme që ofron, duke përfshirë kurse të ndryshme, ofron të gjitha aftësitë e të mësuarit gjatë gjithë jetës. Stafi akademik i LLLC i kushton rëndësi kërkimit shkencor, duke ngritur emrin e UAMD, përmes pjesëmarrjes aktive në

Konferenca Shkencore (kombëtare dhe ndërkombëtare), botimeve në revista shkencore (me dhe pa faktor ndikimi), dhe kurorëzimit të përpjekjeve të tij në Tituj dhe Diploma Shkencore .

Në vëmendjen e anëtarëve të LLC është punë intensive dhe e përgjegjshme përsa i përket kujdesit për studentin dhe krijimit të mundësive që ata të marrin informacionin e duhur dhe të krijojnë mundësi për të shprehur talentet, idetë dhe fjalën e lirë. Janë përpjekje të fokusuara në edukimin mbi sipërmarrjen e mësuesve dhe studentëve si Projektet në fushën e zhvillimit dhe edukimit sipërmarrës. Në kuadër të Programit CBHE Erasmus+, UAMD është një institucion partner në projektet e mëposhtme në lidhje me Sipërmarrjen:

- TTO4FOOD - Rritja ekonomike e njohurive në sektorin e ushqimit duke forcuar zyrat e transferimit teknik në universitetet shqiptare;
- ENGINE - Modernizimi i kurrikulave inxhinierike në energjinë e rinovueshme në universitetet shqiptare;
- KALCEA - Trekëndëshi i njohurive për një ekonomi të ulët të karbonit (ekonomi të mirefunksionuar);
- ALMARS - Ngritja e kapaciteteve për rritjen e turizmit blu dhe zhvillimin e kurrikulës së peshkimit detar në Shqipëri;
- TEAVET - Zhvillimi i kompetencave të mësuesise me një sistem gjithëpërfshirës të AFP -së në Shqipëri;
- U3M-AL- Zhvillimi i misionit të tretë të universiteteve në Shqipëri.

Nën Programin Interreg IPA, UAMD është një institucion partner në projektet e mëposhtme:

HISTEK - Teknikë të specializuar të lartë në Kets.

Projekti HISTEK synon të krijojë një grup të ri ndërkufitar në fushën e Edukimit, në mënyrë që të promovojë një rrjet novator të aftë për të zbatuar sinergji efektive midis institucioneve arsimore dhe ndërmarrjeve, dhe të trajtojë të rinjtë mbi Teknologjitë Kyçe të Aftësisimit.

- MISTRAL - Strategjia Mesdhetare e Inovacionit për aktivitetin transnacional të grupeve dhe rrjeteve.

Zyra e Karrierës e UAMD vlerëson çdo vit shkallën e punësimit të studentëve që diplomohen, duke mbledhur informacion në mënyrë që të vlerësojë efektivitetin e programeve të studimit. Ky informacion na lejon të ndërmarrim procese të rishikimit të programeve të studimit me përmirësime në orët e praktikës, orët e laboratorit, projektet e kurseve, literaturën e re, ekspertizën e pedagogut, etj.

3.1.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zhvillimi i ndërmarrësisë dhe aftësive sipërmarrëse për qytetarët evropianë ka qenë prioritetet kryesore të politikave për shtetet anëtare të BE -së. Që nga viti 2006, Komisioni Evropian e ka identifikuar iniciativën e sipërmarrjes si kompetencë kryesore për ekonominë e bazuar në dije (Kudri Evropian i Referencës mbi Kompetencat Kyçe për Mësimin e përhershëm, 2006).

Plani i veprimit për sipërmarrjen për vitin 2020 dhe Agjenda e Aftësive të reja për Evropën vënë në qendër të vëmendjes edukimin sipërmarrës dhe mësimin sipërmarrës. Nxitja e sipërmarrjes së të rinjve është një nga objektivat e strategjisë 'Evropa 2020' dhe iniciativës së saj në e quajtur Rinia në Lëvizje.

Komisioni Evropian ka qenë një katalizator në bërjen e edukimit mbi sipërmarrjen një tipar bazë të sistemeve arsimore. Nga ana tjetër, mbështetja e strukturave për edukimin sipërmarrës siç janë Instancat e ndryshme dhe Laboratori i Sipërmarrjes, motivojnë krijimin dhe zhvillimin e ideve sipërmarrëse dhe rrisin forcimin e ekosistemeve sipërmarrëse. Në Planin Strategjik të Universitetit, kërkimi dhe inovacioni janë ndër qëllimet kryesore të zhvillimit. Universiteti ofron një numër të kufizuar të kurseve të ndërmarrësisë në Fakultetin e Biznesit, në Fakultetin e Studimit të Integruar me Praktikë dhe në Fakultetin e Teknologjisë së Informacionit. UAMD është një institucion multidisiplinar që u jep mundësi profesionistëve të ndryshëm në fusha të ndryshme.

Në Prill 2021 Fakulteti i Biznesit po zhvillon një kurs bashkë-mësimdhënie mbi sipërmarrjen me Universitetin e Shkencave të Aplikuara të Bielefeld (Gjermani). Ky kurs synon të ndihmojë studentët të kuptojnë se si ndërmarrësia ndryshon në kultura të ndryshme dhe si mund të jenë pjesë e saj. Kursi është një kurs virtual shumëkombësh i cili synon të nxisë njohuritë dhe aftësitë në ndërmarrësi. Të dy fakultetet kanë planifikuar të vazhdojnë këtë nismë edhe në vitet e ardhshme. Gjatë vitit akademik të gjitha fakultetet e UAMD hartojnë një axhendë të hapur leksionesh e cila thekson të gjitha takimet e planifikuara me specialistë nga fusha të ndryshme. Ligjërata të hapura në UAMD janë një formë e zakonshme e ndërveprimit midis studentëve dhe specialistëve nga mjedisi i punës.

Gjatë këtyre takimeve, studentët kanë mundësinë të mësojnë nga lektorët të jashtëm se si të jenë më profesionistë dhe sfidat me të cilat ata mund të përballen në treg. Gjatë këtij takimi ata gjithashtu kanë mundësinë të jenë pjesë e një sesi pyetje-përgjigje i cili i ndihmon ata të marrin informacionin për të cilin janë të interesuar.

UAMD ndihmon studentët të zbatojnë njohuritë e tyre; kjo bëhet përmes marrëveshjeve me kompanitë private dhe institucionet shtetërore. Përmes këtyre marrëveshjeve studentët kanë mundësinë të praktikojnë njohuritë e tyre dhe në shumë raste pas periudhës së praktikës ata

gjithashtu mund të punësohen. Bashkëpunimi me sipërmarrësit po bëhet gjithnjë e më i rëndësishëm.

Sipërmarrja është ndër prioritetet strategjike kombëtare në Shqipëri. Në Planin Kombëtar të Rinisë (2015-2020) 3 Sipërmarrja e të rinjve dhe pjesëmarrja e të rinjve në Triple Helix Models është ndër prioritetet kryesore në objektivin 5 duke u fokusuar në punësimin e të rinjve në Strategjinë Kombëtare për Biznesin dhe Investimet (2013-2020) 4 ka ndër prioritetet kryesore zhvillimin e ekosistemit të sipërmarrjes në Shqipëri.

Universiteti Aleksandër Moisiu dhe FH Bielefeld, Gjermani tashmë kanë nënshkruar, përcaktuar dhe rënë dakord për kushtet e Memorandumit të Bashkëpunimit, me fokus të veçantë në sipërmarrjen, parashikimin e shkëmbimit të stafit dhe studentëve, vizitën e stafit akademik dhe kërkimor dhe bashkëpunimin kërkimor.

Më 30 tetor 2019, përfaqësues nga Universiteti i Shkencave të Aplikuara Bielefeld në Gjermani (FH Bielefeld), nga UAMD dhe nga projekti "BE për Inovacionin" morën pjesë në punimin dhe hartimin e përmbajtjes së Memorandumit të Bashkëpunimit, temat e bashkëpunimit me fokus në sipërmarrjen dhe të gjitha teknikat e ndërlidhura. Punimi u ndoq nga një Leksion i Hapur nga Prof. Dr. Uëe Rössler në kuadrin e Bisedimeve Frymëzuese "Sipërmarrja dhe Inovacioni". Për sa me siper, qëllimi kryesor i punimit ishte të ndante përvojën dhe pritjet dhe të identifikonte nevojat dhe përparësitë me interes të përbashkët që synonin operacionalizimin e Memorandumit të Bashkëpunimit në një plan veprimi për zbatimin e ardhshëm, i cili do të ishte reciprokisht i dobishëm dhe i mundshëm për palët.

Ky seminar u organizua në kuadër të projektit "BE për Inovacionin" i mbështetur nga Bashkimi Evropian dhe i zbatuar nga Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH dhe Ambasada Suedeze në Tiranë. Projekti "BE për Inovacionin" është "për të përmirësuar ekosistemin sipërmarrës dhe për të nxitur krijimin e bizneseve të reja në Shqipëri". Projekti qëndron në tre shtylla / Zona me rezultate [RA]; RA 1 & 2, të dyja të zbatuara nga puna e GIZ drejt "Forcimit të kapaciteteve për inovacion midis faktoreve të ekosistemit të inovacionit" dhe "Ndërtimit të lidhjeve brenda ekosistemit shqiptar të inovacionit dhe ndërkombëtarisht", respektivisht; ndërsa Zona, nga perspektiva e projektit "BE për Inovacionin" u konsiderua me rëndësi parësore që bashkëpunimi të përqafojë dhe mbështesë fuqishëm implementimin/ përmirësimin e edukimit mbi ndërmarrësinë, formatet e edukimit mbi sipërmarrjen si ToT, kurse të reja, seminare, zhvillim të kurrikulave etj., duke synuar drejt një universiteti sipërmarrës.

Në Prill 2021 Fakulteti i Biznesit po zhvillon një kurs bashkë-mësimdhënie mbi sipërmarrjen me Universitetin e Shkencave të Aplikuara të Bielefeld (Gjermani). Ky kurs synon të ndihmojë

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

studentët të kuptojnë se si ndërmarrësia ndryshon në kultura të ndryshme dhe si mund të jenë pjesë e saj. Kursi është një kurs virtual shumëkombësh i cili synon të nxisë njohuritë dhe aftësitë në ndërmarrësi.

Të dy fakultetet kanë planifikuar të vazhdojnë këtë nismë edhe në vitet e ardhshme. Universiteti Aleksandër Moisiu synon të karakterizohet gjithnjë e më shumë si një qendër akademike cilësore dhe novatore, si një realitet i ri dhe dinamik duke ofruar një alternativë serioze në panoramën e Arsimit të Lartë.

Integrimi i tij në proceset socio-ekonomike garanton një shtysë të rëndësishme për përbërësit e ndryshëm të shoqërisë, në mirëqenien dhe vetëdijen e saj. Kufijtë e rinj të zhvillimit ekonomik bazohen gjithnjë e më shumë në njohuri. Prandaj Universiteti synon të jetë një faktor vendimtar në "ekonominë e dijes", përmes formimit të profesionistëve të rinj, të gatshëm për t'u përballur me sfidat e tregut të punës dhe njëkohësisht për të kapur mundësitë që ofrojnë tregjet botërore dhe ndërkombëtare.

Plani Strategjik synon një identitet të fortë dhe të qartë, përmes forcimit të të gjitha këtyre pikave, duke e bërë Universitetin Aleksandër Moisiu, kompetent, konkurrues në vend dhe të hartuar drejt hapësirës ndërkombëtare të Arsimit të Lartë.

UAMD, ka misionin për të kryer ciklin e tij arsimor dhe shkencor në mënyrë të kënaqshme dhe në hap me kohën, për të promovuar Arsimin e Lartë duke shkëmbyer njohuri dhe duke krijuar ide të reja dhe moderne, për të promovuar dhe mbështetur projekte kërkimore inovative që inkurajojnë dhe forcojnë lidhjen midis tregu i punës dhe Universiteti, garantojnë mundësi të barabarta për personelin akademik në përfitimet e financimit për kërkimin.

Në vitet 2020-2025, UAMD do të ketë një model të përmirësuar të garantimit të cilësisë së mësimdhënies. Modeli aktual do të kompletohet dhe kombinohet me metodologji më të plotë gjeneruara prej faktoreve të tilla si: kolegët, kolegët, sondazhe të shpeshta, etj. Programet e studimit të ofruara janë bashkëkohore, në përputhje me nevojat e tregut të punës, territorit, shoqërisë dhe studenteve, pasi përcaktimi i fushave prioritare të studimit janë identifikuar në interes të zhvillimit rajonal dhe kombëtar.

Për sa i përket interesit rajonal, UAMD synon të trajtojë specialistë në sektorët e turizmit, detarisë, menaxhimit dhe shërbimeve financiare. Përdorimi efektiv i marrëveshjeve ekzistuese për praktikantët e studentëve dhe arritja e marrëveshjeve të reja që synojnë krijimin e lidhjeve reale me tregun e punës për punësimin e tyre të mundshëm, si dhe krijimin e një mekanizmi efektiv dhe të drejtpërdrejtë të Karrierës dhe Alumni Lidhjes me departamente të ndryshme të universitetit. Fokusi do të jetë gjithashtu në hulumtimin e tregut për të përmirësuar programet ose kurrikulat e studimit.

Në ditët e sotme, përveç mësimdhënies dhe kërkimit shkencor, zhvillimi i karrierës është një shtyllë e rëndësishme e universiteteve. Tranzicioni i suksesshëm i studentëve nga jeta universitare në udhëtimet pas diplomimit bazohet në një kuptim të qartë të procesit të zhvillimit të karrierës, kredencialeve konkurruese dhe zotërimit të strategjive bashkëkohore për identifikimin e mundësive të karrierës që pasqyrojnë interesat, aftësitë dhe aspiratat e një objekti strategjik të Aleksandrit Universiteti Moisiu. Institucioni është gjithashtu i angazhuar për të ndihmuar studentët të bëjnë lidhjen më të mirë midis përvojës së tyre akademike dhe shtigjeve të karrierës që ata do të ndjekin. Një rol të rëndësishëm luan Qendra e Karrierës e cila gjithnjë e më shumë synon të ofrojë një shërbim cilësor përmes këshillimit, orientimit dhe seminareve për të ndihmuar studentët të qartësojnë qëllimet akademike dhe të karrierës, të krijojnë plane karriere, të zhvillojnë aftësi kërkimore dhe të bëjnë një kalim të suksesshëm nga universiteti në tregun e punës. Gjithashtu, një moment i rëndësishëm është ndërtimi i marrëdhënieve me studentët, Alumni, punëdhënësit dhe institucionet për të lehtësuar praktikën e studentëve, punësimin dhe mundësitë e karrierës. Në ditët e sotme, përveç mësimdhënies dhe kërkimit shkencor, zhvillimi i karrierës është një shtyllë e rëndësishme e universiteteve.

3.1.4 Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Mësuesit dhe studiuesit

Sondazhet iu shpërndanë mësuesve të shkollave të mesme dhe stafit akademik të universitetit tonë (Fakulteti i Edukimit dhe Fakultetit të Biznesit). 43 përgjigje u mbledhën nga pjesëmarrësit e profileve të ndryshme: 40.5% nga profili i shkencave shoqërore, 23.8% nga shkencat natyrore, 21.4% nga shkencat humane, 11.9% nga shkencat e tjera dhe 2.4% nga inxhinieria dhe teknologjia.

Të anketuarit janë 60.5% mësues të arsimit parauniversitar, 18.6% mësues universitar, 14% mësues dhe studiues dhe 7% studiues. Nga të gjitha përgjigjet, 76.7% janë femra dhe 20.9% meshkuj. Sa i përket përvojës së tyre të punës në aktivitetet mësimore, 4.7% kanë jo më shumë se 5 vjet, 7% nga 5 në 10 vjet, 46.5% nga 10 në 20 vjet dhe 41.9% më shumë se 20 vjet.

Ky rezultat tregon një shpërndarje të mirë të mësuesve të kategorive të ndryshme në nivelet e ndryshme të kualifikimit. Mësuesit dhe studiuesit kanë një zotërojnë një nocion të mirë të konceptit të ndërmarrësisë. Shumica e të anketuarve e përcaktojnë atë si një nismë për të filluar një biznes të ri, aftësinë e një individi për të ndërmarrë krijimin e një aktiviteti fitimprurës, ose aftësinë për të krijuar dhe ndërtuar një vizion nga e para. Disa përkufizime të tjera të dhëna nga të anketuarit ishin të lidhura me zbatimin e mundësive, menaxhimin e mirë,

marrjen e rrezikut me qëllim të inovacionit, procesin e krijimit të vlerës duke kombinuar burimet për të përfituar nga mundësitë, përgjegjësitë drejtuese, etj.

Kjo reflekton një vetëdije të konceptit të sipërmarrjes i cili është në përputhje me përcaktimin e sipërmarrjes si një konstrukcion teorik në literaturën përkatëse në fushën e sipërmarrjes. Rezultatet e sondazhit tregojnë se shumica e mësuesve dhe studiuesve konsiderojnë se universiteti mbështet aktivitetet dhe edukimin sipërmarrës, por kanë nevojë për mbështetje për të qenë më sipërmarrës në mësimdhënien / hulumtimin e tyre, përsa i përket trajnimit, mbështetjes njerëzore dhe financiare, aktiviteteve ndërvepruese jashtë shkollë ose një laborator kërkimor më të azhurnuar. Universiteti mbështet nismën sipërmarrëse të mësuesve dhe kërkimin, por duhet bërë përpjekje të mëtejshme.

Kjo mund të jetë pasojë e mungesës së modeleve universitare sipërmarrëse dhe mungesës në strategjitë kombëtare të prioriteteve të qarta për universitetet sipërmarrëse. Në një nivel individual, shumica e mësuesve dhe stafit akademik e konsiderojnë veten sipërmarrës në mësimdhënie dhe kërkime në 'shfrytëzimin e mundësive dhe marrjen e iniciativave ose edhe 'kuptimi i mundësive dhe vlerësimi i opsioneve të ndryshme' dhe shfaqja e interesit për zhvillimin e mësimdhënies duke përdorur metodologjitë sipërmarrëse (72% e tyre janë shumë të interesuar). Dhe sa i përket vetëvlerësimit, 74.4% e mësuesve besojnë në aftësinë e tyre për të mbështetur studentët në aktivitetet sipërmarrëse. Shumica prej tyre u përgjigjën se mund të ofrojnë mbështetjen e tyre duke i këshilluar për hapat e ardhshëm drejt krijimit të një ndërmarrjeje dhe duke i ndihmuar ata që të lidhen me institucionet dhe bizneset vendore për praktika dhe për të fituar përvojë.

Lidhur me njohuritë mbi aktivitetet sipërmarrëse që ndodhin në universitet, shpërndarja e përgjigjeve është si më poshtë: metodologjia sipërmarrëse në nivelin e parë (51%), e ndjekur nga bashkëpunimi me sipërmarrësit (p.sh. pedagogë të ftuar) të ftuar në klasa (35%) dhe nisma të studentëve (30%). Ky është një pasqyrë interesante sepse mësuesit dhe studiuesit nuk kanë njohuri për aktivitetet e studentëve të tyre, por ata kanë njohuri për aktivitetet që përfshijnë aktorë të tjerë. Ky zbulim sjell një reflektim se si mund të ndërtohet një bashkëpunim më i mirë me studentët, sepse nëse nga njëra anë mësuesit janë studiues të cilët janë të vetëdijshëm për aftësinë e tyre për të mbështetur studentët, kjo mbështetje duhet të transferohet në aktivitetet sipërmarrëse të studentëve.

Lidhur me sfidat që ata hasën gjatë mësimdhënies, ekziston një listë e gjatë e përgjigjeve që tregojnë shumë nevoja të sistemit mësimor në kontekstin rajonal.

Sfidat dhe problemet kryesore:

- Mungesa e njohurive në lidhje me konceptin e sipërmarrjes;

- Numër i madh i nxënësve në klasa;
- Mungesa e teknologjisë, pajisjeve dhe infrastrukturës;
- Mungesa e laboratorëve për zhvillimin e praktikave

Nevojat:

- Trajnim mbi edukimin dhe kompetencat sipërmarrëse
- Metodologji të reja që mbështesin nismat sipërmarrëse të studentëve

Studentët

Pyetësi online iu shpërnda rastësisht 65 studentëve. Adresat u përzgjedhën në sistemin elektronik të menaxhimit UAMD. 65 studentë iu përgjigjën pyetësorit, 66.2% e tyre ishin studentë Master, 33.8% ishin studentë Bachelor dhe 83.1% ishin femra dhe 16.9% ishin meshkuj. Grupi i pyetjeve të pyetësorit është krijuar për të mbledhur informacion në lidhje me njohuritë aktuale të studentëve në lidhje me konceptin e sipërmarrjes duke kërkuar drejtpërdrejt kuptimin e përkufizimit. Shumica e të anketuarve e përkufizojnë sipërmarrjen si një nismë ose një aktivitet i ndërmarrë me përgjegjësi dhe sfida të caktuara. Të tjerët e përcaktojnë atë si proces të krijimit të vlerës duke kombinuar burimet për të zbuluar dhe shfrytëzuar mundësitë ose si një proces ku secili prej nesh vendos një qëllim dhe punon shumë për ta arritur atë. Këto përkufizime janë në përputhje me përkufizimet në literaturë dhe gjithashtu ato janë në përputhje me përkufizimet e dhëna nga mësuesit.

Shumica e studentëve (41.5%) pajtohen fuqishëm se universiteti mbështet nismën e tyre sipërmarrëse. Lidhur me aftësinë e mësuesve për t'i ndihmuar dhe mbështetur ata në bërjen e biznesit, 41.5% e studentëve mendojnë pozitivisht, por 46.2% nuk mund të jenë në gjendje të vlerësojnë, dhe disa prej tyre (12.3%) mendojnë se nuk janë në gjendje të mësojnë aftësitë sipërmarrëse.

Një pjesë e madhe e studentëve nuk janë në gjendje të vlerësojnë aftësinë e mësuesve për të mbështetur veprimtarinë e tyre sipërmarrëse, ky është një zbulim i rëndësishëm që na bën të trajtojmë një çështje që ishte e pranishme edhe në mostrën e mësuesve dhe studiuesve, ka një mungesë të lidhjes mes mësuesit student në aspektin e sipërmarrjes dhe që duhet përmirësuar. Kjo mund të jetë rezultat i mungesës së qasjes sipërmarrëse në mësimdhënie dhe mësimnxënie.

Studentët vlerësuan profilin sipërmarrës të stafit akademik mësuesor. Për 16.9% të tyre vlerësimi është maksimal. Për 24.6% vlerësimi është 9, dhe për 13.8% dhe 15.4% vlerësimi është respektivisht 8 dhe 7. Nxënësve iu kërkua të vlerësojnë sesi mësuesi e tregon këtë aftësi, 63% e nxënësve nuk përgjigjen, dhe të tjerët i vlerësojnë ata për duke dhënë ide, informacion, disa nga mësuesit ndajnë përvojën e tyre ndaj sipërmarrjes, disa prej tyre japin këshilla ose i

ndihmojnë ata si PR. Nxënësit që nuk mendojnë pozitivisht në lidhje me aftësitë sipërmarrëse të mësuesve të tyre, sepse ata mendojnë se mësuesit janë indiferentë ose jo bashkëpunues me ta. Kjo është në përputhje me të njëjtën çështje të identifikuar në paragrafin e mëparshëm dhe në mostrën e mësuesve.

Lidhur me pyetjen se sa e konsideroni veten një person sipërmarrës, 49.2% e studentëve besojnë fuqimisht se janë, duke parë mundësi. Vlerësimet e tjera zbresin në mënyrë eksponenciale derisa ata nuk pajtohen fort me përkufizimin. Vlerësimi i tyre si sipërmarrës që kuptojnë mundësitë dhe vlerësojnë opsionet e ndryshme ishte si më poshtë: 23.1% e studentëve pajtohen fuqishëm me përgjigjen dhe nivelet e tjera prej 9 pikësh dhe 8 pikësh me 33.8% dhe 26.2% të numrit të përgjithshëm. Vetëvlerësimi i bazuar në shfrytëzimin e mundësive dhe zhvillimin e nismave ishte si më poshtë, 32.3% pajtohen plotësisht, pastaj duke vazhduar me normën 9 dhe 8, 23.1% dhe 24.6% e studentëve pajtohen respektivisht. Studentëve iu kërkua të merrnin parasysh aftësitë sipërmarrëse për të marrë parasysh fillimin e një biznesi të ri pas diplomimit. 52.3% e të anketuarve kanë një qëndrim pozitiv ndaj fillimit të një biznesi të ri, por 10.8% e tyre nuk mendojnë për fillimin e një. Preferencat e pjesës tjetër të studentëve janë të papërcaktuara. Në përgjithësi studentët tregojnë një qëndrim pozitiv ndaj sipërmarrjes edhe nëse 76.9% e të anketuarve nuk janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, vetëm 23.1% janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse.

Aktivitetet e tyre kryesore janë të fokusuara në sektorin e shërbimeve dhe biznesi familjar është gjithashtu i pranishëm; kjo mund të shpjegohet me faktin se familjet luajnë një rol të fortë në shoqërinë shqiptare. Studentët që treguan një qëndrim pozitiv ndaj sipërmarrjes, shprehën opinionet e tyre të ndryshme ku mund të marrin mbështetje.

44.6% e tyre nuk kanë një përgjigje, e cila tregon se është një asimetri informative e cila duhet të adresohet nga Universiteti. Vetëm 11.35% e konsiderojnë mbështetjen e familjes. 2.6% e shohin bankën ose 2.6% një kompani, ose 1.3% opsionin e investimit. 12.38% i konsiderojnë burimet e tyre si mënyrë për të filluar një biznes. 3.9% presin që shteti t'i mbështesë ata. Asimetria e informacionit është ende e pranishme. Përqindja e studentëve që e dinë se mund të kenë mbështetje për bankat ose fondet e investimeve është shumë e vogël, burimet e informacionit përse i përket mbështetjes sipërmarrëse mund të mos jenë shumë të pranishme dhe ka nevojë të analizojmë në të ardhmen se çfarë lloj informacioni sigurohet nga universitetet dhe mësues dhe studiues.

Studentët që nuk treguan qëndrim pozitiv nuk mendojnë të fillojnë biznesin e tyre të ri për shkak të fondeve të pamjaftueshme ose rrezikut të humbjes. Të tjerët kanë frikë të marrin iniciativë sepse duan të fitojnë përvojë duke u punësuar diku tjetër. Lidhur me pyetjen se çfarë

mund t'i motivojë ata për t'u bërë sipërmarrës, 44.6% e të anketuarve e konsiderojnë iniciativën e të bërit biznes në lidhje me vetë-realizimin, pastaj 43.1% duan të jenë të pavarur, 36.9% janë të motivuar nga suksesi financiar, 21.5% mendojnë për inovacionin , dhe 6.2% përpiqen të kenë një rol në shoqëri. Inovacioni është në një përqindje shumë të madhe që mund të shpjegohet me faktin se në Shqipëri sipërmarrja mbetet e shtyrë nga nevoja. Sipërmarrja e mjedisit të biznesit në një kontekst rajonal. 76.9% e të anketuarve nuk janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, vetëm 23.1% janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse. Ky grup tregon lloje të ndryshme aktiviteteve si dyqanet dhe shërbimet online, institucionet arsimore, supermarketet, agjencitë e transferimit të parave, bamirësia, biznesi familjar.

Studentët dhanë mendimet e tyre në lidhje me profilin sipërmarrës të stafit akademik mësimdhënës. Për 16.9% të tyre vlerësimi është maksimal. Për 24.6% vlerësimi është 9, dhe për 13.8% dhe 15.4% vlerësimi është respektivisht 8 dhe 7.

Lidhur me aftësinë e mësuesve për t'i ndihmuar dhe mbështetur ata në bërjen e biznesit, 41.5% e studentëve mendojnë pozitivisht, por 46.2% nuk mund të jenë në gjendje të vlerësojnë, dhe disa prej tyre (12.3%) mendojnë se nuk janë në gjendje të mësojnë aftësitë sipërmarrëse. Studentëve iu kërkua të vlerësojnë sesi mësuesi e tregon këtë aftësi, 63% e nxënësve nuk përgjigjen, dhe të tjerët i vlerësojnë për dhënien e ideve, informacionit, disa nga mësuesit ndajnë përvojën e tyre ndaj sipërmarrjes, disa prej tyre japin këshilla ose ndihmë ato si PR.

Nxënësit që nuk mendojnë pozitivisht në lidhje me aftësitë sipërmarrëse të mësuesve të tyre, sepse ata mendojnë se mësuesit janë indiferentë ose jo bashkëpunues me ta. Studentët dhanë informacion në lidhje me përvojat e tyre sipërmarrëse gjatë studimeve të tyre. 60% e tyre nuk kanë qenë në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve, ndërsa 40% shprehen pozitivisht. Për grupin e parë nën këtë pyetje, 78.5% pëlqejnë të jenë në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve, dhe 15.4% nuk janë në gjendje të thonë asgjë. Disa studentë të tjerë (6.2%) nuk u pëlqen të marrin iniciativa të tilla. Ekziston një mungesë e kontaktit me sipërmarrësit e cila mund të jetë rezultat i asaj se si kurset integrojnë bashkëpunimin me sipërmarrësit dhe biznesin dhe çfarë mund të bëjë universiteti për ta përmirësuar atë.

Sfidat dhe problemet kryesore:

- *Mungesa e njohurive rreth konceptit të "sipërmarrjes", por studentët ishin të vetëdijshëm për mundësitë sipërmarrëse.*
- *Pavarësisht dëshirës për të krijuar dhe zhvilluar një nismë sipërmarrëse pas përfundimit të studimeve në universitet, burimet e tyre janë të kufizuara*
- *10.8% e studentëve nuk mendojnë të fillojnë biznesin e tyre pas diplomimit kryesisht për shkak të mungesës së fondeve ose rrezikut të humbjes. Nxënësit nuk marrin përsipër*

rrezikun dhe u mungon iniciativa

- *Përfshirja e ulët në aktivitetet sipërmarrëse gjatë studimeve të tyre mund të rezultojë në vështirësi në përshtatjen me tregun e punës*
- *Studentët besojnë në aftësitë e mësuesve në kompetencat sipërmarrëse, por ata nuk kanë një perceptim në lidhje me performancën e tyre sipërmarrëse.*
- *Mungesa e kontaktit me sipërmarrësit gjatë studimeve të tyre në universitet, por ata tregojnë gatishmëri për të ndërtuar rrjete me sipërmarrës duke shpresuar se kjo do t'i ndihmojë ata në të ardhmen dhe do të lehtësojë procesin e përshtatjes me kërkesat e tregut të punës.*

Nevojat:

- *Studentët duhet të kenë një koncept të qartë mbi sipërmarrjen;*
- *Mësuesit e tyre duhet të kenë kompetencat e duhura për ta bërë këtë;*
- *Mësuesit duhet të ofrojnë mbështetje dhe motivim për nismat dhe idetë sipërmarrëse të nxënësve;*
- *Nxënësit kanë nevojë për mësues të aftë dhe bashkëkohorë që dinë të drejtojnë, motivojnë, këshillojnë dhe si të zgjerojnë njohuritë në zbatimin e praktikave bashkëkohore sipërmarrëse.*

Bizneset:

Ky hulumtim u krye në kuadër të projektit "Aftësitë sipërmarrëse për një arsim modern në Shqipëri" me akronimin EntrAL. Qëllimi i WP1 "Nevoja për analizë aktivitetesh sipërmarrëse për mësuesit dhe studentët dhe të arritshme 1.1 "Hulumtimi i tregut dhe analiza e të dhënave"synon të vlerësojë situatën aktuale në mendjen sipërmarrëse. Për të pasur një pasqyrë aktuale në lidhje me nevojat për edukim sipërmarrës, analiza është bazuar në të dyja hulumtimet në tavolinë (materiali në dispozicion dhe praktikat më të mira ekzistuese) dhesondazhe/intervista me mësues të universitetit, studiues, studentë dhe kompani përfaqësuesit për të mbledhur të dhënat parësore. Një analizë e të dhënave të ofruara përmes internetit pyetësorët drejtuar sektorit të biznesit kanë dhënë informacion për të kuptuar problemet dhe nevojat aktuale. Ky pyetësor përbëhej nga 10 pyetje. 26 private dhe kompanitë publike që operojnë në rajonin e Durrësit iu përgjigjën pyetësorit. E të dhënat e mbledhura analizohen përmes një analize statistikore përshkruese

20% e bizneseve janë aktivitetet e tregtisë me shumicë dhe pakicë, transport dhe magazinim, shërbimi i akomodimit dhe ushqimit.

16% e bizneseve janë industri prodhuese, minerare dhe gurore dhe industri të tjera. 12% e atyre i përkasin aktivitetëve financiarë dhe të sigurimit. 4% e tyre janë profesionistë, shkencorë,

aktivitetet teknike, të administrimit dhe të shërbimeve mbështetëse. Shumica e të anketuarve, 48% veprojnë në sektorë të tjerë shërbimesh.

Lidhur me të dhënat e mbledhura përmes pyetësorit, 65.4% e kompanive të anketuara nuk e bëjnë këtë bashkëpunim me universitetin, dhe 30.8% e tyre bashkëpunojnë me universitetin.

Vetëm 3.8% e kompanive nuk kanë përgjigje në lidhje me marrëdhëniet biznes-universitet në kushtet e bashkëpunimit mes tyre.

Arsyet më të zakonshme të bashkëpunimit të biznesit dhe universiteteve janë: 38% e tyre pranojnë se arsyeja kryesore e bashkëpunimit biznes-universitet është për punësimin e studentëve. Ndërkohë 25% e kompanive konsiderojnë se praktikat e studentëve janë një tjetër mnyrw efektive tw bashkëpunimit midis aktorëve të universitetit dhe biznesit. Arsyet e tjera kryesore për bashkëpunimi janë: dhënia e informacionit të rëndësishëm për aktivitetin e tyre të biznesit (13%), mësim të hapura (13%), propozime për strategji zhvillimi (13%).

Ekziston një mungesë e perspektivës së kërkimit dhe zhvillimit e cila mund të integrohet nw projektet e ardhshme. Vlerësimi i arsyeve kryesore pse biznesi dhe universitetet kanë një nivel të ulët të bashkëpunimit ose mos bashkëpunimi me njëri -tjetrin është një pyetje tjetër që i është bërë kompanive. Analiza statistikore tregoi se arsyet më të shpeshta janë: mungesa e interesit ose informacionit midis palëve (36%), dhe mungesa e komunikimit mes palëve se universitetit dhe kompanitë (21%).

Faktorët që pengojnë bashkëpunimin mes tyre dhe universitetit janë:

- Mungesa e lidhjes ose interesit nga të dyja palët për bashkëpunim (12%);
- Lloji i aktivitetit ose organizimi i brendshëm i kompanisë (16%);
- Mungesa e politikave të subvencioneve shtetërore për punësimin e studentëve me kohë të plotë (16%);
- Mungesa e besimit në sistemin arsimor (11%);
- Mungesa e programeve të përshtatshme të studimit (11%);
- Mungesa e informacionit (11%);
- Mungesa e vendeve të punës (5%)

Të gjithë këta faktorë duket se janë po aq të rëndësishëm duke përjashtuar mungesën e vendeve të punës, këto problem tw adresave që identifikohen si në biznese ashtu edhe në universitete, kjo mund të jetë pasojë e mungesa e zhvillimit të Projektit Triple Helix. Gatishmëria e bashkëpunimit midis kompanive dhe universiteteve shpërndahe si më poshtë: bashkëpunimi në punësim 22%, shkëmbimi i informacionit (17%).

Llojet e tjera të nevojshme bashkëpunimi janë:

- Në fushën e marketingut dhe menaxhimit;

- Përfshirja në projekte të përbashkëta;
- Praktikat e studentëve;
- Ligjërata të hapura;
- Sisteme elektronike;
- Konsulencë.

Bazuar në pyetjet e shkallës Likert me një shkallë 1 deri në 10 (1 = plotësisht i paaftë; 10 = plotësisht kompetente), kompanitë kanë vlerësuar aftësitë e studentëve për të parë mundësitë. Në grafik ilustrohen preferencat që shpërndahen si më poshtë: 76.8% kanë një vlerësim pozitiv, përkatësisht 11.5% e kompanive kanë vlerësuar aftësitë e nxënësve me 6, 15.4% me një rezultat 7, 19.2% kanë një vlerësim prej 8, 11.5% kanë një vlerësim i 9 dhe vetëm 19.2% e kompanive pajtohen fuqishëm se studentët janë të aftë për të parë mundësitë në mjedisin e tyre.

Pyetja tjetër jep informacion në lidhje me aftësitë e studentëve për të kuptuar mundësitë dhe për të vlerësuar opsionet e ndryshme që u ofrohen atyre. Kompanitë kanë vlerësuar pozitivisht aftësinë e studentëve për të kuptuar mundësitë dhe për të vlerësuar opsione të ndryshme për të zgjedhur alternativën më të mirë. Bazuar në një shkallë Likert që varion nga 1 në 10 (1 = plotësisht i paaftë; 10 = plotësisht kompetent), 57.6% e përgjigjeve kishin një vlerësim nga 7 në 10, ndërkohë, 26.9% të vlerësimeve varg midis 5 dhe 6 dhe një pjesë e vogël e opinionëve të kompanive (15.3%) shihen si skeptik të aftësive të nxënësve për të kuptuar mundësitë e mjedisit.

Një vlerësim tjetër i dhënë nga kompanitë e anketuara ndaj studentëve lidhet me ata aftësi për të përfituar nga mundësitë dhe për të ndërmarrë nisma të reja. Bazuar në një shkallë Likert duke filluar nga 1 në 10 (1 = krejtësisht të paaftë; 10 = plotësisht kompetente), kompanitë kanë vlerësuar aftësitë e studentëve për të përfituar nga mundësitë dhe për të marrë të reja nismave. 73.2% e përgjigjeve kanë një vlerësim pozitiv të aftësive të studentëve nga 6 në 10. Ndërkohë, 26.8% e opinionëve të tyre shkojnë nga 1 deri në 5 shkallë. Në përgjithësi, studentët di të përfitojë nga mundësitë dhe të ndërmarrë nisma të reja. 53.8% e të anketuarve vlerësojnë ekspertizën dhe kompetencat që lidhen me një specific fushë që studentët kanë studiuar. Këto kompetenca vlerësohen si më poshtë: argumentim, shkrim dhe aftësi prezantimi/aftësi komunikuese (50%), zgjidhja e problemeve aftësitë (50%), aftësitë e punës në grup (34.6%), të menduarit kritik (30.8%) dhe aftësitë e gjuhës së huaj (38.5%) gjithashtu vlerësohen si aftësi të nevojshme dhe shumë të rëndësishme të nevojshme në punën aktualetreg.

Aftësitë e prezantimit dhe komunikimit së bashku me aftësitë për zgjidhjen e problemeve duket se janë më të mira të vlerësuara, tre kategoritë e tjera të aftësive duhet të zhvillohen në një

mënyrë më pragmatike nga universitetet. Aftësi të tjera të rëndësishme që kompanitë i vlerësojnë si aftësi të nevojshme në tregun e punës janë:

1. Aftësitë organizative (34.6%),
2. Aftësitë dixhitale (23.1%)
3. Aftësitë e biznesit (19.2%)

Kompanitë u pyetën për aftësitë e tjera të studentëve të nevojshme nga tregu i punës. E përgjigjet më të shpeshta janë renditur më poshtë:

- Aftësitë e vlerësimit
- Të jetë i përditësuar me nevojat e tregut
- Të kenë vullnetin dhe dëshirën për t'u trajnuar në fushën ku duan të punojnë
- Angazhimi, serioziteti dhe korrektësia maksimale
- Aftësitë kërkimore
- Aftësia për t'u përballur me sfidat
- Trajnimi

Sfidat dhe problemet kryesore:

- *Niveli i ulët i bashkëpunimit midis bizneseve dhe universiteteve. Forma më e zakonshme e bashkëpunimi është përmes praktikave profesionale të studentëve. Arsyet e mungesës së bashkëpunimi janë: niveli i ulët i interesit mes aktorëve, mungesa e ndërveprimit mes universiteteve dhe kompanive, programet e studimit nuk lidhen gjithmonë me sektorin ku kompania funksionon, një numër i madh i kompanive nuk kanë nevojë për punonjës të arsimuar më të lartë, dhe mungesa e përvojës së studentëve. Sipas kompanive, faktorët që pengojnë bashkëpunimi janë: Mungesa e lidhjes ose interesit nga të dyja palët, lloji i aktivitetit i brendshëm i organizimit të kompanive që nuk ofrojnë punësim të studentëve.*
- *Mungesa e politikave të subvencioneve shtetërore për punësimin e studentëve;*
- *Mungesa e informacionit;*
- *Mungesa e programeve të përshtatshme të studimit që përfshijnë fushat e kërkuara nga kompanitë;*
- *Mungesa e besimit në sistemin arsimor dhe aftësitë e studentëve.*

Nevojat:

- *Bashkëpunimi midis universitetit dhe bizneseve duhet të jetë pjesë e universitetit të menduarit strategjik por edhe të zbatohet;*
- *Palët e interesuara si universiteti (studentët dhe stafi akademik) dhe biznesi duhet përfshihen në procese të përbashkëta kërkimore me përfitime reciproke;*

- Lidhur me llojin e bashkëpunimit që kompanitë shqiptare duan të kenë me Universiteti, llojet më të nevojshme të bashkëpunimeve të mundshme janë: Mbështetja e informacionit, Mbështetje për marketing dhe menaxhim, projekte të përbashkëta, praktika efektive profesionale, Shërbimet e konsulencës, Studentë të përgatitur mirë në sektorin e TIK -ut, Ligjërata të hapura.
- Në dritën e një vlerësimi të përgjithshëm pozitiv të aftësive të studentëve lidhur me: “shikimin mundësitë”, të kuptuarit e mundësive dhe vlerësimi i opsioneve të ndryshme "dhe" marrja përparësia e mundësive dhe iniciativave të reja”, është e nevojshme: të rritet mundësi punësimi sepse ato shihen si burime të mundshme për kompanitë, për të ofruar trajnime mbi sipërmarrjen me qëllim që t'i inkurajojmë ata të fillojnë biznese të reja.
- diplomuarit në universitet duhet të pajisen me aftësitë e nevojshme të kërkuara nga Tregu i punës.
- Universitetet duhet të diversifikojnë shërbimet e tyre duke stimuluar sipërmarrjen, siç janë: kurse, aktivitete jashtëshkollore, trajnime, ngjarje dhe projekte kërkimore për palët e treta.
- Ekziston nevoja për të rritur ndërgjegjësimin sipërmarrës në arsimin shqiptar në mënyrë qëmbështesin aftësitë e të diplomuarve, që përputhen me kërkesat e jetës në punë dhe ato modern shoqëria.

Zhvillimi ekonomik lokal dhe rajonal është një proces pjesëmarrës në të cilin individët dhe grupet e interesit punojnë së bashku për të stimuluar aktivitetin tregtar, duke arritur një ekonomi të qëndrueshme. Kjo është mënyra për të ndihmuar në krijimin e mundësive për punësim dhe përmirësimin e cilësisë së jetës për të gjithë. Zhvillimi ekonomik lokal inkurajon sektorin publik dhe privat dhe atë shoqëror civil për të ndërtuar partneritete dhe bashkëpunim për të gjetur zgjidhje lokale për çështjet e ekonomive të përbashkëta. Përmes këtij procesi të zhvillimit lokal, është e nevojshme të fuqizohen aktorët lokalë, në mënyrë efektive shfrytëzoni sipërmarrjet e biznesit, fuqinë punëtore, kapitalin dhe burimet e tjera lokale për të arritur ato lokale prioritetet (rritja e punësimit, promovimi i cilësisë së punës, zvogëlimi i varfërisë, shmangia e dekurajimit të rinj nga emigrimi jashtë vendit).

Ekzistojnë disa lloje të politikave kombëtare të cilat potencialisht i bëjnë presion universiteteve që të marrin veprim sipas këtyre politikave. Marrëdhënia midis sipërmarrjes dhe asaj ekonomike rritja ka rritur interesin e universiteteve për aktivitetet sipërmarrëse.

Sipas politikave kombëtare për punësimin, pjesëmarrjen e fuqisë punëtore, konkurrencën, zhvillimin ekonomik të vendit, etj, universiteti përmirëson programe universitare dhe

pasuniversitare sipas nevojave të tregut të punës. Progresi nga këto përmirësime bëhet në përmbushje të zbatimit të Ligjit të Arsimit të Lartë, përmbushjen e standardeve të cilësive në arsim në koordinim me Strategjinë Kombëtare të Rinisë dhe strategji të tjera kombëtare.

Për më tepër, aktivitetet sipërmarrëse të universitetit siç janë kurset sipërmarrëse, workshop, konferenca, lektorë mysafirë, krijimi i inkubatorëve të biznesit, kërkime të përbashkëta me implikimet praktike për studentët dhe industrinë, i nxisin studentët të mendojnë në mënyrë kritike, për të mos ngurruar se stimulari dhe shprehuri idetë e reja dhe aftësitë e tyre sipërmarrëse. Në këtë mënyrë, universiteti aspiron të ndërtojë një rrjet për sipërmarrësit e suksesshëm dhe aktivë, ku ata mund të ndajnë përvojat e tyre dhe të ndikojnë tek studentët, duke promovuar një kulturë sipërmarrëse. Duke organizuar takime të përbashkëta, universiteti promovon sipërmarrës të suksesshëm që kanë qenë alumni, për të promovuar modelet e tyre tek studentët aktualë. Universiteti synon të jetë i rëndësishëm aktor në zhvillimin e modelit Triple Helix.

Një universitet sipërmarrës kërkimor në Shqipëri i fokusuar në arsimin e lartë publik shqiptar institucionet, (Papa & Demo, 2018) treguan se IAL -të duhet të zbatojnë praktika të reja në rregull për t'u përgatitur më mirë për t'u përballur me sfidat aktuale dhe të ardhshme. Përkundër një numri të kufizuar të aktivitetet sipërmarrëse, universiteti luan një rol aktiv në përgatitjen dhe mbështetjen e brezit të ri të sipërmarrësve të rinj, duke qenë një nga aktorët më të rëndësishëm në ekonominë kombëtare.

Kjo është arsyeja pse politikat kombëtare duhet të ndikojnë fuqishëm në sipërmarrjen aktivitetet e universitetit dhe nga ana tjetër universiteti duhet të promovojë sipërmarrja si një pasuri e vlefshme për çdo vend.

Përfundimet:

1. Studentët duhet të kenë një koncept të qartë mbi sipërmarrjen
2. Mësuesit dhe personeli akademik duhet të kenë kompetencat e duhura për ta bërë këtë
3. Mësuesit dhe stafi akademik duhet të ofrojnë mbështetje, si dhe të inkurajojnë dhe të ndihmojnë nismat dhe idetë e studentëve
4. Studentët duhet të kenë pedagogë të aftë që dinë të udhëzojnë, motivojnë, monitorojnë këshilla dhe si të zgjerohen njohuritë për të aplikuar praktikat bashkëkohore që tregojnë rrugën drejt suksesit në çdo sipërmarrje
5. Një njohuri e dobët e konceptit të sipërmarrjes nga mësuesit dhe akademikët rezulton në një pamundësi për të ofruar mbështetje për studentët
6. Mësuesit dhe stafi akademik kanë njohuri të dobëta se si të integrohen edukimi

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

sipërmarrës në procesin mësimor dhe kërkimor

7. Mësuesi dhe stafi akademik nuk janë plotësisht të vetëdijshëm për nevojën për të qenë sipërmarrës.

Trajnimi mbi edukimin dhe aftësitë sipërmarrëse është një mënyrë e përshtatshme për të mbështetur të diplomuarit aftësitë që përputhen me kërkesat dhe nevojat e tregut dinamik të punës. Si edukimi sipërmarrës është shtytës i zhvillimit ekonomik, ka nevojë për mësues dhe personel akademik të ketë një kuptim të mirë jo vetëm të sipërmarrjes, por edhe të përdorin dhe zbatojnë metodologji të reja që mbështesin dhe inkurajojnë sipërmarrjen nismat e studentëve.

3.2. Universiteti “Fan S. Noli”

Dhimitri Bello, Ledina Alolli, Benita Stavre, Emil Frasheri dhe Ardian Cerava

3.2.1. Përmbledhja ekzekutive

Objektivi kryesor i WP1 është të bëjë një hulumtim mbi situatën aktuale të mendimit sipërmarrës në Universitetin “Fan S. Noli” (UNIKO) Korce për matjen e gjendjes së artit në lidhje me kurset dhe programet e studimit, aktivitetet jashtëshkollore, politikat arsimore, kërkimet akademike dhe rolin e palëve të interesuara në rajonin treg. Metodologjia e përdorur mbështet në rishikimin e literaturës për sipërmarrjen dhe Kornizën ligjore të universitetit dhe për hartimin, shpërndarjen dhe analizën e tre pyetësorëve (respektivisht: mësuesit parauniversitar dhe personelin akademik, studentët dhe palët e interesuara). E rezultatet e studimit janë të detajuara në formën e përvijimit të aktiviteteve kryesore të ndërmarrësisë aktualisht po zhvillohet në UNIKO, kryesisht

në Fakultetin e Ekonomisë, Fakultetin e Bujqësisë dhe Fakultetin e Edukimit dhe Gjuhëve. Ai gjithashtu tregon gjendjen aktuale të artit në bashkëpunim me grupet e interesit, i cili ndiqet menjëherë nga perkufizimi akademik i "ndërmarrësisë" si në kontekstin kurrikular ashtu edhe në atë të tregut. Analiza e pyetësorëve përshkruan tendencat kryesore, sfidat, problemet dhe pritjet e tre fokus grupeve dhe këto të fundit janë të detajuara në formën e sugjerimeve përfundimtare për më tej përmirësime që lidhen me politikat dhe mendimet e brendshme të universitetit, si dhe me ato të jashtme të palëve të interesuara të tregut universitar dhe institucionet arsimore.

3.2.2. Hyrje

Profili i shkurtër i Universitetit “Fan S. Noli”

Lloji i institucionit: Instituti Publik i Arsimit të Lartë

Fokusi i institucionit: Arsimi dhe gjuhët, ekonomia, shkencat natyrore dhe humane,

Bujqësia

Fakultetet: Fakulteti i Ekonomisë, Fakulteti i Edukimit dhe Filologjisë, Fakulteti i Natyrës dhe Shkencat humane, Fakulteti i Bujqësisë

Vendndodhja: Korçë, Shqipëri

Numri i studentëve: 4000 studentë

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Faqja e internetit: www.unkorce.edu.al

Universiteti “Fan S. Noli” (UNIKO) u themelua në vitin 1971. Misioni i UNIKO -s është të krijojë, transmetojë, zhvillojë dhe ruajë njohuritë përmes mësimdhënies, kërkimit dhe shërbimeve të tjera arsimore qw ajo siguron. Kohët e fundit UNIKO është akredituar institucionalisht nga British Quality Assurance Agjencia & Agjencia e Sigurimit të Cilësisë së IAL -ve në Shqipëri për një periudhë 5 vjeçare, e cila e rendit atë ndër tre IAL -të publike më të mira në Shqipëri.

Aktualisht UNIKO ka 4 fakultete: Fakulteti Ekonomik, Fakulteti i Bujqësisë, Fakulteti I Edukimi dhe Filologjia dhe Fakulteti i Shkencave Humane dhe Natyrore; 14 departamente; tre grupe mësimore dhe kërkimore.

Studimet në UNIKO organizohen në tre cikle studimi dhe numërojnë 26 programe Bachelor (180 kredite), 20 Programe Master Profesional (90 kredite), katër programe Master Shkencor (120 kredite), 7 programe studimi dyvjeçare të formimit profesional dhe një program studimi të përbashkët doktorature. 4000 studentët aktualisht janë duke u kualifikuar në Programet Bachelor dhe Master në 30 specialitete. Janë 158 pedagogë, 77% përbëhen nga mjekë dhe profesorë, 23% janë kandidatë të shkencave. UNIKO gjithashtu ofron module të të mësuarit gjatë gjithë jetës për mësuesit në shërbim (Qendra e Edukimi i Vazhdueshëm) dhe mundësitë kërkimore/profesionale në Didaktikën Eksperimentale Njësia Ekonomike. UNIKO ka marrëveshje bashkëpunimi me vende të tjera kombëtare dhe ndërkombëtare IAL -të për ndërveprim më të mirë arsimor dhe kërkimor shkencor. Është anëtar i ASECU, UAMID dhe AUF. UNIKO është pjesëmarrëse aktive e programeve evropiane Erasmus+, CBHE, dhe Projektet Erasmus+ Mobility. Studentët e UNIKO -s kanë pasur përvoja të lëvizshmërisë në kuadër të BE – sëProgramet Erasmus+. Më shumë se 40 pedagogë kanë përmirësuar kualifikimet e tyre me mobilitetet në universitetet e huaja.

PIKAT E FOKUSIT

Sfidat:

- Mungesa e orëve praktike në kurrikul
- Nuk ka hapësirë të përshtatshme kurrikulare
- Hapësira e aplikimit të bazuar në njohuri
- Mungesa e materialeve të ndërmarrësisë, burimet e shkollës
- Mungesa e vetëdijes për kolegët dhe familjet
- Interes i ulët i nxënësve/studentëve
- Çështje sociale
- Biznes rajonal
- Komunikimi me IAL -të

- Mungesa e iniciativave të përbashkëta

Mundësitë:

- Tavolina të rrumbullakëta
- Studentë më të kualifikuar
- Studentët që përfshihen në punë vullnetare
- Shkëmbimi i përvojës
- Kurse kualifikimi
- Përditësimi i njohurive të tregut

Aftësi shumë të kërkuara:

- Ekspertizoni në këtë fushë - 80%
- Aftësitë organizative - 70%
- Aftësitë e punës në grup - 70%
- Aftësitë e menaxhimit të biznesit - 70%
- Aftësitë dixhitale - 70%
- Aftësitë e të menduarit kritik - 40%

Aftësi të tjera të kërkuara:

- Aftësi të buta
- Vullnet për të përditësuar njohuritë
- Konkurrenca
- Ndërgjegjësimi për trendin e tregut
- Empatia
- Durimi
- Aftësi për përballimin e problemeve

Rezultatet:

- Nevoja sipërmarrëse në kontekstin e mësimdhënies/mësimnxënies
- Mësues dhe nxënës të motivuar shumë
- Aktualisht hapësira kurrikulare dhe jashtë-kurrikulare është e kufizuar për sipërmarrjen aplikacion
- Staf i kualifikuar, por komunikim i kufizuar me tregun
- Nevoja për kualifikime të mëtejshme LLL për mësuesit në shërbim
- Nevoja për të rritur besimin e studentëve për sipërmarrjen

Konteksti rajonal

- Qyteti i Korçës ka përparësi strategjike përse i përket zhvillimeve ekonomike në fushat e turizmit, bujqësisë dhe artizanatit. Të gjitha bizneset e ndërlidhura janë vendosur për t'u pajtuar me këto nevoja të tregut janë kryesisht rezultat i tendencave në rritje të zhvillimit tëkatër vitet e fundit. Rajoni është gjithashtu një territor ndërkufitar, marrëdhënia e të cilit me Greqinë dhe Maqedonia Veriore gjithmonë e kanë rritur zhvillimin ekonomik në Rajon.
- Prej disa vitesh universiteti ka ofruar kualifikime në fushat e financave, menaxhimit, turizmit, agro-biznesit, përpunimit të ushqimit dhe bujqësisë për t'iu përshtatur kualifikimet e niveleve 5, 6, 7 të kuadrit profesional kombëtar. Gjithashtu u zgjerua disa nga gradat e tij në programet profesionale të studimit 2-vjeçar.
- Kurrikula mbeti, megjithatë, kryesisht teorike dhe pak iniciativë dhe frymë fillestare rrit financiarisht. Institucionet arsimore marrin pak mbështetje financiare për të rejdërmarrjet e këtij lloji, as nuk ofrojnë infrastrukturë dhe literaturë të kënaqshme për tëtemën.
- Ekziston gjithashtu një boshllëk ligjor në nismat fillestare, kur bëhet fjalë për biznesin e regjistrimit që duhet t'i caktohet një biznesi të ri. Procesi pengon studentin të ndërmarrë hapa të mëtejshëm aplikimi.

3.2.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

- UNIKO synon të përqëndrohet në praktikën mësimore dhe kurset ekzistuese në sipërmarrje. Fakulteti i Edukimit dhe Fakulteti i Ekonomisë po bëjnë një analizë nëse kompetenca e sipërmarrjes zhvillohen në kurrikulat e arsimit të lartë, në mënyrë që të renditet nevojat reale të trajnimit për mësuesit e ardhshëm.
- Përveç kësaj, ai do të fillojë kërkimet mbi situatën aktuale mbi mendjen sipërmarrësemidis stafit dhe studentëve, bazuar në punën në tavolinë (materiali në dispozicion dhe më i miri ekzistuespraktikat) dhe intervista/diskutim në grup me palët e interesuara dhe bërjen e politikave të tregut institucionet për të kuptuar nevojat aktuale.

Llojet kryesore të aktiviteteve sipërmarrëse të zhvilluara në UNIKO:

- Kursi Programor: "Sipërmarrja"- Bachelor në "Menaxhim", "Biznes Informatika "Menaxhimi i turizmit", "Financat" dhe "Biznesi dhe Tregtia"
- Kursi i Programit: "Sipërmarrjet" - PP në "Ass/Manager"
- Leksione të hapura me sipërmarrës të biznesit rajonal

- Marrëveshje me palët e interesuara të biznesit mbi praktikën e përfshirë në programet e studimit, por jo në lidhje me praktikat akoma.
- Qendra e Inovacionit, e ngritur në universitet ka inkurajuar fillimin e pesë studentëve. Aktivitetet megjithatë janë në progres dhe zbatimi i tyre kapasqyroi një hendek në aftësitë menaxhuese të stafit dhe sipërmarrjen e aplikimitaftësitë e nxënësve.

Aktivitetet sipërmarrëse në Universitet:

- Në tre vitet e fundit UNIKO ka inkurajuar departamentet që të hapin studime të reprogramave që lidhen me nivelin 5 të Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve. Ata fokusohen mbi përmirësimin e aftësive profesionale të të rinjve dhe inkurajimin e kualifikimit praktikë në fushat e ekonomisë dhe biznesit bujqësor ndër të tjera. 95 studentë janë diplomuar tashmë në programe të tilla profesionale studimi 2-vjeçare
- Për më tepër, ekziston një tendencë modeste e këtyre fakulteteve për t'iu qasur nevojave të tregut duke analizuar kërkesat aktuale për kualifikime para se të jetë ndonjë program tjetër studimim i miratuar
- Së fundi, Plani i ri Strategjik i Zhvillimit (aktualisht në procesin e miratimit) parashikon rritjen e ndikimit të ekspertizës së UNIKO -s në treg përmes mësimi gjatë gjithë jetësstrukturave duke ofruar module për alumni të diplomuar në programe studimi të ndryshme ngamësimdhënies.

Politika dhe strategjia universitare ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Rishikimi i literaturës "Sipërmarrja - nga biznesi në mendje" u krye në kuadër të PROJEKTI ENTRAL që të vihet në dispozicion të grupit të hartimit të strategjisë dhe vendimmarrjes organet e njësive kryesore të UNIKO -s.

Niveli 1. Sipërmarrja = sipërmarrje biznesi:

Sipas një përkufizimi të përhapur gjerësisht, sipërmarrja, në një kuptim të ngushtë, i referohet akti i krijimit të një biznesi për të gjeneruar fitim, duke identifikuar apo edhe duke krijuar një nevojë dhe duke iu përgjigjur asaj me anë të ndërmarrjes së re. Kjo mënyrë e përcaktimit të termit konsideron se është e lidhur me krijimin, nisjen dhe drejtimin e a sipërmarrja e re e biznesit, së bashku me rreziqet e përfshira, në qëllim të fitimit. Prandaj, zakonisht pajtohet që sipërmarrësi është pothuajse sinonim me biznesmenin.

Niveli 2. Sipërmarrja = transformimi i çdo mundësie në kapital:

Fusha e Ekonomisë na jep një kuptim më të gjerë për këtë term. Në këtë këndvështrim, një Sipërmarrësi përcaktohet nga aftësia për të gjetur dhe vepruar sipas mundësive në mënyrë që të transformohet shpikje, teknologji ose situata në produkte të reja dhe inovacione të zbatueshme komerciale.

Niveli 3. Sipërmarrja = inovacion dhe sipërmarrje sociale:

Një hap më tej dhe në fushën e mendjes sipërmarrëse, ne e gjejmë atë Sipërmarrja gjithashtu mund të kuptohet si një mendim i veçantë i cili lejon një person të përtërijë apo edhe të revolucionarizojë një fushë, treg apo industri të caktuar. Sipas ekonomistit austriak Joseph Schumpeter, i viteve 1930, një sipërmarrës është një person që është i gatshëm dhe i aftë shndërroi një ide ose shpikje të re në një novacion të suksesshëm.

Kështu, sipërmarrja përtej ekonomisë dhe përtej bizneseve është një qëndrim, një grup i karakteristikat jo të transformuara domosdoshmërisht në kapital.

Zhvendosja graduale drejt sipërmarrjes sociale është zhvilluar kohët e fundit dhe kjo po bëhet modeli i preferuar i biznesit të brezave të rinj që kërkojnë të bëjnë një pozitiv ndryshim në botë në vend që thjesht të fitoni fitim.

Në fushën arsimore ka dy termat edukim mbi ndërmarrjen dhe sipërmarrjen dhe ka dy pikëpamje krejt të ndryshme mbi atë që nënkuptohet me sipërmarrje, një e quajtur "E gjerë" dhe një e quajtur "e ngushtë". Rreziku për konfuzion dhe keqkuptim është i rëndësishëm, dhe çdo diskutim mbi edukimin sipërmarrës duhet të fillojë me sqarimin e cilit përdoret përkufizimi. Sipas përkufizimit të ngushtë të sipërmarrjes, bëhet fjalë identifikimi i mundësive, zhvillimi i biznesit, vetëpunësimi, krijimi i sipërmarrjes dhe rritje, pra duke u bërë një sipërmarrës (Fayolle dhe Gailly, 2008, QAA, 2012, Mahieu, 2006).

Në përkufizimin e gjerë të sipërmarrjes ka të bëjë me zhvillimin personal, kreativitetin, mbështetjen tek vetja, marrjen e iniciativave, orientimin në veprim, dmth. Bërjen sipërmarrëse.

Përkufizimi dhe qasja përdoret dhe ndikon thellësisht në objektivat arsimore, objektivin audiencia, dizajni i përmbajtjes së lëndës, metodat e mësimdhënies dhe procedurat e vlerësimit të studentëve, duke çuar në një larmi të gjerë qasjesh (Mwasalwiba, 2010).

- Arsyeja më e zakonshme që studiuesit dhe ekspertët promovojnë sipërmarrjen në arsim është se sipërmarrja shihet si një motor kryesor për rritjen ekonomike dhe krijimin e vendeve të punës (Wong et al., 2005).
- Arsimi sipërmarrës gjithashtu shihet shpesh si një përgjigje ndaj gjithnjë e më shumë

bota e globalizuar, e pasigurt dhe komplekse në të cilën jetojmë, që kërkon të gjithë njerëzit dhe organizatat në shoqëri të pajisen gjithnjë e më shumë me kompetenca sipërmarrëse (Gibb, 2002).

Përveç zhvillimit të përbashkët ekonomik dhe krijimit të vendeve të punës, arsytet që lidhen me promovimin edukimin sipërmarrës, ekziston gjithashtu një theks më pak i zakonshëm por në rritje mbi efektet aktivitetet sipërmarrëse mund të ndikojnë në rëndësinë e perceptuar të studentëve dhe punonjësve, angazhim dhe motivim si në arsim (Surlemont, 2007) ashtu edhe në jetën e punës (Amabile dhe Kramer, 2011). Së fundi, roli që ndërmarrësia mund të luajë në marrjen përsipër të shoqërisë së rëndësishme sfidat (Rae, 2010) e ka pozicionuar arsimin sipërmarrës si një mjet për fuqizimin njerëzit dhe organizatat për të krijuar vlera shoqërore për të mirën publike (Volkman et al., 2009, Austin et al., 2006).

Duke ndjekur sa më sipër, UNIKO synon:

- Nxitjen e konceptit të sipërmarrjes në kurrikulat universitare, dhe kurse studimi.
- Bëjeni sipërmarrjen një ide të fokusuar të projekteve kërkimore dhe të aplikuar (së bashku ofrohet me aktorët e tregut rajonal)
- Forcimi i bashkëpunimit me institucionet parauniversitare në aspektin arsimor/trajnim praktik mbi sipërmarrjen.
- Promovoni fillimet e Qendrës së Inovacionit në një kontekst më të madh.

Politikat rajonale

Qyteti i Korçës është strategjikisht i favorshëm për sa i përket zhvillimeve ekonomike në fushat e turizmit, bujqësisë dhe artizanatit. Të gjitha bizneset e lidhura qw janë ngritur për t'u pajtuar këto nevoja të tregut janë kryesisht rezultat i tendencave në rritje të zhvillimit të fundit kater vite. Rajoni është gjithashtu një territor ndërkufitar, marrëdhënia e të cilit me Greqinë dhe Maqedonia Veriore gjithmonë ka rritur zhvillimin ekonomik në rajon.

Për disa vite tashmë universiteti ka ofruar kualifikime në fushat e financave, menaxhimi, turizmi, agro-biznesi, përpunimi i ushqimit dhe bujqësia për t'iu përshtatur kualifikimeve të niveleve 5, 6, 7 të kuadrit profesional kombëtar. Ai gjithashtu shtriu disa nga shkallët e tij në programet profesionale të studimit 2-vjeçar. Programet mësimore mbetën, megjithatë, kryesisht teorike dhe pak iniciativë dhe frymë fillestare rritur financiarisht. Institucionet arsimore marrin pak mbështetje financiare për të reja ndërmarrjet e këtij lloji, as nuk ofrojnë infrastrukturë dhe literaturë të kënaqshme për temë.

Ekziston gjithashtu një boshllëk ligjor në nismat e fillimit, kur bëhet fjalë për regjistrimin e biznesit numrin që duhet t'i caktohet një biznesi të ri. Procesi e pengon studentin të ndërmerr hapa të mëtejshëm aplikimi. Universiteti duhet të rishikojë planifikimin e tij strategjik në

drejtim të sigurimit të mekanizmave dhe kualifikimin e tregut për sipërmarrësit e rinj. Universiteti duhet të rrisë format e bashkëpunimit me arsimin parauniversitar dhe aktorët e tregut në mënyrë që të përditësojnë aftësitë e ofruara nga kurrikulat e tij.

Ekziston nevoja për të rritur fondet buxhetore për bizneset e reja dhe për të ofruar ndërmjetës ligjor për to aplikacion. Kurset universitare duhet të përmirësojnë normat praktike të kualifikimeve të ofruara dhe forconi komunikimin me alumni përmes strukturave të të mësuarit gjatë gjithë jetës.

3.2.4. Sfidat dhe nevojat kryesore për të promovuar sipërmarrjen

Pyetësi për studentët

Madhësia e pjesëmarrjes ishte $n = 77$ studentë. Të gjithë studentët, të cilët plotësuan pyetësin, ishin studentë të Universitetit "Fan S. Noli".

- 41.6% e tyre ndoqën studimet Bachelor, ndërsa 58.4% ndoqën studimet Master.
- 71.4% e tyre ishin vajza.

Lidhur me konceptin dhe njohuritë që kishin studentët mbi sipërmarrjen:

- 49.3% e të anketuarve e konceptuan sipërmarrjen si një biznes (fizik)
- 35.1% e konceptuan atë si një transformim të mundësive në vlerë
- 5% e konceptuan atë si një ndërmarrje shoqërore ose novatore
- 1% e konceptuan atë disi ndryshe nga versionet e mësipërme (vizioni, detyrimi, etj.)

Në një vlerësim 1:10 të perceptimeve të studentëve në lidhje me mbështetjen e universitetit mbi sipërmarrjen, ajo u vlerësua në një masë 7.45 (një vlerësim mesatar/i mirë).

Lidhur me mundësitë e ofruara për studentët, në një vlerësim 1:10, studentët morën parasysh vetë sipërmarrës në një masë prej 7.72. (një vlerësim mesatar/i mirë).

Sa i përket kuptimit të mundësive dhe opsioneve të ndryshme, në një shkallë prej 1 deri në 10, studentët e konsideruan veten sipërmarrës (një vlerësim mesatar/ i mirë).

Për sa i përket përfitimit të mundësive dhe marrjes së nismave, në një shkallë prej 1 deri në 10, studentët e konsideruan veten sipërmarrës në një masë prej 8 (vlerësim relativisht i mirë).

- 39% e studentëve të diplomuar menduan se pas diplomimit, ata do të fillonin studimet e tyre bizneset e veta; 19.5% nuk ishin gati për të filluar biznesin e tyre, ndërsa pjesa tjetër (41.6%) nuk kishin ide të qarta në lidhje me planet e tyre në të ardhmen.

- 30% e të anketuarve, të cilët ishin gati të fillonin të punonin në biznesin e tyre, do të mbështeteshin në ndihmën financiare nga anëtarët e familjes, 23.3% do të mbështeteshin në aftësitë e tyre dhe njohuri, 13.3% do të merrnin një hua dhe 13.3% do të bashkëpunonin me të

tjerët.

- 38.4% e të anketuarve, të cilët nuk kishin ndërmend të fillonin biznesin e tyre, e argumentuan qarsyjet financiare ishin pengesa kryesore, 23.1% kishin zgjedhur tashmë rrugën e tyre, 15.4% i mungonte siguria, dhe 11.6% e konsideruan mungesën e përvojës ose njohuritë e pamjaftueshme si pengesat për marrjen e nismave.

Faktorët kryesorë motivues që studentët të bëhen sipërmarrës janë renditur më poshtë:

- Vetë-realizimi (59.7% e të anketuarve);

- Suksesi financiar (45.5%);

- Pavarësia (41%);

- Inovacion (32.5%)

- Vetëm 18% e të anketuarve ishin të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse të fushave të ndryshme. Në një shkallë prej 1 deri në 10, studentët i konsideruan pedagogët e tyre si sipërmarrës relativisht të mirë (8.19).

- 67.1% e të anketuarve pohuan se mësuesit e tyre ofruan aftësi të caktuara për t'i ndihmuar ata zhvillojnë idetë e tyre për fillimin e një biznesi. Gati 1 në 5 të anketuar pohuan se e tyre mësuesit nuk ishin të aftë të luanin këtë rol. Disa nga të anketuarit nuk besuanë aftësinë e pedagogëve të

tyre për t'i mbështetur ata në planet e tyre sipërmarrëse, duke theksuar ndryshimin midis njohurive teorike dhe praktike jashtë auditor

- 29.5% e studentëve, të cilët besonin se do të kishin mbështetjen e profesorëve të tyre, kishin nevojë për disa ide në lidhje me fillimin e një biznesi, 18.18% e tyre kishin nevojë për këshilla dhepërvojat nga profesorët e tyre, 11.36% kërkuan udhëzime dhe të tjerët kishin nevojë modele të suksesshme parashikuese, motivim, hulumtim tregu, ide organizative, etj.

- 41.6% e të anketuarve kishin krijuar kontakte me sipërmarrësit gjatë periudhës së tyre të studimit, ndërsa 57.1% nuk kishin krijuar asnjë kontakt. 83.1% e këtyre të fundit u përgjigjën se ata do të donte të kishte kontakte me sipërmarrësit, ndërsa 15.6% e tyre nuk kishin një të qartë ide.

Problemet kryesore të nxënësit:

- Vlerësim i dobët për të kuptuar aspektet aplikative të konceptit të ndërmarrësisë në kurrikulat, njohuri të pamjaftueshme

- Pak vetëdije për aftësitë sipërmarrëse personale, iniciativën dhe vetëbesimin.

- Pak vetëdije për planet e karrierës pas diplomimit.

- Pak komunikim me aktorët e tregut në formën e praktikave dhe trajnimi i punës në terren

Nevojat:

- Rikonceptimi i qasjeve të kurrikulës për sipërmarrjen.
- Ribalancimi i njohurive teorike/ praktike të sipërmarrjes
- Përjetoni mundësi në formën e praktikave dhe praktikave të punës në terren më parë diplomimit, për të rritur planet e ardhshme të karrierës dhe aftësitë dhe iniciativat e sipërmarrjes.
- Përmirësimi i IAL -së dhe institucioneve të palëve të interesuara të tregut lidhur me sa më sipër.

Pyetësi për mësuesit dhe studiuesit

Madhësia e pjesëmarrjes ishte n = 59 të intervistuar

Të dhënat për të anketuarit:

- 64.4% e të intervistuarve i përkisnin institucioneve të arsimit të mesëm të lartë,
- 22% i përkisnin Universitetit “Fan S. Noli”,
- Pjesa tjetër i përkiste Arsimit të Mesëm të Ulët
- 39% e tyre ishin mësues të shkencave shoqërore
- 0.5% ishin mësues të shkencave natyrore.
- Pjesa tjetër i përkiste fushave të inxhinierisë dhe teknologjisë, shkencave humane, mjekësisë, bujqësia.

91.5% ishin gra.

Koncepti që mësuesit / studiuesit kishin për sipërmarrjen:

- 19.6% e të anketuarve e konceptuan sipërmarrjen si një biznes (fizik)
- 55.4% e konceptuan atë si një transformim të mundësive në vlerë
- 16.1% e konceptuan atë si një ndërmarrje shoqërore ose novatore
- 8.9% e konceptuan atë disi ndryshe nga versionet e mësipërme (vizioni, detyrimi, etj.)

Në një shkallë vlerësimi 1:10, mbështetja e sipërmarrjes nga Universiteti nga mësuesit dhe perceptimet e studiuesve u vlerësuan 7.16 (mbështetje mesatare).

Lidhur me kuptimin e mundësive dhe opsioneve të ndryshme, në një shkallë vlerësimi nga 1 deri në 10, mësuesit e konsideruan veten sipërmarrës në një shkallë prej 8.29 (relativisht e mirë vlerësim).

Për sa i përket përfitimit të mundësive dhe marrjes së nismave, në një shkallë vlerësimi prej 1 deri në 10, mësuesit/studiuesit e konsideruan veten sipërmarrës në një shkallë prej 8.13 (relativisht vlerësim i mirë).

Për t'u bërë sipërmarrës në veprimtarinë mësimore/kërkimore:

- 21.3% e tyre kërkonin mbështetje financiare,
- 19.1% kërkonin mbështetje materiale dhe infrastrukturë,
- 10.6% kërkonin mbështetje në kualifikime,
- 14.9% kërkonin bashkëpunim me Universitetin ose aktorë të tjerë dhe
- 19.1% kërkonin mbështetje në disa nga fushat e sipërpërmendura njëkohësisht.

Lidhur me interesin për përdorimin e metodologjisë sipërmarrëse në zbatimin e mësimi nga 1 deri në 10, interesi i të anketuarve ishte në një nivel të kënaqshëm. (8.79). Shkalla e përfshirjes së të anketuarve në aktivitete sipërmarrëse me kolegët, nga 1 në 10, rezultoi në një nivel mesatar (6.88).

45.8% e të anketuarve u përfshinë plotësisht në aktivitete sipërmarrëse me nxënësit e tyre/studentët, ndërsa pjesa tjetër ishin "pjesërisht" të përfshirë.

47.5% e aktiviteteve sipërmarrëse ishin rezultat i nismës së studentëve. 40.7% nga metoda e mësimdhënies me sipërmarrje, 33.9% nga bashkëpunimi me sipërmarrësit e tjerë. Sipas perceptimit të të anketuarve shkalla e studentëve që ishin sipërmarrës ishte e një niveli mesatar(6.05).

71.2% e të anketuarve e konsideruan veten të aftë për të mbështetur nxënësit/studentët karrierën, ndërsa pjesa tjetër nuk kishte një opinion të qartë.

Ndër të anketuarit që u shprehën se mund të mbështesin nxënësit/studentët

- 31.4% e tyre ofruan mbështetje inkurajuese,
- 42.8% ofruan këshilla për karrierë ose udhëzime,
- 11.4% ofruan mundësi për të zhvilluar aftësi dhe këndvështrime të pavarura.

Problemet kryesore në mesin e stafit mësimor/ kërkimor

- Mungesa e infrastrukturës dhe teksteve mësimore të dedikuara për sipërmarrjen në institucionet parauniversitare dhe të arsimit të lartë
- Interes i ulët i nxënësve/studentëve
- Mbingarkesë e proceseve mësimore teorike dhe dokumentare/ mungesë programesh praktike
- Problemet e komunikimit me aktorët e tregut dhe hapësira e pamjaftueshme e praktikës gjatë studimit.
- Pak mbështetje financiare për programe të tilla.
- 19.1% kërkonin mbështetje materiale dhe infrastrukturë,
- 10.6% kërkonin mbështetje në kualifikime,
- kërkohet 14.9%

- 19.1% kërkonin mbështetje në disa nga fushat e sipërpërmendura njëkohësisht.

Nevojat:

- Trajnime të mësuesve/kurse kualifikimi për LLL dhe projekte mbi sipërmarrjen
- Përditësoni literaturën dhe burimet online mbi modelet e ndërmarrësisë
- Rishikimi i kurrikulës dhe kurseve në lidhje me qasjet praktike ndaj ndërmarrësi
- Institucionalizimi i iniciativave të praktikës dhe fillimit dhe sigurimi i një kuadri ligjor mbi aplikimi i tyre.

Pyetëtori për bizneset

Madhësia e numrit të vlerësimeve ishte $n = 10$

- 30% e bizneseve të anketuara ishin nga sektori i Tregtisë me Shumicë dhe Pakicë,
- 20% nga *aktivitetet e Administratës Publike, avokimi arsimor, shëndeti i njerëzve dhe ato punw sociale*
- 20% nga sektori i Informacionit dhe Komunikimit dhe pjesa tjetër nga Turizmi, Bujqësia, Pyltaria, Peshkimi, Prodhimi, Sektori i Minierave etj.
- 70% e bizneseve të anketuara bashkëpunojnë me Universitetin “Fan S. Noli”.
- 40% e kompanive të anketuara kishin nënshkruar Marrëveshje Bashkëpunimi me “Fan S. Noli” Lidhur me barrierat në bashkëpunimin midis bizneseve dhe Universitetit përgjigjet lidheshin kryesisht me komunikimin joefektiv, mungesën e kualifikimit të duhur të ofruar nga kurrikula, mungesa e interesit në emër të studentëve/punonjësve të ardhshëm.

Disa biznese nuk kanë vërejtur ndonjë barrierë në bashkëpunim. Bizneset e konsideruan bashkëpunimin me Universitetin si një shkëmbim eksperience dhe organizimi i tryezave të rrumbullakëta në lidhje me zhvillimin e tregut të punës, punësimin e studentëve, veçanërisht në sektorin e hotelarisë, etj.

Bizneset e anketuara shprehen se studentët reflektojnë aftësi të nivelit të mesëm (6.5) në shikimin mundësitë si dhe për të kuptuar mundësitë dhe për të vlerësuar opsionet e ndryshme, në a shkallë nga 1 në 10 (e konvertuar). Bizneset u shprehën se studentët kanë aftësi relativisht të mira për të përfituar mundësi dhe për të ndërmarrë nisma (7.67). Sipas bizneseve, studentët kanë nevojë për më shumë ekspertizë në tregun e punës, punën në grup dhe aftësitë organizative, të menduarit kritik dhe aftësitë digjitale. Sipas disa bizneseve, studentët duhet të kenë një arsim të përgjithshëm më të mirë, të jenë më shumë empatik, më efektiv në zgjidhjen e problemeve, etj.

Për të provuar nëse studentët, mësuesit/studiuësit dhe bizneset kishin të njëjtin perceptim disa

çështje të rëndësishme që lidhen me konceptin e "sipërmarrjes", testi Kruskal-Wallis është përdorur me metoda jo-parametrike.

pyetje	Student	Mesues	Biznese
Perceptimi i mbështetjes se universitetit mbi sipërmarrjen	7.45	7.16	
Niveli i perceptimit të aftësive sipërmarrëse individuale	7.72	8.19	6.5
Niveli i te kuptuarit të mundësive sipërmarrëse	7.84	8.28	6.5
Niveli i te paturit përparësi të mundësive sipërmarrëse	8	8.13	7.67

Niveli i besimit 90 % ishin ndryshime statistikisht të rëndësishme në perceptimin midis të treve grupet (KW faktike = 4.89). Niveli i besimit 95% të dallimeve në perceptimin midis grupeve nuk ishin statistikisht të rëndësishme.

Problemet kryesore midis palëve të interesuara:

- Komunikim joefektiv me disa programe studimi
- Mungesa e kualifikimit të duhur të ofruar nga kurrikulat që përgatisin ekonominë e ardhshme aktorët e biznesit
- Mungesa e interesit në emër të studentëve e cila u reflektua tek alumni (aktual punonjes)
- Studentët reflektuan në aftësitë e nivelit të mesëm (6.5) në parashikimin e mundësive, si dhe për të kupuar mundësitë dhe vlerësoni opsionet e ndryshme.

Nevojat:

Universiteti duhet të rrisë bashkëpunimin me tregun si shkëmbim eksperience dhe organizimi i tryezave të rumbullakëta në lidhje me zhvillimin e tregut të punës, studentët punësimi. Kurrikula duhet të ristrukturohet për të sjellë më shumë ekspertizë në treg gjatë studimit (kualifikimet, aftësitë, hapësira praktike). Si përfundim, mund të jetë e trishtueshme që edhe pse sipërmarrja nuk është një çështje krejtësisht e re te IAL -të. Janë bërë përpjekje deri më tani për të ofruar aftësi dhe kualifikime në fusha. Megjithatë, ndërmarrjet kanë qenë të kufizuara, të izoluara, modeste dhe madje jo të suksesshme, për shkak të mungesës të koordinimit afatgjatë përmes faktorëve të rëndësishëm si: institucionet arsimore, mbështetje qeveritare dhe nevoja për kualifikim të tregut.

3.3 Universiteti i Sporteve i Tiranës

Juel Jarani, Blerina Mema, Keida Ushtelenc, Marsela Shehu, Safiola Shabanaj dhe Erlin Samimi

3.3.1. Përmbledhje

Qëllimi kryesor i këtij projekti është të hulumtojë nëse kompetenca e sipërmarrjes është zhvilluar në kurrikulat e arsimit të lartë të cilat po trajtojnë mësuesit e ardhshëm, në Fakultetet në Universitetet partnere shqiptare.

Universiteti Sporteve i Tiranës ka hulumtuar situatën aktuale dhe mendjen sipërmarrëse në institucionin tonë si dhe në shkolla. Analiza bazohet në intervistat me mësuesit dhe studiues (117), studentë (168) dhe biznese (11), për të kuptuar kryesore sfidat aktuale dhe nevojat. Rezultatet e analizës së kryer në Universitetin Sportiv të Tiranës na tregoi problemet dhe nevojat kryesore në vijim midis secilit grup të synuar.

Midis stafit mësimor dhe studiuesve

Lidhur me informacionin në lidhje me "Aktivitetet sipërmarrëse që ndodhin në rrymën tuaj institucion", rezultatet nga pyetëtorët treguan se një numër i konsiderueshëm i të anketuarit nuk duket se janë të vetëdijshëm për aktivitetet sipërmarrëse që po zhvillohen në institucion. Kjo mund të jetë për shkak të promovimit të pamjaftueshëm të aktiviteteve të tilla nga ana e Universitetet, dhe nivelet e ulëta të përfshirjes së të intervistuarve në aktivitetet universitare në të përgjithshme. 66.7%, nga Shkencat Sociale dhe 40% e mësuesve nga Shkencat Humane, iu përgjigj sondazhit se në përgjithësi, studentët janë pak ose nuk përfshihen në sipërmarrje aktivitetet. Përqindje më të ulëta me 37% u përgjigjën Shkenca Natyrore dhe 33% e Mjekësisë dhe Shkencat Shëndetësore.

Në mesin e studentëve

77% e studentëve mendojnë se Universiteti mbështet arsimin mbi sipërmarrjen dhe aktivitetet e lidhura, dhe 23% e mbetur e vlerësojnë atë negativisht, duke e vlerësuar nga 1 -5. Ky nivel i vlerësimit negativ mund të shpjegohet me përfshirjen e tyre të pamjaftueshme në aktivitetet sipërmarrëse universitare. Ky shpjegim shënon përgjigjet e tyre në pyetjet në vijim, ku 92% e tyre e shohin veten të aftë për të parë mundësi dhe vetëm 8% si më pak të aftë për të parë mundësitë. Paradoksisht vetëm 10% e studentëve të anketuar e konsiderojnë veten si të paaftë për të kuptuar dhe shfrytëzuar mundësitë, ndërsa 90% e shohin veten si të aftë. E njëjta gjë mund të thuhet për përmasimin e mundësive dhe zhvillimin e iniciativës, 8% e rendisin veten negativisht në një shkallë 1-5, dhe 92% e shkallëzojnë atë nga 6 në 10. Ky paradoks mund

të shpjegohet me kuptim joadekuat mbi konceptet e sipërmarrjes dhe vetëvlerësim jorealit mbi këtë temë.

Midis bizneseve

Në lidhje me pyetjet që kompania po bashkëpunon me universitetin N = 7 thonë se ata po bashkëpunojnë. Gjithashtu në lidhje me bashkëpunimin e përmbajtur midis kompanive dhe universitetet në këtë pyetësor, shumica e të anketuarve thonë për mbështetjen financiare, krijimin e projekteve lokale, etj.

Lidhur me llojin e bashkëpunimit që ata do të donin të kishin me Universitetin Sportiv të Tiranës N = 3 u përgjigj në lidhje me mundësinë për të shfrytëzuar njohuritë dhe teknologjitë në projekte të përbashkëta. Program shkëmbimi për njohuri dhe praktikë në terren. Gjithashtu ulet shpenzimet në investimet në infrastrukturë dhe punësimin e specialistëve të personelit, Gjithashtu N = 2 rreth bashkëpunim profesional, N = 1 angazhim në aktivitete të përbashkëta sportive dhe bashkëpunim të nxënësit në këto veprimtari dhe mësim dhe njohuri.

3.3.2. Hyrje

Universiteti i Sporteve i Tiranës është i vetmi institucion i lartë publik i këtij lloji në Republikën e Shqipëria të përgatisë mësues të edukimit fizik, specialistë në sport, palestër dhe fizikë aktiviteti për shëndetin, si dhe menaxherët e sportit dhe turizmit, dhe kohët e fundit ka edhe një të re program studimi në shkencat e rehabilitimit. Universiteti siguron shkencore të plotë kualifikimi i specialistëve në edukimin fizik, sportin dhe rekreacionin, duke ofruar të tre studimet ciklet.

Fillimet e Universitetit të Sporteve të Tiranës datojnë që nga themelimi i Shkollës Teknike e Edukimit Fizik në 1948, si shkolla e parë e mesme që përgatiti fizike mësuesit e arsimit. 10 vjet më vonë, në 1958, pas themelimit të Universitetit të Tiranës, u hap dega e edukimit fizik në Fakultetin 2-vjeçar të Histori-Filologjisë. Me koha, dega u shndërrua në një fakultet që ofron gradën “Mësues i Edukimit Fizik dhe Edukim Shëndetësor për Shkollat Filllore dhe të Mesme”. Përfundimisht, me vendim të Këshillit të Ministrave Nr.123 datë 17.02.2010, institucioni u shndërrua në Universitetin Sportiv të Tiranës (USHT) duke pasur në përbërjen e tij dy fakultete dhe një institut kërkimi shkencor në sport.

Nga viti 1958 e deri më sot, Universiteti i Sporteve i Tiranës si një institucion unik në vendin tonë, ka diplomuar sistematikisht mësues, trajnerë dhe specialistë të lartë në fushën e fizikës arsim, sport, palestër dhe rekreacion.

Sot, më shumë se 1,300 studentë studiojnë në të gjitha ciklet e studimit në Universitetin Sportiv të Tiranës, përkatësisht në Fakultetin e Shkencave të Lëvizjes (FMS), i cili përgatit Mësuesit e Fizikës Edukimi dhe Shëndeti, në Fakultetin e Aktivitetit Fizik dhe Rekreacionit (FPAR), i cili

përgatit Trajnerët e Fitnesit dhe Menaxherët e Sporteve dhe Turizmit, dhe së fundmi në Fakultet i Shkencave të Rehabilitimit (FRS) i cili përgatit Specialistët e Rehabilitimit. Një shumë e rëndësishme kontributi jepet nga Instituti i Kërkimit Shkencor në Sport (ISRS) me atë shkencor studime, të cilat janë të rëndësishme jo vetëm për institucionin, por edhe më gjerë.

UST është një institucion i akredituar nga Agjencia e Akreditimit QAAHE dhe gëzon një reputacion të shkëlqyer si në Shqipëri ashtu edhe jashtë saj. Ka marrëveshje bashkëpunimi me shumë universitete në rajon dhe universitetet evropiane dhe është partner në disa evropiane të rëndësishme projekte. UST përfiton nga 45 marrëveshje bashkëpunimi, nga të cilat 26 prej tyre janë nënshkruar me të huaj Institucionet e Arsimit të Lartë si: Universiteti i Romës “Foro Italico” Itali; Universiteti i Vjenë, Universiteti Austriak i Edukimit Fizik, Budapest, Hungari; Universiteti i Aradit “Aurel Vlaicu”, Rumani, etj.

Studimet në UST organizohen në përputhje me ligjin për arsimin e lartë dhe të tjera aktet nënligjore. UST aktualisht ofron të tre ciklet e studimit, ku fokusi kryesor është në programet e studimit (të cilat janë edhe të akredituara) të orientuara tërësisht drejt fushës së sportit, fizike arsim, rekreacion, turizëm aventurier dhe rehabilitim, duke siguruar kështu që UST –ja të diplomuarit, përmes aftësive akademike, kërkimore, të aplikuara, analitike dhe profesionale ata marrin janë gati për tregun e punës në fushat e mësipërme.

Universiteti i Sporteve i Tiranës përbëhet nga katër njësi kryesore:

1. Fakulteti i Shkencave të Lëvizjes

- Departamenti i Shkencave Sociale dhe Arsimit
- Departamenti i Mjekësisë Sportive
- Departamenti i Sporteve

2. Fakulteti i Aktivitetit Fizik dhe Rekreacionit

- Departamenti i Aktivitetit Fizik, Rekreacionit dhe Turizmit
- Departamenti i Organizimit dhe Menaxhimit
- Departamenti i Lëvizjes dhe Shëndetësisë

3. Instituti i Kërkimit Shkencor në Sport

- Departamenti i Performancës Sportive
- Departamenti i Aktivitetit Fizik dhe Shëndetit
- Departamenti i Projekteve dhe Teknologjisë

Në zbatim të Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASH) Urdhri nr. 495 datë 11.10.2019 “Për hapjen e Fakultetit të Shkencave të Rehabilitimit” dhe Urdhrit nr.245 datë 22.07.2020 “Për hapjen e programit të Studimit Bachelor në Shkencat e Rehabilitimit”.

4. Fakulteti i Shkencave të Rehabilitimit

- Departamenti i Disiplinave Biomjekësore dhe Njerëzore
- Departamenti i Kinesiologjisë
- Departamenti i Rehabilitimit

UST ndodhet në qytetin e Tiranës i cili është kryeqyteti i Shqipërisë dhe qendra kryesore industriale e vendit. Gjithashtu, Tirana është zemra e ekonomisë së Shqipërisë dhe më e industrializuara gjithashtu wshtw rajoni me rritjen më të shpejtë ekonomikisht në Shqipëri.

Për shumë vite UST ka qenë një burim potencial në sektorin e burimeve njerëzore, veçanërisht në fusha e shkencës sportive. Pjesa më e madhe e popullsisë sot është e punësuar në sektorët e tregtisë dhe ndërtimit, në sektorin e shërbimeve publike, në sektorin e turizmit dhe si punonjës të qeverisë.

Nga sektorët kryesorë, sektori terciar është më i rëndësishmi për ekonominë e Tiranës dhe punëson më shumë se 68% të fuqisë punëtore të Tiranës. 26% e popullsisë së punës bën sektori sekondar i ndjekur nga sektori primar me vetëm 5%.

Të diplomuarit e UST mbulojnë disa nga nevojat e tregut dhe stafi i tij tani është i përfshirë në procese të tilla, duke e sjellë këtë përmes zbatimit të programeve të reja mësimore dhe kërkimore. Duke qenë se kryeqyteti, Tirana është qendra e sportit në Shqipëri, ku aktiviteti organizohet në të gjithë amatorët dhe nivelet profesionale. Ajo është shtëpia e shumë objekteve kryesore sportive. Studentët e UST-së janë të punësuar në të gjitha qytetet shqiptare duke ofruar njohuritë e tyre. Maturanti ynë studentët kryesisht punësohen si:

- mësuesit e edukimit fizik në shkolla;
- trajner në qendrat e fitnesit;
- menaxher sportiv;
- punonjës në federatat sportive;
- animator rekreativ;
- guidë turistike në specialitete të ndryshme sportive;
- punonjësit e pushtetit qendror dhe lokal

Këshilli i karrierës dhe zyra e të diplomuarve luajnë një rol të rëndësishëm në UST, për të krijuar një lidhje urë midis sektorit të sipërmarrjes dhe studentëve tanë. Këshilli i Karrierës i UST -së dhe Zyra e Alumni vlerëson çdo vit shkallën e punësimit të studentëve që diplomohen duke mbledhur informacion në mënyrë që të vlerësojnë efektivitetin e programet e studimit.

Universiteti i Sporteve i Tiranës ka nënshkruar një marrëveshje bashkëpunimi me “WBS Recruiting International ”i cili informon kandidatët në një formë të përshtatshme për mundësitë e tyre për të ndërtojë një të ardhme profesionale në Gjermani me qëllim referimin tek kompanitë që operojnë në Gjermani. Bazuar në këtë marrëveshje, UST propozon

kandidatë që janë të përshtatshëm për një punë si specialist ose për një Formacion të Dyfishtë në Gjermani dhe të cilët e shohin të ardhmen e tyre profesionale në Gjermani.

Më poshtë janë start-up-et institucionale, në të cilat përfshihet Universiteti i Sporteve i Tiranës në:

- BEACTIVE “EU4Youth - Java Evropiane e Sportit përtej Kufijve në Perëndim Ballkan ”;
- LUAJ PROJEKTIN E LOJS “Vëzhguesi i Qeverisjes së Sporteve Kombëtare (NSGO 2). Treguesit dhe udhëzime për vlerësimin e qeverisjes së mirë në federatat kombëtare të sportit ”;
- ALL IN PROJECT: “Drejt balancës gjinore në sport”.
- Në kuadër të Programit Erasmus+ për Edukimin e Lartë të Ndërtimit të Kapaciteteve, USHT është a institucion partner në projektet e mëposhtme:
- TEAVET: “Trajnimi dhe përmirësimi i aftësive mësimore në fushën e mësimdhënies”;
- DIYPES: “Bëjeni vetë! Një qasje pjesëmarrëse për të rritur pjesëmarrjen dhe angazhimi i nxënësve të shkollave të mesme në klasat e edukimit fizik dhe sportit ”;
- EntrAL: “Aftësitë sipërmarrëse për një arsim modern në Shqipëri”.

Përmes projektit TEAVET, Universiteti i Sporteve i Tiranës krijoi një Qendër LLL, e cila ka si funksion bazë:

- Formimi fillestar profesional
- Vazhdimi i formimit profesional
- Arsimi i përgjithshëm i të rriturve

3.3.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

Ekzistojnë dy fusha kryesore në të cilat Universiteti Sportiv i Tiranës po përqendrohet në lidhje me llojet të aktiviteteve sipërmarrëse:

- Sporti dhe edukim fizik në lidhje me studentët, trajnerë që përmirësojnë aftësitë përmes nismave të ndryshme (organizata, klube, OJQ, etj.)
- Promovimi i aktiviteteve të fitnesit dhe rekreacionit përmes nismave të ndryshme në lidhje me qendrat e fitnesit dhe aktivitetet në natyrë

Fushat e tjera po rriten në lidhje me aktivitetet rehabilituese në sportistë dhe në përgjithësi popullatë:

- Iniciativat e qendrave të fitnesit
- Aktivitetet në natyrë
- Aktivitetet sportive në lidhje me stërvitjen dhe mësimdhënien

Plani Strategjik i Universitetit të Sporteve të Tiranës 2021-2026

Qëndrimi ndaj tregut:

UST është një institucion publik jofitimprurës. Rritja e saj, ndikimi arsimor dhe shoqëror varet nga cilësia, vlerësimi i tregut dhe numri i studentëve. Shkencat e mësuara dhe lloji i gradave të dhëna duhet të pasqyrojnë nevojat e tregut dhe shoqërisë shqiptare në zhvillim. Në fakt, praktika ndërkombëtare tregon një lidhje të ngushtë midis sistemit arsimor, shoqërisë dhe tregun specifik të punës.

UST siguron arsim me qendër studentin, si dhe nxit rritjen personale dhe intelektuale, për të përgatitur studentët për karriera produktive dhe të përgjegjshme, të përgjegjshme në një shoqëri globale. Sot në Universitetin e Sporteve të Tiranës, studimet në të gjitha ciklet e studimit janë më shumë se 1.300 studentët. Pjesë e Fakultetit të Shkencave të Lëvizjes janë 477 studentë të ciklit të parë të Bachelor studime dhe 334 studentë të ciklit të dytë të Master Profesional që përgatit mësues të Edukimit Fizik dhe Shëndetësor.

Plani strategjik 2021-2026 përshkruan llojet e ndryshimeve dhe mënyrat e transformimit që universiteti do të kalojë. Korniza e planit strategjik është produkt i gjerë analizash dhe konsultimesh me stafin, studentët, të diplomuarit, partnerët dhe palët e interesuara.

Zbatimi i Planit Strategjik përfshin tre procese: ndryshimin e kulturës, përmirësimi i strukturës, ndryshimi i procesit. UST është një institucion i arsimit të lartë që ka kaluar një proces evolucionar të vazhdueshëm në akademikon lokal dhe rajonal treg. Ai ka një mision të përcaktuar qartë për të përmbushur nevojat e arsimit të lartë përmes:

- arsimimi universitar i studentëve dhe specialistëve në të gjitha ciklet e studimit
- kualifikimi i stafit akademik dhe shkencor në fushat e edukimit fizik, shëndetësisë dhe rekreacion
- promovimi i kërkimeve dhe studimeve në fushat e edukimit fizik dhe sporteve, fizike aktivitet, shëndet dhe rekreacion
- ofrimi i shërbimeve për palët e treta dhe konsultimi në fushën e edukimit fizik dhe sport, aktivitet fizik, shëndet dhe rekreacion.

UST ofron programe studimi në përputhje me tendencat e tregut kombëtar dhe ndërkombëtar. Trajnimi i studentëve për punë është bërë i mundur përmes praktikave dhe punëdhënësit janë shumë pozitive për njohuritë dhe aftësitë që posedojnë studentët e diplomuar të UST. Cilësia dhe vlerësimi standard nuk janë të organizuara në nivelin që janë më të spikaturit institucionet analoge ndërkombëtare në tregun akademik të fushës kanë. UST ka një mision:

- arsimimi universitar i studentëve dhe specialistëve në të tre ciklet e studimit;
- kualifikimi i stafit akademik dhe shkencor në fushën e edukimit fizik, shëndetësisë dhe sport, aktivitet fizik, shëndet, rekreacion, turizëm, menaxhim sportiv dhe

rehabilitimi

- promovimi i kërkimeve dhe studimeve në fushën e edukimit fizik, shëndetit dhe sportit, aktiviteti fizik, shëndeti, rekreacioni, turizmi, menaxhimi i sportit dhe rehabilitimi.
- thellimi i kualifikimit profesional dhe shkencor të specialistëve të lartë në këto fusha;
- ofrimi i shërbimeve për palët e treta dhe konsultimi në fushën e veprimtarisë arsimore fizike, shëndetësore dhe sportive, aktiviteti fizik, shëndeti, rekreacioni, turizmi, sporti menaxhimi dhe rehabilitimi.

Prioriteti strategjik: arritje e standardeve akademike

Qëllimi ynë është t'u ofrojmë studentëve një përvojë arsimore që u ofron atyre mundësi për të përmbushur potencialin e tyre si individë duke u zhvilluar brenda komunitetit tonë si studentë të pavarur të përgatitur për të marrë përgjegjësinë për personale dhe profesionale të tyre zhvillim gjatë gjithë jetës. Baza e kësaj përvoje arsimore është standardi i lartë në ofrimi i përvojave të suksesshme mësimore të ruajtura përmes zhvillimit të kurrikulës, të reja nismat mësimore, kontributet dhe kritikave konstruktive të bëra nga studentët, si dhe vëmendje e kujdeseshme e stafit për mënyrën se si janë hartuar, zhvilluar kurset dhe programet dhe i rishikuar.

Objektivi : Përsosmëri në jetën studentore

Ne do të rrisim më tej përvojën e studentëve tanë duke i vendosur ata në zemër të universitetit me theks në punën e partneritetit dhe personalizimin e mësimin. Ne synojmë që sigurojuni studentëve mundësi për të zhvilluar aftësitë, cilësitë, njohuritë dhe përvojën për të përgatituri ata për punësim të suksesshëm në fushën e zgjedhur nga:

- Sigurimi i mundësisë për të gjithë studentët që të përmirësojnë njohuritë dhe aftësitë e tyre në kërkim, drejtim, ndërkombëtarizim dhe qëndrueshmëri në një gamë të gjerë fushash.
- Sigurimi i udhëzimeve për karrierën dhe zhvillimi i aftësive të punësimit në një mënyrë të arritshme për të gjithë studentët gjatë gjithë kohës së studimit me ne.

Lidhur me politikat kombëtare, problemi kryesor është mënyra e shpërndarjes së informacionit në zona që janë larg dhe kërkojnë informacion më të detajuar, p.sh. nëse flasim për jashtë aktivitetet, ka zona shumë të mira turistike që kërkojnë të kualifikuara për të kryer turistike ekspedita etj. Problemi tjetër është mungesa e koordinimit nga institucionet vendore dhe qendrore.

3.3.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Pyetëtori për mësuesit dhe studiuesit

Nga shpërndarja e pyetësorit për mësuesit dhe studiuesit, ishin 117 përgjigje të krijuara, nga të cilat: Nga hulumtimi ynë zbuluam se 53% janë ligjërues dhe studiues nga Sporti dhe Lëvizja Shkencë, 23.1% e të anketuarve janë leksione në Shkencat e Natyrës, 10% janë Shkenca e Shëndetit Mjekësor, 9% janë nga Universiteti Bujqësor dhe Inxhinieri dhe Universiteti i Teknologjisë, 7.7% nga Shkencat Sociale dhe vetëm 43% e tyre janë nga Universiteti i Shkencave Humane. Referuar përvojës mësimore / kërkimore, 12.8% kanë më shumë se 20 vjet, 18.8% kanë 10 deri në 20 vjeç, 13.7 % kanë 5 deri në 10 vjet, dhe 54.7 % kanë 0 deri në 5 vjet përvojë mësimore.

Sa i përket kategorizimit të të intervistuarve sipas fushës shkencore, 62 mësues dhe ligjërues janë profesionistë në Sportin dhe Shkencën e Lëvizjes, 27 në Shkencat e Natyrës, 12 në Shkencat Mjekësore dhe Shëndetësore, 9, dhe 10 në fusha të tjera në Shkencat Sociale, 5 në Shkencat Humane dhe 1 në Teknologjitë Inxhinierike, dhe Shkencat Bujqësore.

Lidhur me pyetjen e hapur mbi "Aktivitetet sipërmarrëse që ndodhin në rrymën tuaj institucion", rezultatet nga pyetësorët treguan se një numër i konsiderueshëm i të anketuarit nuk duket se janë të vetëdijshëm për aktivitetet sipërmarrëse që po zhvillohen në institucion. Kjo mund të jetë për shkak të promovimit të pamjaftueshëm të aktiviteteve të tilla nga ana e Universitetit, dhe nivelet e ulëta të përfshirjes së të intervistuarve në aktivitetet universitare në të përgjithshme. 66.7%, nga Shkencat Sociale dhe 40% e mësuesve nga Shkencat Humane, iu përgjigj sondazhit se në përgjithësi, studentët janë pak ose nuk përfshihen në sipërmarrje aktivitetet. Përqindje më të ulëta me 37% u përgjigjën Shkenca Natyrore dhe 33% e Mjekësisë dhe Shkencat Shëndetësore. Kjo bën të qartë faktin se mësuesit/ligjëruesit nuk kanë një pamje realiste të situatën, për shkak të përfshirjes së tyre të ulët dhe mungesës së përvojës.

Mësues dhe studiues nga Inxhinieria dhe Teknologjia (100 %) të cilët deklarojnë se ata nuk janë në gjendje të mbështesin studentët në rrugën e tyre të karrierës, ndërsa 70% e mësuesve dhe studiuesit nga Shkenca Natyrore u përgjigjën se janë shumë të sigurt se mund të mbështesin studentët në rrugën e tyre të karrierës, në të njëjtën linjë me 83.3% të shkencave mjekësore dhe shëndetësore u përgjigjën po, vetëm 55% nga Shkencat Sociale. Nga rezultatet mund të themi se 40% nga Shkencat Humane dhe 53.2% nga shkenca sportive e lëvizjes ranë dakord për të ndihmuar dhembështetur studentët në rrugën e tyre të karrierës. Shumë mësues mendojnë se mund t'i ndihmojnë ata studentë përmes këshillimit, mbështetjes, motivimit të tyre dhe dhënies së një shembulli personal sipërmarrje, por vetëm disa e mbështesin idenë e të qenit

barnstormer. Ata që nuk ishin të sigurt nëse mund të ishin ndonjë ndihmë, deklaruan se atyre u mungon përvoja, trajnimi dhe informacion, ose ata kanë nevojë për më shumë mbështetje dhe realizueshmëri teknologjike.

Pyetësi për studentët

Shpërndarja e pyetësorit të studentit arriti N = 168 të anketuar, ku të gjithë janë studentë të Universitetit të Sporteve të Tiranës. N = 177 prej tyre janë studentë të nivelit Bachelor, N = 51 Studentë të nivelit master. Sa i përket gjinisë, N = 61 janë femra dhe N = 107 meshkuj, të cilat korrespondon me përfaqësimin gjinor demografik të studentëve tanë të universitetit. Në përgjigje ndaj pyetjes së hapur "çfarë do të thotë për ju koncepti i sipërmarrjes?" ajo duket se shumë studentë nuk kanë një përgjigje apo shpjegim të qartë në lidhje me konceptin e ndërmarrësi

77% e studentëve mendojnë se Universiteti mbështet arsimin mbi sipërmarrjen dhe aktivitetet e lidhura, dhe 23% e mbetur e vlerësojnë atë negativisht, duke e vlerësuar nga 1 -5. Ky nivel vlerësimi negativ mund të shpjegohet me përfshirjen e pamjaftueshme të tyre në universitet aktivitetet sipërmarrëse. Ky shpjegim shënon përgjigjet e tyre në pyetjen e mëposhtme, ku 92% e tyre e shohin veten të aftë për të parë mundësitë dhe vetëm 8% si më pak të aftë për të parë mundësitë. Paradoksalisht vetëm 10% e studentëve të anketuar e konsiderojnë veten si të paaftë për të kuptuar dhe shfrytëzuar mundësitë, ndërsa 90% e shohin veten si të aftë. E njëjta gjë mund të thuhet për përmasimin e mundësive dhe zhvillimin e iniciativës, 8% e rendisin veten negativisht në një shkallë 1-5, dhe 92% e shkallëzojnë atë nga 6 në 10.

Ky paradoks mund të shpjegohet me kuptimin joadekuat të koncepteve të sipërmarrjes dhe vetëvlerësimit jorealit mbi këtë temë. Kjo gjithashtu mund të shpjegojë përgjigjet në pyetjen e mëposhtme: "A po mendoni të filloni një biznes të ri më vonë diplomim?" ku 65.5% mendojnë se do të fillojnë biznesin e tyre pas diplomimit, dhe vetëm 7.7% mendojnë se nuk do ta bëjnë. 26.8 % të cilët janë të pasigurt, mund të kenë një më realist qasja ndaj sipërmarrjes, mungesa e vetëbesimit, besimi i ulët në mbështetjen financiare, ose nuk janë në gjendje të përballojnë sfidat e shumta të përfshira në të gjithë procesin.

Shumica prej tyre raportojnë se do të gjejnë mbështetje nga familja dhe miqtë, dhe vetëm disa do ta gjejnë i drejtohen sistemit bankar për mbështetje financiare, e cila tregon për nivelin e ulët të besimit të tyre në sistemin bankar aktual, ose politikat qeveritare. Lidhur me faktorët që kanë ndikim në motivimin e nxënësit 26.2% e studentëve konsideronin inovacionin si faktorin kryesor motivues për t'u bërë ndërmarrës, 22.6% merrnin parasysh vetë-realizimin, 22% pavarësinw ekonomike, 13.7% sukses financiar, dhe të tjerw faktorë kanë ndikim më pak motivues mbi to. Përqindjet flasin vetë sepse ato theksojnë se sa e rëndësishme është

inovacioni, pavarësia ekonomike, vetë-realizimi dhe sukcesi financiar është përfshirja në sipërmarrje.

Studentët i përgjigjen pyetjes "a jeni aktualisht i përfshirë në aktivitete sipërmarrëse?" kanë përgjigjet e mëposhtme: 31% e studentëve të anketuar deklarojnë se janë aktualisht të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, kryesisht biznese familjare dhe biznese të vogla turistike, dhe 69% deklarojnë se nuk janë të përfshirë. Niveli i lartë i studentëve të papërfshirë në aktivitetet sipërmarrëse mund të shpjegohen ose me faktin se ata mund ta kenë lënë atë për një kohë të mëvonshme, kur ata do të kenë marrë të gjithë ekspertizën e nevojshme ose me mungesën e mbështetje dhe inkurajim nga universiteti dhe aktorë të tjerë.

Fakti që shumica e studentëve të përfshirë në sipërmarrje merren me restorante dhe hotele menaxhimi, artizanati, në përgjithësi bizneset familjare, përcaktohet nga ekonomia e përgjithshme e rajonit ku u krye sondazhi. 89% e studentëve i konsiderojnë mësuesit / pedagogët e aftë në aktivitetet sipërmarrëse, dhe 11% e atyre nuk e konsiderojnë veten sipërmarrës. Kjo duket të jetë një qasje realiste, në kontrast me përgjigjen e pyetjes së mëposhtme, në të cilën 50% mendojnë se mësuesit mund të ndihmojnë studentët në aktivitetet sipërmarrëse. Kjo mospërputhje mund të shpjegohet me papërshtatshmërinë kuptimit të pyetjes, ose një qasje e gabuar ndaj llojit të ndihmës që mësuesit mund të japin. E mund të jetë një nivel i lartë i studentëve (41%) të cilët nuk janë të sigurt në përgjigjen e tyre për këtë pyetje shpjegohet ose duke pranuar se ata kanë një nivel të ulët informacioni, atyre u mungon përvoja sipërmarrjen ose ato janë të fokusuara vetëm në procesin mësimor. Shumica e studentëve mendon se mësuesit mund t'i ndihmojnë ata me ide të reja, mbështetje ose informacion të nevojshëm, duke u treguar atyre bazat se ku të fillojnë dhe duke i përfshirë në mënyrë aktive në sipërmarrje aktivitetet.

Gjatë periudhës së studimit 62.5% e studentëve deklarojnë se nuk kanë qenë në kontakt me të ndërmarrësit dhe 37.5% e tyre kanë qenë në kontakt me sipërmarrësit, ndërkohë studentëve që janë shprehur negativisht u është kërkuar të deklarojnë nëse ata do të donin të ishin në kontakt me një sipërmarrës dhe një përqindje të lartë të studentëve (73.2%) që dëshirojnë të jenë në kontakt me një sipërmarrës. Kjo nxjerr në pah nevojën për më ambicioze politikat dhe planet e veprimit nga ana e universitetit në lidhje me sipërmarrjen, sepse padyshim shumica dërrmuese e studentëve duan të kontaktojnë me sipërmarrësit.

Pyetësi për bizneset / organizatat e biznesit / sipërmarrësit

Një total prej 11 përgjigjesh u krijuan nga shpërndarja e pyetësorit për bizneset. Të gjithë ata deklarojnë se e kanë marrë pyetësin nga Universiteti i Sporteve të Tiranës. Përbërja e këtij grupi të synuar është si më poshtë: N = 2 Profesionale, shkencore, teknike, administrata dhe

aktivitetet e shërbimit mbështetës, N = 2 Administrata publike, mbrojtja, arsimit, dhe aktivitetet e shëndetit të njeriut dhe punës sociale, N = 1 Aktivitete të pasurive të patundshme, N = 6 Shërbime të tjera. Përgjigjet e tyre tregojnë se bashkëpunimi aktual me universitetin ka qenë kryesisht përmes dy fakulteteve të Universitetit të Sporteve të Tiranës me sesione këshilluese dhe studente niveli i praktikës.

Në lidhje me pyetjet që kompania po bashkëpunon me universitetin N = 7 thonë se ata po bashkëpunojnë. Gjithashtu në lidhje me bashkëpunimin e përmbajtur midis kompanive dhe universitetet në këtë pyetësor, shumica e të anketuarve thonë për mbështetjen financiare, krijimin e projekteve lokale, etj.

Lidhur me llojin e bashkëpunimit që ata do të donin të kishin me universitetin sportiv të Tiranës N = 3 u përgjigjën për të pasur mundësitë për të shfrytëzuar njohuritë dhe teknologjitë në projektet e përbashkëta. Program shkëmbimi për njohuri dhe praktikë në terren. Gjithashtu zvogëloni shpenzimet në investimet në infrastrukturë dhe punësimin e specialistëve të personelit. Gjithashtu N = 2 në lidhje me bashkëpunimin profesional, N = 1 angazhim në aktivitete të përbashkëta sportive dhe bashkëpunimi i studentëve në këto aktivitete dhe mësim dhe njohuri.

Në përgjigje të pyetjes: “Çfarë aftësish kanë nevojë të diplomuarit në universitet në punën aktuale treg? ” bizneset përmendin aftësitë e mëposhtme si më të rëndësishmet: N = 5 Ekspertiza/kompetenca në fushën përkatëse, Aftësitë organizative, Aftësitë e të menduarit kritik, N = 1 aftësi të gjuhës së huaj, N = 1 Qëndrim pozitiv në vendin e punës, ekspertizë/kompetencë në fusha përkatëse, N = 1 aftësi organizative, aftësi të të menduarit kritik, N = 1 aftësi për të punuar në ekip.

3.4 Universiteti i Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”

Skender Topi, Imelda Sejdini, Alketa Vangjeli, Albana Madhi dhe Ina Sejdini

3.4.1. Përmbledhja ekzekutive

Qëllimi i këtij raporti është të sigurojë një analizë nëse kompetenca e sipërmarrjes është zhvilluar në kurrikulat e arsimit të lartë të cilat po trajtojnë mësuesit e ardhshëm, në mënyrë që të ndërtojë një sistem trajnimi me cilësi të lartë mbi sipërmarrjen për mësuesit. Ky raport jep detaje për nevojat e trajnimit të mësuesve, në lidhje me kompetencat, burimet, stimujt, etj. Nga perspektiva e mësuesve parauniversitar, drejtuesve të shkollave, studentëve, aktivitetet të biznesit dhe ndërmarrjeve, dhe nga perspektiva e universitetit duke marrë parasysh

kapacitetet dhe nevojat për të qenë a ofruar i arsimit sipërmarrës për mësuesit, përveç aktivitetit aktual të themeluar qendrën LLL në universitetin tonë. Për analizën e nevojave, një pyetësor përdoret me radhë për të siguruar informacion nga palët e interesuara. Midis bizneseve, janë 52 pyetësorë përfunduar, që korrespondon me sektorë të ndryshëm. Në mesin e personelit mësimor, janë 67 pyetësorë përfunduar, 78% nga pedagogët e universitetit dhe 22% nga mësuesit parauniversitar. E pyetësorët plotësohen gjithashtu nga 229 studentë të Universitetit të Elbasanit (183 Bachelor studentë, 43 studentë Master dhe 3 studentë PhD). Informacioni i mbledhur na jep një të qartë ide mbi konceptin sipërmarrës të perceptuar prej tyre dhe situatën aktuale në mendje sipërmarrëse në institucionin dhe shkollat e tyre. Ky raport heton ligjërisht kufizimet dhe nevojat në nivel lokal ose rajonal për të promovuar sipërmarrjen, duke marrë parasysh grupet e synuara në fokus të analizës sonë. Gjithashtu identifikon problemet dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen sipas grupit të synuar. Analiza e nevojave në Rajoni i Elbasanit drejtohet nga ekipi i UNIEL. Dokumenti i mëposhtëm paraqet analiza e këtyre pyetësorëve si dhe të dhëna nga hulumtimet në tavolinë.

3.4.2. Hyrje

Universiteti i Elbasanit "Aleksandër Xhuvani" është një institucion publik i arsimit të lartë në Shqipëria, e vendosur në qytetin e Elbasanit. Fokusi i UNIEL është zhvillimi i vendasve rajoni përmes ekspozimit të studentëve ndaj praktikave kombëtare dhe ndërkombëtare dhe eksperiencës; formimin dhe kualifikimin e drejtuesve sipas përvojave më të mira të Universitetit e BE -së Perëndimore përmes krijimit të mundësive për kërkime dhe edukim me rezultatet më të mira.

Historia e Universitetit të Elbasanit "Aleksandër Xhuvani" daton në vitin 1909, kur shkolla e parë Kombëtare e Trajnimit të Mësuesve (Normale) hapi dyert. U trajnua mësues për shkollat fillore, të cilët ishin të shpërndarë në të gjitha zonat ku jetonin shqiptarët. Në 1971 u shndërrua në Institutin e Lartë të Elbasanit dhe në 1991 mori universitet statusit. Universiteti i Elbasanit është vendlindja e trajnimit të mësuesve. Elbasani ndodhet pikërisht në mes të Shqipërisë dhe për shkak të Shkollës Normale, ajo konsiderohet të jetë djepi i arsimim. UNIEL është universiteti i traditës, shkencës dhe trajnimit të mësuesve. Për momentin UNIEL numëron 12.905 studentë, 245 personel akademik me kohë të plotë, 95 staf mbështetës dhe 523 me kohë të pjeshme profesorë dhe pedagogë të fakultetit.

Stafi akademik dhe mbështetës janë të përkushtuar të ofrojnë një arsim cilësor përvojë përmes mundësive të mësimdhënies dhe kërkimit. Studimet organizohen në tre ciklet e studimit: Bachelor (tre vjet), Master (1-2 vjet) dhe Studime doktorature (3-5 vjet). Programet e studimit janë hartuar në përputhje me "Deklaratën e Bolonjës". Universiteti i Elbasanit ka një angazhim

për ofrimin e arsimit me cilësi më të lartë për studentët në mënyrë që ata të mund të bëhen profesionistë të suksesshëm në fushat e tyre të zgjedhura të arsimit dhe zhvillojnë ndikime pozitive në komunitetet e tyre. Universiteti i Elbasanit është i strukturuar në atë mënyrë që t'i japë autonomi dhe liri zhvillimi i programit akademik, zhvillimi i metodave mësimore dhe shkencore hulumtimi gjithashtu.

Universiteti i Elbasanit (UNIEL) ka strukturën bazë të mëposhtme: Universiteti i Elbasanit aktualisht ka pesë fakultete: Fakulteti i Ekonomisë, Fakulteti i Njeriut Shkencat, Fakulteti i Shkencave të Edukimit, Fakulteti i Shkencave të Natyrës dhe Fakulteti i Mjekësisë Shkencat Teknike, me shumë departamente përkatësisht. Janë duke u zhvilluar programe të ndryshme studimi ofrohet për momentin sipas fakulteteve përkatëse; Studime Bachelor, Master dhe Doktoratë. Janë 40 programe studimi për Studime Bachelor, 51 programe studimi për Studime Master dhedy programe studimi për Studime Doktorature. Në disa fakultete ofrohen edhe 2-vjeçare programe studimi profesionale (7 programe) për studentët që nuk përmbushin ligjin kërkesat për të ndjekur një program studimi Bachelor.

UNIEL ka projekte të përbashkëta dhe programe shkëmbimi (ERASMUS+, CEEPUS III, ICM, etj) me universitete të ndryshme në botë dhe është angazhuar në mënyrë aktive në zgjerimin e mëtejshëm të kësaj pwrvoje pozitive. UNIEL angazhon vazhdimisht përpjekje në zgjerimin e bashkëpunimit me vendet e tjera perëndimore Universitetet në mënyrë që të përmirësohen në kërkimin shkencor si një nga përparësitë e tij. UNIEL ka përfituar nga projekte të tjera (TEMPUS, ERASMUS MUNDUS) në zhvillimin e specifikave programet e studimit, ngritja e kapaciteteve, rritja e sistemit të sigurimit të cilësisë, përmirësimi laboratorë dhe mbështetje teknike, etj., duke krijuar një profil të ri ndërkombëtar të gatshëm për të përballuar Sfidat e ardhshme Evropiane në fushën e arsimit. Elbasani është një nga qytetet kryesore në Shqipërinë e Mesme, si dhe qendra e prefekturës dhe rrethi me të njëjtin emër. Ndodhet në anën e djathtë të lumit Shkumbin, në luginë e formuar prej tij, në 125 m mbi nivelin e detit. Rajoni i Elbasanit është i treti më i madh në vend pas Tiranës dhe Fierit. Ajo ka një sipërfaqe prej 3,292 km², dhe një popullsi prej 285,715 banorë, që është përafërsisht. 10 % të totalit popullsisia e Shqipërisë, 2,876,101 banorë (INSTAT 2021). Bashkia e zonës së Elbasanit është 872 km² pas reformës territoriale në 2014, rritur 110 herë, krahasuar me 7.9 km² më parë ndaj reformës. 60% e popullsisë së rajonit jeton në zonat rurale dhe 40% të tjera në qytet ato.

Tabela 3.2: Popullsia mesatare sipas grupmohave

	Grupet e moshave			Total
	0-14	15-64	65+	
SHQIPERIA	526,862	1,976,308	372,931	2,876,101

ELBASANI	54,450	193,689	37,577	285,715
----------	--------	---------	--------	---------

Burimi: INSTAT 2021

Sektorët më të rëndësishëm ekonomikë në rajon janë:

- tregti, me 43.8% të bizneseve të vogla dhe të mesme në aktivitete tregtare, por edhe ndermarrjet e mwdha në aktivitetet e importit dhe eksportit të produkteve të ndryshme;
- shërbimet 41.3%, nga të cilat 14.1% janë hotele, bare dhe restorante; 15.3% janë transport dhe aktivitetet e komunikimit dhe 11.9% shërbime të tjera;
- Industria është një sektor tjetër i rëndësishëm, me 10,6% të bizneseve, të përbërë në masë të madhe biznes si fabrika dhe punëtori industriale;
- Sektori i ndërtimit është 2.7% e numrit të përgjithshëm të biznesit dhe bujqësisë dhe peshkimi 1.6%.

Tabela 3.3. Sektorët e ekonomisë në Qarkun Elbasan

Sektorët	Aktivitetet kryesore	%
Tregtia	SME komerciale, Import-Export	43.8
	Hotele, lokale dhe restorante	14.1
Shërbimet	Transporti dhe komunikacioni	15.3
	Shërbime të tjera	11.9
Industria	Fabrika dhe ëorkshope industriale	10.6
Ndertimi		2.7
Agrikultura dhe pershkimi		1.6

Burimi: INSTAT 2021

Bashkia Elbasan ka një pozicion shumë strategjik, e vendosur në aksin kryesor kombëtar, ka kalim nga lumi Shkumbin dhe këto janë avantazhe të rëndësishme për zhvillimin e aktiviteteve të bizneseve. Sipas të dhënave zyrtare nga INSTAT (2021), struktura e moshës së bashkisë popullsia tregon se 68% e tyre i përkasin grupmoshës (15-64), 19% grupmoshës (0-14) dhe 13% e tyre i përkasin grupit të pagave 65+. Kjo tregon se bashkia ka një potencial të lartë të popullsisë ekonomisht aktive; PBB në Bashkinë Elbasan është 25% më e ulët se PBB -ja kombëtare, duke treguar se Bashkia e Elbasanit ka një rol të rëndësishëm në ekonominë kombëtare. Sektori kryesor që kontribuon në zhvillimin ekonomik (sipas për numrin e të punësuarve) është ofrimi i shërbimeve që përbën 85.1% të ekonomisë vendore aktivitetet. Bujqësia është sektori kryesor në zonat rurale. Numri i ekonomisht aktivëve ndërmarrjet në Qarkun Elbasan është 6.664. 14.9% janë në sektorin e prodhimit dhe 85.1% në Sektori i Shërbimeve. Sipas të dhënave statistikore të fundit, 23.5% drejtohen nga gra dhe 76.5% drejtohen nga burra.

Tablea 3.3 : Sektoret ekonomike ne rajonin e Elbasanit

Sektor	Aktivitetet kryesore	%
Tregti	Sme tregtare, import eksport	43.8
	Hotele, bare dhe restaurante	14.1
Sherbime	Transport dhe komunikim	15.3
	Sherbime te tjera	11.9
industri	Ndermarrje dhe punetori industriale	10.6
Ndertim		2.7
Agrikulture dhe peshkim		1.6

Sipas të dhënave zyrtare të INSTAT (2021), struktura moshore e bashkisë popullsia tregon se 68% e tyre i përkasin grupmoshës (15-64), 19% grupmoshës. (0-14) dhe 13% e tyre i përkasin grupit të pagave 65+. Kjo tregon se bashkia ka një potencial i lartë i popullsisë ekonomikisht aktive; PBB në Bashkinë e Elbasanit është 25% më e ulët se PBB-ja kombëtare, çka tregon se Bashkia e Elbasanit ka një rol të rëndësishëm në ekonominë kombëtare. Sektori kryesor që kontribuon në zhvillimin ekonomik (sipas ndaj numrit të të punësuarve) është ofrimi i shërbimeve që përbën 85.1% të ekonomisë vendase aktivitetet. Bujqësia është sektori kryesor në zonat rurale. Numri i aktiveve ekonomike ndërmarrjet në qarkun e Elbasanit janë 6664. 14.9% janë në sektorin e prodhimit dhe 85.1% në sektorin e prodhimit Sektori i Sherbimeve. Sipas të dhënave të fundit statistikore, 23.5% kryesohen nga femrat dhe 76.5% drejtohen nga burra.

Tablea 3.4 :Ndërmarrjet aktive sipas aktivitetit ekonomik

Regjioni	Total	Agri&Peshkim	Industri	Ndertimi	Sherbimi	Tregtia	Hotele	Trans&Kom	Produkte	Te tjera
Elbasani	6664	106	708	117	5673	2922	939	1017	911	759
%	100	1.6	10.6	2.7	85.1	43.8	14.1	15.3	14.9	11.9

Source: Instat 2021

Të dhënat tregojnë se tregtia është zhvilluar me një ritëm më të shpejtë, ku ka një shumëzim të

numri i firmave të tregtisë me shumicë. Ndërkohë, numri i firmave në dy të tjerat sektorët, konkretisht ndërtimi dhe prodhimi, është relativisht i ulët. Sipas të dhënave të fundit zyrtare, në fund të vitit 2020, shkalla e punësimit prej 41.2% midis të rinjtë e moshës 15-29 vjeç është më e ulët se grupmoshat e tjera dhe më e ulët se mesatarja prej 52.5%. Papunësia prej 20.9% në këtë grupmoshë është më e lartë se papunësia norma është 11.7% në Shqipëri. Në tabelën 4 mund të shohim trendin për 5 vitet e fundit dhe rezultati është një rritje shumë e lehtë e shkallës së punësimit dhe një rënie e lehtë e shkallës së papunësisë.

Tabela 3.5: Shkalla e Punësimit dhe Papunësisë në Shqipëri (Anketat e Fuqisë Punëtore 2016-2020)

Moshë e grupit	Papunësia në %					Punësimi në %				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Total										
15-20	28.9	25.9	23.1	21.5	20.9	32.4	33.8	38.5	41.2	41.2
30-64	11.8	10.8	9.2	8.7	9.2	67.2	68.7	70.9	71.8	70.7
15-64	15.6	14.1	12.8	12	12.2	55.9	57.4	59.5	61.2	60.6
15+	15.2	13.7	12.3	11.5	11.7	48.7	50.3	52.1	53.4	52.5

Normat e larta të papunësisë së bashku me pjesëmarrjen e ulët të fuqisë punëtore dhe nivelet e ulëta të punësimit karakterizojnë tregun shqiptar të punës të të rinjve. Shkalla e punësimit të të rinjve shqiptarë (15-29 vjeç) ishte 41.2 përqind në 2020 krahasuar me 70.7 përqind për grupmoshën 30-64 vjeç, ndërsa shkalla e papunësisë së tyre prej 20.9 përqind është dyfishi i popullsisë së rritur. Rezultatet e tregut të punës të të rinjve ndryshojnë gjithashtu sipas gjinisë: nivelet e papunësisë janë më të larta për gratë dhe shkalla e punësimit të tyre është më e ulët. Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore, gjithashtu tregon një mospërputhje të madhe midis grupeve të të rriturve dhe të rinjve kur norma pjesëmarrëse e të rinjve qëndron më e ulët, në krahasim me normën për individët 30 - 64 vjeç. Një pjesë e madhe diferenca në normat e pjesëmarrjes mund t'i atribuohet ndjekjes së shkollës, si dhe shkalla më e ulët e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të grave të reja, në krahasim me të rinjtë.

Në Qarkun e Elbasanit, punësimi sipas aktivitetit tregohet në tabelën 6

Tabela 3.6: Shkalla e Punësimit dhe Papunësisë në Shqipëri (Anketat e Fuqisë Punëtore 2016-2020)

Në Qarkun e Elbasanit, punësimi sipas aktivitetit tregohet në tabelën 5

Zona	Total	Prod.	Agri&Pesh	Industria	Ndertimi	Sherbimet	Trgetia	Hotele, Bar	Tran&Kom	Te tjera
Shqipëria	100	26,4	0.9	17.9	7.6	73.6	17.8	7.1	6	42.6
Elbasan	100	22.7	0.7	13.8	8.2	77.3	18.6	6	4.6	48.1

Burimi: INSTAT 2021

Në rajonin e Elbasanit, SME-të janë dominuese me 93% të madhësisë mikro (1-4 punonjës). E vogla sektori i biznesit, i cili përbën shumicën e ndërmarrjeve ekonomike, karakterizohet nga mikro-ndërmarrje të tipit individual ose familjar, me një njësi veprimtarie dhe mesatarisht dy punonjës, deri në një maksimum prej katër punonjësish. Biznesi i madh shfaqet relativisht i konsoliduar Ekziston gjithashtu një numër i konsiderueshëm i organizatave dhe shoqatave lokale të cilat janë shumë aktive në ofrimin e shërbimeve sociale për grupet e synuara përkatëse. Aktualisht shumica e tyre janë të përqendruara në Bashkinë Elbasan. Aktiviteti i tyre fokusohet kryesisht mbi ndërgjegjësimin në fushën e të drejtave të njeriut, në ofrimin e shërbimeve konkrete falas përmes qendrat ditore ose rezidenciale dhe në mbështetjen e përfituesve drejt një jete autonome dhe integruar me pjesën tjetër të komunitetit. Këto shoqata kanë kontribuar duke u organizuar kurse të formimit profesional, sipas kërkesave të tregut aktual të punës. Arsimit është prioritet edhe për komunitetin në rajon. Elbasanasit krenohen mendikimin që "Shkolla Normale" ka dhënë në zhvillimin e arsimit në të gjithë botën Shqipëria.

Niveli arsimor përfaqësohet nga një numër i madh i kopshteve 9-vjeçare shkollat, dhe shkollat e mesme. Niveli më i lartë i arsimit përfaqësohet nga i vetmi universitet në Qark, Universiteti të Elbasanit "Aleksander Xhuvani", dhe një institucion i rëndësishëm arsimor dhe shkencor. E roli i universitetit në zhvillimin rajonal është rritur përmes bashkëpunimit të gjerë me entitetet private dhe publike, bizneset, administrata publike dhe organizatat shoqërore. Përmes marrëveshjeve të bashkëpunimit me aktorët më të rëndësishëm ekonomikë, roli i universitetit është shumë i rëndësishëm në lidhjen e arsimit me tregun e punës. Ky rol është i rëndësishëm për të krijuar prosperitet në zonën lokale, duke kontribuar në rritjen rajonale, krijimin e vendeve të punës, investimet dhe mirëqenien e komunitetit.

Autonomia e universiteteve (e rritur me ligjin 80/2025) është një faktor kyç për ndryshimet në roli i universiteteve në ekonominë rajonale. Autonomia e lejoj universitetin tonë të menaxhonte burimet financiare dhe kapitale, dhe, më e rëndësishmja, për të formuar programet akademike deri në shtrirjen, standardet e pranimeve, politikat e avancimit të

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

fakultetit dhe rolin e universitetit administrator, relativisht i lirë nga ndërhyrjet dhe ndikimet e qeverisë. Në këtë kontekst, UNIEL ka përmirësuar dhe zhvilluar programe studimi sipas nevojave të ekonomisë lokale dhe komunitetit lokal, është më i orientuar drejt inovacionit dhe është duke adresuar më mirë nevojat për një arsimim të vazhdueshëm dhe LLL.

Ka një angazhim shumë të mirë të stafit përmes organizimit të konferencave shkencore çdo vit dhe përmes publikimit të kërkimit, për të nxitur kontributin në kërkime dhe risi. Universiteti ynë ka buletin e tij shkencor për të promovuar gjetjet tona shkencore stafi dhe në bashkëpunim me Universitetin e Barit, Itali, që vitin e kaluar kanë krijuar Revista Rishikimi i të Drejtës dhe Ekonomisë Euro-Ballkanike me perspektivën e saj, duke u hapur për të reja horizontet e njohurive, si në fushën juridike ashtu edhe në atë ekonomike. Studimi i marrëdhënieve midis Shtetëve, dhe midis tyre dhe Bashkimit Evropian, është terreni i privilegjuar për shkencëtarët qasjen që kjo përvojë e re kulturore synon të ndjekë.

UNIEL gjithashtu ka krijuar kohët e fundit qendrën shkencore për kërkimin dhe zhvillimin në ligj dhe ekonomisë (QKZHDE) në Fakultetin e Ekonomisë, me qëllim zhvillimin e kërkimit dhe inovacionit dhe për të nxitur bashkëpunimin midis universiteteve dhe sipërmarrjes.

Përmes mundësive të BE -së për financimin e CBHE, universiteti ynë përfshihet në disa të rëndësishme projekte si:

- READY for Business (REBUS) - Integrimi dhe vërtetimi i aftësive praktike të ndërmarrësisë në studime inxhinierike dhe TIK. Ky projekt synon zhvillimin, testimin, vërtetimin dhe integrimi holistik dhe nevojat që nxisin module të hapura të mësimin për të promovuar kompetencat e ndërmarrësisë të të diplomuarve në TIK dhe inxhinieri në ndërfaqen e akademikëve edukimi dhe mësimi në praktikë kontekstet e biznesit;
- BKSTONE - Arsimi i Lartë - Platforma e Ndërmarrjeve për nxitjen, modernizimin dhe rritje e qëndrueshme në industrinë e gurit natyror në Ballkanin Perëndimor;
- VALEU -X - Shkëmbimi i Universiteteve Virtuale Shqiptare të Evropës;
- E-VIVA-Rritja dhe Validimi i kompetencave të lidhura me shërbimin në mësimin e gjithanshëm mjedise në Universitetet e Ballkanit Perëndimor;
- T@sk -Drejt rritjes së vetëdijes, përgjegjësisë dhe cilësisë së përbashkët në Punën Sociale;
- TEAVET - Zhvillimi i kompetencave të mësuesve për një sistem gjithëpërfshirës të veterinerëve në Shqipëri.

Sidoqoftë, ndikimi i hulumtimit është ende ligjor për shkak të mungesës së fondeve për financimin e shkencës hulumtim në një masë më të mirë.

Duke qenë Universiteti i vetëm në Rajon, UNIEL është një aktor i rëndësishëm në ekonominë e

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Elbasanit dhe në jetën e tij shoqërore dhe kulturore. UNIEL është një punëdhënës i madh në Elbasan, me një numër të konsiderueshëm të personelit akademik dhe studiuësve, personelit administrativ dhe teknik dhe studentëve të punësuar në 5 fakultete. UNIEL gjithashtu ka një rol si konsumator dhe ndikimi në ekonomi shihet nga pagat e paguara dhe blerjet e kryera për aktivitetet e përditshme. Roli i UNIEL është shumë i rëndësishëm si krijues i njohurive. Më shumë se 1000 të diplomuar të programeve master të UNIEL dhe programeve bachelor në të gjitha fushat e studimit hyjnë në fuqinë punëtore të Elbasanit çdo vit. Shumica e tyre janë të punësuar në publik administrata, shërbimet publike, arsimit, mjekësia dhe bizneset private.

Fokusi i së ardhmes në rolin e universitetit tonë në kontekstin e ekonomisë rajonale dhe në sipërmarrja duhet të shihet si:

- Më shumë kontribut me R&D dhe procesin e transformimit të inputeve kërkimore në rezultatet shkencore dhe ekonomike, si një vlerë e shtuar për shoqërinë, e cila përfiton nga këto risi për të përmirësuar cilësinë e jetës
- Zgjerimi progresiv nga aktivitetet tradicionale të tilla si mësimdhënia dhe kërkimi shkencor në përfshijnë aktivitete të orientuara drejt tregut dhe transferimin e njohurive, si dhe joekonomike kontributet në zhvillimin e rajonit.

Njohuritë dhe aftësitë e punëtorëve në dispozicion në furnizimin me punë është një përcaktues kryesor për si biznesi ashtu edhe rritja ekonomike. Produktiviteti i një ekonomie rritet me numrin e punëtorët e arsimuar rriten pasi punëtorët e aftë mund t'i kryejnë detyrat në mënyrë më efikase. Duke identifikuar dallimet midis njohurive që kanë SME -të dhe njohurive që është një parakusht për performancën e tyre më të mirë, do të kontribuojë në rritjen e kompetencën dhe konkurrencën e ndërmarrjeve përmes dizajnit dhe ofrimit të trajnimeve sipas këtyre nevojave. Shkalla në të cilën universitetet i kryejnë këto role do të ndryshonte nga vendi në vend, dhe nga universiteti në universitet. Shumë studime përshkruajnë një lidhje pozitive midis zhvillimit të arsimit sistemin dhe rritjen ekonomike. Shumica e këtij hulumtimi arrin në përfundimin se zhvillimi i arsimit çon në rritje ekonomike. Kjo është një nga arsyet që roli i universitetit tonë, jo vetëm, ka ndryshuar nga tradita e të qenit kryesisht një institucion mësimor në një të rëndësishmeaseti kombëtar i adresimit të prioriteteve të politikave të tilla si: burimet e njohurive të reja dhe të menduarit novator; ofrues të stafit të aftë; kontribues në inovacion; etj

Në atë masë, universitetet mund të luajnë një rol kyç arsimor për të ndihmuar në lehtësimin e diskutimit sesi sipërmarrja mund të përcaktohet dhe kuptohet si një proces, universitetet gjithashtu mund të ndihmojnë biznese të reja për të ndërtuar modele, për të trajnuar kapitalin njerëzor për të përmbushur me efikasitet nevojat e tyre të biznesit.

3.4.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

Llojet e aktiviteteve sipërmarrëse të zhvilluara në universitetin tonë

Llojet kryesore të aktiviteteve sipërmarrëse të zhvilluara në universitetin tonë janë:

- Mësimdhënia sipërmarrëse. Transferimi i njohurive përmes mësimdhënies nga personeli akademik në studentët janë mënyra kryesore për promovimin e sipërmarrjes. Studentët kanë shumë mundësi për të fituar edukim sipërmarrës përmes mësimeve dhe lëndëve mbi to sipërmarrjet, seminarët, ditët e hapura dhe aktivitete të tjera që u japin studentëve mundësi për të praktikuar të folurit publik, duke promovuar ndërgjegjësimin mbi ndërmarrësinë, biznesin krijimi, ose zhvillimi i biznesit të vogël; Kurset e sipërmarrjes përfshihen në pothuajse të gjitha programet bachelor të Fakultetit të Ekonomisë, të tilla si: Menaxhimi i biznesit, Sipërmarrja dhe menaxhimi i bizneseve të vogla, etika e biznesit, Strategjike menaxhimi, menaxhimi i projektit, menaxhimi i rrezikut, etj.
- Inkurajimi dhe mbështetja e iniciativave të Studentëve - si mbledhja e fondeve, zhvillimi i faqeve në internet, idetë e biznesit, sfidat për pjesëmarrjen, etj.
- Shkëputje nga kërkimet- universiteti ynë zotëron një certifikuar nga laborator i qeveritar i vendosur në zonën industriale të Elbasanit, duke kryer analiza të ndryshme kimike që nuk mund të bëhet në laboratorë të tjerë;
- Bashkëpunimi me sipërmarrësit - përmes marrëveshjeve të bashkëpunimit për studentët praktikant, mundësitë e studentëve për punësim, pjesëmarrje e drejtë në punë, sugjerime për përfshirja e disiplinave të reja në kurrikula, etj
- Pedagogë të ftuar - pronarë biznesesh nga vendi ynë dhe jashtë tij, personalitete, profesionistë dhe akademikë të ftuar nga departamentet ose fakultetet, për të mbajtur leksione ose mbajnë fjalime mbi praktikant e tyre të punës me qëllim që t'u demonstronjë studentëve se si është teoria zbatohet në praktikë, etj.
- Konsulencë biznesi - ofrimi i këshillimit falas për sipërmarrësit e rinj dhe ndihmë për t'u zhvilluar planin e biznesit.

Përmes Edukimit ne u sigurojmë sipërmarrësve aftësi njohëse për të vlerësuar më mirë dhe shfrytëzojnë mundësitë sipërmarrëse, rrit nivelin e vetëbesimit dhe zvogëlon rreziku i perceptuar.

Llojet e aktiviteteve sipërmarrëse evoluojnë në nivel institucional.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Që nga themelimi i UNIEL (1991) e tutje, është punuar në krijimin e strukturat dhe institucionet që mbështesin procesin mësimor dhe kërkimin shkencor. Sa e natyrshme kërkesat për ristrukturimin e BE -së dhe si ndihmë për procesin mësimor, teknike laboratorët janë ngritur dhe vënë në dispozicion në secilën njësi kryesore. Koordinimi i klasave teorike në të gjitha programet e studimit me praktika në laboratorë ose në institucionet bashkëpunuese të BE -së ka krijuar një ndryshim të madhësisë së hapësirës studentore. Me në qendër studentin politikat institucionale kanë krijuar hapësirë të pafundme për ndërkombëtarizimin e BE -së, duke u ofruar studentëve mundësi të barabarta për të marrë pjesë në programet e mobilitetit jashtë vendit.

Gjithashtu, kjo politikë është e integruar me partneritete brenda dhe jashtë vendit, për të realizuar trajnime dhe kualifikime të ndryshme. Politika e ndërkombëtarizimit ka mundësuar shkëmbimet e stafit me universitetet partnere dhe ka inkurajuar dhe kontribuar në ngritjen e kapaciteteve në fushën e sipërmarrjes në kuadrin e projekteve të ndërtimit të kapaciteteve të Bashkimit Evropian. Kjo ka rezultuar në një numër të aktivitetet ndërkombëtare në UNIEL.

Në rajonin e Elbasanit, SME-të janë dominuese me 93% të madhësisë mikro (1-4 punonjës). Sektori i biznesit të vogël, i cili përbën shumicën e ndërmarrjeve ekonomike, karakterizohet nga mikro-ndërmarrje të tipit individual ose familjar, me një njësi veprimtarie dhe mesatarisht dy punonjës, deri në një maksimum prej katër punonjësish. Biznesi i madh duket relativisht i konsoliduar. Ekziston gjithashtu një numër i konsiderueshëm i organizatave dhe shoqatave lokale të cilat janë shumë aktive në ofrimin e shërbimeve sociale për grupet e synuara përkatëse. Aktualisht shumica e tyre janë përqendruar në Bashkinë Elbasan. Aktiviteti i tyre fokusohet kryesisht në ndërgjegjësimin në fushën e të drejtave të njeriut, në ofrimin e shërbimeve konkrete falas përmes qendrave ditore ose rezidenciale dhe në mbështetjen e përfituesve drejt një jete autonome dhe të integruar me pjesën tjetër të komunitetit. Këto shoqata kanë kontribuar duke organizuar kurse të formimit profesional, sipas kërkesave të tregut aktual të punës. Arsimi është prioritet edhe për komunitetin në rajon. Elbasanasit krenohen me ndikimin që "Shkolla Normale" i ka dhënë zhvillimit të arsimit në të gjithë Shqipërinë. Niveli arsimor përfaqësohet nga një numër i madh i kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe shkollave të mesme.

Niveli më i lartë i arsimit përfaqësohet nga i vetmi universitet në Rreth, Universiteti i Elbasanit "Aleksander Xhuvani", dhe një institucion i rëndësishëm arsimor dhe shkencor. Roli i universitetit në zhvillimin rajonal është rritur përmes bashkëpunimit të gjerë me entitetet private dhe publike, bizneset, administratën publike dhe organizatat shoqërore. Përmes

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

marrëveshjeve të bashkëpunimit me aktorët më të rëndësishëm ekonomikë, roli i universitetit është shumë i rëndësishëm në lidhjen e arsimit me tregun e punës.

Ky rol është i rëndësishëm për të krijuar prosperitet në zonën lokale, duke kontribuar në rritjen rajonale, krijimin e vendeve të punës, investimet dhe mirëqenien e komunitetit.

Autonomia e universiteteve (e rritur me ligjin 80/2025) është një faktor kyç për ndryshimet në rolin e universiteteve në ekonominë rajonale. Autonomia i lejoi universitetit tonë të menaxhonte burimet financiare dhe kapitale, dhe, më e rëndësishmja, të formonte programet akademike deri në një masë, standardet e pranimeve, politikat e avancimit të fakultetit dhe rolin e administratorit të universitetit, relativisht i lirë nga ndërhyrjet dhe ndikimet e qeverisë.

Në këtë kontekst, UNIEL ka përmirësuar dhe zhvilluar programe studimi sipas nevojave të ekonomisë lokale dhe komunitetit lokal, është më i orientuar drejt inovacionit dhe po adreson më mirë nevojat për një arsimim të vazhdueshëm dhe LLL.

Ekziston një angazhim shumë i mirë i stafit përmes organizimit të konferencave shkencore çdo vit dhe përmes publikimit të kërkimit, për të nxitur kontributin në kërkimin dhe inovacionin. Universiteti ynë ka buletin e tij shkencor për të promovuar gjetjet shkencore të stafit tonë dhe në bashkëpunim me Universitetin e Barit, Itali, që nga viti i kaluar kanë krijuar revistën Euro-Ballkanike të Rishikimit të Drejtësisë dhe Ekonomisë me perspektivën e saj, duke u hapur horizonte të reja të dijes , si në fushën ligjore ashtu edhe në atë ekonomike. Studimi i marrëdhënieve midis Shteteve, dhe midis tyre dhe Bashkimit Evropian, është terreni i privilegjuar për qasjen shkencore që synon të ndjekë kjo përvojë e re kulturore.

UNIEL gjithashtu ka krijuar kohët e fundit qendrën shkencore për kërkimin dhe zhvillimin në ligj dhe ekonomi (QKZHDE) në Fakultetin e Ekonomisë, me qëllim zhvillimin e kërkimit dhe inovacionit dhe nxitjen e bashkëpunimit midis universiteteve dhe sipërmarrjes.

Përmes mundësive të BE -së për financimin e CBHE, universiteti ynë përfshihet në disa projekte të rëndësishme si: Gati për biznes (REBUS) - Integrimi dhe vërtetimi i aftësive praktike të ndërmarrësisë në studimet inxhinierike dhe TIK. Ky projekt synon zhvillimin, testimin, vlefshmërinë dhe përfshirjen e përgjithshme dhe ka nevojë për module të hapura të mësimit të nxitura për të promovuar kompetencat e ndërmarrësisë të të diplomuarve në TIK dhe inxhinieri në ndërfaqen e arsimit akademik dhe të mësuarit në kontekstet e biznesit në praktikë;

- BKSTONE - Arsimi i Lartë - Platforma e ndërmarrjes për nxitjen, modernizimin dhe rritjen e qëndrueshme në industrinë e gurit natyror në Ballkanin Perëndimor;
- VALEU -X - Shkëmbimi i Universiteteve Virtuale Shqiptare të Evropës;
- E-VIVA-Rritja dhe Validimi i kompetencave të lidhura me shërbimin në mjedise të gjithanshme mësimore në Universitetet e Ballkanit Perëndimor;

- T@sk -Drejt rritjes së vetëdijes, përgjegjësisë dhe cilësisë së përbashkët në Punën Sociale;
- TEAVET - Zhvillimi i kompetencave të mësuesve për një sistem gjithëpërfshirës të veterinerëve në Shqipëri.

Megjithatë, ndikimi i kërkimit është ende ligjor për shkak të mungesës së fondeve për financimin e kërkimit shkencor në një masë më të mirë.

Duke qenë Universiteti i vetëm në Rajon, UNIEL është një aktor i rëndësishëm në ekonominë e Elbasanit dhe në jetën e tij shoqërore dhe kulturore. UNIEL është një punëdhënës i madh në Elbasan, me një numër të konsiderueshëm personeli akademik dhe studiues, personel administrativ dhe teknik dhe studentë të punësuar në 5 fakultete. UNIEL gjithashtu ka një rol si konsumator dhe ndikimi në ekonomi shihet nga pagat e paguara dhe blerjet e bëra për aktivitetet e përditshme. Roli i UNIEL është shumë i rëndësishëm si krijues i njohurive.

Më shumë se 1000 të diplomuar në programet master dhe programet bachelor të UNIEL në të gjitha fushat e studimit hyjnë në fuqinë punëtore të Elbasanit çdo vit. Shumica e tyre janë të punësuar në administratën publike, shërbimet publike, arsimin, mjekësinë dhe bizneset private. Fokusi i ardhshëm në rolin e universitetit tonë në kontekstin e ekonomisë rajonale dhe në sipërmarrjen duhet të shihet si:

- Më shumë kontribut me R&D dhe procesin e transformimit të inputeve kërkimore në rezultate shkencore dhe ekonomike, si një vlerë e shtuar për shoqërinë, e cila përfiton nga këto risi për të përmirësuar cilësinë e jetës
- Zgjerimi progresiv nga aktivitetet tradicionale të tilla si mësimdhënia dhe kërkimi për të përfshirë aktivitetet e orientuara drejt tregut dhe transferimit të njohurive, si dhe kontributet joekonomike në zhvillimin e rajonit.

Njohuritë dhe aftësitë e punëtorëve në dispozicion në furnizimin me punë janë një përcaktues kyç si për biznesin ashtu edhe për rritjen ekonomike. Produktiviteti i një ekonomie rritet me rritjen e numrit të punëtorëve të arsimuar pasi punëtorët e aftë mund t'i kryejnë detyrat në mënyrë më efikase. Duke identifikuar dallimet midis njohurive që kanë NVM -të dhe njohurive që janë parakusht për performancën e tyre më të mirë, do të kontribuojë në rritjen e kompetencës dhe konkurrencës së ndërmarrjeve përmes dizajnit dhe ofrimit të trajnimeve sipas këtyre nevojave. Shkalla në të cilën universitetet i kryejnë këto role do të ndryshonte nga vendi në vend, dhe nga universiteti në universitet.

Shumë studime përshkruajnë një lidhje pozitive midis zhvillimit të sistemit arsimor dhe rritjes ekonomike. Shumica e këtij hulumtimi arrin në përfundimin se zhvillimi i arsimit çon në rritje ekonomike. Kjo është një nga arsytet që roli i universitetit tonë, jo vetëm, ka ndryshuar nga

tradita e të qenit kryesisht një institucion mësimor në një aset të rëndësishëm kombëtar të adresimit të prioriteteve të politikave të tilla si: burimet e njohurive të reja dhe të menduarit novator; ofrues të stafit të aftë; kontribues në inovacion; etj

Në atë masë, universitetet mund të luajnë një rol kyç arsimor për të ndihmuar në lehtësimin e diskutimit sesi sipërmarrja mund të përkufizohet dhe kuptohet si një proces, universitetet gjithashtu mund të ndihmojnë bizneset e reja të ndërtojnë modele, të trajnojnë kapitalin njerëzor për të përmbushur me efikasitet nevojat e tyre të biznesit.

Llojet e aktiviteteve sipërmarrëse të zhvilluara në universitetin tonë:

Llojet kryesore të aktiviteteve sipërmarrëse të zhvilluara në universitetin tonë janë:

- Mësimdhënia sipërmarrëse - Transferimi i njohurive përmes mësimdhënies nga personeli akademik tek studentët është mënyra kryesore për promovimin e sipërmarrjes. Studentët kanë shumë mundësi për të fituar edukim mbi sipërmarrjen përmes mësimëve dhe lëndëve mbi sipërmarrjet, seminarët, ditët e hapura dhe aktivitete të tjera që u japin studentëve mundësinë të praktikojnë të folurit publik, duke promovuar ndërgjegjësimin për sipërmarrjen, krijimin e biznesit ose zhvillimin e biznesit të vogël; Kurset e sipërmarrjes përfshihen pothuajse në të gjitha programet bachelor të Fakultetit të Ekonomisë, si: Menaxhimi i biznesit, Sipërmarrja dhe menaxhimi i bizneseve të vogla, etika e biznesit, menaxhimi strategjik, menaxhimi i projekteve, menaxhimi i rrezikut, etj.
- Inkurajimi dhe mbështetja e iniciativave të Studentëve - si mbledhja e fondeve, zhvillimi i faqeve në internet, idetë e biznesit, pjesëmarrja në sfida, etj.
- Shkëputje nga kërkimet- universiteti ynë zotëron një laborator të certifikuar nga qeveria e vendosur në zonën industriale të Elbasanit, duke kryer analiza të ndryshme kimike që nuk mund të bëhen në laboratorë të tjerë;
- Bashkëpunimi me sipërmarrësit - përmes marrëveshjeve të bashkëpunimit për praktikën e studentëve, mundësitë e studentëve për punësim, pjesëmarrje të drejtë në punë, sugjerime për përfshirjen e disiplinave të reja në kurrikula, etj.
- Lektorë të ftuar - pronarë biznesi nga vendi ynë dhe jashtë tij, personalitete, profesionistë dhe akademikë të ftuar nga departamentet ose fakultetet, për të mbajtur leksione ose për të mbajtur fjalime mbi praktikën e tyre të punës në mënyrë që të demonstrojnë para studentëve se si teoria zbatohet në praktikë, etj.
- Konsulencë biznesi - ofrimi i këshillimit falas për sipërmarrësit e rinj dhe ndihmë në zhvillimin e planit të biznesit.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Përmes Edukimit ne u ofrojmë sipërmarrësve aftësi njohëse për të vlerësuar dhe shfrytëzuar më mirë mundësitë sipërmarrëse, rrit nivelin e vetëbesimit dhe zvogëlon rrezikun e perceptuar. Llojet e aktiviteteve sipërmarrëse evolucionojnë në nivel institucional. Që nga themelimi i UNIEL (1991) e tutje, është punuar në krijimin e strukturave dhe institucioneve që mbështesin procesin mësimor dhe kërkimin shkencor. Si kërkesa natyrore për ristrukturimin e BE -së dhe si ndihmë për procesin mësimor, laboratorët teknikë janë ngritur dhe vënë në dispozicion në secilën njësi kryesore.

Koordinimi i klasave teorike në të gjitha programet e studimit me praktika në laboratorë ose në institucionet bashkëpunuese të BE -së ka krijuar një ndryshim të madhësisë së hapësirës së studentëve. Politikat institucionale me në qendër studentin kanë krijuar hapësirë të pafund për ndërkombëtarizimin e BE-së, duke u ofruar studentëve mundësi të barabarta për të marrë pjesë në programet e mobilitetit jashtë vendit.

Gjithashtu, kjo politikë është e integruar me partneritete brenda dhe jashtë vendit, për të kryer trajnime dhe kualifikime të ndryshme. Politika e ndërkombëtarizimit ka mundësuar shkëmbimet e stafit me universitetet partnere dhe ka inkurajuar dhe kontribuar në ngritjen e kapaciteteve në fushën e sipërmarrjes në kuadrin e projekteve të ndërtimit të kapaciteteve të Bashkimit Evropian. Kjo ka rezultuar në një numër aktiviteteve ndërkombëtare në UNIEL. Vitet e fundit numri i marrëveshjeve të bashkëpunimit me ndërmarrjet vendore dhe kombëtare është rritur, për të bërë një lidhje më të mirë të teorisë me praktikën, duke u ofruar studentëve mundësinë për t'u lidhur me tregun e punës. Kjo ka rezultuar në më shumë punësim në mesin e studentëve tanë. Për shembull, RBAL dhe UNION BANK kanë punësuar studentë që kanë bërë praktikë pune në objektet e tyre. Panairi i punës gjithashtu është zhvilluar si një traditë e mirë gjatë viteve të fundit, duke u ofruar bizneseve mundësinë për të gjetur staf të kualifikuar dhe studentë të diplomuar për të gjetur një punë të duhur.

Koncepti për të ardhmen e Universitetit të Elbasanit "Aleksandër Xhuvani" bazohet jo vetëm në afërsinë e tij me tregun e punës, transaksionet dhe sferën e shërbimeve, por, pse jo, të shkëputur prej tyre, pasi misioni i universiteteve nuk duhet të jetë vetëm ai për të prodhuar punëtorë dhe specialistë në fusha të ndryshme të kulturës dhe prodhimit, por edhe për të formuar mbrojtës dhe garantues të lirisë dhe të drejtave shoqërore dhe civile në Shqipëri.

Politika dhe strategjia universitare ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Departamenti është njësi bazë që planifikon aktivitetet vjetore dhe është përgjegjëse për zhvillimin e tyre. Me mbështetjen e qendrave kërkimore, departamentet organizojnë aktivitete vjetore sipas planit të tyre të punës.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Mënyra kryesore e edukimit të studentëve me koncepte sipërmarrëse janë programet e studimit. Ne kemi programe të ndryshme studimi që përfshijnë lëndë mbi edukimin mbi sipërmarrjen. Në nivelin universitar, 10 nga 40 gradat Bachelor përfshijnë tema të edukimit të sipërmarrjes, 12 nga 51 programe master dhe dy nga 7 programe profesionale studimi 2-vjeçare që është 24% e ofertës akademike në universitetin tonë dhe kryesisht në Fakultetin e Ekonomisë. Ne gjithashtu kemi programe të administrimit të biznesit në nivelin bachelor dhe master, kur studentët studiojnë për t'u bërë specialistë në këtë fushë. Ata mësojnë në detaje se si të krijojnë dhe drejtojnë një biznes. Ne gjithashtu organizojmë punëtori ose ofrojmë lëndë sipas zgjedhjes brenda programeve, kështu që studentët që duan të kenë një arsim më të mirë sipërmarrës edhe nëse ndjekin një diplomë juridike ose informatikë, inxhinieri, etj., Ata mund të mësojnë konceptet themelore të sipërmarrjes dhe të studiojnë se si të drejtohen një biznes i vogël.

Duke marrë pjesë në konkurset e organizuara nga organizata të ndryshme, ata kanë të gjithë mundësinë të vullnetarizohen për t'u trajnuar dhe për t'u financuar për idenë më të mirë të biznesit. Projekti IDEA është një nga nismat më të mira. Ata gjithashtu janë trajnuar për të krijuar biznes social, në mënyrë që të jenë qytetarë më të mirë dhe të respektojnë dimensionin social. Në bashkëpunim me Bankën e Shqipërisë dhe me Autoritetin e Mbikëqyrjes Financiare, çdo vit studentët kanë mundësinë të konkurrojnë për disertacionin më të mirë dhe të marrin çmime ose punë në këto institucione. Politika e institucionit tonë është të rrisë bashkëpunimin me të gjitha subjektet sipërmarrëse në mënyrë që t'u ofrojë të gjithë studentëve një qasje ndaj tregut të punës. Kjo është pjesë e planit strategjik për zhvillimin e universitetit tonë.

Politikat rajonale dhe kombëtare ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Në Qarkun e Elbasanit, janë bërë përpjekje nga autoritetet vendore për të hartuar programe dhe plane zhvillimi që favorizojnë rritjen e shpejtë të sektorit privat dhe krijimin e një klime të përshtatshme për zhvillimin e biznesit. Këto përpjekje me mbështetjen e të gjithë aktorëve, përfshirë Universitetin e Elbasanit, i drejtohen përfundimisht perspektivës së zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe social në Rajonin e Elbasanit. Prioritetet e zhvillimit lidhen me:

- Zhvillimi i një mjedisi ekonomik konkurrues dhe sipërmarrës;
- Zhvillimi i Qarkut të Elbasanit si një destinacion tërheqës turistik dhe promovimi në mënyrë të qëndrueshme i potencialeve të tij turistike;
- Kujdesi për mjedisin natyror dhe ruajtja e burimeve të tij natyrore, ndërgjegjësimi i individëve dhe bizneseve dhe promovimi i sjelljes së tyre të përgjegjshme ndaj mjedisit.

Këto programe parashikojnë një sërë masash për të përmirësuar mjedisin e biznesit, për të përshatur fuqinë punëtore me kushtet dhe kërkesat e tregut të punës, për të nxjerrë në pah dhe vënë në shërbim të investitorëve mundësitë e ofruara nga rajoni për të zhvilluar biznes dhe investuar, gjithashtu për të përmirësuar llojin e infrastrukturës që ndihmon bizneset të zhvillohen. Në bashkëpunim me Departamentin e Marketingut dhe Inxhinierisë të Fakultetit të Ekonomisë në UNIEL, studentët e programit studimor të Ekonomisë dhe Turizmit janë të përfshirë në promovimin e potencialit turistik të Rajonit, duke inicuar dhe marrë pjesë në shumë aktivitete lokale.

Zona industriale e qytetit të Elbasanit është një potencial i rëndësishëm zhvillimi, i cili është shfrytëzuar deri më tani, por që paraqet edhe më shumë potencial për shfrytëzim. Kthimi i pjesës së papërdorur të uzinës metalurgjike në një park industrial është një objektiv prioritar për zhvillimin ekonomik të Qarkut të Elbasanit. Ky park industrial krijon kushte të favorshme për investitorët vendas dhe të huaj dhe mund të rrisë ndjeshëm numrin e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme duke rritur mundësitë e punësimit në rajon. Inkurajimi i investimeve vendase dhe të huaja në konsolidimin dhe zgjerimin e ndërmarrjeve ekzistuese të vogla dhe të mesme dhe ngritjen e ndërmarrjeve të reja është një objektiv kryesor në rritjen e potencialit ekonomik të rajonit. Laboratori qeveritar i UNIEL ndodhet gjithashtu në zonën industriale të Elbasanit, duke kryer analiza të ndryshme kimike që nuk mund të bëhen në laboratorë të tjerë, duke ndihmuar bizneset të marrin teste dhe rezultate në kohë reale. Bazuar në këtë analizë të potencialit ekonomik për zhvillim, disa mënyra të mundshme për të përmirësuar situatën në lidhje me aktivitetin ekonomik në rajon janë identifikuar nga autoritetet lokale:

- Përmirësimi i infrastrukturës së biznesit, përfshirë rrjetin e mbështetjes së biznesit ku UNIEL luan një rol të rëndësishëm, në mënyrë që të krijohen kushte më të mira për sipërmarrësit aktualë dhe potencialë dhe investitorët e huaj, si dhe një plan strategjik;
- Lobimi me aktorët përkatës dhe organet kombëtare për të ringjallur zonat industriale;
- Inkurajimi i ndërmarrjeve të përbashkëta, të tilla si midis fermerëve për prodhimin bujqësor (magazinimi, tregtimi, etj.).

Promovimi i ndërmarrjes përmes edukimit dhe mbështetja e iniciativave për fillimin e punës janë elemente shumë të rëndësishme të strategjisë sipërmarrëse dhe novatore të një universiteti. Universitetet shqiptare varen nga financimi i qeverisë për pothuajse më shumë se 50 % të buxhetit të tyre. Të ardhurat nga kërkimet, patentat ose aktivitetet spin off janë shumë të ulëta. Ndërkohë, të ardhurat nga donacioni ose pjesëmarrja në projekte Kombëtare/

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ndërkombëtare janë më pak se 5 % të buxhetit të përgjithshëm të universiteteve. Për të gjithë Universitetet në Shqipëri një portofol i larmishëm i të ardhurave për t'u përballur me sfidat. Shqipëria ka një popullsi relativisht të re, me një moshë mesatare prej 36.2 vjet. Gjithashtu, Shqipëria ka një raport të lartë të njerëzve të arsimuar në universitet me afërsisht 10,000 të diplomuar çdo vit. Kështu ka një fuqi punëtore të kualifikuar të konsiderueshme, për të krijuar fillestare dhe për t'u motivuar për t'u bërë themelues të kompanive. Rinia shqiptare është shumëgjuhëshe. Përveç anglishtes, shumica flet italisht dhe gjuhë të tjera evropiane për shkak të raportit të lartë të të diplomuarve të arsimuar jashtë vendit.

Remitancat përbënin rreth 9-10 përqind të PBB-së së Shqipërisë (Banka e Shqipërisë, 2021). Megjithatë, ekziston një potencial për të përdorur më mirë njohuritë, fondet si dhe përvojën e Diasporës për të zhvilluar më tej bizneset e reja në Shqipëri. Në rajonin e Elbasanit, 23 fillestarë janë ndërtuar nga emigrantët e kthyer. Ndërmarrjet e reja në Shqipëri, edhe pse në fazat e hershme, po zhvillohen me shpejtësi dhe sipërmarrësit e rinj shqiptarë po fillojnë vazhdimisht nisma inovative dhe ide biznesi. Shumë organizata rinore dhe qeveria po zhvillojnë gjithashtu programe dhe konkurse fillestare me qëllim rritjen e ndërgjegjësimit për rëndësinë e sipërmarrjes, për të nxitur dhe inkurajuar krijimin e bizneseve të reja fillestare dhe ide novatore në Shqipëri. Qëllimi i tyre është të arrijnë me pjesën tjetër të Evropës dhe botës, por nevojitet akoma më shumë bashkëpunim midis anëtarëve të komunitetit dhe investitorëve të fazës së hershme. Ka potencial, por ka akoma shumë për të bërë.

Sot, Universitetet në Shqipëri, po bëjnë përpjekje formale për të ofruar masa mbështetëse dhe për të promovuar fillimet e reja si nga studentët ashtu edhe nga stafi i tyre. Një pedagogji sipërmarrëse synon zhvillimin e kapaciteteve dhe aftësive sipërmarrëse të studentëve dhe stafit duke ofruar më shumë autonomi dhe përgjegjësi në procesin mësimor. Zhvillimi i ndërmarrësisë përmes mësimdhënies dhe të nxënies kërkon zbatimin e formave të ndryshme të metodologjisë në procesin mësimor. Universiteti i Elbasanit ka një strategji në nivel institucional, e cila shpreh vizionin, misionin dhe vlerat e institucionit. Sipërmarrja, promovimi përmes edukimit dhe mbështetja e nismave fillestare janë elemente shumë të rëndësishme të strategjive sipërmarrëse dhe novatore në Universitetin tonë.

Mësimi dhe ligjëratat në auditorë, mësimi i bazuar në probleme dhe vizita në kompani janë metodat më të përdorura të mësimdhënies në Universitetin e Elbasanit "Aleksandër Xhuvani". Praktikat janë të detyrueshme për shumicën e programeve bachelor dhe të gjitha programet e nivelit master. Shkrimi i Planit të Biznesit, krijimi i ideve të biznesit dhe Konkursi i Planit të Biznesit përdoren kryesisht në programet e studimit të biznesit dhe ekonomisë, por jo në fushat e tjera të studimit. Stafi i angazhuar në mësimin e sipërmarrjes janë profesorë të rinj që mund

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

të kenë nevojë për trajnim në mënyrë që të marrin përvojën e duhur mësimore në sipërmarrje, kërkime dhe aktivitete sipërmarrëse.

UNIEL bashkëpunon me aktorë të ndryshëm në mënyrë që të shfrytëzojnë përpjekjet e tyre në shkëmbimin e njohurive dhe të kontribuojnë në mënyrë efektive në zhvillimin ekonomik dhe social të vendit. Mënyrat e bashkëpunimit me aktorë të ndryshëm janë në format e: Përfshirjes së palëve të interesuara në aktivitetet mësimore; Bashkëpunimi në praktikat e studentëve dhe nismat e përbashkëta kërkimore. Sidoqoftë, praktikat e transferimit të teknologjisë, kontratës dhe/ose kërkimit industrial nuk janë të pranishme. Universitetet publike shqiptare nuk kanë infrastrukturë formale brenda universitetit përgjegjës për transferimin e teknologjisë dhe njohurive.

Ndërkombëtarizimi i UNIEL, si pjesë e një strategjie më të gjerë, ka dhënë një ndikim të madh në forcimin e bashkëpunimit të studentëve dhe stafit me institucione të ndryshme ndërkombëtare, ka stimuluar të menduarit strategjik duke promovuar inovacionin dhe modernizimin e infrastrukturës, dhe duke rritur bashkëpunimin e mundshëm në mësimdhënie dhe trajnim, kërkime dhe veprimtari sipërmarrëse. Ato mbështeten nga grante nga Komisioni Evropian. Shkëmbimi i përvojës me stafin ndërkombëtar duke vizituar, mësuar dhe trajnuar lëvizshmërinë në kuadër të marrëveshjeve ICM, të financuara nga BE ose marrëveshja dypalëshe midis Universiteteve, është shumë i rëndësishëm në promovimin e sipërmarrjes.

3.4.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Sipas sondazhit të kryer në UNIEL, nga rezultatet mund të konkludojmë:

Grupi i synuar: Stafi mësimor dhe studiuesit

Në mesin e personelit mësimdhënës, plotësohen 67 pyetësorë, 78% nga pedagogët e universitetit dhe 22% nga mësuesit parauniversitar. 48% plotësohen nga personeli dhe studiuesit e shkencave shoqërore, 19% nga stafi i shkencave humane, 11% nga personeli i shkencave natyrore dhe 12% nga stafi mësimor i shkencave teknike mjekësore dhe 10% nga stafi dhe studiuesit e tjerë të shkencave të tjera. 75% e të anketuarve janë femra dhe 25% janë meshkuj. Shumica prej tyre, 49% kanë 10-20 vjet përvojë në mësimdhënie, 15% kanë më shumë se 20 vjet, 14% kanë 5-10 vjet dhe 14% kanë përvojë deri në 5 vjet. Rezultatet tregojnë se të gjithë ata japin një përkufizim të ndryshëm të sipërmarrjes dhe në shumicën e rasteve nuk japin një përkufizim të saktë të tij. Më shumë se 50% e tyre që e vlerësojnë veten sipërmarrës në

mësimdhënien dhe mbështetjen e studentëve mbi mesataren nuk japin një përkufizim të saktë të sipërmarrjes.

Ata e përcaktojnë atë si përgjegjësi, bashkëpunim, iniciativë, mision, angazhim, projekt, etj. Për të qenë sipërmarrës më të mirë në aktivitetin e tyre, ata kanë nevojë për më shumë trajnime dhe njohuri mbi sipërmarrjen (në 40 % të rasteve), më shumë mbështetje financiare (në 30 % të rasteve), më mirë infrastruktura (në 20% të rasteve), një lidhje më e mirë me tregun e punës duke përmirësuar bashkëpunimin me bizneset (në 10% të rasteve). Në shumicën e rasteve ata mendojnë se universiteti mbështet sipërmarrjen në një nivel të lartë.

Lidhur me nismat sipërmarrëse ata e dinë se institucioni i tyre është i angazhuar, mund të përmendim kryesisht në 28% të rasteve, metodat e mësimdhënies dhe në 22% të rasteve bashkëpunimin me pedagogë të ftuar. Në më shumë se 50% të rasteve, ata i vlerësojnë studentët e tyre si sipërmarrës nën mesataren. Në 69% të rasteve ata mendojnë se janë në gjendje të mbështesin studentët e tyre në rrugën e tyre të karrierës, duke krijuar kontakte me tregun e punës, duke mbështetur zhvillimin e ideve të reja, duke mbështetur profesionale njohuritë në praktikë, duke ndarë përvojën e tyre, etj. Sfidat kryesore me të cilat mësuesit janë përballur lidhen me mungesën e lidhjes së teorisë dhe praktikës, mungesën e hulumtimit periodik të tregut, mungesën e programeve për trajnime mbi edukimin sipërmarrës, më shumë aftësi kompjuterike dhe trajnime për përdorimin e platformës online janë të nevojshme për një mësimdhënie më të mirë në internet, metoda më praktike në mësimdhënie nevojiten trajnime, nevojitet më shumë mbështetje institucionale në aspektin e materialeve, infrastrukturës, trajnimeve, lirisë profesionale, autonomisë, financimit, motivimit, etj.

Sipas analizave të të dhënave të mësuesve dhe informacionit të studiuësit, mund të konkludojmë se problemet dhe nevojat kryesore janë:

Problemet kryesore:

- *Përkufizimi jo i plotë i sipërmarrjes dhe mospërputhja me konsiderimin e tyre si sipërmarrës në mësimin dhe mbështetjen e studentëve;*
- *Njohuri të dobëta rreth integritit të ndërmarrësisë në mësimdhënie dhe kërkim shkencor;*
- *Mungesa e një koncepti të qartë për të qenë mësues ose studiuës sipërmarrës;*
- *Përfshirje e dobët në aktivitetet sipërmarrëse me studentët*

Nevojat:

- *Trajnim mbi edukimin sipërmarrës dhe kompetencat sipërmarrëse;*

- *Mësimi i aftësive të reja që mbështesin studentët në nismat sipërmarrëse;*
- *Mësimi i metodave të mësimdhënies sipërmarrëse;*
- *Një bashkëpunim i gjerë me sipërmarrësit për një kuptim më të mirë se si funksionon teoria në praktikë;*
- *Nevojitet mbështetje më e mirë institucionale.*

Grupi i synuar: Bizneset

Midis bizneseve, janë plotësuar 52 pyetësorë, që korrespondojnë me sektorë të ndryshëm, 9,6% aktivitete financiare dhe të sigurimit, 36,5% tregti me shumicë dhe pakicë, transport dhe magazinim, akomodim dhe aktivitete të shërbimit të ushqimit, 1,9% aktivitete të pasurive të patundshme, 1,9% të administratës publike, mbrojtjes, arsimit, shëndetit të njerëzve dhe aktiviteteve të punës sociale; 5,8% Informacion dhe komunikim; 5,8% ndërtim; 13,5% prodhim, miniera dhe gurore dhe industri të tjera dhe 25% shërbime të tjera. 12 nga 52 bizneset kanë një bashkëpunim të fortë me universitetin (23% e tyre).

Mënyra më e rëndësishme e bashkëpunimit është përmes praktikave profesionale për studentët, ku ata mund të zgjedhin stafin mes tyre nëse kanë nevojë të punësojnë, duke i ndihmuar studentët në punën kërkimore të tezës, duke marrë pjesë në trajnime dhe duke përdorur laboratorin e certifikuar të universitetit tonë për testimin e materialit. 19.2% e bizneseve mendojnë se bashkëpunimi i tyre me universitetin nuk është i rëndësishëm dhe theksojnë nevojën për komunikim më të mirë mes universiteteve dhe bizneseve. 57.8% e tjera të bizneseve nuk bashkëpunojnë me universitetin, kryesisht sepse nuk kanë një marrëveshje të përbashkët bashkëpunimi ose profili i punës që u nevojitet nuk është pjesë e ofertës akademike të universitetit. Bizneset theksojnë nevojën për më shumë iniciativa midis universitetit dhe komunikimit të biznesit për interesin e përbashkët, për një bashkëpunim më të mirë dhe rezultate të përbashkëta.

Ata kanë nevojë për më shumë informacion në lidhje me gjetjet dhe studimet e interesit të tyre dhe gjithashtu kanë nevojë për oferta të specializuara akademike si kurse të shkurtra ose trajnime për stafin e tyre, sipas zhvillimeve dhe ndryshimeve në treg. Ata duhet të përfshihen më shumë në aktivitetet universitare dhe kanë nevojë për shërbime më të specializuara nga universiteti.

Ky bashkëpunim i ngushtë është kryesisht për shkak të mungesës së interesit të përbashkët për të forcuar marrëdhënien universitet-ndërmarrje dhe veçanërisht gjatë vitit të kaluar, për shkak të masave të distancimit shoqëror të lidhura me situatën pandemike, mungesës së aktiviteteve për të përfshirë të gjithë aktorët e tregut të punës. Sipas bizneseve, Studentët e Universitetit që janë në gjendje të shohin mundësitë në 30.8% të përgjigjeve, janë në gjendje t'i kuptojnë ato

dhe të vlerësojnë opsione të ndryshme në 23% të rasteve dhe janë në gjendje t'i kapin ato dhe të bëjnë nisma në 21.2% të rasteve . Aftësitë që kanë nevojë të diplomuarit në universitet në tregun aktual të punës siç perceptohen nga bizneset janë kryesisht ekspertiza dhe kompetenca në fushën e veprimtarisë së vet në 50% të rasteve; Punë ekipore në 48% të rasteve; Aftësitë dixhitale në 46% të rasteve; Aftësitë organizative në 44% të rasteve e kështu me radhë. Aftësi të tjera që kanë nevojë të diplomuarit në tregun aktual të punës që bizneset i shohin si të rëndësishme janë: të qenit novator, të aftë për të marrë përsipër përgjegjësitë, të qenit bashkëpunues me kolegët, njohuri të mira të proceseve të punës, përvoja, aftësitë e komunikimit, aftësitë e shitjes dhe marketingut.

Trajnimi dhe zhvillimi janë pjesë kryesore e qëllimeve dhe objektivave të çdo kompanie. Zhvillimi i vazhdueshëm teknologjik nënkupton nevojën për investime të vazhdueshme në trajnimin dhe zhvillimin e punonjësve. Me trajnimin dhe zhvillimin e duhur, produktiviteti rritet shumëfish. Ekzistojnë disa aspekte për identifikimin e nevojave për trajnim të anëtarëve të organizatave. Së pari, ju duhet të identifikoni se çfarë aftësisht nevojiten për të përfunduar në mënyrë efektive operacionet e punës ose procesin. Së dyti, për të vlerësuar nivelet ekzistuese të aftësive të anëtarëve të ekipit dhe, së fundi, për të përcaktuar hendekun.

Hendeku përcaktohet si ndryshimi midis aftësive të nevojshme për të përfunduar punën dhe aftësive ekzistuese të secilit anëtar individual të ekipit. Përcaktimi i nevojave specifike të trajnimit të kompanive vendase të vogla dhe të mesme bazohen në hulumtimin e hollësishëm të sipërpërmendur mbi dallimet midis gjendjes aktuale të NVM-ve dhe situatës së dëshiruar.

Sipas analizave të të dhënave të informacionit të bizneseve, mund të konkludojmë se problemet dhe nevojat kryesore janë:

Problemet kryesore:

- *Mungesa e informacionit në lidhje me aktivitetet e fundit universitare për shkak të situatës pandemike;*
- *Mungesa e angazhimit në aktivitete të përbashkëta dhe një bashkëpunim i ngushtë, i përqendruar kryesisht në praktikën e punës së studentëve;*
- *Mbështetje e vogël me ide mbi inovacionin, përdorimin e burimeve dhe fondeve kërkimore;*
- *Nevoja për ndryshim në disa lëndë të përfshira në programet e studimit sipas nevojave të biznesit për staf të kualifikuar;*
- *Mungesa e kurseve të specializuara të shkurtra të trajnimit për stafin e biznesit dhe pak angazhim për organizimin e punëtorive përfshirë bizneset;*

Nevojat:

- *Afrimi i aftësive dhe njohurive me nevojat e tregut të punës;*
- *Studimet e tregut dhe raportet në dispozicion që bizneset të informohen;*
- *Trajnime të stafit me konceptin inovativ të sipërmarrjes;*
- *Ndryshimet në programet e studimit, sipas nevojave të biznesit;*
- *Mbështetja e bizneseve me shërbime këshilluese;*
- *Përfshirje më e madhe e bizneseve në aktivitetet universitare.*

Grupi i synuar: Studentët

Pyetësorët plotësohen nga 229 studentë të Universitetit të Elbasanit (183 studentë Bachelor, 43 studentë Master dhe tre studentë PhD nga të cilët 165 (72%) janë femra dhe 63 (28%) janë meshkuj). Informacioni i mbledhur na jep një ide të qartë në lidhje me konceptin sipërmarrës të perceptuar prej tyre. Ata pothuajse e dinë kuptimin e sipërmarrjes, por përkufizimi nuk është i plotë në më shumë se 40% të rasteve. Ata mendojnë se UNIEL mbështet aktivitetet e sipërmarrjes, por jo në masën më të mirë. 47.3 % pajtohen plotësisht dhe 19.7 % nuk pajtohen fuqishëm se UNIEL mbështet aktivitetet e sipërmarrjes. 32.9% të tjerë pajtohen deri në një farë mase se UNIEL mbështet aktivitetet e sipërmarrjes.

40 % e studentëve janë shumë të aftë për të parë mundësitë për ta konsideruar veten si sipërmarrës dhe 12,3 % nuk janë të aftë. 47 % e tyre e konsiderojnë veten të aftë për. Në 'kuptimin e mundësive dhe vlerësimin e opsioneve të ndryshme', studentët e konsiderojnë veten shumë të aftë në 48% të rasteve. 43% e studentëve tanë po mendojnë të fillojnë biznesin e tyre pas diplomimit. Shumica prej tyre do të marrin mbështetjen nga familjet e tyre dhe kreditë financiare nga institucionet financiare me mbështetjen e familjeve të tyre. 52% e tjerë nuk janë të interesuar për aktivitetet sipërmarrëse, për shkak të gradave të tyre të zgjedhura, planet për të shkuar jashtë vendit, disa gjithashtu mendojnë se nuk është koha e duhur për shkak të situatës pandemike, disa nuk kanë mbështetjen e duhur, etj.

Ndër përgjigjet Studentët në përgjithësi janë më të motivuar të jenë ndërmarrës për vetë-realizim në 26% të rasteve, për sukses financiar (12%) dhe pavarësi në 12% të rasteve, inovacion në 8% të rasteve dhe për motive të tjera në 4% të rastet. Në 38% ata kanë më shumë se një arsye për t'u bërë sipërmarrës, veçanërisht pavarësia, sukcesi financiar dhe vetë-realizimi. 17.5% e studentëve janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, kryesisht biznese familjare, aktivitete tregtare dhe aktivitete shoqërore. Nxënësit i vlerësojnë mësuesit e tyre shumë sipërmarrës në 52% të rasteve dhe aspak sipërmarrës në 16% të rasteve.

47% e tyre mendojnë se mësuesit e tyre janë në gjendje t'i ndihmojnë nëse kanë një ide biznesi që dëshirojnë të zhvillojnë, duke shpjeguar mënyrat dhe procedurat që duhen ndjekur, me sugjerime për mënyrat e financimit, me shembuj të analizave të rasteve të suksesit dhe nga përvoja e tyre, duke dhënë këshilla në çdo rast. Shumica e studentëve që mendojnë se mësuesit nuk janë në gjendje të ndihmojnë me një ide biznesi, pajtohen se ata kurrë nuk kanë diskutuar me ta një ide të zhvillimit të biznesit.

Gjatë studimeve të tyre, vetëm 81/228 studentë (36%) kanë qenë tashmë në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve të tyre, dhe një nga arsyet kryesore është se lënda e studimit dhe programi që ata ndjekin, nuk kanë orientim sipërmarrës. 83.3% e tyre do të donin të ishin në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve të tyre dhe 15% nuk und ta thonë. Vetëm disa, 0.7% nuk do të donin.

Sipas analizave të të dhënave të informacionit të studentëve, mund të konkludojmë se problemet dhe nevojat kryesore janë:

Problemet kryesore:

- *Ato japin një përkufizim jo të plotë të sipërmarrjes në më shumë se 50% të rasteve;*
- *Aktivitetet sipërmarrëse nuk mbështeten në masën më të mirë;*
- *Ekziston një vetëvlerësim pozitiv midis studentëve duke e parë veten si sipërmarrës;*
- *Ata mendojnë se të ardhurat dhe financimi i familjes janë mbështetja më e mirë për suksesin e biznesit të tyre, jo zhvillimi i një plani biznesi të suksesshëm. Kjo do të thotë se ata nuk kanë njohuri të mjaftueshme mbi sipërmarrjen. Ata nuk e përmendin nevojën e një plani biznesi për të qenë të suksesshëm;*
- *Ata nuk e shohin suksesin më të mirë në pavarësi në mënyrë që të zhvillojnë një biznes sipas aftësive dhe ideve të tyre;*
- *Nxënësit e vlerësojnë shumë sipërmarrës mësuesin e tyre dhe ky është një besim klasik se mësuesit dinë gjithçka dhe mund t'ju mësojnë gjithçka;*
- *Niveli i ulët i kontakteve të studentëve me sipërmarrësit.*

Nevojat:

- *Më shumë njohuri mbi edukimin mbi sipërmarrjen;*
- *Më shumë mbështetje për aktivitetet sipërmarrëse nga universitetet dhe më shumë përfshirje për studentët;*
- *Nevojat për njohuri themelore se si të shkruhet një plan biznesi i suksesshëm;*
- *Trajnime për mësuesit me njohuritë e duhura për edukimin sipërmarrës;*

- *Të ofrojë më shumë mundësi që studentët të jenë në kontakt me sipërmarrësit.*

3.5 Universiteti “Eqrem Çabej” i Gjirokastrës

Gezim Sala, Majlinda Bobrati, Mimoza Çarka, Loreta Mamani, Eduina Guga dhe Klaviona Dudumi

3.5.1. Përmbledhja ekzekutive

Qëllimi kryesor i këtij Projekti është të hulumtojë nëse kompetenca e sipërmarrjes është zhvilluar në kurrikulat e arsimit të lartë të cilat po trajtojnë mësuesit e ardhshëm, në Fakultetet e Edukimit në universitetet partnere shqiptare. në institucionin tonë si dhe në shkolla. Analiza bazohet në intervista me mësues dhe studiues (120), studentë (130) dhe biznese (80), dhe punë tavoline për të kuptuar sfidat dhe nevojat kryesore aktuale. Rezultatet e analizës kryer në Universitetin Eqrem Çabej ka treguar problemet dhe nevojat kryesore të mëposhtme në mesin e secilit grup të synuar.

Midis stafit mësimor dhe studiuesve

Përgjigjet e pyetësorit tregojnë se edukimi mbi sipërmarrjen zbatohet në mënyra të ndryshme si Metodatat e Mësimdhënies mbi Sipërmarrjen, Bashkëpunimi me Sipërmarrësit, Nismat e Studentëve, Nismat Kërkimore për Sipërmarrjen, Kurse të Ndërmarrësisë Profesionale, etj. Problemet kryesore të identifikuar janë: mungesa e përvojës së mjaftueshme sipërmarrëse nga stafi, mungesa e materialeve të përcaktuara dhe specifike, mungesa e infrastrukturës, mungesa e organizimit dhe bashkëpunimit mes personelit akademik, mungesa e pajisjeve teknologjike për të mbështetur procesin, mungesa e motivimit dhe ambicies së mjaftueshme nga ana e studentëve.

Nevojat fillestare të identifikuar lidhen me zhvillimin e një strategjie më ambicioze të sipërmarrjes, e ndjekur nga një plan veprimi në nivel Universiteti. Hartimi i politikave dhe strategjive do të shmangte problemet që lidhen me organizimin, bashkëpunimin dhe infrastrukturën. Për më tepër, do të kërkohet bashkëpunim nga financat e Universitetit, për të mbështetur financiarisht procesin përmes blerjes së materialeve mësimore, pajisjeve të nevojshme teknologjike dhe krijimit të infrastrukturës së nevojshme. Financimi mund të ngrihet duke rritur zërin e shpenzimeve për R&D në buxhetin e Universitetit, duke kërkuar financim të jashtëm nga buxheti i shtetit ose nga partnerët vendas, kombëtarë dhe ndërkombëtarë. Mësuesit gjithashtu do të duhet të angazhohen në trajnime bashkëkohore të ndërlidhura me sipërmarrjen për të zvogëluar hendekun në përvojën e sipërmarrjes personale.

Midis studentëve

Përgjigjet e studentëve nxorën në pah faktin se ata në përgjithësi mendojnë se universiteti, në një farë mase, mbështet edukimin mbi ndërmarrësinë dhe aktivitetet e ndërlidhura. Ata gjithashtu e konsiderojnë veten në përgjithësi të aftë për të parë mundësi dhe të aftë për të ndërmarrë iniciativa, por janë të prapambetur nga rreziku i dështimit.

Ata i konsiderojnë mësuesit / pedagogët të aftë në aktivitetet sipërmarrëse, por mendojnë se mund të bëjnë më shumë për të ndihmuar studentët në aktivitetet sipërmarrëse. Një nga problemet që trajtoi pyetësi është besimi i studentëve se ekonomia është e ndenjur, se politikat ekonomike të qeverisë qendrore dhe vendore nuk janë të përshtatshme për të promovuar sipërmarrjen.

Problemet e identifikuar nga pyetësi mund të trajtohen nga trajnimi i studentëve mbi natyrën ciklike të biznesit dhe rritjen ekonomike në përgjithësi. Ekonomia mund të lëvizë nga gjendja e ndenjur në të cilën ndodhet përmes politikave ekonomike kombëtare, ose përmes sipërmarrjeve individuale. Pra, nevojitet një qasje më ambicioze, motivim i shtuar, mendim krijues, përfshirje më e madhe në aktivitete sipërmarrëse me rezultate të dukshme.

Ndër bizneset (qarku i Gjirokastrës)

Rezultatet e përgjigjeve të pyetësit për bizneset nxjerrin në pah disa probleme që lidhen me bashkëpunimin midis Universiteteve dhe bizneseve. Shumë biznese thonë se nuk kanë bashkëpunuar kurrë me Universitetin dhe shumica do ta mirëprisnin një bashkëpunim të tillë. Ata theksojnë mungesën e informacionit si problemin kryesor dhe do të donin të përfitonin nga bashkëpunimi kryesisht në shërbime të tilla si përdorimi i teknologjisë për qëllime biznesi, trajnime teorike dhe praktike të stafit, referenca për konsultime të reja të rekrutimit, ndihmë në marrjen e vendimeve financiare, trajnime në lidhje me politikat fiskale, etj. Për të rritur bashkëpunimin midis Universitetit dhe bizneseve, do të nevojiten punëtori dhe sesione trajnimi. Nevojat e identifikuar nga pyetësi mund të përmbushen përmes krijimit të një inkubatori / përshpejtuesi biznesi, qëllimi i të cilit duhet të jetë krijimi i disa moduleve të trajnimit nga profesorë dhe studiues që plotësojnë nevojat e bizneseve për të trajnuar stafin nga ekspertë të fushës përkatëse. fushat.

3.5.2. Prezantimi

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Universiteti "Eqrem Çabej" i Gjirokastrës u krijua në bazë të Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr. 414, datë 12 Nëntor 1991, në bazë të Institucionit të Lartë Pedagogjik i cili u hap në vitin 1971. Arsimi i lartë në Gjirokastrë daton edhe para vitit 1971. Përvoja e mëparshme siguroi bazën për zhvillime të mëtejshme. Në ditët e sotme, UGJ është institucioni më i rëndësishëm arsimor, shkencor dhe kulturor në Rajonin e Jugut në Shqipëri.

Aktualisht "Eqrem Çabej", Universiteti Gjirokastrë ka tre njësi kryesore:

Fakulteti I edukimit dhe shkencave shoqerore

Departamenti I gjuhes shqipe

Departamenti I leresise shqipe

Departamenti I histori gjeografi

Departamenti I edukimit dhe metodologjise se mesimdhenies

Departamenti I gjuheve te huaja

Departamenti I gjuhes greke, letersise dhe civilizimit

Fakulteti I shkencave natyrore

Departamenti I matematikes informatikes dhe fizikes

Departamenti I biologji kimise

Departamenti I infermierise

Fakulteti I ekonomise

Departamenti I finances dhe kontabilitetit

Departamenti I administrimit public

Departamenti I regullave ekonomike dhe turizmit

Në jetën e tij për më shumë se 50 vjet, mijëra studentë, të cilët aktualisht punojnë në fusha të ndryshme të dijes dhe shkencës duke dhënë një kontribut të rëndësishëm në arsimin kombëtar dhe më gjerë, janë diplomuar në Universitetin e Gjirokastrës.

Në vitin akademik 2020-2021, 107 pedagogë me kohë të plotë dhe 78 pedagogë me kohë të pjesshme dhe të ftuar (67 staf akademik me kohë të pjesshme dhe 11 staf akademik të ftuar) po japin një kontribut të rëndësishëm në një proces të suksesshëm mësimor. Referuar stafit akademik me kohë të plotë në UGJ, 24 prej tyre janë në kategorinë "Profesor", 47 janë në kategorinë e Lektorit (Dr / Doc. Dr / Doc. M.Sc.) dhe 36 janë Asistent Lektorë (M .Sc.). Shumë prej tyre kanë përfunduar studimet, kualifikimet dhe specializimin jashtë vendit, për shkak të lidhjeve të shumta që UGJ ka krijuar me universitetet e vendeve të tjera.

Universiteti është i pajisur me laboratorë, kabinete me rrjete moderne të internetit dhe një bibliotekë shkencore. Për më tepër, Universiteti është një qendër e rëndësishme kërkimore, shkencore dhe botuese. Stafi akademik i universitetit ka qenë pjesëmarrës aktiv në konferenca,

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

sesione shkencore dhe botime të ndryshme brenda dhe jashtë vendit. Aktualisht Universiteti i Gjirokastrës është përfunduar me tre ciklet e programeve të studimit:

- Cikli i parë i studimit është "Bachelor". Në ciklin e parë të studimit 18 programe studimi me kohë të plotë.
- - Cikli i dytë i studimit "Master", "Master Profesional" dhe "Master i Shkencave" ofron 8 programe studimi "Master" me kohë të plotë, 7 programe studimi me kohë të plotë "Master Profesional", pesë programe studimi me kohë të plotë "Master i Shkencave". Janë 6 programe studimi dyvjeçare me kohë të plotë me karakter profesional.
- - Programi i tretë i studimit është "PhD". Në programin e ciklit të tretë të studimit është miratuar programi i studimit të doktoratës në Albanologji.
- Universiteti i Gjirokastrës është anëtar i shumë shoqatave ndërkombëtare dhe është i përfshirë në shumë programe bashkëpunimi në kuadër të projekteve evropiane "ERASMUS +", "IPA INTERREG CBC Greece – Albania 2014-2020". Kështu, bursat individuale të fituara nga stafi akademik në kuadër të programeve ERASMUS PLUS, KA2, dukshëm kanë pasur një ndikim në kualifikimin e tyre dhe përvojat kërkimore-akademike për shkak të kontakteve të drejtpërdrejta me pedagogë/studues me përvojë nga universitete të tjera.

Në Qarkun e Gjirokastrës ka pasur 7 programe fillestare të synuara për të rinjtë nga grupet e cenueshme të shoqërisë. Këto programe ndihmojnë të rinjtë me sesione trajnimi si dhe mjete për fillimin e bizneseve të tyre, të fokusuara kryesisht tek berberët. Në një rast një i ri u mbështet për të përmbushur ëndrrën e tij në gazetari. Fillimet dhe spin-offet institucionale janë të dukshme në Universitetin e Gjirokastrës. Shembuj janë projektet e mëposhtme:

- CheeseCult: Promovimi i turizmit dhe vlerave të traditave në zonën ndërkufitare Greqi-Shqipëri
- VirtuaLand: Digjitalizimi i bibliotekave dhe trashëgimisë kulturore në hapësirën ndërkufitare Greqi-Shqipëri
- StoneArt: Promovimi i konstruksioneve të gurit dhe përpunimit të gurit në trashëgiminë kulturore në zonën ndërkufitare Greqi-Shqipëri
- INECO: Inkurajoni sipërmarrësit tuaj që të fillojnë një biznes të suksesshëm ekonomik

Projektet e Erasmus + për ngritjen e kapaciteteve:

- TeComp: Përmirësimi i mësimdhënies në shkencat matematikore dhe natyrore
- Teavet: Trajnimi dhe përmirësimi i aftësive mësimore në fushën e mësimdhënies
- BalkanStone: Promovimi i punimeve tradicionale të gurit dhe nxitja e koordinimit të biznesit të gurit

- QUAADIC: Zhvillimi i cilësisë në marrëdhëniet ndërkombëtare dhe menaxhimi i projektit
- EntrAL: Aftësitë sipërmarrëse për një arsim modern në Shqipëri

Në kuadër të projektit EntrAL, Universiteti Eqrem Çabej kreu kërkime të tregut të punës. Në këtë studim, të dhënat u mbledhën nga Sektori i Shërbimeve të Studentëve në këtë Universitet, nga Drejtoria Rajonale e Tatimeve, nga Drejtoria e Statistikave Rajonale, nga Zyra e Punës në Gjirokastrë dhe nga takimet e zhvilluara me disa nga bizneset në zonë.

Të dhënat e mbledhura në formën e tabelave, grafikëve dhe informacionit verbal janë përpunuar për të siguruar informacionin e mëposhtëm: Sektori i Shërbimeve të Studentëve ka shpërndarë forma ndër vite për të diplomuarit nga ky Universitet. Formularët synojnë të masin shkallën e absorbimit të studentëve nga tregu i punës. Përgjigjet në formularë sugjerojnë që studentët e diplomuar të Universitetit të kenë një normë punësimi prej 10-15% deri në një vit pas diplomimit dhe 40-50% deri në tre vjet pas diplomimit. Studentët e diplomuar në Fakultetin Ekonomik kanë shkallë më të lartë punësimi, përkatësisht 20-25% deri në një vit pas diplomimit dhe 60-65% deri në tre vjet pas diplomimit. Përgjigjet në formularë sugjerojnë që vetëm 20% e punonjësve gjatë vitit të parë janë të punësuar në fushën e tyre të studimit.

Informacioni i marrë nga Drejtoria Rajonale e Tatimeve tregon se numri i bizneseve aktive në Qarkun e Gjirokastrës është 5287 biznese prej tyre, 558 janë biznese aktive të mesme, me një mesatare të punësuarish prej 10 punonjësish për biznes. Sipas të dhënave të Drejtorisë Rajonale të Taksave të Gjirokastrës, numri i bizneseve të reja të regjistruara nga viti 2019 e në vazhdim është 449, dhe nga viti 2017 e në vazhdim është 1040 biznese të reja. Zyra e Punës në Gjirokastrë deklaroi se të diplomuarit nga Universiteti “Eqrem Çabej” përbëjnë rreth 5% të numrit të përgjithshëm të regjistruarëve që kërkojnë punë në këtë zyrë.

3.5.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

Në lidhje me sipërmarrjen, disa kurse përfshihen në programet e studimit të Fakultetit Ekonomik në Universitetin Eqrem Çabej si:

- Menaxhimi i biznesit,
- Menaxhimi i Biznesit të Vogël

Menaxhimi i Biznesit dhe Menaxhimi i Biznesit të Vogël janë disiplina që japin informacion se si të filloni dhe drejtoni një biznes të vogël. Temat përfshijnë fakte për biznesin e mesëm dhe të vogël, aftësitë thelbësore të menaxhimit, mënyrën e përgatitjes së një plani biznesi, nevojat financiare, strategjitë e marketingut dhe çështjet ligjore.

- Menaxhimi i Ndërmarrjeve Turistike,
- Menaxhimi i Biznesit Familjar në Turizëm

Kurset fokusohen në planifikimin, zhvillimin dhe menaxhimin e bizneseve në fushën e turizmit dhe hoteleve, njohuri teorike dhe praktike se si të drejtohet një biznes. Kurset janë krijuar për studentët që të jenë në gjendje të zhvillojnë dhe avancojnë biznesin dhe sipërmarrjen në fushën e turizmit.

- Hotele dhe Restorante,

Kursi përshkruan lloje të ndryshme të hoteleve dhe restoranteve, shqyrton mënyrën e organizimit të tyre në drejtim të anëtarëve të stafit, diskuton detyrat dhe përgjegjësitë e departamenteve të tilla si mirëmbajtja dhe higjiena, siguria, komunikimi me klientët, menaxhimi i porosive dhe menaxhimi financiar. Universiteti "Eqrem Çabej" gjithashtu ka nënshkruar disa marrëveshje bashkëpunimi me qëllim të përmirësimit të aftësive sipërmarrëse. Vlen të përmendet këtu marrëveshja e vitit 2020 midis Universitetit dhe organizatës CoDe Albania (Zhvillimi Koherent) në kuadër të projektit "Askush nuk la pas".

Projekti "No one left behind" kishte për qëllim përfshirjen e 40 të rinjve (19-34 vjeç), përfshirë 28 të rinj me aftësi të kufizuara dhe 12 të rinj që ktheheshin nga migracioni, në proceset e zhvillimit ekonomik, përmes mbështetjes në thyerjen e ciklit të marginalizimi i lidhur me papunësinë dhe migrimin e parregullt, duke ndihmuar kështu në krijimin e kushteve më të mira të jetesës dhe integritimit në shoqëri. Projekti u financua nga GIZ, Programi ProSEED. Produkti përfundimtar i këtij bashkëpunimi ishin 12 plane biznesi për idetë fillestare të pjesëmarrësve të projektit.

Për të përfunduar studimet në UGJ, studentët duhet të plotësojnë kërkesën e praktikës mësimore. Për këtë arsye, UGJ bashkëpunon me institucione të shumta si Drejtoritë Arsimore, Spitali Rajonal Gjirokastër dhe Bankat Tregtare të nivelit të dytë, Gjykata Rajonale Gjirokastër, Posta Shqiptare dhe Dhoma e Tregtisë etj. Ekspertë të fushave përkatëse janë të ftuar si pedagogë të ftuar, një aktivitet i cili bashkon studentët, stafin akademik dhe pedagogë të kualifikuar nga universitete të njohura ose institucione të tjera. Bashkëpunimi me të gjithë aktorët e lartpërmendur ka kontribuar në marrjen e informacionit të studentëve mbi sipërmarrjen.

Gjatë sesionit të fundit të trajnimit, në vitin akademik 2019-2020, ishte e qartë se numri i studentëve që donin të fitonin njohuri ishte më i lartë në krahasim me numrat e viteve të mëparshme. Por një rritje vërehet edhe në planet aktuale të biznesit ku aplikuan studentët. Pandemia ka ndaluar përkohësisht përpjekjet, edhe pse interesi dhe kërkesat nga vetë studentët kanë qenë në rritje.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Politika dhe strategjia universitare ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Universiteti ka politika për të nxitur aktivitetet sipërmarrëse të cilat janë të dokumentuara në planin strategjik të institucionit. Një nga shtyllat kryesore të planit strategjik, përveç Universitetit SMART (përmirësimi i një infrastrukture inovative mësimore dhe sistemi shërbimi) dhe ndërkombëtarizimi (bërja e partneritetit dhe bashkëpunimit global, programe të përbashkëta, kërkime dhe projekte të përbashkëta shkencore), është:

Drejtues profesional (Universiteti synon të bëhet një institucion udhëheqës përsa i përket formimit profesional sipas Standardit Evropian të Kualifikimeve/Aftësive Profesionale dhe Punësimit), i cili përcakton qartë kompetencat profesionale dhe ndërpersonale që duhet të fitojnë të diplomuarit. Studentët, të diplomuarit, stafi akademik dhe administrativ do të përfshihen në programe trajnimi dhe kualifikimi duke respektuar procesin e të mësuarit gjatë gjithë jetës, duke përfshirë edhe aktivitetet sipërmarrëse. Politikat institucionale të UGJ janë krijuar për të promovuar dhe mbështetur sipërmarrjen, duhet të përmendim faktin që programet e studimit janë hartuar në atë mënyrë që të synojnë përgatitjen e studentëve për punësim. Në lidhje me VKM Nr. 41, datë 24.1.2018, në bazë të të cilave janë riorganizuar programet e studimit në UGJ, njësitë bazë dhe kryesore janë të detyruara të përfshijnë në programet e studimit disiplina karakteristike (me karakter të mirëfilltë profesional) në rreth 90-99 kredite (50 -55%) dhe disiplina të integruara me disiplina karakterizuese (21 -27 kredite 12-15%), kurse plotësuese (18 -27 kredite 10-15%) të cilat mund të përfshijnë module lëndore të kulturave ligjore dhe ekonomike.

Shumica e programeve të studimit (cikli I + II), në UGJ, riorganizohen sipas VKM nr. 41, datë 24.1.2018, përfshijnë praktikat mësimore si pjesë përbërëse e tyre. E gjithë struktura e Universitetit të Gjirokastrës, Rektorati, Njësitë Kryesore dhe Bazë, stafi ndihmës dhe administrativ në bashkëpunim të ngushtë me Këshillin e Studentëve dhe aktorë të tjerë janë angazhuar në mënyrë aktive në realizimin e planit strategjik të universitetit.

Politika rajonale ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Spektori i turizmit, bujqësia dhe blegtoaria, artizanati, arkitektura, gastronomia, trashëgimia kulturore dhe historike dhe natyra përbëjnë një potencial të madh për zhvillimin ekonomik jo vetëm për bashkinë e Gjirokastrës, por për të gjithë Rajonin Jugor. Vitet e fundit, falë investimeve, ka një interes në rritje jo vetëm midis vizitorëve vendas por edhe të huaj, gjë që ka çuar në gjenerimin e ideve të sipërmarrësve të kapitalit por edhe të rinjve. Kërkesa gjatë dekadës së fundit për produkte artizanale, të bazuara edhe në trashëgimi, po orienton nismat

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

sipërmarrëse drejt shijeve të klientëve dhe kërkesave të tyre. Për këtë qëllim dhe në mbështetje të të rinjve, përveç kuadrit ligjor në fushën fiskale, pushteti vendor ka ndërmarrë një sërë politikash dhe vendimesh të cilat lehtësojnë dhe promovojnë idetë më novatore. Konkretisht në bashkinë e Gjirokastrës, falë marrëveshjeve midis qeverisjes vendore dhe organizatave jofitimprurëse që veprojnë në nivel rajonal dhe kombëtar, të rinjtë që kthehen nga emigracioni, me aftësi të ndryshme dhe anëtarët e komunitetit janë mbështetur në mënyrë specifike për veprimtari sipërmarrëse bazuar në dëshirën dhe talentin e tyre. Ideja nuk është e mjaftueshme, por angazhimi në aktivitetet përmes edukimit ka sjellë rezultate konkrete. Bazuar në pasionin e tyre, sot në pjesën muzeale të qytetit të Gjirokastrës gjejmë nisma të tilla si: Prodhimi artizanal i aksesorëve të ndryshëm, punime artizanale në filigran, dhe punime në gur dhe dru, punime qëndisje, kostume tradicionale të zonës dhe në gatim. Disa nga nismat sipërmarrëse janë mbështetur financiarisht për hapjen e aktivitetit. Vendimet janë miratuar edhe nga Këshillat Bashkiakë që i përjashtojnë ato nga disa detyrime financiare për një periudhë të caktuar kohe. Për të promovuar këto nisma, panairët organizohen çdo vit në nivel lokal, rajonal, kombëtar dhe ndërkombëtar ku ata kanë marrë dhe shkëmbyer përvoja në fushat e tyre.

Një nga problemet kryesore me të cilat përballen është mungesa e njohurive për kuadrin ligjor. Ata thjesht mjaftohen me dëshirën dhe përkushtimin e tyre. Si rezultat i mosnjohjes së mjaftueshme për këtë staf shpesh hasni në një numër pengesash në ushtrimin e aktivitetit. Kjo mangësi vjen si rezultat i mungesës së sesioneve të ndryshme trajnuese që ata kishin nevojë të merrnin gjatë viteve të studimit.

Për të promovuar më mirë këto nisma, është e nevojshme të promovoni ndërmarrjet përmes organizimit të panaiereve lokale dhe rajonale, të zgjasni afatin e mbështetjes së tyre dhe të lehtësoni procedurat.

Falë marrëveshjeve të nënshkruara mes Bashkisë së Gjirokastrës dhe organizatave jofitimprurëse, profesorët e Universitetit “Eqrem Çabej” kanë qenë pjesë e sesioneve të trajnimit ku fokusi ka qenë në mënyrën e hartimit të projekteve të planit të biznesit ku ideja, kostoja, vendndodhja, qëllimi, etj janë detajuar. Në këto projekte aftësohen studentë të universitetit por edhe të rinj të kthyer nga emigracioni si dhe të rinj me aftësi të ndryshme. Në fazën e përzgjedhjes kishte disa fitues që filluan aktivitetin e tyre. Ajo që u zbulua është se përkundër trajnimit që u krye, mungonte edukimi i vazhdueshëm mbi njohuritë mbi sipërmarrjen. Kishte mungesë të njohurive të mjaftueshme në arsimin parauniversitar dhe universitar të të rinjve, gjë që i pengoi disa prej tyre të kenë sukses, edhe pse kishin ide novatore.

Si përfundim, potenciali ekziston. Për shkak të këtyre potencialeve është e rëndësishme që të edukohen të rinjtë me aftësitë kryesore sipërmarrëse si kreativiteti, iniciativa falas, puna në grup, marrja e rrezikut dhe ndjenja e përgjegjësisë për të krijuar biznese të reja. Vitet e fundit, një numër i politikave kombëtare janë hartuar në mënyrë që të promovojnë sipërmarrjen, veçanërisht nga të rinjtë. Edhe pse ekzistojnë politika, të rinjtë nuk marrin iniciativa sipërmarrëse, kjo si rezultat i njohurive të papërshtatshme shkollore. Ekziston nevoja në nivel kombëtar për të përmirësuar kurrikulën e arsimit parauniversitar dhe universitar, ku të rrisë njohuritë mbi edukimin e të rinjve për nismat sipërmarrëse: për zhvillimin e ideve, orientimin në treg, menaxhimin, promovimin, shitjen e produkteve, etj. Një nga mënyrat për të promovuar idetë sipërmarrëse është krijimi i një inkubatori në universitete ku ata marrin njohuritë dhe trajnimin e duhur dhe shkëmbejnë ide mes tyre.

Përfshirja në kurrikulat e universiteteve të lëndëve që edukojnë dhe marrin njohuri të përshtatshme shihet si shumë e nevojshme për gjenerimin e ideve të të rinjve. Shkëmbimi i ideve të të rinjve mes tyre dhe midis universiteteve shihet si një alternativë e nevojshme dhe promovuese. Të gjitha gjërat e marra parasysht, faktet dëshmojnë se sa e rëndësishme mund të jetë sipërmarrja, si për rritjen ekonomike të një vendi ashtu edhe për jetën individuale të qytetarëve. Ai ndikon jo vetëm në gjenerimin e të ardhurave për individët e përfshirë në sipërmarrje, por gjithashtu kontribuon në ekonominë lokale dhe rajonale. Të dhënat mbështesin se ekziston një korrelacion midis arsimit dhe veprimtarisë sipërmarrëse. Arsimi është i rëndësishëm dhe nevojitet më shumë punë për të nxitur aktivitetin sipërmarrës. Ne nuk mund të ulemi dhe të presim që gjërat të ndodhin. Pra, le të punojmë së bashku për të gjetur mënyrat më të mira për ta bërë këtë.

3.5.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Pyetësi për mësuesit dhe studiuesit

Nga shpërndarja e pyetësorit për mësuesit dhe studiuesit, u krijuan 120 përgjigje, nga të cilat: Të gjithë janë pedagogë dhe studiues të Universitetit Eqrem Çabej dhe mësues të arsimit parauniversitar në rajon, të diplomuar në UGJ. 51% e të anketuarve janë mësues parauniversitar, 38% janë mësues të universitetit dhe 12% janë mësues dhe studiues të Universitetit. Nuk ka studiues të pastër. Sa i përket gjinisë, 12% janë meshkuj, dhe pjesa tjetër, 88% femra. Referuar përvojës mësimore / kërkimore, 15% kanë më shumë se 20 vjet, 26% kanë 10 deri në 20 vjet, 27% kanë 5 deri në 10 vjet dhe 32% kanë 0 deri në 5 vjet përvojë mësimore.

Sa i përket kategorizimit të të intervistuarve sipas fushës shkencore, 89 mësues dhe ligjërues janë profesionistë në shkencat shoqërore, 10 në shkencat natyrore, 11 në shkencat humane dhe 10 në fusha të tjera të shkencës. Në përgjigje të pyetjes së hapur "Çfarë do të thotë për ju koncepti i sipërmarrjes?" Evidentshtë e qartë se shumica e të anketuarve duket se kanë një kuptim të mirë të konceptit. 40% e të anketuarve sugjerojnë që Universiteti mbështet sipërmarrjen dhe aktivitetet e ndërlidhura në një masë të madhe duke e vlerësuar performancën nga 6-10, dhe 60% e vlerësojnë atë nga 1 në 5. Kjo do të tregojë se ka shumë vend për përmirësim.

Vetëm 2% e të anketuarve nuk e shohin veten të aftë për të parë mundësitë, duke vlerësuar performancën e tyre të perceptuar në një shkallë prej 1 deri në 5, ndërsa 98% e shohin veten si plotësisht të aftë duke e vlerësuar atë në një shkallë prej 6 deri në 10. Kjo mund të jetë për shkak të nivele të larta të vetëbesimit para se të përfshihen në aktivitete të vërteta sipërmarrëse. Për të njëjtën arsye, 100% e mësuesve dhe studiuesve e konsiderojnë veten të aftë të kuptojnë mundësitë dhe të vlerësojnë opsionet e ndryshme, duke vlerësuar nga 6 në 10, dhe mendojnë se janë të aftë të përfitojnë nga mundësitë dhe të ndërmarrin iniciativë.

Në përgjigje të pyetjes "Çfarë do t'ju nevojitet për t'u bërë një sipërmarrës në aktivitetin tuaj mësimor?" Shumica e të anketuarve mbështesin idenë se ata kanë nevojë për këshilla, trajnim metodologjik dhe mbështetje nga autoritetet arsimore, logjistika dhe lehtësira. Kjo shpjegon përgjigjet e mëposhtme. 98% e mësuesve/studiuesve të anketuar thonë se janë të interesuar të përdorin metodologjinë sipërmarrëse në zhvillimin e mësimdhënies dhe vetëm 2% nuk janë të interesuar. Pra, interesi i tyre i lartë mund të motivohet më tej dhe të sigurojë bazat për përfshirjen e tyre në aktivitetet e trajnimit sipërmarrës, sepse angazhimet e tyre aktuale në aktivitete të tilla janë vërtet të ulëta. Kjo është e qartë në përgjigjen e tyre ndaj pyetjes: "Sa jeni të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse me kolegët tuaj" ku 67% thonë se janë pak ose nuk janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse me kolegët, dhe 33% e mbetur thonë se janë përgjithësisht të fejuar. Kjo është pjesërisht për shkak të një qasjeje të papërshtatshme dhe mungesës së informacionit në lidhje me sipërmarrjen.

Një numër i konsiderueshëm i të anketuarve nuk duket se janë në dijeni të aktiviteteve sipërmarrëse që zhvillohen në institucionin tonë. Kjo mund të jetë për shkak të promovimit të pamjaftueshëm të aktiviteteve të tilla nga ana e Universitetit tonë, dhe niveleve të ulëta të përfshirjes së të intervistuarve në aktivitetet universitare në përgjithësi.

57% e mësuesve të anketuar thonë se, në përgjithësi, studentët janë pak ose nuk përfshihen në aktivitete sipërmarrëse dhe 43% e mbetur thonë se studentët janë sipërmarrës. Ky perceptim nuk mbështetet nga përgjigjet e studentëve në lidhje me të njëjtën pyetje, ku studentët

deklarojnë se vetëm 22% janë aktualisht të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, kryesisht biznese familjare dhe biznese të vogla turistike, dhe pjesa tjetër 78% deklarojnë se nuk janë të përfshirë. Kjo bën të qartë faktin se mësuesit/ligjëruesit nuk kanë një pamje realiste të situatës, për shkak të përfshirjes së tyre të ulët dhe mungesës së përvojës.

E njëjta arsye shpjegon nivelet e larta të vetëbesimit mes mësuesve dhe studiuesve (71 %) të cilët deklarojnë se janë në gjendje të mbështesin studentët në rrugën e tyre të karrierës. 29% e mësuesve dhe studiuesve të cilët nuk janë të sigurt, mund të jenë më realistë në lidhje me aftësitë dhe përvojën e tyre në këtë fushë.

Shumë mësues mendojnë se mund t'i ndihmojnë nxënësit e tyre përmes këshillimit, mbështetjes, motivimit dhe dhënies së një shembulli personal në sipërmarrje. Vetëm disa e mbështesin idenë e të qenit të stuhishëm. Ata që nuk ishin të sigurt nëse do të mund të ndihmonin, deklaruan se u mungon përvoja, trajnimi dhe informacioni, ose kanë nevojë për më shumë mbështetje dhe realizueshmëri teknologjike. Sa i përket sfidave me të cilat përballen mësuesit dhe studiuesit, të anketuarit listojnë informacion të pamjaftueshëm dhe materiale mësimore, boshllëqe në kurrikula, kushte të pafavorshme në klasë, vështirësi që lidhen me integrimin e studentëve me aftësi të kufizuara ose atyre me aftësi të ndryshme në aktivitetet sipërmarrëse, mungesën e motivim dhe ambicie të mjaftueshme nga ana e studentëve.

Ndër personelin mësimor

Problemet kryesore

Përgjigjet e pyetësorit tregojnë se edukimi sipërmarrës zbatohet në mënyra të ndryshme si Metodatat e Mësimdhënies mbi Sipërmarrjen, Bashkëpunimi me Sipërmarrësit, Nisma Studentore, Iniciativa Kërkimore për Sipërmarrjen, Kurse të Ndërmarrësisë Profesionale, etj. Megjithatë, në zbatimin konkret të nismave sipërmarrëse dhe mbështetjen e studentëve, ka disa probleme të tilla si: mungesa e përvojës së mjaftueshme sipërmarrëse nga stafi, mungesa e materialeve të përcaktuara dhe specifike, mungesa e infrastrukturës, mungesa e organizimit dhe bashkëpunimit midis stafit akademik, mungesa e pajisjeve teknologjike për të mbështetur procesin, mungesa e motivimit të mjaftueshëm dhe ambicie nga ana e studentëve.

Nevojat

Për të përmirësuar arsimin dhe aktivitetet sipërmarrëse, bazuar në problemet e identifikuara gjatë pyetësorit, ekziston nevoja për të ndërhyrë në problemet e identifikuara:

- Nevoja fillestare lidhet me zhvillimin e një strategjie më ambicioze të sipërmarrjes, e ndjekur nga një plan veprimi i nivelit Universitar. Zhvillimi i politikave institucionale për promovimin e aktiviteteve sipërmarrëse. Hartimi i politikave dhe strategjive do të shmangte problemet që lidhen me organizimin, bashkëpunimin dhe infrastrukturën

- Përveç strategjisë, politikave dhe planit të veprimit, do të kërkohet bashkëpunim nga financat e Universitetit, për të mbështetur financiarisht procesin përmes blerjes së materialeve didaktike, pajisjeve të nevojshme teknologjike dhe krijimit të infrastrukturës së nevojshme
- Mësuesit gjithashtu do të duhet të angazhohen në trajnime bashkëkohore të ndërlidhura me sipërmarrjen për të zvogëluar hendekun në përvojën e sipërmarrjes personale.

Ndër studiuesit

Problemet kryesore

Hulumtimet e mëparshme tregojnë se formimi i sipërmarrësve potencialë përmes edukimit dhe trajnimit sipërmarrës mund të ndihmojë rritjen ekonomike. Sistemi i mbështetjes sipërmarrëse përmes modelit të edukimit mbi sipërmarrjen mund të stimulojë dhe lehtësojë aktivitetet sipërmarrëse që mund të zvogëlojnë shkallën e papunësisë, të rrisin formimin e bizneseve të reja dhe të zvogëlojnë numrin e dështimeve të biznesit. Përgjigjet në pyetësor identifikohen si problemi kryesor:

- financim i pamjaftueshëm për aktivitetet që lidhen me sipërmarrjen
- bashkëpunimi i pamjaftueshëm i të gjithë aktorëve
- mungesa e strategjive dhe politikave të mjaftueshme ambicioze në lidhje me sipërmarrjen në nivel lokal dhe kombëtar

Nevojat

Për të përmirësuar sipërmarrjen kërkimi kërkon:

- Një nivel më i lartë financimi për sipërmarrjen dhe aktivitetet përkatëse. Financimi mund të rritet duke rritur zërin e shpenzimeve për R&D në buxhetin e Universitetit, duke kërkuar financim të jashtëm nga buxheti i shtetit ose nga partnerët vendorë, kombëtarë dhe ndërkombëtarë.
- Një bashkëpunim më efektiv të palëve të interesuara
- Strategji dhe politika më ambicioze që lidhen me sipërmarrjen në nivel lokal dhe kombëtar

Pyetësori për studentët

Shpërndarja e pyetësorit të studentëve krijoi 130 të anketuar, të gjithë studentë të Universitetit “Eqrem Çabej”. 99 prej tyre janë studentë të nivelit Bachelor, 31 studentë të nivelit Master. Sa i

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

përket gjinisë, 73% janë femra dhe 27% meshkuj, që korrespondon me përfaqësimin demografik gjinor të studentëve tanë të universitetit. Në përgjigje të pyetjes së hapur "çfarë do të thotë për ju koncepti i sipërmarrjes?" duket se shumë studentë nuk kanë një kuptim të mirë të konceptit të sipërmarrjes. 45% e studentëve mendojnë se Universiteti mbështet arsimin mbi sipërmarrjen dhe aktivitetet e lidhura me të, dhe 55% e mbetur e vlerësojnë atë negativisht, duke e vlerësuar atë nga 1 -5. Nivelet e larta të vlerësimit negativ mund të shpjegohen me përfshirjen e pamjaftueshme të tyre në aktivitetet sipërmarrëse universitare. Ky shpjegim shënon përgjigjet e tyre në pyetjen e mëposhtme, ku 65% e tyre e shohin veten si më pak të aftë për të parë mundësitë.

Paradoksalisht vetëm 8% e studentëve të anketuar e konsiderojnë veten të paaftë për të kuptuar dhe shfrytëzuar mundësitë, ndërsa 92% e shohin veten si të aftë. E njëjta gjë mund të thuhet për përfitimin e mundësive dhe ndërmarrjen e iniciativës, 8% e rendisin veten negativisht në një shkallë 1-5, dhe 92% e shkallëzojnë atë nga 5 në 10. Ky paradoks mund të shpjegohet me kuptimin joadekuat të koncepteve të sipërmarrjes, dhe vetëvlerësim jorealit mbi këtë temë. Kjo gjithashtu mund të shpjegojë përgjigjet e pyetjes vijuese: "A po mendoni të filloni një biznes të ri pas diplomimit?" 69% mendojnë se do të fillojnë biznesin e tyre pas diplomimit, dhe vetëm 4% mendojnë se nuk do të fillojnë. 27 % të cilët janë të pasigurt, mund të kenë një qasje më realiste ndaj sipërmarrjes, mungesë vetëbesimi, besim të ulët në mbështetjen financiare, ose nuk janë në gjendje të përballojnë sfidat e shumta të përfshira në të gjithë procesin.

Shumica e tyre raportojnë se do të gjejnë mbështetje nga familja dhe miqtë, dhe vetëm disa do t'i drejtohen sistemit bankar për mbështetje financiare, gjë që tregon për nivelin e ulët të besimit të tyre në sistemin bankar aktual, ose politikat qeveritare.

Lidhur me faktorët që kanë ndikim në motivimin e studentëve 37% e studentëve e konsiderojnë pavarësinë ekonomike si faktorin kryesor motivues për t'u bërë një sipërmarrës, 33% e konsiderojnë vetë-realizimin, 16% sukses financiar, dhe faktorë të tjerë kanë ndikim më pak motivues tek ata. Përqindjet flasin vetë sepse theksojnë se sa e rëndësishme është pavarësia ekonomike, vetë-realizimi dhe suksesi financiar në përfshirjen në sipërmarrje.

Studentët i përgjigjen pyetjes "a jeni aktualisht i përfshirë në aktivitete sipërmarrëse?" kanë përgjigjet e mëposhtme: 22% e studentëve të anketuar deklarojnë se aktualisht janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, kryesisht biznese familjare dhe biznese të vogla turistike, dhe 78% deklarojnë se nuk janë të përfshirë. Niveli i lartë i studentëve të papërfshirë në aktivitetet sipërmarrëse mund të shpjegohet ose me faktin se ata mund ta kenë lënë atë për një kohë të mëvonshme, kur ata do të kenë marrë të gjithë ekspertizën e nevojshme ose me

mungesën e mbështetjes dhe inkurajimit nga universiteti dhe aktorët e tjerë. Fakti që shumica e studentëve të përfshirë në sipërmarrje merren me menaxhimin e restoranteve dhe hoteleve, artizanatit, përgjithësisht biznese familjare, përcaktohet nga karakteri i përgjithshëm ekonomik i rajonit ku u krye sondazhi.

35% e studentëve i konsiderojnë mësuesit / pedagogët e aftë në aktivitetet sipërmarrëse, dhe pjesa tjetër i konsiderojnë ata jo shumë si sipërmarrës. Kjo duket të jetë një qasje realiste, në kontrast me përgjigjen në pyetjen e mëposhtme, në të cilën 52% mendojnë se mësuesit mund të ndihmojnë studentët në aktivitetet sipërmarrëse. Kjo mospërputhje mund të shpjegohet me kuptimin joadekuat të pyetjes, ose një qasje të gabuar ndaj llojit të ndihmës që mësuesit mund të japin. Niveli i lartë i studentëve (43%) të cilët nuk janë të sigurt në përgjigjen e tyre për këtë pyetje mund të shpjegohet ose duke pranuar se ata kanë një nivel të ulët informacioni, u mungon përvoja në sipërmarrje ose janë të fokusuar vetëm në procesin mësimor. Shumica e studentëve mendojnë se mësuesit mund t'i ndihmojnë me ide të reja, mbështetje ose informacion të nevojshëm, duke u treguar atyre bazat se ku të fillojnë dhe duke i përfshirë në mënyrë aktive në aktivitete sipërmarrëse. Gjatë periudhës së studimit 78% e studentëve deklarojnë se nuk kanë qenë në kontakt me sipërmarrësit. Kjo nxjerr në pah nevojën për politika më ambicioze dhe plane veprimi nga ana e universitetit në lidhje me sipërmarrjen, sepse shumica dërrmuese e studentëve duan të lidhen me sipërmarrësit.

Problemet kryesore

Përgjigjet e mbledhura nga pyetësi i shpërndarë për studentët e Universitetit theksuan faktin se:

- Studentët në përgjithësi mendojnë se universiteti, në një farë mase, mbështet arsimin mbi sipërmarrjen dhe aktivitetet e lidhura me të
- Ata gjithashtu e konsiderojnë veten në përgjithësi të aftë për të parë mundësitë, për t'i kuptuar dhe shfrytëzuar ato, dhe të aftë për të ndërmarrë iniciativa, por janë zbrapsur nga rreziku i dështimit
- Ata i konsiderojnë mësuesit / pedagogët të aftë në aktivitetet sipërmarrëse, por mendojnë se mund të bëjnë më shumë për të ndihmuar studentët në aktivitetet sipërmarrëse
- Një nga problemet që trajtoi pyetësi është besimi i studentëve se ekonomia është e ndenjtur, se politikat ekonomike të qeverisë qendrore dhe vendore nuk janë të përshtatshme për të promovuar zhvillimin e sipërmarrjes.

Nevojat

- Trajnimi i studentëve mbi natyrën ciklike të biznesit dhe rritjen ekonomike në përgjithësi. Sipërmarrja e biznesit të mesëm dhe të vogël është motori kryesor i zhvillimit të çdo ekonomie. Ekonomia mund të lëvizë nga gjendja e ndenjur në të cilën ndodhet përmes politikave ekonomike kombëtare, ose përmes sipërmarrjeve individuale
- Pra, nevojitet një qasje më ambicioze, motivim i shtuar, mendim krijues, përfshirje më e madhe në aktivitete sipërmarrëse me rezultate të dukshme.

Pyetëtori për bizneset / organizatat e biznesit (CCI) / sipërmarrësit

Një total prej 80 përgjigjesh u krijuan nga shpërndarja e pyetësorit për bizneset. Të gjithë ata deklarojnë se e kanë marrë pyetësorin nga Universiteti "Eqrem Çabej". Përbërja e këtij grupi të synuar është si më poshtë: 20% veprojnë në industrinë e Administratës Publike, Mbrojtjes, Edukimit, Shëndetit të Njeriut dhe Aktiviteteve të Punës Sociale, 18% në Shërbime, 18% në Bujqësi, Pylltari dhe Peshkim, 11% në Shitje me Shumicë dhe Tregtia me pakicë, 12% në industrinë e informacionit dhe komunikimit, 12% në aktivitetet financiare dhe të sigurimit, 6% në ndërtim dhe 3% në aktivitete profesionale, shkencore, teknike.

60% e tyre thonë se nuk kanë komunikuar kurrë me Universitetin, gjë që përsëri thekson mungesën e bashkëpunimit adekuat midis universitetit dhe biznesit. Përgjigjet e tyre tregojnë se bashkëpunimi aktual me universitetin ka qenë kryesisht përmes Fakultetit Ekonomik me sesione këshilluese dhe nivel praktike studentore. Ata mendojnë se universiteti nuk ka qenë bashkëpunues sepse i mungojnë kanalet e komunikimit, por bizneset e konsiderojnë të nevojshme dhe domethënëse. Ata konsiderojnë faktorët kryesorë që pengojnë këtë bashkëpunim janë mungesa e aleancave strategjike, qëndrimi pasiv i universitetit për të mbështetur biznesin, burokracia, mungesa e informacionit mbi përfitimet e një bashkëpunimi të suksesshëm.

Biznesi deklaron se do të donin të përfitonin nga bashkëpunimi kryesisht në shërbime të tilla si përdorimi i teknologjisë për qëllime biznesi, trajnime teorike dhe praktike të stafit, referenca për konsultime të reja të rekrutimit, ndihmë në marrjen e vendimeve financiare, trajnime në lidhje me politikat fiskale, etj. biznesi i konsideron studentët të aftë për të parë mundësitë dhe gjithashtu të aftë për të kuptuar dhe vlerësuar opsionet e ndryshme në një nivel prej 87%. Këtu, përsëri, ne vërejmë një përqindje joreale, e cila nuk korrespondon me vetëvlerësimin e studentit në këtë drejtim. Kjo mospërputhje mund të jetë për shkak të mungesës së lidhjeve të ngushta të komunikimit midis të dy aktorëve. Në përgjigje të pyetjes: "Çfarë aftësish kanë nevojë për të diplomuarit në universitet në tregun aktual të punës?" bizneset përmendin

aftësitë e mëposhtme si më të rëndësishmet: Ekspertiza/kompetenca në fushën përkatëse, Aftësitë organizative, Aftësitë e të menduarit kritik, Aftësitë e punës në ekip, Argumentimi, Aftësitë e të shkruarit dhe prezantimit, aftësitë komunikuese, aftësitë e gjuhëve të huaja, aftësitë digjitale, toleranca ndërkulturore/ mendje hapur, aftësitë për zgjidhjen e problemeve, aftësitë e menaxhimit të kohës, qëndrim pozitiv në vendin e punës, ekspertizë/kompetencë në fushën përkatëse, aftësi organizative, aftësi të të menduarit kritik, aftësi të punës në grup.

Problemet kryesore

- Rezultatet e përgjigjeve të pyetësorit për bizneset nxjerrin në pah disa probleme që lidhen me bashkëpunimin midis Universiteteve dhe bizneseve
- Shumica e bizneseve thonë se nuk kanë bashkëpunuar kurrë me Universitetin dhe shumica do ta mirëprisnin një bashkëpunim të tillë
- Ata theksojnë mungesën e informacionit si problemin kryesor dhe do të donin të përfitonin nga bashkëpunimi kryesisht në shërbime të tilla si përdorimi i teknologjisë për qëllime biznesi, trajnime teorike dhe praktike të stafit, referenca për konsultime të reja të rekrutimit, ndihmë në vendimmarrjen financiare, trajnim në lidhje me politikat fiskale, etj.

Nevojat

Për të rritur bashkëpunimin midis Universitetit dhe bizneseve:

- Punëtori dhe sesione trajnimi do të nevojiten për të identifikuar nevojat aktuale të biznesit
- Nevojat e identifikuara nga pyetësi mund të plotësohen përmes krijimit të një inkubatori / përshpejtuesi biznesi. Qëllimi i inkubatorit / përshpejtuesit të biznesit duhet të jetë krijimi i disa moduleve të trajnimit nga profesorë dhe studiues që plotësojnë nevojat e bizneseve
- Trajnimi i stafit nga ekspertë në fushat përkatëse.

3.6 Universiteti “Ismail Qemali” Vlorë

Eva Cipi, Enida Pulaj, Roland Zisi, Mariglana Meminaj dhe Eloina Tozaj

3.6.1. Përmbledhja ekzekutive

Objektivi kryesor i WP1 është të bëjë një hulumtim mbi situatën aktuale mbi mentalitetin sipërmarrës në Universitetin Ismail Qemali Vlorë dhe Vlorë përmes një studimi dhe një procesi analize të kompetencës së sipërmarrjes, sa është zhvilluar kjo kompetencë në arsimin e lartë

kurrikula dhe cilat janë rezultatet që i referohen arsimimit, trajnimit dhe përgatitjes së mësuesve të ardhshëm. Metodologjia bazohet në të dy intervistat nga pyetëtorët në internet me 111 mësues dhe studiues, 103 studentë dhe 32 biznese të fokusuar në të kuptuarit e problemeve dhe nevojave aktuale. Gjithashtu, nga një punë tavoline e bazuar në informacionin e mbledhur, këto janë rezultatet e përgjithshme midis secilit grup të synuar si më poshtë:

Midis mësuesve dhe studiuesve

Ata e konsiderojnë universitetin si një mbështetje të madhe të aktiviteteve sipërmarrëse dhe edukimit dhe vendin ku të fitojnë kompetenca sipërmarrëse. Mësuesit besojnë se janë sipërmarrës në mësimdhënie dhe kërkime duke pasur më shumë mbështetje dhe trajnim. Sondazhi tregon një interes të madh të mësuesve të interesuar në zhvillimin e mësimdhënies duke përdorur metodologji sipërmarrëse. Problemet kryesore të zbuluara janë një njohuri e dobët e kuptimit sipërmarrës nga mësuesit. Ata besojnë se kanë kompetenca sipërmarrëse, por nuk ka asnjë përputhje në lidhje me aftësinë për të mbështetur studentët. Mësuesit kanë njohuri të dobëta se si të integrojnë arsimin sipërmarrës në procesin mësimor dhe kërkimor. Ata nuk mund të dallojnë nevojën reale se si të jesh mësues sipërmarrës. Sa i përket stafit kërkimor, ka përpjekje të dobëta të kërkimit mbi metodologjitë dhe praktikën e reja që përfshijnë edukimin e aftësive sipërmarrëse. Mungon bashkëpunimi kërkimor me bizneset për të gjetur ide të reja dhe për të ndërmarrë nisma praktike.

Rezultatet e nevojës tregojnë një kërkesë të përgjithshme të mësuesve për trajnim mbi edukimin dhe kompetencat sipërmarrëse. Ne mund të dallojmë nevojën për metodologji të reja që mbështesin nismat sipërmarrëse të studentëve. Për ta, është e nevojshme të planifikoni takime periodike me biznesin dhe të shkëmbeni ide dhe përvoja.

Në mesin e studentëve

Problemi kryesor që kemi zbuluar ka të bëjë me mungesën e konceptit të njohurive mbi sipërmarrjen. Përgjigjet e tyre janë konfuze për shkak të njohurive të kufizuara. Ata besojnë se janë në gjendje të marrin në konsideratë mundësitë dhe të përfitojnë nga mundësitë që u shfaqen për të bërë biznes.

Shumica e studentëve kanë një dëshirë për të krijuar dhe zhvilluar një nismë sipërmarrëse pasi të kenë përfunduar studimet e tyre në universitet. Për shumicën e studentëve që mendojnë pozitivisht për fillimin e një biznesi, të ardhurat e familjes duket se janë mbështetja kryesore për të filluar. Përgjigjet tregojnë se studentët nuk janë të përfshirë në të vërtetë në përvojat sipërmarrëse në mënyrë të konsiderueshme.

Studentët besojnë në aftësitë e mësuesve për të mësuar kompetenca sipërmarrëse. Shumica e tyre nuk kanë parë përvojë sipërmarrëse në auditorët e universiteteve. Lidhur me nevojat e tyre, studentët duhet të marrin një koncept të qartë mbi sipërmarrjen. Mësuesit e tyre duhet të kenë kompetencat e duhura për ta bërë këtë. Mësuesit duhet të ofrojnë mbështetjen e tyre, si dhe të inkurajojnë dhe ndihmojnë me nisma dhe ide se si mund të fillojnë një biznes të suksesshëm bazuar në profesionalizmin dhe njohuritë e tyre.

Studentët duhet të shohin në auditorët e universiteteve mësues të aftë dhe bashkëkohorë që dinë të drejtojnë, motivojnë, këshillojnë dhe si të zgjerojnë njohuritë për të aplikuar praktikat bashkëkohore që tregojnë rrugën drejt suksesit në çdo nismë sipërmarrëse.

Ndër bizneset (rajoni i Vlorës)

Përgjigjet tregojnë një nivel të ulët bashkëpunimi midis bizneseve dhe universitetit. Bashkëpunimi më i shpeshtë midis universitetit të biznesit janë praktikat profesionale të programeve Bachelor dhe Master.

Mungon kërkesa për bashkëpunim midis universitetit dhe kompanive, gjithashtu mungesa e një politike të përbashkët zhvillimore. Ekziston një numër i vogël i iniciativave të dukshme nga universiteti në lidhje me aktivitetet me studentët dhe stafin. Programet e studimit nuk lidhen gjithmonë me sektorin ku operon kompania. Biznesi ka nevojë për më shumë punëtorë teknikë me një gamë të gjerë aftësish dhe aftësish.

Palët e interesuara si universiteti (studentët dhe stafi akademik) dhe biznesi duhet të përfshihen në procese të përbashkëta kërkimore me përfitime reciproke, duke ofruar kurse të ndryshme trajnimi për të ndihmuar bizneset.

3.6.2. Prezantimi

Universiteti "Ismail Qemali" Vlorë njihet në shkallë kombëtare si një universitet publik i themeluar në tetor 1994 si një IAL me qëllim që t'u ofrojë studentëve një arsim personal, me cilësi të lartë dhe të përballueshme përmes një kombinimi të larmishëm të studimeve liberale, mësimeve profesionale dhe kulturore dhe sociale përvoja. I njohur si një nga universitetet kryesore shqiptare, UV ofron mundësi për të punuar drejtpërdrejt në projekte kërkimore me fakultet ekspertë të cilët sjellin njohuritë aktuale në klasë. E vendosur në gjirin e Vlorës, UV është lehtësisht e arritshme për miliona njerëz që vijnë për të vizituar Vlorën çdo vit si një destinacion turistik. Në fakt, ka staf akademik prej 245 pedagogësh dhe studiuesish, personel administrativ prej 92 personash dhe 21 personel jo-akademik që punojnë me orar të plotë në

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

mënyrë që studentët të gjejnë në UV një fakultet plotësisht të angazhuar dhe programe të shkëlqyera që do t'i përgatisin ata të jenë udhëheqës në ekonomia e re globale. Ne ofrojmë një larmi programesh në shkencat shoqërore dhe inxhinieri, biznes, shëndet publik, studime mjekësore, etj. Programet tona akademike bazohen në Marrëveshjen e Bolonjës.

Aktualisht UV ofron tre nivele studimesh të organizuara në katër fakultete si:

- Fakulteti i Shkencave Teknike
- Fakulteti i Ekonomisë
- Fakulteti i Shkencave Humane
- Fakulteti i Shëndetit Publik

UV siguron programe rigorozë edukative. Një bërthamë e fortë e arteve dhe shkencave liberale është baza mbi të cilën studentët e diplomuar zhvillojnë aftësitë, njohuritë dhe qëndrimet thelbësore për një jetë të suksesshme dhe qytetari aktive, të interesuar. Një shumëllojshmëri e programeve të specializuara dhe kurrikula të specializuara i përgatisin studentët për arsim pas diplomimit, shkolla profesionale ose karriera direkt pas diplomimit.

Secili program siguron një larmi kursesh dhe përvojash kurrikulare për të siguruar një jetë të pasuruar së bashku me përgatitjen ose përmirësimin më të lartë të karrierës. Shumëllojshmëria e strukturës së saj organizative i lejon asaj të zhvillojë disa aktivitete të bazuara në trekëndëshin edukim - hulumtim - aktivitet i misionit të tretë. Nëpërmjet Qendrës Rajonale të Zhvillimit (RDC), UV ka ekspertizë të mirë në zhvillimin e programeve të shkurtra të studimeve për aftësimin e aftësive specifike dhe të mësuarit gjatë jetës. RDC është përfshirë në disa nisma dhe ka krijuar një përvojë të mirë në zhvillimin dhe menaxhimin e projekteve evropiane. Objektivat janë përqendruar në trajnimin e organeve profesionale, si mësuesit, infermierët, specialistët e TI -së, dhe përmirësimin e cilësisë së kurseve arsimore dhe trajnuese në nivelin e standardeve evropiane. Programet e tjera të reja inovative janë zhvilluar dhe ofruar për të mbështetur nevojat e komunitetit në rajon. Në ditët e sotme, RDC ofron 16 kurse trajnimi të mësuesve të akredituar dhe vazhdon të zhvillojë kurse të tjera të AFP -së, duke menaxhuar edhe aktivitete të projektit si seminare, punëtori, trajnime për TIK. Stafi akademik i UV është trajnuar në vizitat evropiane dhe shkëmbimet e përvojave me aktivitete të shkurtra trajnimi për të maksimizuar rolin dhe ndikimin UV në zhvillimin rajonal.

Universiteti i Vlorës është një nga institucionet më të mëdha akademike publike në jug të Shqipërisë. Roli i tij ka qenë shumë i rëndësishëm në zhvillimin e vazhdueshëm të burimeve njerëzore në fushën e arsimit dhe dijes. Edukimi profesional, zhvillimi i vlerave shkencore dhe krijimi i kompetencave profesionale tek të rinjtë, këto janë disa nga objektivat që universiteti ka synuar gjatë ekzistencës së tij. Universiteti i Vlorës ka synuar gjithmonë të jetë një faktor i

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

rëndësishëm në zhvillimin e shoqërisë dhe ekonomisë së rajonit. Ky qëllim ka qenë fokusi i proceseve të transformimit të institucionit në përputhje me ndryshimet rajonale.

Duke pasur një strukturë të konsoliduar të stafit akademik, Universiteti i Vlorës prodhon dhe ofron një gamë të gjerë shërbimesh me një ndikim të madh në disa sektorë. Për të monitoruar dhe menaxhuar këto shërbime, ka qendra shkencore që shpërndajnë burime në çdo fakultet ose departament të universitetit në lidhje me rajonin dhe nevojat e komunitetit. Universiteti i Vlorës synon të jetë një faktor i rëndësishëm në zhvillimin e shoqërisë dhe ekonomisë së rajonit. Ky qëllim ka qenë fokusi i proceseve të transformimit të institucionit në përputhje me ndryshimet rajonale.

- Përmirësimi dhe zhvillimi i programeve të studimit që mbështesin zhvillimin rajonal
- Orientimi i kërkimit shkencor dhe puna përpara për një model të zgjidhjes së problemeve të ekonomisë dhe komunitetit lokal
- Zhvillimi i aktiviteteve të misionit të tretë të fokusuar në
- Transferimi i teknologjive dhe inovacionit
- Edukim i vazhdueshëm
- Angazhimi social

Universiteti kryen një aktivitet të pasur kërkimor të bazuar në nevoja të veçanta në disa sektorë duke i mbështetur ato me zgjidhje profesionale. Stafi ynë kontribuon në sektorë të ndryshëm duke sjellë njohuritë dhe ekspertizën e tyre në mënyrë interaktive me kërkesat e komunitetit dhe mjedisit. Bashkëpunimi dhe ndërveprimi me institucionet private dhe publike, kompanitë, administratën publike dhe organizatat shoqërore është mënyra për të zhvilluar dhe përmirësuar ndikimin e kërkimit dhe edukimit. Në këtë kontekst, Universiteti do të zyrtarizojë dhe koordinojë këto aktivitete në projekte që mund të monitorohen për sa i përket cilësisë dhe rëndësisë së tyre në terren para zbatimit të tyre si shërbime. Përpjekje të shquara u përqëndruan në edukimin sipërmarrës të mësuesve dhe studentëve si:

- Universiteti vazhdon të aplikojë dhe zbatojë projekte brenda Programeve të Bashkimit Evropian dhe donatorëve të tjerë të huaj si: Programi IPA, ERASMUS, Interreg, Macro - Adriatico Ionico, Med Balkan, Horizon 2020, Europe for Citizens, COSME etj.
- SUKSESI - Universiteti i qëndrueshëm - bashkëpunimi i ndërmarrjeve për të përmirësuar punësimin e të diplomuarve
- KNOWHUB - Lidhja e universiteteve dhe ndërmarrjeve për të promovuar inovacionin dhe ndërmarrësinë rajonale
- KLUBE BIZNESI - Krijimi i klubeve të biznesit për të ndërtuar sipërmarrjen në zonën cb
- ALMARS - Ngritja e kapaciteteve për rritjen blu dhe zhvillimin e kurrikulës së peshkimit

detar në Shqipëri

- STEAMEDU - Kurse master shkencore në edukimin STEAM
- SESC - Komuniteti inteligjent i energjisë për një qytet inteligjent
- TANGRAM - Parqet transnacionale dhe burimet e kopshtit në tregun turistik adriatik dhe jonik
- TEAVET - Zhvillimi i kompetencave të mësuesve me një sistem gjithëpërfshirës të AFP - së në Shqipëri
- U3M - Zhvillimi i misionit të tretë të universiteteve në Shqipëri

Universiteti ka zhvilluar ndryshime të mira në lidhje me tregun e punës. Përmes iniciativave të qendrës RDC dhe departamenteve ka pasur takime periodike me aktorët rajonalë, bizneset dhe kompanitë private duke ftuar studentë me kontakte të vazhdueshme në lidhje me nevojat e tyre në tregun e punës. UV ka marrë pjesë në të gjitha ngjarjet komunitare të organizuara nga Bashkia Vlorë dhe autoritetet e tjera rajonale dhe lokale. Një hapësirë e dedikuar për studentët dhe alumni në uebfaqen UV është zhvilluar për të ndihmuar studentët të kërkojnë informacion në lidhje me ofertat e punës ose të regjistrohen dhe të kenë qasje në bazën e të dhënave të Alumni. Për nismat e reja sipërmarrëse nga ana e studentëve, ka bashkëpunim dhe trajnim periodik vjetor me drejtorinë e DPPI për disa çështje si:

- Si të regjistroni një logo biznesi
- Si të mbrohen të drejtat intelektuale dhe të biznesit

Stafi UV vlerëson çdo vit shkallën e punësimit të studentëve të diplomuar duke mbledhur informacion në mënyrë që të vlerësojë efektivitetin e programeve të studimit. Ky informacion ju lejon të ndërmerrni procese të rishikimit të programeve të studimit me përmirësime në:

- Orët e stërvitjes
- Orët e laboratorit
- Projektet e kurseve
- Letërsi e re
- Ekspertiza e pedagogut

Fatkeqësisht, nuk ka start-up dhe spin-off të universitetit. Nën projektin Klubet e Biznesit, ne po fillojmë për herë të parë 5 nisma të rinjve duke hapur Këndin e BC -ve në Bibliotekën Universitare.

3.6.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

Duke iu referuar Ligjit të Arsimit të Lartë (neni 3, paragrafi 3.a), institucionet e arsimit të lartë (IAL) janë inkurajuar gjithnjë e më shumë për të marrë një rol më të madh në zhvillimin ekonomik, veçanërisht nëpërmjet inovacionit, punëve kërkimore, fillimeve, spin -offeve, ndërmarrjeve të përbashkëta , etj.

Llojet kryesore të aktiviteteve sipërmarrëse në UV janë:

- Kurse sipërmarrëse të përfshira në programet Bachelor të profilit ekonomik
- Praktikat profesionale të studentëve
- Leksion i hapur nga pedagogë të ftuar në lidhje me çështjet sipërmarrëse
- Inkubatori i ri i biznesit i ndërtuar si rezultat i projektit të Business Club të zbatuar në UV
- Konferenca, panaire, punëtori me palët e interesuara nga sektori privat dhe publik
- Kohët e fundit, Universiteti i Vlorës ka krijuar “Klinikën për Drejtësi” ku studentët ofrojnë ekspertizë dhe konsulencë ligjore për bizneset.

Intensiteti i aktiviteteve sipërmarrëse është rritur me kalimin e viteve, por numri i llojeve të ndryshme të aktiviteteve sipërmarrëse mezi ka ndryshuar. Ato më të rëndësishmet për universitetin janë: kurse sipërmarrëse të drejtuara për studentët e fushës ekonomike, bashkëpunim universitet-biznes në lidhje me anën praktike të programeve akademike dhe lektorë të hapur nga profesorë të ftuar). Kjo zbulon nivelin e ulët të bashkëpunimit të drejtpërdrejtë midis sektorit të biznesit dhe universiteteve shqiptare në lidhje me patentimin dhe licencimin, spin-off-et dhe fillimet. Duket se universitetet nuk janë në gjendje të ofrojnë struktura dhe metoda për fillimet, për të zhvilluar zgjidhje inovative për shkak të mungesës së bashkëpunimit të drejtpërdrejtë në drejtim të nevojave dhe sfidave midis universiteteve të biznesit dhe mungesës së njohurive mbi komercializimin e ideve që do të frymëzonin sipërmarrësit e rinj për të filluar biznese të reja. Universiteti ka politika për të nxitur aktivitetet sipërmarrëse të cilat janë të dokumentuara në planin strategjik të institucionit. Shtyllat strategjike të Universitetit të Vlorës janë të orientuara tek: Universiteti SMART, Ndërkombëtarizimi dhe Drejtuesi Profesional. Drejtuesi profesional synon:

- Përmirësimi i programeve të studimit duke përfshirë elementet e sipërmarrjes, si dhe orientimi dhe nxitja e iniciativave sipërmarrëse të studentëve për të mbështetur krijimin e sipërmarrjeve të reja.
- Krijim i një strukturë të veçantë "Inkubatorët e Biznesit", për të ndihmuar studentët me idetë e biznesit, për t'i kthyer ato në plane biznesi të mirëfillta dhe zbatuar në të ardhmen.
- Ndihmon studentët e diplomuar të shmangin papunësinë e të rinjve, veçanërisht në mesin e të diplomuarve të nivelit të lartë.

E gjithë struktura e UV duhet të përfshihet në realizimin e planit strategjik të universitetit siç janë: rektorati, fakultetet, departamentet, qendrat kërkimore shkencore brenda institucionit dhe personeli akademik.

Potencialet e qytetit të Vlorës lidhen padyshim me pozicionin gjeografik, portin detar dhe burimet natyrore si nafta, gazi natyror, bitumi dhe kripa, por edhe prania e trashëgimisë kulturore dhe natyrore e përdorur si një destinacion tërheqës për zhvillimin e industrisë së turizmit. Burimet natyrore krijojnë mundësi për të zhvilluar degë të tilla si industritë nxjerrëse dhe përpunuese, peshkimin, bujqësinë, prodhimin, tekstilet, ndërtimin, turizmin dhe potencial të lartë për zhvillimin e energjisë së rinovueshme. Për shkak të këtyre potencialeve është e rëndësishme të edukojmë të rinjtë dhe studentët tanë me aftësitë kryesore sipërmarrëse si kreativiteti, iniciativa falas, puna në grup, marrja e rrezikut dhe ndjenja e përgjegjësisë për të krijuar biznese të reja në këto zona premtuese të zhvillimit lokal dhe rajonal.

Edhe pse ka pasur një përmirësim në këtë fushë, ka ende shumë punë për të bërë, përfshirë arsimin mbi sipërmarrjen në të gjitha nivelet e studimit. Marrëdhënia midis sipërmarrjes dhe rritjes ekonomike ka rritur interesin e universitetit për aktivitetet sipërmarrëse. Sipas politikave kombëtare në lidhje me shkallën e punësimit, pjesëmarrjen në fuqinë punëtore, konkurrencën, zhvillimin ekonomik të vendit, etj., Universiteti përmirëson programet universitare dhe pasuniversitare sipas nevojave të tregut të punës dhe. Përparimi i këtyre përmirësimeve bëhet në përmbushje të zbatimit të Ligjit të Arsimit të Lartë, duke përmbushur standardet e cilësive në arsim në bashkërendim me Strategjinë Kombëtare të Rinisë dhe strategjitë e tjera kombëtare. Qëllimi i aktiviteteve sipërmarrëse të universitetit është të inkurajojë studentët të mendojnë në mënyrë kritike, të ndjehen të lirë për të stimuluar dhe shprehur idetë e reja dhe aftësitë e tyre sipërmarrëse.

- Në këtë mënyrë, universiteti ynë aspirojnë të jetë një rrjet i hapur për sipërmarrës të suksesshëm dhe aktivë, ku ata mund të ndajnë përvojat e tyre dhe të ndikojnë tek studentët, duke promovuar një kulturë sipërmarrëse
- Edhe pse me një numër të kufizuar të aktiviteteve sipërmarrëse, universiteti luan një rol aktiv në përgatitjen dhe mbështetjen e brezit të ri të sipërmarrësve të rinj, duke qenë një nga agjentët më të rëndësishëm në ekonominë e vendit
- Kjo është arsyeja pse politikat kombëtare ekonomike dhe sociale ndikojnë fuqishëm në aktivitetet sipërmarrëse të universitetit dhe nga ana tjetër universiteti duhet të promovojë sipërmarrjen si një pasuri të vlefshme për vendin tonë (97% e bizneseve në Shqipëri janë NVM).

3.6.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Pyetëtori për mësuesit dhe studiuesit

Sipas informacionit të sondazhit të mbledhur, ishin 111 pjesëmarrës nga disa fusha të arsimit: 28 (26.1%) nga profili i shkencave natyrore, 9 (8.4) nga inxhinieria dhe teknologjia, 34 (31.8%) nga shkencat humane, 19 (17.8%) nga shkencat shoqërore dhe 17 (15.6%) nga shkencat e tjera. Të anketuarit janë 100 (90.1%) mësues të arsimit parauniversitar dhe 9 (8.1%) mësues dhe studiues universitar. Dy (1.8%) persona kanë zgjedhur profilin akademik. Nga të gjitha përgjigjet, 100 (90.1%) janë femra dhe 11 (9.9%) rezultatet janë meshkuj.

Sa i përket përvojës së tyre të punës në aktivitetet mësimore, 31 (27.9%) nuk kanë më shumë se pesë vjet, 20 (18%) nga 5 në 10 vjet, 37 (33.3%) nga 10 në 20 vjet dhe 23 (20.7%) më shumë se 20 vjet. Ky rezultat tregon një shpërndarje të mirë të mësuesve të kategorive të ndryshme në nivelet e kualifikimit në këtë pyetësor. Kur pyesim për kuptimin e tyre të kuptimit sipërmarrës, ka disa përgjigje. Nëse shikojmë dhe analizojmë përgjigjet e tyre për këtë çështje, 16 (13%) mendojnë se sipërmarrja ka të bëjë me angazhimin për të bërë diçka, një grup tjetër, 16 (14%) mendojnë se është një aktivitet për të krijuar diçka të re. Ka 12 përkufizime të tjera në tabelën e analizës që përpiqen të japin një përgjigje.

41 (36.9%) prej tyre e konsiderojnë fuqishëm universitetin si një mbështetje të madhe të aktiviteteve dhe edukimit sipërmarrës, 19 të tjerë (17.1%) dhe 15 (13.5%) të mësuesve vlerësojnë respektivisht me notat 8 dhe 9 pikë. Ky rezultat tregon se mësuesit besojnë në misionin universitar të edukimit të aftësive sipërmarrëse.

Ne kemi të njëjtat rezultate në lidhje me vetëvlerësimin e mësuesve: 39 (35.1%) prej tyre besojnë fuqishëm në kompetencat e tyre sipërmarrëse. Gjithashtu, 28 (25.2%) prej tyre e vlerësojnë veten me klasë 9 dhe 25 (22.5%) me klasë 8 respektivisht në lidhje me aftësitë e tyre sipërmarrëse personale dhe aftësinë në përvojat e mësimdhënies. Nuk ka njeri që nuk beson.

Gjithashtu, ne shohim një përqindje të lartë të vetëvlerësimit të mësuesve që konsiderojnë të jenë ndërmarrës në mësimdhënie dhe kërkime në 'shfrytëzimin e mundësive dhe marrjen e iniciativave apo edhe' kuptimin e mundësive dhe vlerësimin e opsioneve të ndryshme. Për shumicën e tyre, në lidhje me mbështetjen dhe trajnimin më të kërkuar janë zgjidhjet më të kërkuar për t'u bërë më sipërmarrës në mësimdhënien ose kërkimin e tyre, por ne shohim se ka një numër të konsiderueshëm që nuk thonë asgjë për shkak të njohurive të dobëta rreth konceptit.

Sondazhi tregon një interes të madh të mësuesve për të zhvilluar dhe përmirësuar procesin mësimor duke përdorur metodologji sipërmarrëse. Sipas pyetjes tjetër se cilat janë llojet kryesore të aktiviteteve sipërmarrëse që ata e dinë se po ndodhin në institucionin e tyre aktual, ne zbulojmë kërkesë mbështetëse për mjete didaktike me 16%, 15% për mbështetje në realizimin e aktiviteteve praktike, 13% për trajnim në fushën e sipërmarrjes, 14% e tyre kanë nevojë për mbështetje për infrastrukturën, kabinetet dhe laboratorët për aftësitë praktike të ndjekura nga nismat e studentëve dhe bashkëpunimi me lektorët sipërmarrës të ftuar në dhomat e klasave.

92 (83%) e tyre besojnë në aftësinë e tyre për të mbështetur studentët në aktivitetet sipërmarrëse, por 17 (16%) prej tyre nuk mund ta thonë. Ky është një rezultat i dobët që tregon mungesën e kompetencave në mësimdhënien dhe edukimin e aftësive sipërmarrëse. Kur pyesim se si t'i mbështesim studentët, rezultati tregon se 14 (15%) mund të njohin profilet e tyre dhe t'i udhëzojnë ata për zhvillimin e aftësive, 13% mund ta bëjnë këtë duke këshilluar dhe bashkëpunuar me studentët për suksesin, etj. 15% nuk japin përgjigje për shkak të njohurive të dobëta se çfarë të bëjnë. Lidhur me sfidat që ata hasën gjatë mësimdhënies, ekziston një listë e gjatë e përgjigjeve që tregojnë shumë nevoja të sistemit mësimor në kontekstin rajonal.

Ne shohim një përqindje të lartë të mësuesve që janë të interesuar në metodologjitë e reja të zhvillimit të mësimdhënies sipërmarrëse. 60 (54.1%) prej tyre kanë përzgjedhur shumë të interesuar, të ndjekur nga 22 (19.8%) dhe 17 (15.3%) me 9 dhe 8 shkallë interesi. 41 (36.9%) e tyre mendojnë se i përfshijnë studentët në aktivitete sipërmarrëse, gjithashtu 41 (36.9%) mendojnë se janë të përfshirë me kolegë në aktivitete të tilla por kur përpiqen të përgjigjen se si, 67 (60.4%) prej tyre shohin vetëm metodologjitë e mësimdhënies mbi sipërmarrjen, gjithashtu 31 (27.9%) vlerësojnë nismat e studentëve dhe 33 (29.7%) prej tyre bashkëpunimin me bizneset. Përgjigjet negative të mësuesve në lidhje me aftësinë e tyre mbështetëse për studentët tregojnë përsëri një mungesë të njohurive se si të bëjnë misionin e tyre. Një nga sfidat është përballja me profile të ndryshme të studentëve me kultura të ndryshme.

Pyetësorët e studentëve

103 studentë që studiojnë në Universitetin Ismail Qemali Vlorë, janë përfshirë në procesin e mbledhjes së informacionit me anë të pyetësorëve në fushën e konceptit të sipërmarrjes në kuadër të analizës së nevojave.

Modeli i versionit të pyetësorit elektronik është përkthyer në gjuhën shqipe dhe u është dhënë rastësisht adresave të studentëve të zgjedhur në sistemin elektronik të menaxhimit ultraviolet, nga nivele të ndryshme studimesh ku 66 (64.1%) prej tyre janë studentë të studimeve bachelor,

36 (35%) të studimeve master dhe i vetmi studime doktorature. Referuar kategorisë gjinore, ishin 62 (60.2%) femra dhe 41 (39.8%) janë kategori meshkuj.

Grupi i pyetësorëve është krijuar për të mbledhur informacion në lidhje me njohuritë aktuale të studentëve në lidhje me konceptin e sipërmarrjes duke kërkuar drejtpërdrejt kuptimin e përkufizimit. 19% e tyre e vlerësojnë sipërmarrjen si një aktivitet të fokusuar në krijimin e diçkaje, 18% e tyre e vlerësojnë atë si nismë duke guxuar për diçka të re dhe 12% japin një përkufizim të mësuar nga librat. 15% e konsiderojnë atë si biznes me një qëllim specifik. Ndërkohë 11% e tyre e shohin atë si një detyrim, 6% si një nismë, vetëm 1% si një shërbim ose duke bërë para. Kjo tregon një nivel të ulët njohurish dhe një boshllëk informacioni nga ana e studentëve në lidhje me kërkesat e tregut të punës dhe të bërit biznes.

Një pyetje tjetër është të shihni se si e vlerësojnë studentët universitetin në lidhje me mbështetjen e edukimit dhe aktiviteteve të ndërmarrësisë. 35% e tyre përgjigjen se institucioni mbështet fuqishëm edukimin dhe aktivitetet e ndërmarrësisë. 46.6% e studentëve ranë dakord fuqishëm për aftësinë e tyre për të qenë sipërmarrës. Këto rezultate tregojnë përsëri mungesën e vizionit në shërbimin universitar të arsimit, dhe gjithashtu të individëve. Ata nuk e dinë se cilat janë nevojat reale në arsim në lidhje me aftësitë sipërmarrëse.

Lidhur me pyetjen për vlerësimin e tyre si sipërmarrës bazuar në shfrytëzimin e mundësive dhe zhvillimin e nismave, 39% janë dakord fuqishëm, pastaj duke vazhduar me normën 9 dhe 8 përkatësisht të zgjedhur nga 21.4% dhe 20.4% e studentëve. Ky është një rezultat i mirë për hulumtimin tonë që tregon një interes të madh të këtyre përfituesve për përmirësimin e aftësive sipërmarrëse në arsim. Një pyetje tjetër u bëri atyre drejtpërdrejt mbi aftësitë sipërmarrëse për të marrë parasysh fillimin e një biznesi të ri pas diplomimit. 50.5% e tyre ndihen pozitivë për të filluar një biznes të ri, por 44.7% e tyre nuk mendojnë të fillojnë. Studentët e tjerë (4.9%) nuk mund të thonë. Këtu ka dy grupe kryesore. Grupi i dytë duhet të konsiderohet seriozisht nga mësuesit dhe institucionet. Ky rezultat tregon më shumë fokusin se ku duhet përqendruar në lidhje me metodologjitë dhe përmirësimet e aktiviteteve institucionale.

60 përgjigje pozitive që e konsiderojnë pozitive idenë e të qenit sipërmarrës, janë studentë që shprehin opinionet e tyre të ndryshme ku mund të marrin mbështetje. 58% gjejnë mbështetje në familje, 14% në kredi bankare, 10% në kompani, ose burime vetanake, etj. Konkludojmë se familja është mbështetja më e madhe për të filluar një biznes për sipërmarrësit e rinj. Sa i përket grupit të dytë, ka 34 përgjigje negative, procesi i vlerësimit tregon se 73% e tyre nuk kanë asnjë përgjigje. Përgjigjet e tjera tregojnë opinione të ndryshme si gjetja e vështirësisë për të filluar një biznes të ri, dikush nuk gjen mbështetje, një tjetër nuk ka njohuri të mjaftueshme

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

se si të veprojnë, dy studentë nuk kanë para për të filluar, një prej tyre nuk ka përvojë të mjaftueshme dhe një tjetër konsideron të bëjë biznes nuk është përparësi. Përgjigja negative tregon përsëri hendekun e sistemit arsimor në lidhje me kompetencat e sipërmarrjes nga mësuesit dhe kurrikulat e vjetra që ende nuk i orientojnë ato në tregun e ardhshëm të punës.

Lidhur me pyetjen se çfarë mund t'i motivojë ata të bëhen sipërmarrës, grupi i synuar i studentëve, 58% e tyre e konsiderojnë iniciativën e të bërit biznes në lidhje me vetë-realizimin me 58% të votave. 44% e studentëve janë të motivuar nga suksesi financiar, 39% e studentëve duan të jenë të pavarur, 18% të tjerët motivohen nga njohja dhe 13% e tyre përpiqen të kenë një rol në shoqëri. 33% tërhiqen dhe motivohen nga inovacioni dhe idetë e reja për të zgjidhur problemet.

Situata aktuale nuk tregon një mjedis pozitiv që mbështet sipërmarrjen në një kontekst rajonal. 54.4% e studentëve nuk janë të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse, 45.6% thonë po. Në kontekstin rajonal, ky numër është i ulët krahasuar me mundësitë e larta që ofron ekonomia në rajon. Grupi i fundit tregon lloje të ndryshme aktiviteteve si bare, prodhim agro, makina me qira, butik veshjesh, agjenci të pasurive të patundshme, agjenci udhëtimi, detyra shtëpie online, agjenci me qira pushimesh, universitet privat, prona të paluajtshme, restaurim, biznes familjar, shërbime, administrim biznesi privat, dhe trajnimi. Studentët japin mendimet e tyre në lidhje me profilin sipërmarrës të stafit akademik mësues. Për 37% të tyre norma është maksimale. Për 19% norma është 9, dhe për 11% dhe normat 12.6% janë përkatësisht 8 dhe 7. Mesatarja është një normë e mirë, por realiteti tregon se profili i mësimdhënies duhet të përmirësohet në lidhje me edukimin e aftësive sipërmarrëse.

Lidhur me aftësinë e mësuesve për t'i ndihmuar dhe mbështetur ata në bërjen e biznesit, 58 prej tyre mendojnë pozitivisht, por 41 nuk mund të jenë në gjendje të vlerësojnë, dhe disa prej tyre (4) mendojnë se mësuesit nuk janë në gjendje të mësojnë aftësi sipërmarrëse. Përfundimi është se ka një mungesë të performancës së mësuesve në lidhje me aftësitë profesionale në profilin e mësimdhënies. Kur pyesim se si mësuesi e tregon këtë aftësi, ka 51 përgjigje ku 33 prej nxënësve nuk përgjigjen, dy prej tyre ndihen të motivuar nga mësuesit, 6 studentë vlerësojnë ndihmën dhe mbështetjen e tyre, tre ndihen të mbështetur nga idetë e reja të dhëna nga mësuesit, 6 nga ata ndjehen të informuar nga mësuesit ose dikush duke diskutuar dhe gjetur ide të reja.

Për studentët që nuk mendojnë pozitivisht në lidhje me aftësitë sipërmarrëse të mësuesve të tyre, vlerësimi i përgjigjes tregon se 5 studentë nuk e dinë pse, dy prej tyre mendojnë se nuk kanë njohuri të mjaftueshme, njëri mendon se nuk ka aktivitete në këtë fushë, ose njëri tjetër thotë se nuk ka mbështetje apo nisma. Në fund, studentët tregojnë për përvojat e tyre

sipërmarrëse gjatë studimeve të tyre. 56 prej tyre nuk kanë qenë në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve të tyre, ndërsa 47 tregojnë pozitivisht në lidhje me pyetjen. Për grupin e parë nën këtë pyetje, 81 % e studentëve duan të jenë në kontakt me sipërmarrësit gjatë studimeve të tyre, dhe 18 % nuk janë në gjendje ta thonë këtë. Ka vetëm 1% studentë (por disa prej tyre) që nuk u pëlqen të kenë iniciativa të tilla. Rezultatet tregojnë fuqimisht nevojën për të ndryshuar modelin e mësimdhënies, metodologjinë dhe përparësitë e institucioneve në lidhje me aftësitë sipërmarrëse dhe kompetencat e mësuesve për një arsim modern.

Pyetësorët e bizneseve

Një analizë e të dhënave të siguruara përmes pyetësorëve në internet drejtuar përfaqësuesve të kompanive ka siguruar informacion për të kuptuar problemet dhe nevojat aktuale. Pyetësi drejtuar bizneseve dhe përfaqësuesve të kompanive përfshin 10 pyetje. 32 kompani private dhe publike të cilat operojnë në rajonin e Vlorës kanë plotësuar me sukses pyetësin.

Të dhënat e grumbulluara analizohen përmes një analize përshkruese dhe rezultatet e secilës pyetje jepen më poshtë: 15.6% e bizneseve i përkasin aktiviteteve profesionale, shkencore, teknike, të administratës dhe shërbimeve mbështetëse. Përqindja e njëjtë e bizneseve, përkatësisht 15.6% e tyre, i përkasin aktiviteteve të tregtisë me shumicë dhe pakicë, transportit dhe magazinimit, akomodimit dhe shërbimit të ushqimit. Shumica e tyre, si 28.1%, veprojnë në sektorë të tjerë të shërbimeve.

Lidhur me të dhënat e mbledhura përmes pyetësit, 63% e kompanive të anketuara nuk bashkëpunojnë me universitetin, dhe 34% e tyre bashkëpunojnë me universitetin. Vetëm 3% e kompanive nuk kanë përgjigje në lidhje me marrëdhënien biznes-universitet përse i përket bashkëpunimit mes tyre.

Duke iu referuar arsyeve më të shpeshta të bashkëpunimit të biznesit dhe universiteteve, nga pikëpamja e kompanive të anketuara, 54.5% e tyre pranojnë se arsyet kryesore të bashkëpunimit biznes-universitet janë praktikat profesionale të programeve të studimit Bachelor dhe Master. Ndërkohë 27.3% e kompanive konstatojnë se aktivitetet e përbashkëta si seminarët, punëtoritë, konferencat dhe aktivitetet kulturore janë një mënyrë tjetër efektive e bashkëpunimit midis aktorëve të universitetit dhe biznesit. Për më tepër, kompanitë konfirmojnë se arsye të tjera kryesore të bashkëpunimit janë: Ofrimi i paketave me çmimet më të favorshme për studentët dhe sigurimi i letrave referuese nga universiteti gjatë rekrutimit të punonjësve të rinj, përkatësisht 9.1%. Vlerësimi i arsyeve kryesore pse biznesi dhe universitetet kanë një nivel të ulët bashkëpunimi ose nuk bashkëpunojnë me njëri -tjetrin është një pyetje tjetër që kërkon vëmendje nga kompanitë e anketuara. Sipas statistikave të analizuara nga të dhënat sekondare, arsyet më të shpeshta janë:

- niveli i ulët i interesit midis aktorëve (36.4%), dhe
- mungesa e kërkesës për bashkëpunim midis universitetit dhe kompanive (36.4%).

Gjatë përgjigjeve të tyre kompanitë deklaruan se:

- Programet e studimit nuk lidhen me sektorin ku ata veprojnë,
- Biznesi ka nevojë për më shumë punëtorë teknikë përfshirë peshkimin, ndërtimin,
- Mungesa e kontakteve për bashkëpunim
- Disa nga kompanitë kanë pronësi të huaj.

Sipas të dhënave të mbledhura nga kompanitë në lidhje me faktorët që pengojnë bashkëpunimin mes tyre dhe universitetit, përgjigjet më të shpeshta janë dhënë më poshtë:

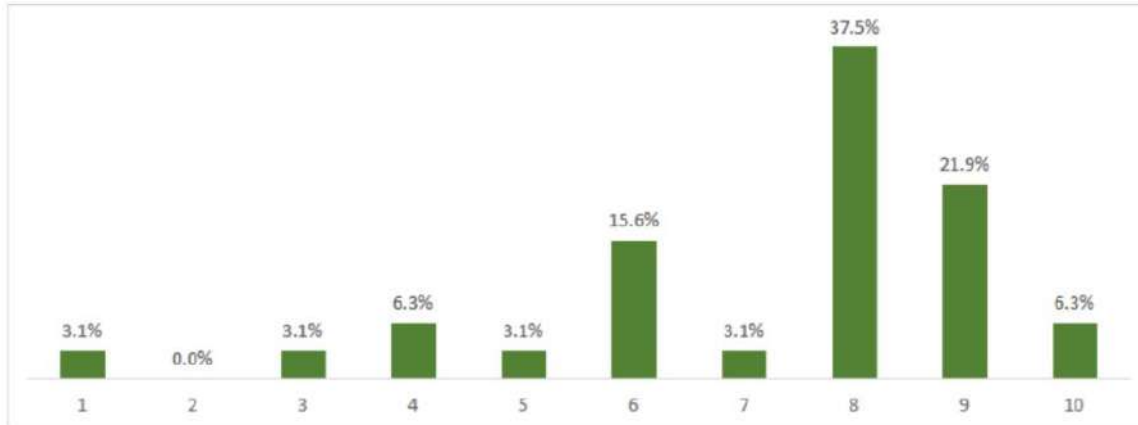
- Mungesa e informacionit
- Universiteti ka një prani të ulët në komunitet
- Mungesa e një politike të përbashkët zhvillimore
- Mungesa e një platforme komunikimi
- Mungesa e dëshirës për bashkëpunim vjen nga niveli i ulët i vlerësimit të arsimit në vend
- Disa nga kompanitë nuk kanë përvojën e nevojshme për të bashkëpunuar
- Sektori i biznesit shihet si një pararendës kundër universiteteve me përvojë shumë vjeçare.

Duke përmbledhur opinionet e kompanive, sektori privat dhe ai publik duhet të jenë në bashkëpunim me universitetin në mënyrë që të arrijnë informacionin që do të kontribuojë në performancën e tyre. Edhe universiteti ka pritshmëri nga ai lloj bashkëpunimi si rritja e kapacitetit, kryerja e aktiviteteve kërkimore dhe zhvillimore, ndihma e kompanive në aspektin e burimeve njerëzore adekuate dhe gjetja e një zone studimi për të mbështetur.

Bazuar në një shkallë Likert që varion nga 1 në 10 (1 = krejtësisht e paaftë; 10 = plotësisht kompetente), kompanitë kanë vlerësuar aftësitë e studentëve për të parë ose kapur mundësitë. Në grafik, 84.4% e opinionëve të kompanive vlerësohen si pozitive, përkatësisht 15.6% e kompanive kanë vlerësuar aftësitë e studentëve me 6, 3.1% me një rezultat 7, 37.5% kanë një vlerësim prej 8, 21.9% kanë një vlerësim i 9 dhe vetëm 6.3% e kompanive janë plotësisht dakord se studentët janë në gjendje të shohin mundësitë në mjedisin e tyre

Përmes pyetjes tjetër, ne jemi përpjekur të japim informacion në lidhje me aftësinë e studentëve për të kuptuar mundësitë dhe për të vlerësuar opsionet e ndryshme që u ofrohen atyre. Figura 7 jep një përmbledhje të përmbledhur të rezultateve.

Figure 3.7. Vlerësimi i përfaqësuesve të kompanive mbi aftësitë e studentëve

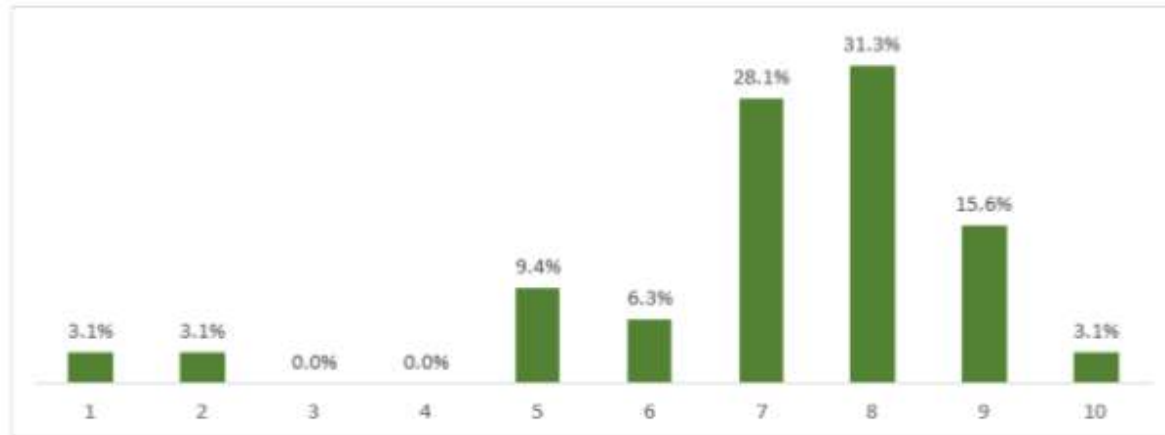

Siç shihet nga rezultatet, mund të themi se kompanitë kanë vlerësuar pozitivisht aftësinë e studentëve për të kuptuar mundësitë dhe për të vlerësuar opsione të ndryshme për të zgjedhur alternativën më të mirë. Bazuar në një shkallë Liker që varion nga 1 në 10 (1 = krejtësisht i paaftë; 10 = plotësisht kompetent), 78.1% e përgjigjeve përfshijnë vlerësimin nga 7 në 10, ndërkohë, 15.7% e vlerësimeve shkojnë midis 5 dhe 6 dhe vetëm një pjesë e vogël e opinionëve të kompanive (6.2%) shihen si skeptike ndaj aftësive të studentëve për të kuptuar mundësitë e mjedisit.

Një vlerësim tjetër i dhënë nga kompanitë e anketuara ndaj studentëve lidhet me aftësinë e tyre për të përfituar nga mundësitë dhe për të ndërmarrë nisma të reja. Bazuar në një shkallë që varion nga 1 në 10 (1 = krejtësisht e paaftë; 10 = plotësisht kompetente), kompanitë kanë vlerësuar aftësitë e studentëve për të përfituar nga mundësitë dhe për të ndërmarrë iniciativa të reja. Siç mund të shihet në Figurën 8, 65.7% e përgjigjeve kanë një vlerësim pozitiv të aftësive të studentëve nga 6 në 10.

Ndërkohë, 34.3% e opinionëve të tyre shkojnë nga 1 deri në 5 shkallë. Kjo do të thotë që në përgjithësi, studentët dinë të përfitojnë nga mundësitë dhe të ndërmarrin iniciativa të reja. Bazuar në të dhënat e mbledhura, 62.5% e përgjigjeve vlerësojnë ekspertizën dhe kompetencat që lidhen me një fushë të caktuar që studentët kanë studiuar. Aftësitë e punës në grup (59.4%), të menduarit kritik (53.1%), aftësitë e gjuhës së huaj (53.1), dhe aftësitë e biznesit vlerësohen gjithashtu si aftësi të nevojshme dhe shumë të rëndësishme të nevojshme në tregun aktual të punës.

Figure 3.8. Vlerësimi i perfaqësuesve të kompanive mbi aftësitë e studentëve për të kapur avantazhe dhe mundësi për iniciativa të reja

Aftësi të tjera të rëndësishme që kompanitë vlerësojnë si aftësi të nevojshme në tregun e punës janë:

- Aftësitë dixhitale (46.9%),
- Aftësi organizative dhe zgjidhja e problemeve (43.8%),
- Argumentim, shkrim dhe aftësi prezantimi/komunikimi (37.5%)

Meqenëse pyetja e mësipërme është e strukturuar, kompanitë u pyetën për aftësitë e tjera të nevojshme në tregun aktual të punës nga të diplomuarit në universitet.

Përgjigjet më të shpeshta janë si dëshira për të mësuar gjëra të reja, aftësitë krijuese, aftësia fizike dhe sensi i humorit, etika e komunikimit me klientët, aftësitë njohëse dhe praktike, dëshira për të mësuar gjatë jetës, aftësitë për nisma dhe projekte të reja, të qenit fleksibël në mjedisi i punës, etj.

3.7 Kolegji Universitar Pavarësia Vlorë

Blerina Dhrami, Anduel Mehmeti, Lindita Licaj, Briseida Cakerri dhe Saniela Xhaferi

3.7.1. Përmbledhja ekzekutive

Nën kuadrin e Projektit EntrAL, një kërkim mbi aktivitetet sipërmarrëse, nevojat, përcaktimin e mendjes sipërmarrëse, u krye nga UCPV. Metodologjia e hulumtimit komprometoi të dhënat e përpunuara nga pyetëtorët e dërguar në tre grupe të synuara: studiuesit/mësuesit, studentët dhe bizneset. Raporti është përfunduar me një vështrim të përgjithshëm të situatës aktuale në Shqipëri, bazuar në strategjitë kombëtare/lokale dhe në të dhënat dytësore. Rezultatet e hulumtimit identifikuan sfidat dhe nevojat e mëposhtme

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Midis stafit mësimor dhe studiuesve

Kurset e sipërmarrjes në UCPV u japin studentëve njohuri se si janë ndërtuar kompanitë, si të hartojnë një plan biznesi, aftësi të buta të nevojshme dhe cilat fusha shqetësuese duhet të mbulohen në drejtimin e një biznesi. Ekziston nevoja për kurse që përfshijnë zbatimin praktik në një ide që transferon jo vetëm njohuri, por më e rëndësishmja, aftësi për sipërmarrësit e ardhshëm dhe mund të çojnë në modelet dhe planet e para të biznesit.

Meqenëse studiuesit kryejnë kërkime për të ndërtuar njohuri shkencore në fushën e tyre dhe jo për të zgjidhur një nevojë specifike të tregut, ekziston nevoja për një strategji specifike për promovimin e sipërmarrjes, dhe kërkimet në këtë fushë dhe në të njëjtën kohë ka nevojë për një model të suksesit.

Nga grupi i synuar Mësuesit, përgjigjet zhvillojnë një nevojë për një infrastrukturë më të mirë në shkollat e tyre (mjete dixhitale). Përmirësimi i infrastrukturës padyshim sjell nevojën për më shumë buxhet. Disa nga mësuesit kanë shprehur nevojën e tyre për metoda të reja të të mësuarit, më ndërvepruese, mbi sipërmarrjen në mënyrë që të zvogëlohet hendeku midis teorisë dhe praktikës.

Në mesin e studentëve

Studentët ndihen pozitivë në lidhje me mbështetjen që mund të kenë nga institucioni dhe nga pedagogët.

Ndërkohë, kurset e sipërmarrjes duhet të zhvillohen për studentët e të gjitha programeve. Përgjigjet e studentëve nxorën në pah faktin se ata në përgjithësi mendojnë se universiteti, në një farë mase, mbështet edukimin mbi ndërmarrësinë dhe aktivitetet e ndërlidhura.

Studentët tërhiqen nga inovacioni (produkte ose shërbime të reja) por ata duhet të informohen për trendet e fundit ekonomike, ata duhet të motivohen përmes të menduarit krijues dhe kritik dhe gjithashtu ata duhet të trajnohen se si të zbatojnë idetë e tyre.

Ndër bizneset (Qarku Vlorë)

UCPV ka marrëveshje me shumë biznese në mënyrë që të ofrojë praktikë për studentët. Këto praktika janë një mënyrë e mirë për studentët që të praktikojnë njohuritë e tyre dhe në të njëjtën kohë qasja e parë me tregun e punës. Sidoqoftë, bizneset shpesh nuk i drejtohen universiteteve për shkak të mendimit të tyre të paramenduar se universitetet nuk kanë kapacitet për të mbështetur sektorin e biznesit. Institucioni ynë ka interes të bashkëpunojë, veprimet konkrete shpesh mungojnë, duke çuar në zhgënjim në mesin e komunitetit të biznesit. Mekanizmat për të kapërcyer këto sfida nuk ekzistojnë. Bazuar në të dhënat e grumbulluara

vetëm 28% e bizneseve po bashkëpunojnë me UCPV kryesisht për praktikat e studentëve, duke ofruar punësim për studentët me rezultatet më të mira.

Mungesa e informacionit, asnjë koordinim, asnjë promovim mbi rëndësinë e marrëdhënies midis bizneseve dhe IAL -së, janë të gjitha kufizimet e një bashkëpunimi të qetë dhe një ndikim të munguar në jetën rajonale ekonomike.

3.7.2. Prezantimi

UCPV (Kolegji Universitar Pavaresia Vlore) është institucioni i parë privat i arsimit të lartë i krijuar në rajonin e Vlorës. Wasshtë licencuar më 12.03.2009 dhe organizohet në dy Fakultete: Fakulteti i Ekonomisë dhe Shkencave Sociale dhe Fakulteti i Shkencave të Aplikuara, dhe katër departamente nga dy për secilin Fakultet. KUPV ofron diploma në nivelin Bachelor dhe Master. Çdo fakultet ka një Qendër për Kërkime Shkencore.

Fakulteti i Ekonomisë dhe Shkencave Sociale

- Departamenti i Ekonomisë
- Departamenti i Drejtësisë dhe Shkencave Politike
- Qendra Kërkimore mbi Shkencat Humane

Fakulteti i Shkencave të Aplikuara

- Departamenti i Arkitekturës
- Departamenti i Inxhinierisë Kompjuterike
- Qendra kërkimore mbi shkencat e aplikuara

Institucioni ynë ka një staf akademik prej rreth 50 pedagogësh (me kohë të plotë dhe të pjesshme) dhe rreth 350 studentë që ndjekin mësimet në nivelin Bachelor dhe Master.

Një njësi tjetër e rëndësishme në institucionin tonë është IUQA e themeluar në vitin 2012, e cila është përmirësuar herë pas here duke miratuar ESG në lidhje me sigurimin e brendshëm të cilësisë, gjithashtu duke qenë pjesë e partnerit të Tempus Project ENCHASE “Enhancing System Albanian of Quality of Assurance in Higher Arsimimi”.

Në tre vitet e fundit UCP-ja jonë ka qenë koordinatore e projektit TEAVET: Zhvillimi i kompetencave të mësuesve për një sistem gjithëpërfshirës të AFP-së në Shqipëri. Nën kuadrin e këtij projekti UCPV ofroi trajnime për mësuesit bazuar në nevojat e tyre, krijoi struktura dixhitale për të mbështetur proceset e trajnimit për kualifikimin e mësuesve dhe mësimin e tyre gjatë gjithë jetës. Në Shqipëri nuk ka një regjistër zyrtar të bizneseve të reja. Numrat nga INSTAT sugjerojnë se shumica e aktiviteteve të biznesit janë në shkallë të vogël dhe janë të përqendruara në sektorët tradicionalë si bujqësia, pylltaria, peshkimi, akomodimi dhe shërbimi i

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ushqimit dhe tregtia me një shtrirje të vogël të rritjes, duke sugjeruar pak aktivitete inovative fillestare në kuptimin klasik Me Në fund të vitit 2019 ndërmarrjet e reja të regjistruara ishin 17.508, nga të cilat 1.204 ndodhen në rajonin e Vlorës. Nga 17.508 ndërmarrje të reja, 16.812 janë mikro ndërmarrje me 1 deri në 4 punonjës. Arsyet për numrin e bizneseve novatore të orientuara drejt rritjes dhe fillimit të bizneseve të vogla janë të shumta. Kjo është në njërin anë për shkak të sfidave të ndryshme të jashtme dhe të brendshme fillestare dhe bizneseve në përgjithësi me të cilat ballafaqohen dhe nga ana tjetër gjithashtu për shkak të faktorëve të ndryshëm socio-ekonomikë që përcaktojnë hezitimin për t'u angazhuar në veprimtari biznesi. Ndërsa nga numrat e fundit për start-up (nga një studim i kryer nga Business Albania) janë 265 fillestarë por shumica e tyre në Tiranë, ndërkohë nuk kemi të dhëna se sa prej tyre operojnë në rajonin e Vlorës. Bazuar në të dhënat e fundit nga Zyra Rajonale e Punës, ka 4537 punëkërkuar të papunë, 1083 i përkasin grupmoshës 20-29 vjeç dhe 676 kanë një diplomë universitare. Institucionet e arsimit të lartë duhet të kenë një rol udhëheqës në të menduarit sipërmarrës, veprimet, institucionet dhe kapitalin sipërmarrës. Ky rol mund të merret duke rritur ndikimin e tyre në komunitet/rajon me mënyra të prekshme, të tilla si spin offs, spin outs transferimi i njohurive, etj.

Për shumë IAL në Shqipëri është e vështirë të vepohet si sipërmarrëse ndërsa nuk ka një përcaktim të qartë se çfarë është një universitet sipërmarrës. Nëse bazohemi në konceptin se "Koncepti i universitetit sipërmarrës mund të kuptohet në nivel institucional, ndërsa sipërmarrja akademike i referohet aktiviteteve dhe roleve të ndërmarrja nga individët (Baldini et al., 2014)", ne si institucion kemi pedagogë të cilët janë në të njëjtën kohë sipërmarrës brenda rajonit të Vlorës. Këta ligjërues lehtësojnë sjelljen sipërmarrëse jo vetëm përmes kërkimit, mësimdhënies dhe njohurive, por edhe përmes aktiviteteve të shkëmbimit brenda fushës sipërmarrëse të rajonit. Përveç bashkëpunimit me Zyrën Rajonale të Punësimit, ligjëruesit u rekomandojnë studentëve me rezultate të larta bizneseve për punësim. Edukimi i gjeneratës aktuale dhe të ardhshme të sipërmarrësve, menaxherëve, novatorëve do të ndikojë pozitivisht në jetën ekonomike rajonale.

3.7.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

Kolegji Universitar Pavaresia Vlore ofron një Program Bachelor në Ekonomi. Nën këtë program lëndë të ndryshme trajtojnë tema mbi konceptet e sipërmarrjes. Pedagogët organizojnë turne udhëzues në bizneset që operojnë në rajonin e Vlorës, në kuadër të këtij programi. Gjatë këtyre udhëtimeve udhëzuese ka seanca me pyetje dhe përgjigje midis studentëve dhe sipërmarrësve.

Aktivitetet e tjera sipërmarrëse janë si më poshtë:

- Sesione trajnimi në kuadrin e projekteve të ndryshme
- Thirrjet për fillimin e punës shpërndahen midis studentëve
- Tryeza të rrumbullakëta me sipërmarrës që veprojnë në rajonin e Vlorës (kryesisht në fushën e Turizmit)
- Takim me AIDA (Agjencia Shqiptare për Zhvillimin e Investimeve) se si të aplikoni për fonde për fillimin dhe inovacionin.

Aktivitetet mbi sipërmarrjen kanë të njëjtin ritëm çdo vit, një ose dy aktivitete në vit, përveç procesit të mësimdhënies dhe mësimnxënies, i cili është një performancë e përditshme. Duringshtë gjatë mësimëve ku studentët mund të komunikojnë dhe mund të këshillohen për nismat sipërmarrëse nga pedagogët e tyre të cilët në të njëjtën kohë veprojnë si mentorë. Nismat kryesore mbeten ato të organizuara nga ligjërata në kuadrin e lëndëve të tyre mësimore.

Strategjia institucionale bazohet në disa fusha ndërhyrjeje:

- Ndërkombëtarizimi,
- Strategjia për të identifikuar, tërhequr, angazhuar dhe regjistruar studentët “e duhur”,
- Angazhimi lokal dhe përfundimisht për shkak të krizës pandemike
- Strategjia e mësimdhënies online.
- Nuk ka ndonjë politikë ose strategji të veçantë për t'u bërë një kolegji sipërmarrës.

Nga ana tjetër, institucioni ynë nuk ofron programe doktorature dhe kjo kufizon mundësinë për të kryer kërkime të mëtejshme dhe transferimin e njohurive. Si një institucion privat, ne mbështetemi financiarisht kryesisht në tarifën e shkollimit për të ardhurat. Për shkak të mungesës së fondeve ose granteve, ka më pak stimuj për personelin akademik që të angazhohet në aktivitete kërkimore.

Siç u përmend më parë, një lloj i aktiviteteve sipërmarrëse të kryera në institucionin tonë është gjatë orëve të mësimit. Nën kuadrin e lëndës që lidhet me sipërmarrjen, ligjëruesit japin këshilla, organizojnë turne udhëzues në biznese. Lektorët veprojnë si mentorë që kanë liri akademike për të organizuar seminare, orë të hapura dhe për të diskutuar studimet e rasteve.

Në bashkëpunim me Departamentin, pedagogët gjithashtu organizojnë tryeza të rrumbullakëta me sipërmarrës, Dhoma e Industrisë dhe Tregtisë, zyra e Punës, etj. Në përgjithësi, është nën përgjegjësinë e Departamentit (njësia bazë) të mbështesë dhe motivojë pedagogët dhe studentët, për të organizuar aktivitete. Çdo Departament në fillim të vitit akademik paraqet planin e aktiviteteve, ku ka edhe aktivitete sipërmarrëse kryesisht nga Departamenti i Ekonomisë. Orët e hapura ku studentët mund të paraqesin idetë e tyre janë më të inkurajuarat.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Politikat rajonale

Ndërsa ekzistojnë disa politika kombëtare që janë të rëndësishme për inovacionin, zhvillimin e biznesit (Axeenda Dixhitale 2015-2020, Strategjia Kombëtare për Shkencën dhe Teknologjinë dhe Inovacionin 2017-2022, Strategjia e Zhvillimit të Biznesit dhe Investimeve 2014-2020, etj.), Shumica e tyre janë nuk është i përshtatshëm për kontekstin lokal dhe mungon një strukturë përkatëse e zbatimit (institucione me sasi të mjaftueshme të stafit të kualifikuar dhe buxhet). Krijuesit e politikave konfirmuan se politikat shpesh nuk bazohen në dëshmi dhe janë marrë nga legjislacione të ndryshme evropiane pa personalizim lokal. Një nga nismat më të fundit nga Bashkia e Vlorës është promovimi dhe mbështetja financiare për laboratorin Set Tour, i cili është një strukturë që ofron kurse profesionistësh falas për menaxhimin e mikpritjes, kuzhinës dhe gjithashtu për sipërmarrjen në menaxhimin e turizmit.

Një projekt tjetër i Bashkisë së Vlorës, së bashku me AADF është TID Vlorë (Qarku i Përmirësimit të Turizmit), i cili ndryshoi Qendrën Historike të Vlorës duke rinovuar dhe pikturuar ndërtesa dhe sheshe historike nga shekujt 19 dhe 20, duke zbuluar një qendër elegante historike. Vlorë tani është një qendër biznesi dhe një vend turistik neoklasik.

AADF siguron vazhdimisht grante mbështetëse financiare dhe shërbimi për sipërmarrësit e rinj dhe ekzistues në Qendrën Historike të Vlorës për përpjekjet e tyre për azhurnimin e biznesit dhe zhvillimin e vazhdueshëm. Por në këto dy projekte, Bashkia Vlorë nuk është angazhuar në promovimin e sipërmarrjes dhe bashkëpunimin me institucionin tonë, duke demonstruar një bashkëpunim të ulët me institucionet rajonale të arsimit të lartë në përgjithësi. Turizmi përbën më shumë se 20% të PBB -së së Shqipërisë dhe është një nga sektorët kryesorë ekonomikë për Rajonin e Vlorës. Bazuar në Strategjinë Kombëtare për Turizmin 2019-2023, ekziston një hendek i aftësive në këtë sektor. Për këtë arsye, UCPV (bazuar në strategjinë e saj) ka aplikuar për hapjen e një programi të ri profesional mbi Menaxhimin, Turizmin dhe Mikpritjen. Pjesë e këtij programi ka edhe lëndë mbi Sipërmarrjen në Turizëm. Bazuar në strategjinë UCPV, angazhimi me kontekstin lokal, me bizneset lokale, me institucionet publike (Zyra e Punës, Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë, Zyra e Tatimeve, Porti i Vlorës, etj.), Alwayshtë gjithmonë aktive, jo vetëm për praktikën e studentëve pranë këto institucione por edhe të bazuara në tryeza të rrumbullakëta ku ka diskutime se çfarë aftësish nevojiten nga tregu i punës, sfidat kryesore të sektorit të biznesit, trajnime për stafin dhe studentët etj.

Ekzistojnë strategji të ndryshme kombëtare që po ndodhin në Shqipëri në lidhje me sipërmarrjen, të tilla si: Strategjia e Zhvillimit të Biznesit dhe Investimeve 2014-2020, Agjenda Dixhitale 2015-2020, Strategjia Kombëtare për Shkencën dhe Teknologjinë dhe Inovacionin 2017-2022, Strategjia për Ndërveprimin midis Sipërmarrjes dhe Institucioneve Publike , Plani i

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Veprimet 2017-2021 "Mbështetni zhvillimin e politikave novatore bazuar në qasjen Triple Heli Lidhur me një perspektivë më të preکشme sesi mjedisi është pozitiv për gjenerimin e bizneseve të reja bazuar në Raportin e Bankave Botërore "Doing Business 2020" Shqipëria është në vendin 82, duke u renditur 19 vende më poshtë në krahasim me vitin e kaluar, duke treguar se procesi i Shqipërisë në përmirësimi i mëtejshëm i mjedisit rregullator për bizneset ka qenë i ngadalshëm në krahasim me vendet e tjera të bashkëmoshatarëve. Megjithëse është e lehtë të fillosh një biznes dhe Shqipëria renditet e 53-ta në këtë kategori për shkak të futjes së një "One-Stop-Shop" që lejon regjistrimin e biznesit brenda pesë ditëve, trajtimi i lejeve të ndërtimit dhe regjistrimi i një prone mbetet i komplikuar dhe i rëndë.

Në vitin 2020, Shqipëria ka ulur më tej renditjen e saj në kategorinë "Ballafaqimi me lejet e ndërtimit" duke u renditur aktualisht në 166 nga 190 vende, për shkak të shumë çështjeve të pazgjidhura të tokës si mbetje nga periudha e komunizmit. 16 Veçanërisht në zonat urbane dhe bregdetare çështja ka penguar zhvillimin e projekteve, veçanërisht në sektorin e turizmit. Gjithashtu qasja në financa mbetet një sfidë kryesore për fillimet dhe bizneset në Shqipëri, problemet nuk mund t'i atribuohen vetëm anës së ofertës. Sidomos në zonat më rurale, bizneset e reja dhe bizneset nuk japin perspektivat e rritjes që bankat dhe investorët presin me padurim. Për më tepër, qeveria deri më sot nuk ka zhvilluar një kuadër ligjor që lejon mënyra alternative të financimit, të tilla si huadhënia nga kolegët dhe financimi i grupeve. Shumat e grantit mbeten shumë të vogla për të krijuar një ndikim të rëndësishëm dhe shpesh monitorohen lirshëm. Kështu, në vend të zgjidhjes së çështjeve financiare, këto programe të granteve kanë vendosur stimuj të gabuar duke siguruar shpesh grante paraprakisht pa monitorim të mëtejshëm të përdorimit të granteve ose disbursimeve të fondeve të bazuara në momente dhe nga ana tjetër, disponueshmëria e granteve gradualisht është zvogëluar me kalimin e viteve ndërsa Shqipëria po kalon nga një vend në zhvillim në një vend të zhvilluar.

Ekziston nevoja për të pasur histori suksesi dhe modele për të frymëzuar dhe motivuar sipërmarrjen e re. Për shkak të numrit të ulët të fillimeve të suksesshme inovative, mundësitë e të mësuarit nga kolegët janë të kufizuara. Në zonat rurale ato janë pothuajse inekzistente pasi strukturat për shkëmbim siç janë inkubatorët ose qendrat komunitare janë të rralla për t'u gjetur ose nuk janë plotësisht të shfrytëzuara. Sidoqoftë, deri më sot ekspozimi ndaj përvojës praktike mbetet i rrallë dhe universitetet nuk kanë qenë në gjendje ta mbyllin këtë hendek, pasi ato mbeten kryesisht teorike me pak ekspozim ndaj industrisë dhe të menduarit krijues.

Gjithashtu, ne si institucion i arsimit të lartë na mungon lidhja e trefishtë midis qeverisë-universitetit dhe industrisë, dhe kjo ka penguar në përgjithësi të krijojë prodhime të rëndësishme novatore. Secili nga këta aktorë kryesisht punojnë më vete.

Qeveria ka burime shumë të kufizuara dhe nuk mund të ofrojë mbështetjen dhe udhëzimet e nevojshme financiare për të zbatuar politikat dhe për të ofruar grante dhe shërbime publike për inovacionin dhe promovimin e sipërmarrjes. Një lëvizje në drejtimin e duhur po ndodh aktualisht me formulimin e Strategjisë së Specializimit të Zgjuar për Shqipërinë, një proces i formulimit të politikave i inicuar dhe mbështetur nga Bashkimi Evropian për të rritur përparësinë konkurruese të një rajoni dhe duke punuar drejt rritjes së potencialit të tij realist. Procesi është sipërmarrës në vetvete dhe kërkon angazhim të gjerë të palëve të interesuara për të zbuluar aktivitetet ekzistuese dhe për të identifikuar pikat e forta rajonale.

3.7.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Ndër personelin mësimor

Bazuar në të dhënat e mbledhura nga shpërndarja e pyetësorit, 8 mësues e dorëzuan atë online. Të gjitha ato janë femra. 50% e tyre kanë një përvojë nga 5-10 vjet, 25% një përvojë nga 11-20 vjet, 12.5% një përvojë nga 11-20 dhe 12.5% një përvojë më shumë se 20 vjet. Kur pyeten për kuptimin e sipërmarrjes, përgjigjet janë të ndryshme, por kryesisht të bazuara në angazhimin, marrjen e një rreziku, përgjegjësie. Nuk ka një përcaktim të qartë të konceptit.

Të gjithë mësuesit kanë një qëndrim pozitiv kur pyeten për vlerësimin e mundësive, vlerësimin e opsioneve të ndryshme ose marrjen e iniciativës. 100% janë të interesuar në zhvillimin e mësimdhënies duke përdorur metodologji sipërmarrëse.

Aktiviteti sipërmarrës më i përdorur është metodat e mësimdhënies sipërmarrëse me rreth 62.5%. Nga ana tjetër, 62.5% mendojnë se mund t'i mbështesin studentët gjatë aktiviteteve sipërmarrëse duke këshilluar dhe mentoruar.

Problemet kryesore:

Sfida kryesore midis mësuesve ka qenë mësimi online gjatë periudhës së pandemisë. Studentët kanë humbur interesin gjatë procesit të të mësuarit edhe për lëndët si "Metodat e të mësuarit mbi sipërmarrjen".

Nevojat:

Pothuajse të gjithë mësuesit kanë theksuar faktin se ata kanë nevojë për infrastrukturë më të mirë në shkollat e tyre. Infrastrukturë (mjete dixhitale), veçanërisht gjatë dhe pas periudhës së pandemisë. Përmirësimi i infrastrukturës padyshim sjell nevojën për më shumë buxhet.

Disa nga mësuesit kanë shprehur nevojën e tyre për metoda të reja mësimore, më interaktive, mbi sipërmarrjen.

Ndër studiuesit

Bazuar në të dhënat e mbledhura nga shpërndarja e pyetësorit, 17 pedagogë/studiuues e dorëzuan atë online. 58.8% e tyre janë femra dhe 41.2 janë meshkuj. 23.5 % e tyre kanë një përvojë nga 0-5 vjeç, 47 % një përvojë nga 6-10 vjet, 23.5 % një përvojë nga 11-20 dhe 5.89 % një përvojë më shumë se 20 vjet. Shpërndarja sipas fushës së shkencës është renditur më poshtë:

- Shkencat shoqërore - 41%
- Shkencat humane - 17.6 %
- Inxhinieri dhe Teknologji 5.89
- Tjetër 5.89
- Pa përgjigje 29.62%

Problemet kryesore

Transferimi i njohurive tek studentët nganjëherë bëhet i vështirë nëse u mungojnë aftësitë digjitale dhe kjo krijon një hendek në përdorimin e mënyrave inovative të mësimdhënies. Studentët gjithashtu nganjëherë janë të informuar gabimisht ose nuk janë fare të informuar për fillimet ose sipërmarrjen, dhe kjo shkakton që demotivimi mes tyre të ketë nisma sipërmarrëse. Promovimi mbetet i vështirë kur studentët nuk tregojnë interes për lëndën dhe ata nuk pranojnë lehtë sfida të reja, dhe nuk marrin pjesë në debate konstruktive me shokët e tyre të klasës. Periudha e pandemisë ka bërë bashkëpunim dhe komunikim me studentët. Ajo që është interesante për t'u vlerësuar është qasja që përdor pedagogu për të mbështetur dhe për të mësuar studentin gjatë kursit akademik. Ka ligjërues që përdorin praktikën e tyre gjatë gjithë mësimdhënies së tyre, shumë të përfshirë, ose shkëmbimi i njohurive dhe kërkimi informojnë mësimdhënien. Ka pedagogë të cilët janë të orientuar drejt kërkimit dhe të tjerë që janë të orientuar drejt praktikës dhe konsultimit.

Nevojat

Për të përmirësuar dhe për të fituar përvojë stafi akademik ka nevojë për më shumë bashkëpunim me studiuues të tjerë brenda dhe jashtë institucionit. Shkëmbimi i përvojës në projektet kërkimore, në programet mësimore mbi sipërmarrjen do të japë një nxitje për të vepruar si sipërmarrëse. Nevojat e tjera janë renditur më poshtë:

- *Infrastruktura e përditësuar*
- *Fondet për fillimet*
- *Përfshirja në projekte kërkimore*
- *Më shumë liri akademike*
- *Më shumë informacion në lidhje me nismat sipërmarrëse në Shqipëri*

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Në mesin e studentëve

Problemët kryesore: Nga përgjigjet e studentëve u vu re se ende ka keqkuptime rreth konceptit se çfarë është një sipërmarrje. Shumica e tyre e kuptojnë sipërmarrjen vetëm si përgjegjësi, krijimin e vlerës ose marrjen e një rreziku.

Në përgjithësi, ata kanë dëshirën për të hapur një biznes më vete, ata mendojnë se kolegji mbështet arsimin dhe aktivitetet e sipërmarrjes, ata mendojnë se janë në gjendje të shohin mundësitë, të aftë për të ndërmarrë iniciativa, por dështojnë kur vjen puna ndaj çështjeve financiare. 57% e studentëve duan të hapin një biznes pasi të kenë marrë diplomën. Nga këta studentë, 41% do të mbështeten në aftësitë dhe kursimet e tyre, 30% do të mbështeten në familjet e tyre, dhe pjesa tjetër do të gjejnë mbështetje nga miqtë, bankat dhe mentorët. Ajo që i motivon më shumë të rinjtë të bëhen sipërmarrës është inovacioni, duke sjellë një shërbim ose produkt të ri, i ndjekur nga pavarësia.

Nevojat: Studentët duhet të informohen për të gjitha mjetet financiare që mund të përdorin për të mbështetur idetë e tyre të biznesit. Konceptet mbi sipërmarrjen nuk duhet të diskutohen vetëm me studentët që ndjekin Programet mbi Ekonominë, por me studentët e të gjitha programeve.

Nëse studentët kanë ndjenja pozitive në lidhje me mbështetjen që lektorët mund t'u ofrojnë atyre, pedagogët duhet t'i këshillojnë vazhdimisht për mundësitë e reja, t'i mësojnë ata të qëndrojnë të fokusuar në qëllimet vendimtare, në mënyrë që të mos humbasin kohë. Studentët duhet të mësojnë të kenë një vizion dhe të transformojnë qëllimet në rezultate. Në të njëjtën kohë ata nuk duhet të jenë tradicionalisht të lidhur me llojin e biznesit që duan të kenë, ata duhet të ecin në të njëjtin ritëm të tendencave të tregut. Për këtë arsye, transferimi i njohurive nga pedagogu tek studenti është vendimtar.

Ndër bizneset

Grupi i tretë i synuar për këtë analizë nevojash janë bizneset. Situata nuk mund të jetë e qartë pa reagimin e njërës prej aktorëve të qeverisë-universitetit/industrisë së spirales së trefishtë. Pra, një pyetësor tjetër iu shpërnda me email bizneseve që operojnë në Qarkun e Vlorës. 25 biznese dorëzuan pyetësorin duke dhënë njohuri të rëndësishme dhe këndvështrime të ndryshme në lidhje me aktivitetet sipërmarrëse që IAL mund të kryejë. UCPV ka marrëveshje me shumë biznese në mënyrë që të ofrojë praktikë për studentët. Këto praktika janë një

mënyrë e mirë për studentët që të praktikojnë njohuritë e tyre dhe në të njëjtën kohë qasja e parë me tregun e punës.

Sidoqoftë, bizneset shpesh nuk i drejtohen universiteteve për shkak të mendimit të tyre të paramenduar se universitetet nuk kanë kapacitet për të mbështetur sektorin e biznesit. Institucioni ynë ka interes të bashkëpunojë, veprimet konkrete shpesh mungojnë, duke çuar në zhgënjim në mesin e komunitetit të biznesit. Mekanizmat për të kapërcyer këto sfida nuk ekzistojnë.

Bazuar në të dhënat e grumbulluara vetëm 28% e bizneseve po bashkëpunojnë me UCPV kryesisht për praktikën e studentëve, duke ofruar punësim për studentët me rezultatet më të mira. Mungesa e informacionit, asnjë koordinim, asnjë promovim mbi rëndësinë e marrëdhënies midis bizneseve dhe IAL -së, janë të gjitha kufizimet e një bashkëpunimi të qetë dhe një ndikim të munguar në jetën rajonale ekonomike. Kur bizneset vlerësojnë studentët se si i vlerësojnë mundësitë, duke ndërmarrë nisma, numrat nuk janë aq të lartë sa kur studentët vlerësohen nga pedagogë ose mësues.

Kjo demonstroi që studentët kanë njohuri teorike, por ata dështojnë kur bëhet fjalë për praktikën. Aftësitë e nevojshme nga bizneset sipas rëndësisë së tyre janë renditur më poshtë:

- Aftësitë e punës në grup
- Ekspertizë në fushën / kompetencën e dikujt në fushën e vet
- Aftësi argumentuese, shkrim dhe prezantim/aftësi komunikuese
- Aftësitë dixhitale
- Aftësi të tjera, të pa listuara në pyetësor, por të nevojshme edhe nga bizneset janë:
- Aftësi praktike
- Kryeni një hulumtim të tregut

Bizneset gjithashtu theksojnë faktin se të rinjtë duhet të jenë të gatshëm për të punuar dhe të motivuar, dhe një përshtatje më e mirë e kurrikulave me atë që ka nevojë tregu i punës duhet të jetë një objektivi i bashkëpunimit midis IAL -ve dhe sektorit të biznesit.

Përfundimet

Në praktikë, institucioni ynë ka struktura shumë të kufizuara të qëndrueshme për kërkimin dhe inovacionin dhe kështu edhe për komercializimin dhe zhvillimin e sipërmarrjes.

- Transferimi i njohurive përmes hulumtimit të aplikuar, projektit dhe mësimit të bazuar në raste është i rrallë dhe bëhet vetëm në një numër të vogël ligjëruesish
- Bashkëpunimi me industrinë dhe bizneset është i fokusuar kryesisht në gjenerimin e punësimit. UCPV ka marrëveshje me bizneset me qëllimin për të ndihmuar studentët të

kenë periudhën e tyre të praktikës

- Deri më tani roli si një IAL sipërmarrëse bazohet në edukimin e gjeneratës aktuale dhe të ardhshme të sipërmarrësve, menaxherëve, novatorëve për të rritur 'kapitalin krijues' të rajonit
- Ka një mungesë bashkëpunimi midis IAL -ve në rajonin tonë
- Kurset e ndërmarrësisë në UCPV u japin studentëve njohuri se si janë ndërtuar kompanitë, si të hartojnë një plan biznesi, aftësitë e buta të nevojshme dhe cilat fusha shqetësuese duhet të mbulohen në drejtimin e një biznesi. Ekziston nevoja për kurse që përfshijnë zbatimin praktik në një ide që transferon jo vetëm njohuri, por më e rëndësishmja, aftësi për sipërmarrësit e ardhshëm dhe mund të çojnë në modelet dhe planet e para të biznesit
- Meqenëse studiuesit kryejnë kërkime për të ndërtuar njohuri shkencore në fushën e tyre dhe jo për të zgjidhur një nevojë specifike të tregut, ekziston nevoja për një strategji specifike për promovimin e sipërmarrjes dhe kërkime në këtë fushë
- Ekziston nevoja për të krijuar një kulturë sipërmarrëse dhe një ekosistem me të gjithë aktorët (qeveria, IAL -të, sektori i biznesit, OJQ -të, etj.)
- importantishtë e rëndësishme të sigurohet edukim sipërmarrës në të gjitha programet akademike të ofruara nga IAL -të
- Ekziston nevoja për të mbledhur mësimdhënie, kërkime dhe angazhim.

3.8 Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi”

Jozef Bushati, Erard Curcia

3.8.1. Përmbledhja ekzekutive

Qëllimi kryesor i këtij Projekti është të hulumtojë nëse kompetenca e sipërmarrjes zhvillohet në kurrikulat e arsimit të lartë të cilat po trajtojnë mësuesit e ardhshëm, në Fakultetet në universitetet partnere shqiptare dhe në Universitetin e Shkodrës “Luigj Gurakuqi”. Universiteti ka hulumtuar situatën aktuale dhe mendjen sipërmarrëse në institucionin tonë, si dhe në shkolla. Analiza bazohet në intervista me mësues dhe studiues (40), studentë (97) dhe biznese (34), për të kuptuar sfidat dhe nevojat kryesore aktuale. Rezultatet e analizës së kryer në Universitetin e Shkodrës kanë treguar çështjet dhe nevojat kryesore të mëposhtme në mesin e secilit grup të synuar.

3.8.2. Prezantimi

Universiteti i Shkodrës "Luigj Gurakuqi" në historinë e tij ka përjetuar ndryshime të rëndësishme në strukturën, përmbajtjen, organizimin dhe drejtimin. Dy periudha të mëdha të zhvillimit të tij mund të dallohen si më poshtë:

- Periodi Periudha e parë, 1957-1990, kur funksionoi si Institut i Lartë Pedagogjik, me një program studimi 2-vjeçar, i shtrirë më vonë në programet e studimit 3 dhe 4-vjeçar
- Periodi Periudha e dytë, 1991 - e në vazhdim, Instituti i Lartë Pedagogjik i Shkodrës ndryshoi statusin e tij në Universitet.
- *Instituti i Lartë Pedagogjik -- 1957-1991*

Më 2 shtator 1957, Instituti i Lartë Pedagogjik 2-vjeçar i Shkodrës u hap me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr.150 datë 18.04.1957. Kjo konsiderohet si data e krijimit të një prej institucioneve më të rëndësishme të Arsimit të Lartë në vendin tonë. Shkodra, qyteti 2.500-vjeçar, ka qenë gjithmonë një nga qendrat më të rëndësishme të Kulturës, Artit, Arsimit dhe Shkencës Shqiptare, një mjedis që favorizoi zhvillimin sasior dhe cilësor të Arsimit të Lartë në Shkodër.

Në vitin akademik 1970-1971, Instituti i Lartë Pedagogjik kaloi nga programet e studimit 2-vjeçar në programet e studimit 3-vjeçar. Ky kalim shënoi një përditësim të Institutit të Lartë Pedagogjik me të gjitha tiparet dhe u shoqërua me rritjen e numrit të programeve të reja mësimore si dhe rritjen cilësore të atyre ekzistuese.

Ndryshimi i kohëzgjatjes së programeve të studimit në Institutin e Lartë Pedagogjik, nga 2 në 3 vjet, rriti interesin e studimeve me kohë të plotë në këtë Institut. Krahas studentëve të sapo regjistruar, studentëve që ndoqën programet e studimit 2-vjeçar iu ofrua mundësia për të përfunduar studimet e tyre në sistemin 3-vjeçar. Marrëdhëniet e para me institucionet partnere ndërkombëtare ishin të një rëndësie të veçantë për vetë Institutin. Kështu, në vitin 1971, ndoqi një grup pedagogësh nga Shkolla e Lartë Pedagogjike e Prishtinës nga një grup tjetër pedagogësh nga Akademia Pedagogjike e Shkupit vizituan Institutin e Lartë Pedagogjik të Shkodrës "Luigj Gurakuqi". Këto vizita u pasuan nga vizita reciproke.

Gjatë vitit akademik 1982-1983, Instituti i Lartë Pedagogjik ndryshoi nga sistemi 3-vjeçar në 4-vjeçar. Kalimi në programin studimor 4 -vjeçar ishte një hap i rëndësishëm për punën arsimore dhe shkencore të këtij institucioni. Një aspekt i rëndësishëm gjatë kësaj periudhe ishte rritja e numrit të pedagogëve që u shoqëruan me rritjen e numrit të Departamenteve. Gjatë këtyre viteve, kualifikimi i stafit akademik si dhe puna akademike dhe kërkimore e pedagogëve në fushën e Arsimit ka kontribuar ndjeshëm në zhvillimin e Arsimit në Shqipëri. Instituti i Lartë

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pedagogjik i Shkodrës me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 124, datë 01.04.1989, u quajt: Instituti i Lartë Pedagogjik i Shkodrës "Luigj Gurakuqi". Gjatë viteve 1957-1991, Instituti i Lartë Pedagogjik në Shkodër ishte qendra kryesore për Edukimin e Mësuesve për shkollat 8-klasëshe, ku u diplomuan 9586 mësues, domethënë, rreth $\frac{1}{4}$ e numrit të mësuesve që kishte Shqipëria në ato vite.

Universiteti i Shkodrës 'Luigj Gurakuqi' 1991 - e në vazhdim

Në vitet 1990, me vendosjen e një sistemi demokratik dhe pluralist, Arsimit të Lartë në Shkodër përjetoi zhvillime cilësore dhe sasiore. Instituti i Lartë Pedagogjik i Shkodrës, me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 167, datë 28.05.1991, ndryshoi statusin e tij në "Universitet". Numri i studentëve në programet ekzistuese të studimit u rrit ndjeshëm dhe shumë programe të reja studimi u hapën në Universitetin e Shkodrës "Luigj Gurakuqi" në atë kohë. Universiteti ka një strukturë të plotë të organizuar në 6 fakultete dhe 21 departamente.

Pas vitit 2000, Universiteti i Shkodrës u angazhua në hartimin e politikave për të arritur objektivat e përcaktuara në Deklaratën e Bolonjës, përfshirjen në Zonën Evropiane të Arsimit të Lartë dhe promovimin e Sistemit Evropian të Arsimit të Lartë. Kualifikimi i stafit akademik të Universitetit të Shkodrës ka qenë gjithmonë në qendër të punës shkencore të Fakulteteve dhe Departamenteve. Gjatë këtyre viteve, veçanërisht pas vitit 2012, ka pasur një rritje të kualifikimit dhe aftësisë të personelit akademik, gjë që reflektohet në rritjen e numrit të titujve akademikë të stafit. Një vëmendje iu kushtua gjatë kësaj kohe integritit të pedagogëve dhe studentëve të rinj në kërkimin shkencor. Mësuesit tanë kanë marrë pjesë me sukses në shumë konferenca dhe simpoziume ndërkombëtare dhe kombëtare.

Gjatë gjithë këtyre viteve, Universiteti i Shkodrës ka krijuar marrëdhënie bashkëpunimi me shumë universitete dhe qendra të Arsimit të Lartë. Ajo ka marrëdhënie të përhershme bashkëpunimi me Universitete të ndryshme nga Ballkani, Austria, Italia dhe Amerika. Zhvillime të rëndësishme janë bërë në demokratizimin e jetës universitare, veçanërisht për organet dhe strukturat drejtuese të Universitetit. Një faktor i rëndësishëm është vendimi i drejtuesve në të gjitha nivelet e Universitetit për të aplikuar konkursin në personelin akademik, punësimin e stafit mësimor dhe administrativ. Një hap tjetër i rëndësishëm në demokratizimin e jetës universitare është përzgjedhja e Këshillave Studentorë të vetë fakulteteve dhe institucioneve. Rritja e rolit të studentëve dhe vendosja e tyre në qendër të veprimtarisë universitare është një tjetër arritje e rëndësishme e demokratizimit. Studentët kanë të drejtë të marrin pjesë në proceset vendimmarrëse të Universitetit, të shprehin vlerësimet e tyre mbi cilësinë e mësimdhënies dhe stafit si dhe të organizohen në këshillat e studentëve. Universiteti i Shkodrës tani ka 6 Fakultete: Fakulteti i Shkencave Sociale, Fakulteti i Shkencave të Edukimit, Fakulteti i

Shkencave të Natyrës, Fakulteti Ekonomik, dhe Fakulteti i Drejtësisë Fakulteti i Gjuhëve të Huaja.

Qendra LLL u krijua me vendim të Rektorit nr. 1770, datë 24.05.2019 dhe Vendimi i Senatit 1796, datë 28.05.2019. Këto vendime bazohen në Ligjin Nr. 80/2015 "Për Arsimin e Lartë dhe Kërkimin në Institucionet e Arsimit të Lartë në Republikën e Shqipërisë si dhe Statutin e Universitetit të Shkodrës" Luigj Gurakuqi "datë.02.03.2018, kreu II, neni neni, pika 8, neni 13 i "Memorandumi i mirëkuptimit mbi funksionimin e qendrave mësimore me jetë të gjatë" i krijuar në 8 Universitete Shqiptare, gjithashtu bazuar në propozimin e Dekanit të Fakultetit të Shkencave të Edukimit të përfaqësuar me kërkesën nr.563 datë.16.05.2019, administruar nga Rektorati Nr. Prot. L686. Kjo qendër është pjesë e Fakultetit të Shkencave të Edukimit dhe është nën mbikëqyrjen e Dekanit të këtij Fakulteti. Oneshtë një person që koordinon punën e kësaj qendre dhe ajo e organizon punën me anëtarin përkatës të akademik.

3.8.3. Perspektiva institucionale dhe rajonale për sipërmarrjen

Aktivitetet kryesore në kuadrin e sipërmarrjes përbëhen nga lëndë të veçanta të programit Bachelor që përgatisin studentët me njohuri themelore sipërmarrëse për biznesin e vogël dhe të mesëm. Lektorit fton ekspertë të fushës dhe biznesmenë që ndajnë përvojat e tyre me studentët. Në të njëjtën kohë, mund të përmendim panairt e punës që Universiteti i Shkodrës organizon me kompani dhe biznese të ndryshme. Panairi i fundit u organizua më 21 maj 2021 i cili u quajt "Punë dhe Studim". Fatkeqësisht, nuk ka pasur ndonjë përcjellje zyrtare të nivelit të nismave të biznesit të ndërmarra nga studentët e Universitetit të Shkodrës. Joformalisht, ne jemi të vetëdijshëm se studentë specialë kanë nisur nisma sipërmarrëse në fushën e mikpritjes të reklamuar në Booking.com, platformat AirBnB, në fushën e argëtimit dhe sporteve ujore (guidat turistike, bizneset e kanotazhit në Liqenin e Shkodrës), tregtinë online, etj. Në një rast të tillë ne shpresojmë që me pasqyrën e re të këtij projekti të mund të marrim ide të reja për çështje të tilla që mund të na ndihmojnë në punën tonë. Universiteti i Shkodrës "Luigj Gurakuqi" ka Planin e tij të Strategjisë 2017-2022. Plani i përgjithshëm i strategjisë 2017-2022 përbëhet nga strategjitë e mëposhtme sektoriale:

Strategjia e zhvillimit

- Strategjia e studimit të tregut të punës
- Strategji mësimore

Strategjia e Kërkimit dhe Inovacionit

- Strategjia e komunikimit dhe informimit të publikut

- Strategjia e ndërkombëtarizimit
- Strategjia e studimit të tregut të punës në veçanti merret edhe me aktivitetet sipërmarrëse.
- Strategjia e Kërkimit dhe Inovacionit gjithashtu merret me aktivitetet e mësipërme për të ardhmen. Aktivitetet sipërmarrëse mbështeten gjithashtu nga Strategjia e Ndërkombëtarizimit.

Plani Strategjik i Universitetit të Shkodrës 2017-2022 në secilën strategji sektoriale

Ky plan përcakton prioritetet për pesë vitet e ardhshme të Universitetit të Shkodrës. Përmes kësaj, si një institucion i arsimit të lartë në Shqipëri, ne kemi rafinuar mënyrat më efektive për të arritur vizionin tonë dhe për të përmbushur misionin.

Vizioni i USH është i angazhuar për t'u bërë një nga qendrat kryesore të Arsimit të Lartë në Shqipëri duke ruajtur standarde të larta dhe duke ofruar ekspertizën më të mirë mbi programet e studimit, cilësinë e mësimdhënies, inovacionin në kërkime dhe gjithashtu duke u pozicionuar si partner me komunitetin, shtetin, rajonin dhe më gjerë. Qëllimi ynë kryesor është të përmirësojmë cilësinë e jetës së qytetarëve duke punuar në nivel lokal, rajonal dhe global përmes krijimit, përhapjes dhe zbatimit të njohurive.

Misioni i USH është të ofrojë mundësi që studentët të fitojnë një përvojë arsimore të një cilësie të lartë, të angazhohen në aktivitete kërkimore dhe krijuese, të ofrojnë shërbime publike të vlefshme për komunitetin, shtetin dhe më gjerë, të gjitha këto duke prodhuar studentë kompetentë, të informuar dhe produktivë. USH është një institut publik i arsimit të lartë dhe misioni i tij është të zbulojë, ruajë dhe shpërndajë njohuritë shkencore. Përmes shërbimit publik, USH synon të përmirësojë cilësinë e jetës së studentëve të tij, njerëzve shqiptarë dhe qytetarëve të tjerë në botë.

Perspektiva Rajonale

Universiteti i Shkodrës është Universiteti i vetëm publik në Shqipërinë Veriore. Më poshtë janë projektet e përgjithshme me të cilat është përfshirë Universiteti i Shkodrës. Në kuadër të Programit Erasmus+, Projekte për Ndërtimin e Kapaciteteve në fushën e Arsimit të Lartë (E+CBHE) si dhe programe të tjera, Universiteti i Shkodrës ka zbatuar projektet e mëposhtme:

Zhvillimi i kompetencave të mësuesve për një sistem gjithëpërfshirës të AFP-së në Shqipëri-TEAVET 586300-EPP-1-2017-1-ES-EPPKA2-CBHE-PS. Projekti synonte zhvillimin e aktiviteteve të Misionit të Tretë në universitetet shqiptare duke u fokusuar në transferimin e teknologjisë, angazhimin social dhe mësimin gjatë gjithë jetës përmes krijimit të Qendrave të Zhvillimit Rajonal në çdo universitet partner shqiptar. Ky projekt propozim kishte për qëllim përfundimin e

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

lidhjes midis universiteteve dhe shoqërisë dhe ndërtimin e përvojës shqiptare si referencë (i njëjti rajon)

- Drejt rritjes së vetëdijes, përgjegjësisë dhe cilësisë së përbashkët në punën sociale / T@SK 585626-EPP-1-2017-1-IT-EPPKA2-CBHE-JP, numri i marrëveshjes së grantit 2017-2881 /001-001. Ky projekt kishte për qëllim përforcimin dhe modernizimi i ofrimit të Shërbimeve Sociale në Shqipëri duke fuqizuar Sistemin Shqiptar të Arsimit të Lartë
- Nxitja e sistemit të inovacionit të turizmit në Rajonin Adriatik-Jon-FOST INN financiar nga programi Interreg Adrion i cili mbështeti rritjen e kapaciteteve novatore në turizmin e qëndrueshëm përmes kornizës strategjike të zhvilluar, strukturës së krijuar të rrjetit dhe rritjes së transferimit të njohurive midis biznesit, përdoruesve, akademisë dhe palëve të interesuara institucionale Me

In Iniciativa e Shkëmbimit të Mësimi Sipërmarrës për Mikpritjen e Qëndrueshme NVM-të në Rajonin Ballkano-Mesdhetar me qëllimin kryesor për të inkurajuar konkurrencën e NVM-ve në mikpritjen nëpërmjet përmirësimit të qëndrueshmërisë

Ndërkohë Universiteti i Shkodrës po zbaton projektet e mëposhtme:

- Reformimi i Studimeve të Doktoratës në Malin e Zi dhe Shqipëri-Paradigma e Praktikës së Mirë, Granti i Marrëveshjes Numri: 598465-EPP-1-2018-1-ME-EPPKA2-CBHE-PS (2018-2479/ 001-001) i cili synon krijimin e programit të studimit të doktoratës dhe i cili do të shërbejë si një aplikim model i studimeve të doktoratës për Fakultetet e tjera në Universitetet partnere
- Shkëmbime. Shkëmbimi i Universiteteve Virtuale Shqiptare Evropiane-VALEU-X, Marrëveshja e Grantit nr 2019-1976 /001-001, Projekti Nr: 610360-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-CBHE-JPVALEU-X ofron IAL-të në partner vendi Shqipëria një shans për të eksploruar, zbatuar dhe shpërndarë praktikatat e ndërkombëtarizimit në shtëpi për të rritur ekspozimin e studentëve dhe stafit të tyre ndaj konteksteve akademike, ekonomike dhe shoqërore evropiane dhe ndërkombëtare
- Universiteti i Qëndrueshëm - Ndërmarrja Bashkëpunimi për Përmirësimin e Punësueshmërisë së Diplomuar (SUKSES). Ky projekt synon të modernizojë universitetet në Ballkanin Perëndimor përmes forcimit të partneritetit Universitet-Sipërmarrje në fushat e arsimit dhe transferimit të njohurive bazuar në nevojat e tregut me qëllim përmirësimin e punësimit të studentëve. Për më tepër, projekti synon të forcojë bashkëpunimin dhe rrjetëzimin ndërkombëtar në nivel rajonal / ndërkombëtar midis universiteteve dhe ndërmarrjeve
- Education "Arsimi terciar përfshirës në Ballkanin Perëndimor - IDEA" Kapaciteti -

Zhvillimi në ndjekje të barazisë dhe aksesueshmërisë së IAL -ve në Ballkanin Perëndimor për Studentët me Aftësi të Kufizuara dhe/ose Vështirësi në të Mësuar "Qëllimi i përgjithshëm i projektit të propozuar është përmirësimi i aksesit, krijimi gjithëpërfshirës kushtet e të mësuarit në arsim dhe zhvillimin e mundësive të punësimit për studentët me aftësi të ndryshme dhe vështirësi në mësim në Ballkanin Perëndimor

- MSc. Kurs në edukimin STEAM - STEAMedu Ky projekt synon të hapë një program studimi të nivelit të dytë (master) në shkencat STEAM (Shkencë, Teknologji, Inxhinieri, Art dhe Matematikë)
- "University to Society Infomediaries in Albania: Co-Prodhimimi i njohurive dhe kërkimeve që kanë rëndësi" / U-SIA Objektivi i përgjithshëm i projektit është të promovojë një universitet efektiv dhe të qëndrueshëm për bashkëpunimin e shoqërisë në Shqipëri me ndikim në procesin e zhvillimit dhe integritet evropian të vendit

3.8.4. Sfidat dhe nevojat kryesore në nivel institucional për të promovuar sipërmarrjen

Mësuesit

Pjesëmarrës nga mësuesit janë: 40

Sa i përket pjesëmarrësve (Mësues Universitar, Mësues Parauniversitar dhe Mësues dhe Hulumtues) përqindja përfaqësohet nga grafiku i lartpërmendur. Përqindja më e madhe i takon mësuesve të arsimit Parauniversitar të ndjekur nga mësuesit e Universitetit dhe Mësuesi dhe studiuesi. Ky raport duhet të marrë parasysh përmbajtjen e përgjigjeve që i përkasin kategorisë Mësues dhe studiues.

Përqindja në kategorinë gjinore është 70% femra dhe 30% meshkuj. Në fakt, % e stafit akademik dhe arsimit parauniversitar është i tillë sepse profesorët ose mësuesit preferohen kryesisht nga femrat por grafiku nuk përfaqëson përqindjen reale në jetën e përditshme por vetëm për këtë kategori pyetësi. Baza e Arsimit në Shqipëri janë mësueset femra Nga grafiku mund të vërehet se përqindja më e madhe përfaqëson mësuesit që i përkasin kategorisë 10-20 vjet përvojë e cila mund të përkthehet tek mësuesit me përvojë. Përveç njohurive të marra dhe trajnimit të marrë gjatë ndjekjes së studimeve të tyre, ata gjithashtu kanë ekspertizën dhe përvojën e tyre në fushën e tyre përkatëse të studimit. Kjo kategori ndiqet nga ata me më shumë se 20 vjet përvojë dhe më të rinj.

Nga grafiku i mësipërm, rezultatet tregojnë se 10 të marrë 32.5% të vlerësuar nga 13 pjesëmarrës ndërsa 8 dhe 9 kanë 27.5% të vlerësuar nga 11 pjesëmarrës. Këto ndiqen nga 6 dhe 7 me 22.5% të vlerësuar nga 10 pjesëmarrës. Këto kategori përbëjnë një total prej 82.05%

që tregon një mbështetje "të mirë" në edukimin e sipërmarrjes dhe aktivitetet që lidhen me Universitetin e Shkodrës.

Ne vërejmë në këtë grafik se 9-10 ka 45% dhe 7-8 40%. Dhe 7-10 është 85% që tregon një potencial që është i përgatitur mirë dhe i aftë t'i përshtatet këtyre "mundësive". Nga ana tjetër, përqindja disi tregon se ata ende duhet të përmirësohen në mënyrë që të marrin rezultate më të mira.

Duke analizuar grafikun e mësipërm për këtë kategori dhe duke kuptuar mundësitë dhe vlerësimi i iniciativave të ndryshme është 9-10 përbëhet nga 52,5% ndërsa 7-8 është 32,5%, që bën një gjithsej 85%.

Duke iu referuar të dhënave të analizuara të pyetjes "Përfitimi i mundësive dhe marrja e iniciativave", vërejmë se 8-10 vlerësohet 85%, që përbëhet nga një përqindje e lartë.

Përsa i përket pyetjes "Jam i interesuar të zhvilloj mësimdhënien time duke përdorur sipërmarrjen metodologjike", vërejmë se 10 përzgjidhet me 70%. 8 dhe 10 kanë mbledhur 95% të përgjigjet, duke përfaqësuar në këtë mënyrë një potencial të madh për shfrytëzimin e kategorisë së "Mësuesve".

Metodologjike e Sipërmarrjes për të zhvilluar mësimdhënien". Mendojmë se edhe ky interes vjen nga fakti se ata e konsiderojnë këtë si një risi në metodologjinë e sipërmarrjes. Këtë rezultat do ta konsiderojmë edhe në hapat e ardhshëm të projektit. Duhet të përmendet gjithashtu se ky koncept përdoret për herë të parë në arsimin shqiptar duke përfshirë edhe atë të lartë

Duke analizuar përgjigjet e kësaj pyetjeje dhe duke përdorur të njëjtën metodë analize siç bëjmë në Pyetjen e mëparshme është vërejtur se për pyetjet 8-10 rezulton një vlerësim prej 58.5 dhe krahasuar me pyetjet e mëparshme ka një vlerësim rreth 25% më të ulët. Në një të tillë ka shumë pyetje në lidhje me aktivitetet e sipërmarrjes që ne kemi nevojë merren gjatë zbatimit të projektit EntrAL. Duke analizuar grafikun e mësipërm shohim se 8-10 vlerësohet me 75%. Kjo është 10% më e ulët krahasuar me grafikët e mëparshëm. Duhet të përmendim se aktivitetet e ndërmarrësisë me

studentët kanë specifikat e tyre, të cilat ndonjëherë mund të jenë të ndërlikuara dhe ata të kërkojnë baza ligjore.

Duke analizuar grafikun, vërejmë se nga 8-10 dhe vlerësimi është 27.5%. Ne mendojmë se faza e zhvillimit ekonomik dhe social të vendit tonë si dhe të rajonit është në fillim të fazës e mirë por përmes aktiviteve të projektit do të ketë një stimulim të aktivitetet e sipërmarrjes. Theksojmë se të gjitha këto koncepte duhet t'i përfshijmë në të gjitha fakultetet (duke përfshirë

Fakultetin Ekonomik të cilët përdoren më shumë me këto koncepte) si ato janë një koncept mjaft i ri për ne.

Aftësitë e stafit mësimor dhe akademik për të mbështetur studentët në rrugën e tyre bartëse janë vlerësuar pozitivisht me 62.5%. Jemi mjaft të vetëdijshëm se nuk ka funksionuar aq shumë sa nevojiten në këtë aspekt kryesisht në këto vitet e fundit të periudhës së pandemisë. Megjithatë, duke iu referuar Për këto përgjigje vërehet një potencial i personelit mësimor dhe akademik në këtë drejtim. Ende mbeten 37.5% që nuk gjejnë mbështetje dhe shpresojmë që gjatë projektit atje do të ketë përmirësim edhe në këtë aspekt.

Nga përgjigjet e grafikut të mësipërm, shohim se me pyetjen “Metodat e mësimdhënies në Sipërmarrja dhe metodat e mesimdhënies ” me 17 pjesëmarrës të përbërë nga 29% dhe pasuar nga “Bashkëpunimi me sipërmarrësit” me 15 pjesëmarrës të përbërë nga 26%. Kanë vizituar shumë profesorë të huaj në Universitetin tonë nëpërmjet shkëmbimeve të ndërsjella të projektit Credit Mobility për mësimdhënien stafit.

Gjatë 5 viteve të fundit, rreth 20 profesorë nga universitete të huaja kanë vizituar tonëuniversiteti dhe rreth 70 profesorë nga universiteti ynë kanë vizituar universitetet në vende të ndryshme të BE-së. Fatkeqësisht, pandemia ka ndaluar lëvizshmërinë e profesorët. Përsa i përket metodave të mësimdhënies mbi sipërmarrjen mendojmë se duhet puna e bazuar në një plan të detajuar pune si module të veçanta.

Duke analizuar grafikun e mësipërm, mund të themi se tre nga pyetjet “Infrastruktura, logjistika...”; “Buxhet, financa...; ”Informacion, njohuri” përbëhet nga 59%. Në një rast të tillë, ne duhet konsiderojini ato si nevojë prioritare edhe pse janë në kuptimin e përgjithshëm pasi janë të reja çështje për stafin mësimdhënës dhe akademik dhe ata kanë nevojë për mbështetje. Këto janë disa probleme të identifikuara të cilat nuk mund të zgjidhen plotësisht nga projekti EntrAL, por filloni me të dhe të vazhdojë me një konsolidim të ardhshëm. Është e rëndësishme të përmendet se ky projekt disi ka stimuluar stafin mësimor dhe akademik në rritjen e pritshmërive të tyre.

Studentët

Në anketë janë përgjigjur gjithsej 97 studentë me 38 prej tyre studentë Bachelor (40%) dhe 59 studentë Master (60%). Nëntë nga dhjetë (86%) ishin femra dhe pjesa tjetër ishin meshkujt. Popullsia studentore e Universitetit të Shkodrës Luigj Gurakuqi përbëhet kryesisht nga gratë, edhe pse jo në të njëjtin raport si me këtë anketë. Duke qenë se koncepti i sipërmarrjes përdoret kryesisht në Fakultetin Ekonomik, ai mund të jetë e vështirë për studentët e

fakulteteve të tjera të japin përgjigje të plota dhe të sakta. Ne mendoni se përgjigjet e tyre anojnë më shumë drejt mënyrës se si ata në të vërtetë imagjinojnë ose konceptojnë Sipërmarrje por pa mohuar sesi mund ta realizojnë në të ardhmen. Përgjigjet nuk duhet të pritet të jetë akademik. Shumë prej tyre kanë dhënë saktë dhe përafërsisht përgjigjet e sakta. Përkufizimet qëndrojnë për kuptimin e Sipërmarrjes edhe pse janë të formuluar me fjalët e vetë nxënësve. Disa arrijnë të bëjnë dallimin mes tyre Biznesi dhe Sipërmarrja. Nuk përjashtohet mundësia që studentët të jenë në proces janë konsultuar me literaturë ose janë biseduar. Vetëm dy studentë nuk u përgjigjën. Nëse ne duhet të klasifikojnë përgjigjet e tyre të pyetjes, ato janë përgjigje e plotë, përgjigje e saktë, premtuese, jo adekuate jashtë Sipërmarrjes.

Për analogjinë e vlerësimit si te Mësuesit, mund të themi se normat 8-10 kemi pjesëmarrës rreth 59%, kjo shifër është e konsiderueshme, por kjo nuk mjafton dhe duhet çuar më tej. Edhe të vlerësuarat për 7, 6, 5, 4, 3 duhet të shikohen për të mbështetur edukimin e sipërmarrjes dhe aktivitetet e ndërlidhura.

Për analogjinë e vlerësimit si më sipër, mund të themi se normat 8-10 janë 69,5%, gjë që tregon një besueshmëri në "Duke parë mundësitë". Edhe pse mjaft i vogël, grafiku tregon se ka edhe më shumë punë për të bërë kryesisht nga fazat e projektit EntrAL.

Për analogjinë e vlerësimit si më sipër, mund të themi se për normën 8-10 kemi 74%. Kjo përqindja është e konsiderueshme, gjë që tregon një besueshmëri në të kuptuarit e mundësive dhe duke vlerësuar opsionet e ndryshme. Besojmë se studentët e kanë marrë në konsideratë këtë pyetje në tërësi kuptimi.

Nëse ndjekim analogjinë e vlerësimit si më sipër, mund të themi se për normën 8-10 kemi 73%. Kjo përqindje është më e madhe, gjë që tregon mirëkuptim të pyetjes. Vlerësim më i ulëtduhet marrë parasysh me qëllim që të shtjellohet pyetja në tërësi.

Vlerësimi po është premtues dhe është më i madhi, i ndjekur nga i pavendosuri "nuk mund të them". Vlerësimi nr është = 12 afërsisht 10% e nxënësve. Në përgjithësi, ky rezultat është premtues për përshtatjen e studentëve në të ardhmen e tyre në tregun e biznesit nëpërmjet sipërmarrjes. Kur u pyetën studentët se nga do të kenë mbështetje, shumica prej tyre u përgjigjën nga familja (25%). Vijnë kredi bankare dhe biznes aktual me përkatësisht 4%, personale të ardhurat, investitorët, miqtë dhe kursimet e veta me përkatësisht 3%.

Arsyet më mbizotëruese për të mos dashur të filloni një biznes pas diplomimit janë jo para (20%) dhe nevoja për njohuri dhe ekspertizë shtesë (17%). Ajo që i motivon studentët të bëhen sipërmarrës janë vetë-realizimi me 30% të përgjigjet, të ndjekura nga pavarësia (19%) dhe suksesi financiar (16%).

Mendojnë se studentët po mendojnë disi të bëhen sipërmarrës, 84% e tyre nuk janë aktualisht të përfshirë në aktivitete sipërmarrëse. Gjithashtu 55% nuk kanë qenë kurrë në kontakt me sipërmarrësit ndërsa 69% e studentëve do të dëshironin të takonin sipërmarrës gjatë studimit. Nxënësit vlerësojnë se mësuesit e tyre janë sipërmarrës, nga shkalla Likert nga 1 në 10, 10 duke qenë më sipërmarrësit, më shumë se 80% e të anketuarve janë përgjigjur 7 dhe sipër. Për më tepër, 53% e studentëve besojnë se mësuesit e tyre janë në gjendje t'i ndihmojnë nëse ata janë të tillë keni një ide biznesi, kryesisht duke ofruar këshilla dhe njohuri shtesë. 43% e studentët mbeten të pavendosur.

Bizneset

Pjesëmarrësit nga bizneset janë 34.

Sipas grafikut, vihet re se kompanitë me veprimtari në administratën publike, mbrojtjen, arsimin, shëndetin e njerëzve dhe punën sociale kanë aplikuar më shumë dhe bizneset me aktivitete financiar dhe sigurime më pak kanë aplikuar, 3%. Kjo është një pamje paraprake e sektorëve të biznesit.

Nga grafiku vumë re se 63% e bizneseve nuk bashkëpunojnë me Universitetin, 31% janë bashkëpunëtorë dhe vetëm 6% nuk mund të përgjigjen. Mënyrat e bashkëpunimit me universitetin që identifikohen pas plotësimit të pyetësorit janë si më poshtë:

Nr.	Çfarë e pengon bashkëpunimin midis kompanive dhe Universiteteve?	
1	Mungesa e ndërmjetësimit, Asnjë formë bashkëpunimi, Njohja e nevojave për bashkëpunim	31%
2	Mungesa e informacionit	17%
3	Baza ligjore, Burokracia	11%
4	Pjesa ekonomike	6%
5	infrastrukturës	3%
6	Koha	3%
7	Ndoshta ndërveprimi institucional si Universiteti, Zyra e Punës, Dhoma e Tregtisë, etj.	3%
8	Duke mos ditur shumë informacion të nevojshëm	3%
9	Mungesa e angazhimit të sektorit privat, kufizimi i fondeve	3%
10	Mungesa e projekteve dhe komunikimit, dhe humbja e besimit në produktin universitar	3%
11	Ndryshimi i fushës dhe konceptit institucional	3%
12	Nuk e di	3%

13	Shërbimet e ofruara duhet të jenë më afër llojit tim të biznesit	3%
14	Strategji joefikase në bashkëpunim mes këtyre dy palëve	3%
15	Universitetet duhet të ofrojnë më shumë programe	3%
16	Universiteti ka shtypshkronjën e vet	3%

Referuar pikës 1 në këtë fazë të projektit, mund të konsiderohet si një fushë e gjerë pune për përmirësime thelbësore. Mungesa e informacionit lidhet me nivelin e informimit të bizneseve si dhe me nivelin e digjitalizimit të bizneseve. Kjo gjithashtu varet nga niveli i arsimimit dhe specifikat e bizneseve. Ka një lidhje më të madhe mes atyre që kanë një biznes dhe kanë mbaruar Universitetin e Shkodrës. Nga pika 2 deri në 8 ka një vlerësim të ndryshëm (të mos kesh informacion dhe mungesa e informacionit janë pak a shumë e njëjta gjë). Nga 5 në 16, përqindja është e ngjashme dhe duhet kushtuar vëmendje për të mbështetur ndërhyrjen korrekte të Universitetit. Nga të dhënat mund të shohim se problemet më të mëdha që pengojnë bashkëpunimin midis bizneseve dhe universitetit janë mungesa e ndërmjetësimit dhe mungesa e formave të bashkëpunimit me 31%. 7% thonë se ka një mungesë të konsiderueshme të informacionit. 11% mendojnë se ka mungesë të bazës ligjore dhe burokracisë për bashkëpunim me universitetin. Ajo tregon se ata janë përpjekur të bashkëpunojnë por nuk kanë gjetur hapësirën e nevojshme ligjore. Shumica e bizneseve janë të gatshme të kenë bashkëpunim me universitetin në formën e: konsulencës, trajnimit, punëtorive, projekteve dhe punësimit të studentëve më të mirë, të shprehur me 48%. 23% pretendojnë bashkëpunime në formën e: informacionit, marketingut dhe këshillimit për studentët që lidhen me tregun e punës, pasi ata pretendojnë se studentët nuk kanë informacionin e duhur se çfarë të kërkojnë pas diplomimit

Figure 3.29. tipe te bashkepunimit qe kerkojne bizneset

Promovimi dhe idetë novatore vlerësohen me 9% dhe kjo duhet të stimulojë inovacionin dhe bizneset e reja. Aktivitetet e disa fakulteteve, siç është Fakulteti i Ekonomisë, kanë bërë një punë të madhe ku kanë treguar rezultatet e bizneseve që kanë ardhur nga ky Fakultet.

Universiteti i Shkodrës përmirëson kurrikulën çdo vit në bashkëpunim me Departamentin përkatës në mënyrë që të përshtaten më së miri me nevojat e zhvillimit socio -kulturore të vendit duke marrë parasysh edhe specifikat e rajonit nga vijnë standardet. Përveç vlerësimit prej 2% në shtypshkronjën e Universitetit, ne jemi mjaft të vetëdijshëm për përmirësimin e cilësisë që natyrisht mund të bëhet përmes dixhitalizimit. Lidhur me analizat Fiziko-kimike dhe mikrobiologjike të ushqimit, Universiteti i Shkodrës ka një përvojë të gjatë në ofrimin e një shërbimi të tillë qytetit të Shkodrës dhe Universiteti ka përmirësuar kohë pas kohe pajisjet dhe në këtë mënyrë reputacionin e laboratorit të tij dhe Universitetit vetveten.

Table 3.30 Perceptimi i bizneseve për gatishmërinë e studentëve për të bashkëpunuar me ta

Studentët marrin parasysh mundësinë e bashkëpunimit	%
10 pike	20%
9 pike	11%
8 pike	23%
7 pike	9%
6 pike	9%
5 pike	14%
4 pike	11%
3 pike	3%

31% e bizneseve vlerësojnë me maksimum 10 dhe 9 pikë mundësinë që studentët të bashkëpunojnë me ta. Ata besojnë se mund të jenë nismëtarët për krijimin e bizneseve të reja. 32% e vlerësojnë me pikët 8 dhe 7, që tregon se këta studentë përfitojnë shumë nga bashkëpunimi me bizneset dhe gjëra të tjera për të qenë të suksesshëm. Ndërsa 37% vlerësojnë bashkëpunimin me ta nga 6 deri në 3 pikë, dhe vlerësojnë më shumë cilësitë e tjera, përveç marrjes së njohurive gjatë praktikave në bizneset e tyre. Ne u japim një theks më të madh këtyre çështjeve duke marrë parasysh stafin akademik, veçanërisht personelin e Fakultetit Ekonomik, që bashkëpunon ngushtë me ta.

31% e bizneseve mendojnë se studentët duhet të kuptojnë aftësitë e tyre dhe të vlerësojnë opsionet e ndryshme për të qenë të suksesshëm, të vlerësuar me një maksimum prej 9-10 pikësh. 38% e bizneseve vlerësojnë pozitivisht se studentët duhet të kuptojnë aftësitë e tyre dhe të vlerësojnë opsionet e ndryshme për të qenë të suksesshëm me 6-8 pikë. Ndërsa 31% mendojnë se përveç aftësive, ata kanë nevojë për mbështetje të vlerësuar me 3-5 pikë. Kjo përfaqëson një pamje të qartë të mundësive duke vlerësuar opsione të ndryshme. Bizneset mendojnë se duke marrë iniciativa apo edhe duke mësuar nga gabimet, studentët përfitojnë nga të qenit të suksesshëm, të shprehur me 42%, të vlerësuar me një maksimum prej 8-10 pikë. 31% u vlerësua me 5-7 pikë dhe 29% u vlerësua me 2-4 pikë. Përveç ideve novatore të trajtuara

më parë, ne vumë re vlerësimin si një domosdoshmëri për nismat e sipërmarrësve. Nuk do të keni sukses nëse nuk provoni. Këto koncepte të sipërmarrjes konfirmojnë më së miri këtë qëndrim.

Bizneset pohojnë se studentët e diplomuar kanë nevojë për më shumë aftësi pas diplomimit, siç janë:

- më shumë kompetencë në fushën e tyre të shprehur me 14%
- Aftësitë organizative të shprehura me 12%
- Aftësitë e punës në grup të shprehura me 11%, aftësitë për biznesin të shprehura me 9%
- Aftësitë e argumentimit
- aftësitë digjitale dhe aftësitë komunikuese të shprehura me 8%

Figure- aftësitë e Studenteve që kerkojne bizneset

Pra, pretendohet të rishikohet kurrikula e programeve të studimit dhe të futen koncepte të tilla që lidhen me biznesin. Studentët gjithashtu duhet:

- të krijoni përvoja
- Duhet të përballojë punën intensive dhe orët e gjata
- eksplorojnë shumë fusha të tregut të punës, lënë hapësirë për veten të fokusohen në atë që janë më të apasionuar dhe të punojnë më shumë për të arritur objektivat
- Aftësi për ide dhe nisma të ndryshme
- Seriozitet
- Aftësia për të vepruar
- Aftësitë organizative, aftësitë menaxheriale, aftësia për të kuptuar dhe kryer detyra, aftësia për të drejtuar disa detyra në të njëjtën kohë, aftësia për të gjetur zgjidhjen e problemeve.
- dëshirën dhe vullnetin për punë
- Përgjegjësia në punë

- Te njoh tregun, nevojat
- Praktikë pune paralelisht me diplomimin, Aftësi praktike
- Kërkim
- Bëhuni një profesionist i vërtete
- Komunikim, Komunikim më i mirë me publikun
- Aftësia për lirinë e veprimit, Aftësia për të vepruar
- Të qenit sa më praktik që të jetë e mundur
- Aftësi të mira bashkëpunimi
- Serioziteti i komunikimit

Dallimi i aftësive të përfaqësuara sipas nevojave të studentëve të diplomuar bëjnë një pamje të plotë të nevojave të cilat kanë elemente që përfshihen tek njëri-tjetri në mënyra të ndryshme.

4. Praktika të mira të rasteve në sipërmarrje në universitetet e BE -së

4.1 Universiteti Teknologjik i Dublinit

Thomas Cooney, Martina Brophy

4.1.1. Prezantimi

Ndërsa TU Dublin u bë universiteti i parë ndonjëherë teknologjik që u formua në Republikën e Irlandës më 1 janar 2019, historia e tij daton në 1887 me themelimin e Shkollave Teknike të Qytetit të Dublinit. Universiteti Teknologjik i sapoformuar Dublin është një përzierje e tre instituteve partnere të cilat janë Instituti i Teknologjisë Blanchardstown, Instituti i Teknologjisë Dublin dhe Instituti i Teknologjisë Tallaght. TU Dublin është instituti më i madh i arsimit të lartë në Irlandë me një trup prej 28,500 studentësh dhe studiuesish. TU Dublin siguron një rrugë të hapur dhe gjithëpërfshirëse drejt arsimit dhe ofron rrugë drejt diplomimit nga praktika deri në doktoraturë. Në përputhje me statusin e tij si një universitet teknologjik, TU Dublin nxit një mjedis të bazuar në praktikë të informuar nga kërkimet më të fundit dhe përparimet teknologjike. Universiteti është i përkushtuar ndaj mësimit gjatë gjithë jetës dhe është ofruesi më i madh i arsimit me kohë të pjesshme në vend. Duhet gjithashtu të theksohet se Kolegji i Biznesit TU Dublin është shkolla më e madhe e biznesit në shtet.

Konteksti rajonal

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

TU Dublin ka kampuse në të gjithë qytetin e Dublinit dhe në dy zona të populluara të rajonit të Dublinit të Madh - Blanchardstown dhe Tallaght. Kampusi më i ri, Grangegorman, është ndërtuar në një zonë të qytetit prej 73 hektarësh dhe do të formojë një kampus të vetëm për ish-Institutin e Teknologjisë të Dublinit (tani pjesë e TU Dublin). Zhvillimi i Grangegorman është një nismë kombëtare kombëtare për rigjenerimin urban që sjell përtëritje ekonomike dhe sociale në Veriun e Brendshëm të Dublinit dhe krijon një lagje të re urbane për qytetin. Ky kampus është pjesë e investimit të planifikuar prej 500 milionë eurosh në infrastrukturë nga TU Dublin. Si pjesë e këtij projekti të rigjenerimit, universiteti ka rinovuar angazhimet e tij për të nxitur lidhje dhe lidhje të forta me partnerët e komunitetit rajonal. Forumi i Punës dhe Mësimit Grangegorman, një trup vullnetar i përfaqësuesve ligjorë dhe të komunitetit nga zona, u krijua "për të siguruar që punësimi, arsimi dhe trajnimi, biznesi dhe ndërmarrja dhe mundësi të tjera që dalin nga projekti Grangegorman do të përfitojnë dhe përmirësojnë cilësinë e jeta për komunitetet përreth për të kundërshtuar disavantazhin social dhe ekonomik". Për shembull, që nga viti 2015, Programi i Punëtorisë së Ciklit Junior të TU Dublin ka ofruar punëtori praktike (mbi tema të tilla si biznesi dhe sipërmarrja) për të rinjtë nga shkollat e mesme DEIS (Ofrimi i Barazisë së Mundësive në Shkolla) në zonën Grangegorman.

Ndryshimet në rolin e universiteteve në kontekstin e ekonomisë rajonale

E publikuar në vitin 2011, Strategjia Kombëtare për Arsimin e Lartë 2030 informon politikën e qeverisë në arsimin e lartë. Siç nënvizohet në raportin e Strategjisë Kombëtare, qeveria irlandeze kërkon të forcojë sistemin e arsimit të lartë përmes "zhvillimit të grupeve rajonale të institucioneve bashkëpunuese (universitete, institute të teknologjisë dhe ofruesve të tjerë), dhe nëpërmjet konsolidimit institucional që do të rezultojë në një numër më të vogël të institucioneve më të mëdha". Kjo politikë kombëtare e IAL formoi sfondin e fillimit të TU Dublin (dmth. Përcaktimin e tij si një Universitet Teknologjik). Në Mars 2018, u prezantua Akti i Universiteteve Teknologjike 2018 dhe sipas këtij akti, universiteteve teknologjike u kërkohet të: Bashkëpunoni me biznesin, ndërmarrjen, profesionet, komunitetin, interesat lokale dhe palët e interesuara të lidhura në rajonin në të cilin ndodhen kampuset e universitetit teknologjik -

- për të promovuar përfshirjen e atyre palëve të interesuara në hartimin dhe ofrimin e programeve të edukimit dhe trajnimit, dhe
- për të siguruar që, për aq sa është e mundur, aktiviteti inovativ dhe kërkimi i ndërmarrë nga universiteti teknologjik të pasqyrojë nevojat e atyre palëve të interesuara.

Ky fokus i fortë rajonal reflektohet në Planin Strategjik të TU Dublin deri në vitin 2030. TU Dublin synon të japë ndikim të përbashkët përmes partneriteteve në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar, i cili dëshmohet nga piketa strategjike të mëposhtme (2023):

- Ne do të ofrojmë një strategji kohezive të angazhimit që rrit aktivitetin bashkëpunues me industrinë dhe partnerët e komunitetit me 20%.
- Do të zhvillohet një fushatë markimi në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar.
- Një plan i detajuar për rritjen e partneriteteve kryesore strategjike në të paktën 3 rajone globale do të zhvillohet dhe zbatohet.

4.1.2. Perspektiva institucionale ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Mësimdhënia dhe Mësimi

Ka dëshmi domethënëse që tregojnë se sipërmarrja është e përfshirë në aktivitetet e mësimdhënies dhe të mësuarit brenda TU Dublin.

Sipas Bernard dhe Bates (2016), TU Dublin (dikur DIT) kishte 81 programe me elementë sipërmarrës (27 përqind e programeve me kohë të plotë dhe me kohë të pjesëshme që çojnë në një çmim të madh). Këta elementë sipërmarrës shfaqen në programet e nivelit bachelor, master (përfshirë MBA) dhe PhD dhe përshkojnë një mori disiplinash duke përfshirë Studimet e Biznesit, Shkencat Kompjuterike, Mikpritjen dhe Turizmin. Në 2004, u krijua MSc në Biznes dhe Sipërmarrje. Ky program njëvjeçar synon të transformojë të diplomuarit e Shkencës, Inxhinierisë, Shkencave Sociale dhe Teknologjisë në drejtues të ardhshëm biznesi.

Një shembull i praktikave të mira në fushën e mësimdhënies dhe të mësuarit është praktika e studentëve që organizojnë ngjarje bamirësie si pjesë e modulit të tyre të sipërmarrjes të vitit të tretë në Kolegjin e Biznesit, TU Dublin (shih Aktiviteti T&L: Mësimi eksperimental në ndërmarrësi përmes mbledhjes së fondeve në internet) Me Të udhëhequr nga pedagogu, profesor Thomas Cooney, grupet e studentëve udhëhiqen përmes një procesi mësimor eksperimental të ndërmarrësisë. Çdo grup studentësh punon me një organizatë bamirësie për të mbajtur një ngjarje bamirësie për mbledhjen e fondeve. Ky proces i fuqizon studentët të zhvillojnë aftësitë e tyre sipërmarrëse, ndërsa demonstrojnë se si sjellja sipërmarrëse mund të zbatohet në sektorin jo-fitimprurës/bamirës.

Kërkimi dhe Politikat

Sipërmarrja gjithashtu shfaqet në aktivitetet kërkimore brenda TU Dublin. Ekziston një rrjedhë sipërmarrëse për kërkime doktorature/doktorature në TU Dublin. Modulet mbi Sipërmarrjen

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

dhe Inovacionin mësohen si një modul i aftësive të transferueshme në programet e doktoratës në TU Dublin. Një shembull i praktikave të mira në fushën e kërkimit dhe politikave është krijimi i Institutit për Sipërmarrjen e Pakicave (shih Aktivitetin R&P: Instituti për Sipërmarrjen e Pakicave). Instituti u formua në 2006 për t'u ofruar grupeve të ndryshme minoritare në Irlandë mundësi të barabarta përmes edukimit dhe trajnimit mbi sipërmarrjen. Qëllimi kryesor i institutit është të hulumtojë nevojat e këtyre grupeve minoritare dhe ta përdorë këtë kërkim për të zhvilluar dhe ofruar programe trajnimi në mënyrën më efektive për secilin grup. Instituti ka botuar raporte të shumta, punime akademike, prezantime konferencash dhe raste studimore. Në Shkurt 2020, TU Dublin publikoi raportin Rruga drejt Sipërmarrjes për Personat me Aftësi të Kufizuara në Irlandë. Raporti nënvizoi disa nga sfidat kryesore me të cilat përballen personat me aftësi të kufizuara të cilët dëshirojnë të ndjekin vetëpunësimin, përfshirë humbjen e të ardhurave nga përfitimet e sigurimeve shoqërore ose programet shtesë të aftësisë së kufizuar dhe vështirësitë në marrjen e kapitalit fillestar.

Në vitin 2020, Grupi i Ekspertëve për Nevojat e Aftësive të Ardhshme, i cili këshillon Qeverinë për nevojat aktuale dhe të ardhshme të aftësive të ekonomisë dhe ndikimin e tyre në ndërmarrjet dhe rritjen e punësimit të Irlandës, botoi një raport mbi Aftësitë e Menaxhimit të NVM -ve të titulluar 'Të udhëheqësh rrugën'. Raporti u hulumtua dhe u shkrua nga Stafit nga TU Dublin i cili u ftua nga qeveria për të ndërmarrë punën. Për shumë vite, anëtarët e stafit nga TU Dublin kanë këshilluar qeveritë brenda dhe jashtë vendit për NVM -të dhe politikën e sipërmarrjes, plus ata kanë qenë duke hulumtuar dhe raportuar mbi çështje kritike në lidhje me politikat e sipërmarrjes.

Transferimi i Njohurive dhe Mbështetja e Ndërmarrjeve

Ekzistojnë gjithashtu dëshmi të shumta të transferimit të teknologjisë dhe aktiviteteve të mbështetjes së ndërmarrjeve brenda universitetit. TU Dublin është pjesë e New Frontiers, një program kombëtar për zhvillimin e sipërmarrësve. Ky program është i bashkëfinancuar nga Fondi Evropian për Zhvillimin Rajonal (ERDF) në kuadër të Programeve Kombëtare të Fondeve Strukturore dhe Investimeve 2014-2020.

Një shembull i praktikës së mirë në fushën e transferimit të njohurive është inkubatori fillestar i TU Dublin, Qendra e Inkubacionit të Hothouse (shih Aktiviteti KT: Qendra e Inkubacionit të Hothouse). Hothouse u krijua në vitin 2007 me qëllim të përmirësimit të perspektivave të bizneseve të reja irlandeze që arrijnë sukses komercial si në nivel kombëtar ashtu edhe ndërkombëtar. Hothouse prodhon deri në 20% të licencave vjetore të transferimit të teknologjisë komerciale në shkallë vendi, duke tejkaluar kështu të gjitha zyrat e tjera të

transferimit të njohurive të universiteteve irlandeze. Që nga viti 2016, Hothouse ofron një program për Sipërmarrjen dhe Inkubimin e Studentëve, i njohur si I-Cubed. Programi jep fitime prej 5,000 € me mentorim një-në-një dhe hapësirë zyre në punëtori në TU Dublin Greenway Hub për fushën më të mirë. Ekziston edhe Konkursi i Ndërmarrjeve Studentore TU Dublin. Filluar për herë të parë në 1993, ky konkurs që atëherë është bërë duke u bërë konkursi më i madh kombëtar i ndërmarrjeve të nivelit të tretë. Sipas faqes së saj të internetit: "Objektivi kryesor i konkursit është të nxisë një frymë sipërmarrëse midis studentëve të TU Dublin dhe të inkurajojë dhe mbështesë një qasje rigoroze të planifikimit të biznesit ndaj aktiviteteve sipërmarrëse".

- Cilat janë nivelet e tyre të formalitetit? Kjo shumë varet nga natyra e aktiviteteve. Disa aktivitete janë shumë formale pasi mund të kërkojnë miratim akademik ose një kontratë ligjore, ndërsa aktivitetet e tjera janë nisma ad hoc që janë mjaft joformale.
- Kush është homologu i universitetit në partneritet? TU Dublin ka një gamë të gjerë partnerësh që mbështesin aktivitetet sipërmarrëse brenda universitetit dhe këto do të përfshijnë qeverinë, agjencitë e ndërmarrjeve, autoritetet lokale, industrinë, jo-për-organizatat fitimprurëse, institucionet financiare dhe shumë aktorë të tjerë në ekosistemin e sipërmarrjes.
- Sa janë fondet e investuara dhe të ardhurat e marra? Kjo është një pyetje shumë e vështirë për t'u përgjigjur pasi paratë do të shpërndaheshin në një mori buxhetesh dhe nuk ka një bazë të dhënash të aktiviteteve të ndërmarrësisë.
- Cilat janë burimet e këtyre fondeve? Financimi vjen nga katër burime kryesore: projektet e BE -së, qeveria, industria dhe aktivitetet gjeneruese të të ardhurave.
- Cilat janë strukturat kryesore qeverisëse përgjegjëse për aktivitetet sipërmarrëse? Drejtoria e Kërkimit dhe Ndërmarrjeve brenda TU Dublin është zyra kryesore përgjegjëse për aktivitetet sipërmarrëse. Isshtë përgjegjës për aktivitetet kërkimore dhe inovative, qendrën e ndërmarrjes, komercializimin dhe ndërmarrjen studentore dhe bashkëpunimin në industri.

Recognitionshtë rritur njohja nga universiteti për të ofruar edukim sipërmarrës për studentët në të gjitha fakultetet. Prandaj, është rritur angazhimi nga Dekanët e fakulteteve të ndryshme për të futur module sipërmarrëse ose forma më të vogla të edukimit mbi sipërmarrjen në shumë programe të ofruara nga TU Dublin. Për më tepër, një shtyllë kritike e strategjisë së TU Dublin është angazhimi i industrisë dhe kështu ajo ka rritur ndjeshëm ndërveprimet e saj me qeverinë dhe industrinë gjatë dekadës së fundit.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Politika dhe strategjia universitare ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Menaxhmenti i TU Dublin është i përkushtuar për të nxitur sjelljet sipërmarrëse dhe mendimet midis studentëve, studiuesve dhe stafit. Siç thotë Synimi Strategjik i TU Dublin 2030: "Inovacioni dhe ndërmarrja janë në zemër të gjithçkaje që bëjmë". TU Dublin është e angazhuar për ndërtimin e një universiteti të inovacionit të hapur dhe nxitjen e bashkëpunimeve sipërmarrëse "për të rritur numrin e teknologjive të reja, produkteve të reja dhe bizneseve të reja të krijuara". Ky objektivi nxitet nga Korniza Kombëtare për Kalimin në një Mjedis të Hulumtuar të Hapur i cili ishte zhvilluar si pjesë e Inovacionit 2020, strategjisë së kërkimit dhe zhvillimit të Irlandës, shkencës dhe teknologjisë.

Korniza Kombëtare mbështet qasjen në kërkime të financuara nga publiku, të cilat kontribuojnë në "mësimdhënien dhe mësimin e mundësuar nga kërkimi; shkenca qytetare; inovacioni i hapur dhe transparencë më e madhe". Synimi Strategjik i TU Dublinit 2030 është gjithashtu i lidhur fort me Objektivat e Qëndrueshmërisë së OKB -së (SDG). TU Dublin lëshoi një raport në vitin 2020 duke detajuar sesi aktivitetet dhe nismat e universitetit kanë një ndikim në të 17 SDG -të, përfshirë Qëllimin SDG #9 që është "Ndërtimi i infrastrukturës elastike, promovimi i industrializimit gjithëpërfshirës dhe i qëndrueshëm dhe nxitja e inovacionit". Sipas politikës së burimeve njerëzore të TU Dublin për përparimin nga Asistent Lektor në Ligjërues, aplikantët mund të vlerësohen për përfshirjen e tyre në sipërmarrjen akademike (Domethënë formimin e kompanisë/spin-out, patentat dhe licencat) si dhe angazhimin e industrisë (Dmth. Shpërblimet e inovacionit nga industria/komuniteti, projekte të inovacionit social). Në vitin 2008, ajo prezantoi një politikë të re mbi Pronësinë Intelektuale brenda politikës së HR të stafit, e cila i jep stafit pronësinë e punës së tyre krijuese dhe gjetjeve të kërkimit, një politikë që është kreu i pazakontë për universitetet.

Në përputhje me Strategjinë Kombëtare për Arsimin e Lartë 2030, TU Dublin pritet të demonstrojë lidhje shumë të forta me ndërmarrjen përmes krijimit të programeve "të informuara nga nevojat e ndërmarrjes, të bashkë-mësuara nga praktikuesit dhe akademikët, me rinovim dhe ndryshim të vazhdueshëm për të siguruar rëndësinë" Me Ekziston gjithashtu një theks në përfshirjen e R&D aktiviteti në programet universitare për të siguruar që të diplomuarit janë gati për të përmbushur kërkesat e tregut të punës. Sipas Aktit të Universiteteve Teknologjike 2018, funksionet e një universiteti teknologjik përfshijnë "promovimin e një etoje sipërmarrëse" dhe "mbështetjen e sipërmarrjes, zhvillimit të ndërmarrjes dhe inovacionit në biznes, ndërmarrje dhe profesione përmes mësimdhënies dhe kryerjes së kërkimit dhe përmes transferimit efektiv në ato dhe sektorë të tjerë të njohurive që rrjedhin nga ai hulumtim".

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Angazhimi i TU Dublin për të zgjeruar aktivitetet e tij sipërmarrëse bazohet në një kombinim faktorësh të cilët përfshijnë dëshirën e vetë universitetit për të qenë më proaktiv në këtë fushë, rolin domethënës të politikave kombëtare dhe rajonale që kërkojnë nga universitetet të jenë një lojtar kyç drejt krijimit të niveleve më të larta të ndërmarrjeve të drejtuara nga inovacioni dhe dëshirës nga industria për të pasur nivele më të forta bashkëpunimi mes tyre dhe universitetit. Ndërsa trendi global po lëviz me shpejtësi drejt niveleve më të mëdha të aktiviteteve sipërmarrëse që udhëhiqen nga universitetet, TU Dublin ka bërë një angazhim strategjik për t'u bërë udhëheqës të kësaj lëvizjeje.

4.1.3. Karakteristikat e aktiviteteve sipërmarrëse

4.1.3.1. Mësimi Përjetues në Sipërmarrje përmes Mbledhjes së Fondeve Online (Aktivitet Mësimdhënie dhe Mësimi)

Aspektet cilësore

Përshkrim i shkurtër i veprimtarisë sipërmarrëse. Qëllimi i kësaj detyre është që studentët të përjetojnë sipërmarrjen në veprim duke ndërmarrë një iniciativë për mbledhjen e fondeve në internet dhe më pas të kuptojnë se çfarë kishin mësuar prej saj duke shkruar një Letër Reflektimi. Detyra kërkon që studentët të krijojnë idetë e tyre për mbledhjen e fondeve në internet, të organizojnë iniciativën për mbledhjen e fondeve dhe të shkruajnë një letër që reflekton mbi përvojat e tyre. Studentët zgjedhin vetë grupet e tyre (maksimumi 3 studentë për grup), bamirësinë që ata duan të mbështesin dhe natyrën e iniciativës së tyre për mbledhjen e fondeve.

Secilit grup i jepet një objektiv prej 2,000 € për të dhuruar për bamirësinë e tyre të zgjedhur dhe si pjesë e iniciativës së tyre ata duhet të ndërveprojnë me bamirësinë e zgjedhur për të kuptuar më mirë punën e bamirësisë dhe mënyrën se si i afrohet aktiviteteve të mbledhjes së fondeve.

Palët e interesuara të përfshira. Palët e interesuara përfshijnë studentët, të cilët janë në Vitin 3 të programit të diplomës BSc Business and Management në TU Dublin; ligjëruesi (Prof. Thomas Cooney); organizatat bamirëse; Zyra e Shëndetit dhe Sigurisë e TU Dublin; Marsh Insurance (sigurues i TU Dublin); dhe partnerët, iDonate.ie (platforma për mbledhjen e fondeve) dhe BDO Ireland (siguron një mentor biznesi për secilin nga 12 grupet e studentëve). Qeverisje/menaxhim. Lektor, Prof. Thomas Cooney, mbikëqyr dhe mbështet studentët gjatë gjithë kohëzgjatjes së detyrës. Sidoqoftë, studentët inkurajohen të përfshihen në mësim të drejtuara nga vetja, përvoja. Grupet e studentëve duhet të paraqesin një nismë për mbledhjen

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

e fondeve për vlerësim tek një komitet shqyrtues i përbërë nga: (1) platforma iDonate; (2) Mentor biznesi; (3) Zyra e Shëndetit dhe Sigurisë; dhe (4) Agjenti i Sigurimit. Në këtë mënyrë, studentëve u jepen udhëzime specifike në lidhje me shëndetin dhe sigurinë dhe vlerësimin e rrezikut të ngjarjeve.

Struktura e përgjithshme e qeverisjes. Kjo nismë duhej të miratohej nga Bordi Akademik i Fakultetit dhe nga Zyra e Shëndetit dhe Sigurisë e TU Dublin. Të dy zyrat kërkuan paraqitjen e një aplikacioni i cili zyrtarisht detajoi nismën, duke përfshirë vlerësimet e planifikuara për të siguruar rigorozitetin akademik. Procedurat e vendimmarrjes/ zhvillimi i strategjisë. Bordi Akademik i Fakultetit është arbitri kryesor i të gjitha çështjeve që lidhen me Mësimdhënien dhe Mësimin. Çdo program diploma kalon një rishikim formal çdo pesë vjet dhe në raste të tilla mund të bëhen ndryshime të mëdha në hartimin e programit dhe moduleve brenda tij. Pasi të miratohet nga një panel i jashtëm i ekspertëve, vetëm ndryshime të vogla mund të bëhen në program dhe module, dhe çdo ndryshim i propozuar duhet t'i paraqitet Bordit Akademik të Fakultetit dhe të miratohet nga ky organ.

Sistemi i financimit/ financiar. Nuk kërkohej financim për të prezantuar këtë nismë pasi përfshirja e partnerëve të jashtëm (iDonate.ie dhe BDO Ireland) ishte tërësisht vullnetare. Puna e tyre u njoh përmes postimeve në mediat sociale që promovonin përpjekjet e organizatave për të ndihmuar studentët e ndërmarrësisë dhe përmes artikujve promovues në faqen e internetit të TU Dublin.

Përgjegjshmëria e brendshme dhe e jashtme. Sa i përket llogaridhënies, ekzistojnë dy rrugë të mundshme në varësi të natyrës së çështjes që lind. Nëse çështja ka të bëjë me mësimdhënien dhe mësimin, atëherë Drejtuesi i Shkollës së pari do të trajtojë çështjen. Nëse kërkohen veprime të mëtejshme, atëherë çështja trajtohet nga Dekani dhe nëse kërkohet veprim më formal atëherë çështja trajtohet nga Bordi Akademik i Fakultetit. Në raste të rralla, një çështje mund të ketë nevojë të adresohet nga Menaxhmenti i Lartë i universitetit.

Nëse çështja që lind është e lidhur me shëndetin dhe sigurinë (p.sh. aksidenti në një ngjarje të mbledhjes së fondeve), atëherë Zyra e Shëndetit dhe Sigurisë do ta trajtojë çështjen. Nëse kërkon vëmendje të mëtejshme, atëherë Zyra e Sekretarit të Universitetit do të trajtojë çështjen. Mjetet drejtuese (p.sh. menaxhimi i marrëdhënive me klientin). Puna menaxhohet vetëm nga pedagogu i cili krijoi partneritetet dhe ushqe marrëdhëniet me ta.

Aspektet sasiore

Shifrat e financimit/financiare (p.sh. të ardhurat, buxhetet, stimujt financiarë). Nuk kishte fonde të kërkuara për këtë projekt pasi të gjitha u bënë në baza vullnetare. Nëse janë të

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

disponueshme, shifrat për stafin e përfshirë, rezultatet, vlerësimi, në varësi të qëllimeve të veçanta. Në 15 vitet që kur u prezantua kjo nismë, mbi 780,000 € janë mbledhur për bamirësi të ndryshme. Në përsëritjen e fundit të kësaj nisme (Semestri 1 2020/21), 32 studentë në 12 grupe mblodhën 31,776 € për bamirësi të ndryshme. Përpjekjet e studentëve për mbledhjen e fondeve janë njohur dhe promovuar nga Universiteti në faqen e tij të internetit.

Organizatat partnere tashmë janë zotuar të marrin pjesë në përsëritjen e ardhshme të nismës për shkak të mënyrës se si përfituan nga përfshirja (p.sh. bashkëpunimi që është pjesë e veprimtarisë së tyre të përgjegjesisë shoqërore të korporatës).

4.1.3.2. Instituti për Sipërmarrjen e Pakicave (Veprimtari Kërkimore dhe Politike)

Aspektet cilësore

Përshkrim i shkurtër i veprimtarisë sipërmarrëse. Në kampusin e TU Dublin City, Instituti për Sipërmarrjen e Pakicave u krijua për t'u ofruar grupeve të ndryshme minoritare në Irlandë mundësi të barabarta përmes edukimit dhe trajnimit sipërmarrës.

'Sipërmarrja e pakicave' është përcaktuar gjerësisht nga Instituti për të qenë gjithëpërfshirëse për ato komunitete të cilat në përgjithësi konsiderohen si jashtë shoqërisë irlandeze të përgjithshme për sa i përket sipërmarrjes. Grupet e mëposhtme konsiderohen nga Instituti si 'grupet e ndërmarrësisë minoritare': Etnike, Femra, Gay, Gri, Persona me Aftësi të Kufizuara, ish-të dënuar, Socio-ekonomikisht të pafavorizuar dhe Udhëtar. Objektivi kryesor i Institutit është të sjellë përfitime të konsiderueshme për audiencën e tij të synuar duke hulumtuar nevojat e këtyre grupeve sipërmarrëse të pakicave, duke zhvilluar programe dhe materiale të përshtatshme trajnimi dhe duke i ofruar këto programe në mënyrën më efektive të mundshme për secilin grup individual.

Palët e interesuara të përfshira. Kryetari i Departamentit drejton grupin dhe puna mbështetet nga personeli akademik dhe studentët e doktoratës. Për më tepër, anëtarët e komuniteteve të nënpërfaqësuar bashkë-krijojnë programe dhe ngjarje me stafin e IME, plus kontribuojnë ndjeshëm në aktivitetet e tyre kërkimore. Në periudha të ndryshme, zyrtarë qeveritarë, stafi i agjencisë së ndërmarrjeve dhe aktorë të tjerë nga ekosistemi kombëtar i sipërmarrjes do të ofrojnë mbështetje.

Qeverisje/ menaxhim. Nuk ka punonjës zyrtarë brenda IME pasi secili person i përfshirë është anëtar i stafit ose student i TU Dublin i cili shpenzon një pjesë të kohës duke kontribuar në punën e IME. IME në fund të fundit qeveriset nga Drejtoria e Kërkimit dhe Ndërmarrjeve e cila është përgjegjëse për krijimin dhe menaxhimin e të gjitha qendrave kërkimore në universitet.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Për më tepër, IME ka kodin e vet buxhetor dhe prandaj i gjithë menaxhimi financiar dhe raportimi qeveriset nga Zyra e Financave.

Struktura e përgjithshme e qeverisjes. IME funksionon në bazë të një strukture të lirshme pasi është e drejtuar nga projekti. Kryetari i Departamentit drejton IME dhe bën aplikime për financim për projekte. Ndërsa projektet sigurohen, Kryetari mbledh një ekip dhe së bashku ata përcaktojnë strukturën qeverisëse për projektin. Kjo strukturë organike lejon stafin dhe studiuesit e doktoraturës të hyjnë dhe të largohen nga aktivitetet sipas nevojave të tyre, plus inkurajon njerëzit nga jashtë grupit kryesor të kontribuojnë në baza ad hoc. Procedurat e vendimmarrjes / zhvillimi i strategjisë. Vendimet në lidhje me projektin merren kolektivisht nga ekipi i projektit gjatë rrjedhës së projektit. Zhvillimi i përgjithshëm strategjik i IME merret nga Kryesuesi i Departamentit në lidhje me Drejtuesin e Shkollës. Sistemi i financimit/ financiar. Financimi sigurohet vetëm përmes projekteve kërkimore. Financimi mund të sigurohet përmes BE -së, qeverisë irlandeze ose organizatave që kërkojnë të ndërmarrin kërkime në lidhje me sipërmarrjen e pakicave.

Përgjegjshmëria e brendshme dhe e jashtme. Drejtuesi i Shkollës udhëheq përgjegjshmërinë brenda Fakultetit, ndërsa llogaridhënia e përgjithshme bie në Drejtorinë e Kërkimit dhe Ndërmarrjes. Mjetet drejtuese (p.sh. menaxhimi i marrëdhënieve me klientin). Puna menaxhohet vetëm nga pedagogu i cili krijoi partneritetet dhe ushqe marrëdhëniet me ta.

Aspektet sasiore

Shifrat e financimit/financiare (p.sh. të ardhurat, buxhetet, stimujt financiarë). Shuma e financimit të siguruar ndryshon në mënyrë dramatike çdo vit, por gjatë pesë viteve të fundit afërsisht 300,000 € janë siguruar nga IME. Nëse janë të disponueshme, shifrat për stafin e përfshirë, rezultatet, vlerësimi, në varësi të qëllimeve të veçanta. Nuk ka staf të punësuar zyrtarisht nga IME, me kohë të plotë ose me kohë të pjesshme. Janë afërsisht 5 staf dhe 8 studentë të doktoratës që punojnë në projekte brenda fushës së IME gjatë çdo viti të caktuar dhe këta numra luhaten vazhdimisht. Stafi dhe studentët e IME janë përfshirë në 16 projekte kërkimore të financuara nga BE, kanë botuar 6 raporte dhe 18 artikuj në revista, plus kanë paraqitur 34 punime konferencash.

4.1.3.3. Qendra e Inkubacionit të Hothouse (Aktiviteti i Transferimit të Njohurive)

Aspektet cilësore

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Përshkrim i shkurtër i veprimtarisë sipërmarrëse. Hothouse u krijua në vitin 2007 me qëllim të përmirësimit të perspektivave të bizneseve të reja irlandeze që arrijnë sukses komercial si në nivel kombëtar ashtu edhe ndërkombëtar. Hothouse prodhon deri në 20% të licencave vjetore të transferimit të teknologjisë komerciale në shkallë vendi, duke tejkaluar kështu të gjitha zyrat e tjera të transferimit të njohurive të universiteteve irlandeze. TU Dublin Hothouse është një inkubator fillestar 21.500 metra katrorë i vendosur në kampusin Grangorman të TU Dublin. Inkubatori ofron qasje në objekte si dhe njerëz (përfshirë studiues, teknikë, investitorë dhe mentorë të New Frontiers).

Palët e interesuara përfshinin Sipërmarrësit, partnerët e industrisë, investitorët, stafin e TU Dublin dhe studentët dhe mbështetësit/partnerët (Fondi Evropian për Zhvillim Rajonal, Autoriteti i Arsimit të Lartë, Departamenti i Punëve, Ndërmarrjeve dhe Inovacionit, Ndërmarrja Irlandë, Kufijtë e Ri dhe Transferimi i Njohurisë Irlandë).

Qeverisje/menaxhim. Hothouse punëson 8 persona dhe drejtohet nga Paul Maguire. Si Shef i Inovacionit dhe Ndërmarrjes, Paul siguron udhëheqje strategjike dhe menaxheriale për transferimin e njohurive, inovacionin dhe mbështetjen e ndërmarrjeve në TU Dublin (City Campus) dhe partneritetin që përfshin Konsorciumin e Inovacionit të Rajonit të Dublinit. Ai drejton një ekip profesionistësh me performancë të lartë që jep inovacionin më të mirë në klasë dhe mbështetjen e ndërmarrjeve për akademikët, studentët dhe industrinë, me një fokus të madh në transferimin e njohurive, partneritetet në industri dhe sipërmarrjen, të gjitha që çojnë në ndikime reale, të matshme, brenda Dublinit dhe në shkallë kombëtare. Struktura e përgjithshme e qeverisjes. Hothouse bie nën kompetencat e Drejtorisë së Kërkimit dhe prandaj në fund të fundit qeveriset nga kjo Drejtori.

Procedurat e vendimmarrjes/zhvillimi i strategjisë. Vendimmarrja zhvillohet përmes diskutimeve me anëtarët e ekipit, ndërsa zhvillimi i strategjisë ndikohet shumë nga strategjia e përgjithshme e organizatës. Ai i përgjigjet drejtimit që universiteti dëshiron të lëvizë dhe angazhimit të tij të përgjithshëm ndaj sipërmarrjes. Angazhimi i shtuar ndaj sipërmarrjes nga TU Dublin gjatë dekadës së fundit ka nënkuptuar një rol gjithnjë e më të spikatur për Hothouse. Sistemi i financimi. Hothouse financohet përmes një numri burimesh të ndryshme të ardhurash, që përfshin vetë universitetin, autoritetet e arsimit të lartë, agjencitë kombëtare të ndërmarrjeve, financimin e BE -së dhe korporatat e mëdha. Përgjegjshmëria e brendshme dhe e jashtme. Përgjegjshmëria fillestare për Hothouse i takon Drejtorisë së Kërkimit dhe Ndërmarrjes, por llogaridhënia e përgjithshme i takon universitetit. Mjetet drejtuese (p.sh. menaxhimi i marrëdhënieve me klientin). Marrëdhëniet midis Hothouse dhe bazës së saj potenciale dhe ekzistuese të klientëve mbahen nga stafi i Hothouse.

Aspektet sasiore

Shifrat e financimit/financiare (p.sh. të ardhurat, buxhetet, stimujt financiarë). Nuk ka të dhëna në dispozicion për Hothouse pasi ai informacion konsiderohet i ndjeshëm komercialisht.

Nëse janë të disponueshme, shifrat për stafin e përfshirë, rezultatet, vlerësimi, në varësi të qëllimeve të veçanta. Përmes programeve të tij të inkubacionit të financuara nga Ndërmarrja Irlandë, TU Dublin Hothouse ka ndihmuar në krijimin e mbi 400 bizneseve të qëndrueshme që kanë tërhequr mbi 200 milionë euro në investime në kapital dhe kanë krijuar afërsisht 1.700 vende pune cilësore.

4.2 Universiteti i Leon

Javier Vidal, Maria-José Vieira, Camino Ferreira

4.2.1. Prezantimi

Universiteti i León (ULE) u krijua në 1979 si një universitet publik gjithëpërfshirës me autonomi financiare dhe akademike. Ajo ka dy kampuse, në León dhe në Ponferrada, 26 departamente dhe 13 qendra (Fakulteti i Veterinarisë, Fakulteti i Shkencave Biologjike dhe Mjedisore, Fakulteti i Shkencave të Shëndetit, Fakulteti i Aktivitetit Fizik dhe Shkencave Sportive, Shkolla e Inxhinierisë Industriale, Kompjuterike dhe Hapësinore, Shkolla e Inxhinierisë së Minierave, Shkolla e Inxhinierisë Bujqësore dhe Pyjore, Fakulteti Juridik, Fakulteti i Arteve, Fakulteti i Edukimit, Fakulteti i Ekonomisë dhe Studimeve të Biznesit, Fakulteti i Shkencave të Punës dhe Shkolla e Punës Sociale e cila është një qendër private e lidhur).

ULE është një universitet i vogël (i 42 -ti nga 48 universitetet publike spanjolle në numrin e studentëve të diplomuar). Ofron programe arsimore në të gjitha nivelet. Në vitin akademik 2020-21, ULE regjistroi 10252 studentë në 43 programe Bachelor, 36 programe Master dhe 18 programe Doktorature (shih tabelën 1). Trajnime të tjera të arsimit të vazhdueshëm (kurse të shkurtra, punëtori, etj.) Menaxhohen nga Zëvendës-Rektorë të ndryshëm. Duke marrë parasysh stafin e tij, në vitin 2019, ULE punëson 1495 punonjës; afërsisht 64% janë personel akademik dhe 36% personel administrativ. Në vitin 2020, të ardhurat totale të ULE janë 103 milion euro³.

Tabela . Studentët e regjistruar sipas nivelit të diplomës

Lloji I diplomes		n	%
Te diplomuar	Bachelor ¹	8759	85

¹ [Ministerio de Universidades \(2021\). Estadística de Estudiantes. Curso 2019-20](#)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pas diplomimit	Master2	1095	11
	Program doktrature	398	4
Total		10252	

Të dhënat: Të dhëna të përgjithshme të Sistemit Universitar të Castilla y León. 2020-2021
Sipas programeve ndërkombëtare të lëvizshmërisë (kryesisht Erasmus dhe Amicus-jo BE), në vitin akademik 2019-20, 450 studentë Bachelor nga ULE kanë studiuar jashtë vendit dhe 447 studentë të huaj kanë studiuar në ULE. Për më tepër, 1 nga 5 studentë të doktoratës janë nga vende të tjera, gjysma e tyre nga Amerika Latine⁶.

Tabela . Lëvizshmëria e studentëve ndërkombëtarë Bachelor (viti akademik 2019-2020)

Program	Jashte	Te ardhur
Erasmus + Estudio: KA103	386	221
Programa Erasmus + Estudio: KA107	8	41
Programa Erasmus + Prácticas	2	0
Programa Amicus:	54	185
Total	450	447

Të dhënat: Universidad de León. 2010-20206

Lidhur me "lëvizshmërinë" e studentëve ndaj kompanive dhe subjekteve, në vitin 2019, 642 praktika u menaxhuan nga Zëvendës Rektorati për Studentë dhe Punësim, të cilat u kryen nga studentë universitarë, master dhe doktoraturë në kompani dhe entitete me shtrirje kombëtare dhe ndërkombëtare. Sipas hulumtimit, shumica e aktiviteteve kërkimore kryhen në nivel departamenti. Për më tepër, ULE ka 10 institute kërkimore (University Biomedical Institute – IBIOMED, Institute of Molecular Biology, Genomics and Proteomics –INBIOMIC), Institute of Food Science and Technology –ICTAL-, Vineyard and Vine Institute, Joint Mountain Blegtoria Institute-në partneritet me Këshilli Kombëtar Spanjoll i Kërkimeve-, Instituti i Mjedisit, Burimeve Natyrore dhe Biodiversitetit, Instituti i Studimeve Mesjetare, Instituti i Humanizmit dhe Traditës Klasike, Instituti i Shkencave të Aplikuara për Sigurinë Kibernetike -RIASC- dhe Instituti i Shëndetit të Kafshëve dhe Zhvillimit të Blegtorisë -INDEGSAL-) dhe lidhet me 2 institute teknologjike ku stafi kërkimor i universitetit kryen gjithashtu kërkime të aplikuara dhe transferim të teknologjisë (Castilla y León Supercomputing -SCAYLE- dhe Instituti i Bioteknologjisë –INBIOTEC-). Disa shifra mbi kërkimin dhe transferimin e njohurive janë si më poshtë: Në vitin 2019, të ardhurat nga projektet dhe kontratat kërkimore (të reja dhe

² [Ministerio de Universidades \(2021\). Estadística de Estudiantes. Curso 2019-20](#)

ekzistuese) arritën në 11.5 milion euro (respektivisht 7 dhe 4.5 milion); mesatarisht, 55 teza doktorature u mbrojtën për vit akademik që nga viti 2018-19; Patentat në 2019: 7 të paraqitura, 4 të miratuara dhe një e licencuar.

Renditja e fundit e Kërkimeve nga Buéla-Casal et al. (2019) analizon produktivitetin e kërkimit të universiteteve publike spanjolle bazuar në 7 kritere: artikuj të botuar në revistat JCR, njohje individuale për publikim kërkimor çdo gjashtë vjet (të quajtur sexenios Research), projekte të R&D, teza doktorature, kontrata për studentët e doktoratës si mësues/hulumtues stafi (2 lloje: FPU dhe FPI), dhe patentat e regjistruara. Në këtë rang, ULE është në pozitën e 14 -të (nga 47) në indeksin global të produktivitetit që ndan prodhimin global të universitetit me numrin e stafit akademik të doktoratës. Duke marrë parasysh vetëm prodhimin global (domethënë, të pjestuar me numrin e stafit akademik të doktoratës), ky pozicion bie në 39 -tën nga 47 universitetet publike. Lidhur me strukturat dhe shërbimet mbështetëse për të lehtësuar transferimin e kërkimit dhe teknologjisë, dy zyra varen nga Zëvendës Rektorati për Kërkimin dhe Transferimin: (1) Zyra Evropiane e Projekteve të Kërkimit (OPEI), e krijuar për të rritur pjesëmarrjen dhe suksesin në projektet kërkimore evropiane (kryesisht Programi Kuadër i EU Horizon 2020), dhe (2) Zyra për Transferimin e Kërkimeve (OTRI) që menaxhon kontratat me ndërmarrjet, licencat dhe patentat. Për më tepër, një aktor kryesor është Fondacioni i Përgjithshëm Universitar-Ndërmarrje (FGULEM) që është përgjegjës për marrëdhëniet me ndërmarrjet dhe shoqërinë në rajon. Brenda FGULEM, në vitin 2009 Zyra për Transferimin e Njohurive (OTC) u krijua në kuadër të Strategjisë së Kërkimit, Zhvillimit dhe Inovacionit (R&D & I) të qeverisë rajonale që do të shpjegohet në pjesën tjetër.

Konteksti rajonal

ULE ndodhet në provincën León, në rajonin e Castilla y Leon në veriperëndim të Spanjës. Shtë më i madhi nga 17 rajonet autonome spanjolle (të ngjashme në shtrirje me Portugalinë) me një popullsi prej rreth 2.4 milion banorësh. Dendësia e rajonit është 25 banorë/km² krahasuar me 94 banorë/km² mesatarisht në Spanjë. Popullsia përqendrohet në 4 nga 9 provincat që përbëjnë rajonin: Valladolid, Leon (me 456.439 banorë), Burgos dhe Salamanca, të cilat janë gjithashtu provincat e rajonit me një universitet publik. Dy qytetet me popullsinë më të madhe në krahinë janë kryeqyteti, Leon, me 124.028 banorë dhe Ponferrada me 64.509 banorë.

Castilla y León ka një sektor parësor të rëndësishëm. Aktiviteti bujqësor përqendrohet në bujqësinë e drithërave dhe blegtorisë (bagëti, derra dhe dele) të orientuar si në prodhimin e mishit ashtu edhe të qumështit (prodhimi i qumështit është i dyti më i madh në Spanjë). Gjithashtu, industria ushqimore që rrjedh nga prodhimi bujqësor (miell, vaj luledielli dhe verë)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

është e rëndësishme. Qendra industriale më e zhvilluar përfshin 3 provinca (Valladolid-Palencia-Burgos), ku tradicionalisht ka pasur një industri të madhe automobilistike, letre, aviacioni dhe kimi. Në terma të përgjithshëm, industria karakterizohet nga mungesa e kompanive me teknologji të lartë dhe të mesme të lartë, përqendrimi i veprimtarisë inovative rajonale në një numër të vogël kompanish dhe pjesëmarrje e ulët e kompanive në financimin e R&D në raport me mesataren e BE-së. Gjatë dekadave të fundit, struktura ekonomike e Castilla y Leon ka përjetuar modernizim të vazhdueshëm dhe konvergjencë progresive me Bashkimin Evropian. Që nga inkorporimi i Spanjës në Bashkimin Evropian në 1986 deri në 2007, Castilla y Leon uli me gati 18 pikë përqindje diferencën në PBB për frymë me mesataren e BE-27, duke arritur mesataren evropiane në 2007. Numri i kompanive në Castilla y Leon në fillim të vitit 2020 ishte 160,199, që përfaqëson 4.7% të numrit të përgjithshëm të kompanive spanjolle. Turizmi rural është bërë një sektor i rëndësishëm ekonomik në dekadat e fundit. Sa i përket tregut të punës, rajoni renditet i 14 -ti nga 17 në Spanjë. Ndikimi ekonomik i krizës Covid-19 ka qenë i lartë, më i lartë se mesatarja për Spanjën, me një rënie të PBB-së prej rreth 10%.

Qeveria rajonale e Castilla y Leon, e përfaqësuar nga “Junta de Castilla y León” përbëhet nga presidenca dhe ministritë rajonale (Consejerías). Plani Rajonal i Teknologjisë (1997-2000) ishte plani i parë për të mbështetur zhvillimin dhe inovacionin e teknologjisë në rajon, i cili u pasua nga dy Strategji Rajonale të H&D në 2002-2006 dhe në 2007-2013. Aktualisht, Strategjia e Kërkimit dhe Inovacionit për Specializimin e Zgjuar (RIS3-2014-2020) fokusohet në fushat konkurruese në rajon: Agro-Ushqimi dhe Burimet Natyrore, Transporti (Automotive dhe Aeronautika), Shëndeti, Kujdesi Social, Ndryshimet Demografike dhe Mirëqenia , Trashëgimia Natyrore, Trashëgimia Kulturore dhe Gjuha Spanjolle së bashku me R&D të lidhura me TIK, Energjinë dhe Qëndrueshmërinë. Pas vlerësimit të ndërmjetëm në 2018, Strategjia RIS3 u përditësua për periudhën 2018-2020 dhe një përparësi e re ishte inkorporuar: Shoqëria Inovative, e cila përfshin objektiva për ndalimin e rrjedhjes së trurit dhe mbajtjen e popullsisë në rajon.

Ndryshimet në rolin e universiteteve në kontekstin e ekonomisë rajonale

Strategjia e Kërkimit dhe Inovacionit për Specializimin e Zgjuar (RIS3-2018-2020) 12 është e ndarë në gjashtë programe në të cilat universitetet, si njësitë kryesore kërkimore publike në rajon, konsiderohen aktorët kryesorë: (P1). Risia e biznesit dhe një model ekonomik më konkurrues dhe i qëndrueshëm. (P2). Udhëheqje e shkëlqyer shkencore dhe teknologjike në zonat konkurruese për rajonin. (P3). Ndërkombëtarizimi dhe vizioni i jashtëm. (P4). Bashkëpunim. Inkurajoni bashkëpunimin multidisiplinar midis agjentëve. (P5). Shoqëria

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sipërmarrëse. Nxitja e kulturës së inovacionit dhe krijimtarisë, dhe (P6). Axhenda Dixhitale për Castilla y Leon.

Konkretisht, në kontekstin e Strategjive Rajonale të H&D, ekziston një projekt specifik universitar, projekti T-CUE (akronimi i 'Transferimi i Njohurive nga Universiteti-Biznesi'), i përfshirë në Strategjinë Rajonale të H&D (2007-2013) që konsiderohet si një shembull i praktikave të mira për rajone të tjera në Spanjë. T-CUE është një rrjet i nëntë universiteteve të Castilla y León (katër publike dhe pesë private) përmes Fondacioneve të tyre Universitare (FGULEM në rastin e ULE) të financuar nga qeveria rajonale përmes marrëveshjeve dypalëshe me secilin Fondacion. Për më tepër, në rastin e universiteteve publike, TCUE bashkëfinancohet me Fondet Evropiane të Zhvillimit Rajonal (ERDF) nga UE. Veprimet e zbatuara në T-CUE fokusohen në 3 drejtime: (1) Edukimi mbi ndërmarrësinë, (2) Mbrojtja dhe Shfrytëzimi i Njohurisë dhe (3) Projektet e R&D për Bashkëpunim. Si përmbledhje, mund të thuhet se roli i universiteteve në rajon ka ndryshuar nga konsiderimi kryesisht si institucione mësimore dhe kërkimore, të cilat kanë ndikuar në rajon përmes përmirësimit të kapitalit njerëzor, në institucione që mund të kontribuojnë në rritjen e kultura sipërmarrëse dhe zhvillimi i sektorit industrial.

4.2.2. Perspektiva institucionale ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Politika dhe strategjia e ULE ndaj aktiviteteve sipërmarrëse mund të shpjegohen sipas grupeve të synuara: stafit akademik ose studentëve. Në rastin e stafit akademik, ULE promovon sipërmarrjen me qëllim inkurajimin e transferimit të njohurive. Në rastin e studentëve, edukimi sipërmarrës ofrohet në mënyra të ndryshme: si module ose punëtori brenda diplomave specifike Bachelor ose Master, ose si aktivitete të edukimit të vazhdueshëm të hapura për të gjithë studentët. Për më tepër, aktivitete të tjera sipërmarrëse të hapura për studentët dhe stafin janë konkurset ose panairët sipërmarrëse. Në vijim, ne shpjegojmë karakteristikat kryesore të këtyre aktiviteteve sipërmarrëse, duke u fokusuar në ndikimin që plani T-CUE në nivel rajonal ka luajtur në strategjinë institucionale.

Politika e universitetit dhe llojet e aktiviteteve që synojnë stafin akademik

ULE promovon sipërmarrjen midis stafit të saj akademik duke mbështetur transferimin e njohurive. Për këtë, Zëvendës Rektorati për Kërkimin dhe Transferimin nisi Planin Strategjik për Transferimin e Njohurive dhe Rezultatet e Kërkimit (2019-2022). Ky është Plani i dytë

institucional (i pari filloi në 2016) dhe është pjesë e Planit TCUE 2018-2020 në nivel rajonal. Si e tillë, ajo merr fonde nga UE (Fondi ERDF) dhe nga qeveria rajonale.

- Ky Plan Strategjik synon trajnimin dhe mbështetjen e stafit akademik, në mënyrë që ata të jenë në gjendje të kontribuojnë në tre rrugë transferimi: Kontrata dhe marrëveshje me subjekte publike dhe private
- Mbrojtja dhe komercializimi i rezultateve të kërkimit (Patentat, Modelet e Shërbimeve, Regjistrat, etj.)
- Krijimi i kompanive (Spin-Off).

Për të inkurajuar transferimin e njohurive brenda akademikëve, një Plan Mbështetës për Transferimin e Rezultateve të Kërkimit është nisur në vitin 2021 i cili është i organizuar në dy akse (profili dhe lloji i veprimit): 3 profile të stafit akademik në varësi të nivelit të tyre të përvojës së mëparshme në Transferimi i njohurive (niveli 0 ose pa përvojë, niveli 1 ose ndonjë përvojë, dhe niveli 2 ose me përvojë) dhe, 4 lloje veprimesh: (1) Trajnim, (2) Praktika, (3) Ditë të hapura dhe konferenca, (4) Të hapura telefonatat. Për më tepër, ekzistojnë struktura mbështetëse të disponueshme si Biblioteka, FAB LAB UNILEON (Laboratori i prototipimit dhe fabrikimit dixhital), Inkubatori i Biznesit dhe SCAYLE (shërbimi rajonal i superkompjuterizimit i vendosur në ULE).

Veprimi 1. Trajnimi organizohet në katër module për secilin nga 3 profilet. Këto module filluan me nivelin 0 në Mars 2021, janë pa pagesë, on-line dhe 2 deri në 5 orë të gjata. Modulet në nivelet 0 dhe 1 zhvillohen në 2020-21, dhe niveli 2 do të zhvillohet në 2021-22. Përmbajtja e moduleve është si më poshtë:

- Niveli 0: (1) Si të transferoni rezultatet e hulumtimit? (2) Si të mbronit rezultatet e hulumtimit? (3) Si të bëhen rezultate të dukshme të hulumtimit? (4) Si të zhvillohen planet e shpërndarjes për projektet kërkimore?
- Niveli 1: (1) Cilët mekanizma të mbrojtjes së njohurive janë më të përshtatshmet për të mbrojtur kërkimin tim? (2) Si mund ta justifikoj hapin krijues të kërkimit tim? (3) Si mund të përfitoj nga modelet e shërbimeve? (4) Kur kemi një patentë të zbatuar në kompjuter?
- Niveli 2: (1) Sa vlen kërkimi im? (2) Si të shes teknologjinë ose rezultatet e kërkimit tim? (3) Si të negociojë licenca ime? (4) Ku mund të gjej partnerë dhe konkurrentë për teknologjinë time?

Veprimi 2. Praktikrat përbëhen nga trajnime praktike të organizuara në modulet e mëposhtme:

- Si të transferoni njohuritë përmes aplikacioneve?
- Si të bëni prototipe 3D?

- Si inteligjenca artificiale mund të nxisë transferimin dhe zbulimin e kërkimeve të reja?
- Çfarë është superkompjuterizimi dhe si ta përdorim atë?
- Si të publikoni dhe ruani të dhënat në format të hapur?
- Si të krijoni një kompani të bazuar në teknologji?

Veprimi 3. Ditët e hapura dhe konferencat: (1) Ditët e ndërgjegjësimit për aktivitetet e transferimit, (2) Ditët e hapura me kompanitë dhe (3) Mundësitë për doktoraturat industriale.

Veprimi 4. Thirrjet e hapura: (1) Thirrja për prototipe, (2) Thirrja për dëshmi të konceptit, (3) Programi i menaxhimit teknik në R&D & I bashkëpunues (4) Itinerari i Thirrjes për rezultatet e transferimit, dhe (5) Kampusi Sipërmarrës (shiko seksionin 3.1 .1).

Duhet të theksohet se para se të zbatohet Plani i parë Strategjik për Transferimin e Njohurive në vitin 2016, akademikët tashmë kishin transferuar rezultatet e tyre kërkimore përmes kontratave, patentave ose spin-off-eve edhe pse në një shkallë të ulët. Rëndësia e këtij Plani Mbështetës për Transferimin e Kërkimit është se ai përbën planin e parë që përfshin trajnime se si të transferoni njohuri dhe të jeni një sipërmarrës në këtë fushë. Si shembull i mungesës së mëparshme të mbështetjes specifike, në analizën SWOT të Planit Strategjik për Transferimin e Njohurive dhe Rezultatet e Kërkimit (2019-2022), një nga dobësitë në krijimin e spin-off ekzistues nga një perspektivë institucionale është se " ato kanë lindur për shkak të angazhimit personal të studiuesve, pa ndjekur një proces të ngjashëm ose duke marrë pjesë në ndonjë program specifik. Sidoqoftë, vlen të përmendet se këto janë projekte me ndikim të gjerë ". Ai gjithashtu përfshihet si një përmirësim për të koordinuar veprimet dhe për të unifikuar përpjekjet midis strukturave aktuale mbështetëse për transferimin e njohurive (OTRI - OTC). Lidhur me stimujt, Plani Strategjik për Transferimin e Njohurisë përfshin që ky plan të kontribuojë në njohjen e "sekseniozëve të transferimit të njohurive".

Ashtu si në rastin e "seksenisë kërkimore" (stimuj individualë ekonomikë të bazuar në publikimin çdo gjashtë vjet), "seksenitë e transferimit të njohurive" të promovuara nga Ministria e Shkencës, Inovacionit dhe Universiteteve si një projekt pilot në 2018, shpërblejnë akademikët individualë që paraqesin rezultatet mbi aktivitetet e transferimit të njohurive në periudha prej gjashtë vjetësh (fillestare ose spin-off, të drejtat e pronësisë intelektuale ose industriale, kontratat, transferimi i njohurive në fushën e shërbimeve shoqërore ose komunitare, ndër të tjera).

Politika universitare dhe llojet e aktiviteteve që synojnë studentët

Në rastin e studentëve, edukimi sipërmarrës u ofrohet studentëve si pjesë e disa diplomave Bachelor ose Master, ose si aktivitete trajnimi të arsimit të vazhdueshëm të hapura për të gjithë

studentët. Përsëri, ne do të shohim rëndësinë e planit T-CUE për nxitjen e arsimit sipërmarrës që synon studentët. Janë prezantuar edhe aktivitete të tjera të tilla si panairë dhe konkurse mbi idetë e biznesit.

Edukimi sipërmarrës i përfshirë në gradat Bachelor dhe Master

Edukimi sipërmarrës i përfshirë në gradat Bachelor dhe Master fokusohet në Krijimin e Biznesit në shkallët e Inxhinierisë, Biznesit dhe Bioteknologjisë. Në vijim, ne paraqesim dy lloje të trajnimeve të ofruara: si module brenda gradave, ose si një punëtori brenda moduleve.

Module brenda gradave Bachelor dhe Master

Universiteti i Leonit ofron trajnime në ndërmarrësi të përfshira si module mbi Krijimin e Biznesit brenda gradave Bachelor dhe Master. Në këtë rast, nuk është pjesë e një strategjie institucionale pasi dizajni i diplomave është menaxhuar në nivelet e Fakultetit dhe departamenteve. Si pjesa tjetër e moduleve në ULE, ato ofrohen në një semestër, organizohen në 3 deri në 6 ECTS dhe mësohen nga stafi akademik i ULE. Vetëm 6% e gradave totale të ULE përfshijnë module për Krijimin e Biznesit (4 Bach. Nga 43, dhe 1 Master nga 36) dhe i përkasin gradave të Inxhinierisë, Biznesit dhe Bioteknologjisë.

Modulet dhe gradat janë si më poshtë:

- Krijimi i Kompanive Bioteknologjike, në nivelin Bachelor në Bioteknologji.
- Krijimi i biznesit, në nivelin Bachelor në Marrëdhëniet e Punës dhe Burimet Njerëzore.
- Krijimi i kompanive dhe inovacioni, në Bach. Diplomë në Marketing dhe Hulumtime të Tregut.
- Krijimi i kompanive, në nivelin Bachelor të Administrimit dhe Menaxhimit të Biznesit.
- Krijimi i kompanive teknologjike, në nivelin Master në Inxhinieri Industriale

Punëtori mbi Perspektivën e Biznesit dhe krijimin e EBT të përfshira në module në gradat Shkencë dhe Teknologji

Këto punëtori organizohen brenda planit T-CUE dhe u ofrohen universiteteve në nivel rajonal. Qëllimi i Punëtorive të Krijimit të Business Prospective dhe EBT (Kompanitë e bazuara në teknologji) është të ndihmojë studentët të zbulojnë nivelet e mundshme të tregut në lidhje me shkallën e tyre, gjithmonë brenda sektorëve të përfshirë në strategjinë rajonale RIS3 (shpjeguar në pjesën A.b).

Në ULE, ato menaxhohen nga FGULEM i cili hap një thirrje interesi për stafin akademik përgjegjës për modulet në gradat Shkencë dhe Teknologji për të përfshirë këtë punëtori si një aktivitet module. Punëtoritë mësohen nga ekspertë të zgjedhur nga FGULEM dhe organizohen në dy aktivitete: seminar 1.5-orësh gjatë orëve të mësimi + 1.5 aktivitet individual të kanavacës

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

për të zgjidhur një sfidë biznesi. Rekomandohet që kjo punëtori të organizohet me grupe që nuk kalojnë 30 studentë dhe në koordinim të ngushtë midis FGULEM dhe stafit mësimdhënës të moduleve të përzgjedhura në mënyrë që të kontekstualizohet përmbajtja e punëtorisë brenda gradës ose modulit.

Në ULE, në vitin akademik 2019/2020, 638 studentë nga 28 gradë (24 Bachelor, 3 Master dhe 1 doktoraturë) e përfshinë këtë punëtori në module që lidhen me Biznesin dhe Ekonominë.

Siç shihet në Shtojcën 4, profili i gradave pjesëmarrëse janë Inxhinieri, Biznes dhe Bioteknologji. Nga Marsi 2020 këto punëtori u ofruan on-line për shkak të COVID-19.

Edukimi i vazhdueshëm mbi sipërmarrjen i hapur për studentët

Në këtë pjesë ne paraqesim punëtori sipërmarrëse të ofruara falas nga FGULEM për të gjithë studentët. Kjo nismë është pjesë e planit T-CUE.

Punëtori të sipermarresve te rinj j të Leonit

Punëtoritë e reja të ND ENRMARRSVE LEAN ofrohen për universitetet rajonale në kuadër të planit T-CUE. Ato përbëhen nga punëtori të përgjithshme ose tematike mbi modelin LEAN START-UP që na mundëson të krijojmë, mendojmë, studiojmë dhe krijojmë një biznes novator bazuar në nevojat e klientit. Në ULE, ato organizohen nga FGULEM. Një shembull i programit të seminarit LEAN START-UP mund të gjendet në Shtojcën 5. Gjatë vitit akademik 2019/2020, u mbajtën nëntë punëtori LEAN START-UP në dy kampuset e Universitetit të Leon me pjesëmarrjen e 111 studentëve. Ato u dorëzuan në mënyrë ballë për ballë dhe në internet (situata COVID-19) me një kohëzgjatje prej 8 deri në 20 orë. Përmbajtja e këtyre punëtorive është:

- Cikli i punëtorive të ndërmarrësisë bazuar në metodologjinë Lean Startup (gjenerike)
- Fillimi Thematic Lean për të promovuar projekte në 4 fusha: Sektori agro-ushqimor, sektori "Bio", sektori i inxhinierisë bujqësore dhe Inxhinieri Industriale, Shkenca Kompjuterike dhe sektori i Hapësirës ajrore

Punëtori Lean Startup, duke mësuar të vërtetoni biznesin tuaj (online-gjenerik). Në punëtoritë tematike, objektivat specifike të përshtatura për secilin sektor përfshijnë:

- Të mësojë në mënyrë eksperimentale dhe praktike të gjithë procesin e kërkimit të ideve të biznesit.
- T'u sigurojë sipërmarrësve një qasje Lean Startup për krijimin e produkteve dhe modeleve të biznesit.
- Gjeneroni, vlerësoni dhe vërtetoni qëndrueshmërinë e modeleve të biznesit.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Edukimi i vazhdueshëm mbi sipërmarrjen sociale

Brenda planit T-CUE, FGULEM ofron konferenca, punëtori dhe seminare mbi sipërmarrjen sociale dhe krijimin e biznesit në fushën e shkencave humane dhe kulturës me praninë e ekspertëve dhe sipërmarrësve të suksesshëm në këto fusha. Misioni është të nxisë mendjen sipërmarrëse të studentëve të ULE duke stimuluar kreativitetin, inovacionin dhe një qëndrim sipërmarrës. Cikli i punëtorive është i strukturuar në tre nivele: njohëse (përvetësimi i aftësive), operative (përvetësimi i mjeteve dhe metodave) dhe emocionale (përvetësimi i qëndrimeve). Gjatë vitit akademik, këto veprime u organizuan në një seri prej 7 punëtorish mbi sipërmarrjen sociale të quajtur Cikli i Punëtorive mbi Sipërmarrjen Sociale dhe Krijimin e Biznesit në Shkencat Humane dhe Kulturë, me pjesëmarrjen e 93 studentëve. Çdo punëtori zgjati 3.5 orë.

Këto veprime janë si më poshtë:

- Punëtori "Inovacioni në shkencat humane"
- Punëtori "Shkencat humane dhe inovacioni me në qendër njerëzit"
- Punëtori "Përvoja personale e sipërmarrjes"
- Punëtori "Komunikimi empatik për ndërveprimin me klientët"
- Punëtori "Modelet e biznesit me një përbërës social"
- Punëtori "Propozimi i vlerës në sipërmarrjen sociale"
- Punëtori "Bazat e sipërmarrjes sociale"

Objektivat e këtyre punëtorive janë:

- Të ndërjegjësohesh dhe të heqësh disa pengesa që i bëjnë njerëzit të mendojnë se inovacioni është i mundur vetëm në fushën shkencore-teknike
- Të zhvillojë aftësinë për të zgjidhur problemet dhe situatat në mënyrë krijuese
- Të trajnohen në procesin metodologjik për krijimin e ideve inovative të projektit
- Përvetësimi i mjeteve praktike për identifikimin dhe gjenerimin e ideve të orientuara drejt sipërmarrjes.

Konkurrenca sipërmarrëse dhe evente

Kampusi Sipërmarrës (Konkurrenca, niveli rajonal)

Që nga viti 2009, Plani T-CUE ka nisur konkursin rajonal mbi idetë e biznesit të quajtur Campus Emprande që synon promovimin e sipërmarrjes në universitetet në Castilla y León. Konkursi, i hapur për studentë, të diplomuar dhe staf akademik, organizohet në dy kategori: "Projekti i Biznesit" dhe "Ide Biznesi Inovative". Janë katër çmime në secilën kategori duke filluar nga 10,000 € deri në 6,000 € që duhet të investohen në kompaninë e re. FGULEM ofron këshilla për

këtë nismë për sipërmarrësit dhe Zyrën e Alumnive Sipërmarrës (shiko pjesën C mbi praktikat e mira). Në Edicionin 2019, ULE paraqiti 6 nominime (2 për projekte biznesi dhe 4 për ide biznesi novatore) për të konkurruar me pjesën tjetër të universiteteve në rajon. ULE fitoi dy çmime, një në secilën kategori: në kategorinë "Projekti i Biznesit", një akademik fitoi çmimin e 4 -të me projektin e biznesit "DentaLE Biomedic" që synon përmirësimin e diagnozës së periodontitit. Në "Ide Biznesi Inovative" një student fitoi çmimin e 2 -të me një propozim për të integruar energjitë e rinovueshme në infrastrukturën e karikimit të automjeteve elektrike. Në Edicionin 2020, ULE prezantoi 17 nominime (4 për projekte biznesi dhe 13 për ide biznesi inovative). Rezultatet ende nuk janë bërë të ditura.

Talenti i Biznesit León (Panair, niveli i Fakultetit)

León Business Talent filloi si një iniciativë e Grupit Kërkimor të Menaxhimit të Biznesit (GIDE) nga Fakulteti i Ekonomisë që organizoi një panair në të cilin studentët nga modulet e Biznesit (në gradat Ekonomi dhe Inxhinieri) duhej të prezantonin idetë e tyre të biznesit si një rezultat mësimi të modulit. Duke mësuar nga kjo iniciativë që filloi në 2012, Talenti i Biznesit është miratuar në modulet e Biznesit në fusha të tjera të tilla si Bioteknologjia dhe Shkencat Sociale (shih pjesën 2.1). Në vitin 2019 dhe 2020, janë zhvilluar edicionet e mëposhtme "Talenti i Biznesit" (shiko fotografitë në Shtojcën 6):

- VII Edicioni i Talentit të Biznesit, Fakulteti i Ekonomisë dhe Studimeve të Biznesit (Maj 2019)
- II Bio Business Talent në Diplomën e Bioteknologjisë (19 studentë, Dhjetor 2019)
- I León Business Talent Edicioni Social "Inovacioni dhe sipërmarrja në nevojat sociale", (50 studentë, Dhjetor 2019).
- Talenti i Biznesit Virtual 2020, u vlerësuan 17 ide sipërmarrëse (qershor 2020).
- Edicioni Social Virtual II León Business Talent (Dhjetor 2020).

Në fillim, juria përbëhej kryesisht nga personeli akademik nga ULE i lidhur me grupin kërkimor GIDE. Në ditët e sotme, anëtarët e SECOT, një shoqatë vullnetare e profesionistëve në pension dhe drejtuesve nga bota e biznesit (shih seksionin C, praktikat e mira), dhe pjesëmarrës të tjerë të jashtëm nga shoqatat e biznesit rajonal marrin pjesë si juri. León Business Talent mbështetet gjithashtu nga Zëvendësrektorati i Studentëve dhe Punësimit.

4.2.3. Karakteristikat e aktiviteteve sipërmarrëse

4.2.3.1. Zyra alumni sipërmarrëse SECOT-ULE

SECOT është një shoqatë vullnetare kombëtare (origjina e tyre kthehet në Dhomat e Tregtisë) me rreth 1.200 drejtues dhe profesionistë në pension të cilët në mënyrë altruiste u ofrojnë të rinjve përvojën e tyre të menaxhimit. Si një praktikë e mirë, vetëm në rajonin e Castilla y León, SECOT ka krijuar marrëveshje dypalëshe me katër universitetet publike me qëllim që të jetë më afër të diplomuarve nga rajoni. Në ULE, shërbimi këshillues SECOT është integruar nën emrin e Zyrës së Alumnive Sipërmarrës të ULE (Oficina del Egresado Emprendedor, me moton "ne ju ndihmojmë të realizoni idenë tuaj të biznesit" shihni Figurën 1), si pjesë e Qendrës për Udhëzime për Punësim dhe Informacionit (COIE) që varet nga Zëvendës Rektorati për Studentët dhe Punësimin.

Kjo nismë u ngrit në vitin 2017 me mbështetjen e qeverisë rajonale në mënyrë që të nxisë ekonominë rajonale sipas Strategjisë së Sipërmarrjes, Inovacionit dhe Vetëpunësimit 2016-2020. Në katër universitetet rajonale, rreth 50 profesionistë në pension ofrojnë më shumë se 2,000 orë ndihmë në vit akademik. Këta profesionistë të lartë japin këshilla konfidenciale për të diplomuarit, por gjithashtu bashkëpunojnë në aktivitetet e shpërndarjes, trajnimet (punëtori, konferenca monografike dhe tryeza të rrumbullakëta), organizojnë ngjarje ose marrin pjesë në edicionet e Talentit të Biznesit (shih pjesën 3.1.2).

Zyra e Alumnive Sipërmarrës ULE

Qëllimi i tyre është të ofrojnë një shërbim falas për të udhëzuar, këshilluar dhe mbështetur të diplomuarit ose studentët në vitin e fundit të diplomës në universitet. Objektivat specifike të këtij projekti janë:

- Udhëzime: motivoni dhe ndihmoni studentët e vitit të fundit dhe të diplomuarit e shkollëve të ndryshme për të zbuluar kompetencat dhe aftësitë menaxheriale dhe

menaxhuese, si dhe për të zhvilluar idetë e tyre të biznesit dhe për të filluar në botën e biznesit

- Trajnimi: Përmirësimi i punësueshmërisë së të diplomuarve në rajonin tonë
- Sipërmarrja dhe Vendosja e Punës: poziciononi sipërmarrjen brenda preferencave të të diplomuarve të rinj si një mundësi e vërtetë për punësim.

Mbështetja e ofruar nga Zyra e Alumni Sipërmarrës ULE mbulon që nga fillimi deri në fazën e zbatimit të projektit sipërmarrës ose idesë së biznesit (rreth 4 vjet). Universiteti i Leonit siguron hapësirën e nevojshme fizike për t'u takuar me studentët dhe për të kryer aktivitetet e trajnimit. Për sa i përket aktivitetit, aktualisht Zyra e Alumni Sipërmarrës ULE mbështet 35 ide biznesi, disa prej të cilave filluan në vitin 2017. Mesatarisht, ka pesë ide të reja në vit që zhvillohen në një fazë zbatimi. Tabela 2 tregon aktivitetin e zyrës në lidhje me alumni, orët dhe numrin e ndërhyrjeve nga të moshuarit.

Tabela 4.3. Të dhënat e Zyrës së Alumnive Sipërmarrës të ULE (2019-2020)

	ore	Alumni	Nderhyrje nga mjeshttra
asistence	201	18	67
prezantim	9	203	22
Trajnim sipermarrje	10	252	7
mentorim	3	56	12
Tutorim telematik	27	85	13
Total	250	614	121

Zyra është gjithashtu aktive duke organizuar konferenca mbi sipërmarrjen (raporti akademik ULE 2019/2020):

- Konferenca I mbi Sipërmarrjen dhe Vreshtarinë (Kampusi Ponferrada), me 17 ekspozues të verës dhe pjesëmarrjen e 6 folësve nga bizneset e vreshtarisë.
- Konferenca mbi Sipërmarrjen dhe Qëndrueshmërinë (Kampusi Ponferrada)
- Konferenca mbi Sipërmarrjen në Agro-Ushqim, Fakulteti i Mjekësisë Veterinare
- Konkurs i ideve sipërmarrëse, për idetë e biznesit për të kapërcyer krizën.

Së fundi, si pasojë e COVID-19, këshillimi për të diplomuarit po ofrohet on-line, gjë që ka qenë një sfidë për të njëjtët të moshuar që kanë pasur nevojë për trajnim në TIC. Kjo është dëshmuar të jetë një mundësi shumë e mirë për krijimin e një rrjeti kombëtar të të moshuarish që tani janë regjistruar në një bazë të dhënash në të cilën specifikohet profili i tyre. Në këtë kuptim, një i moshuar nga ULE mund të kërkojë një të moshuar me përvojë biznesi në një fushë të caktuar nga 1.200 të moshuar nga rajone të tjera në Spanjë. Një përmirësim tjetër ka qenë përforcimi i

koordinimit me aktivitetet e organizuara nga FGULEM, nga Fakultetet (shih 3.1.2) dhe me Inkubatorin e Biznesit (shih praktikën tjetër).

4.2.3.2. Programi i Krijimit të Biznesit CRE dhe Inkubatori i Biznesit i Universitetit të Leon

Programi i Krijimit të Biznesit dhe Inkubatori i Biznesit është mjaft i fundit (Janar 2020) dhe është përpjekur të zhvillohet nën kufizimet e COVID-19 gjatë këtij viti. Edhe pse krijimi i një inkubatori biznesi nuk është në vetvete një praktikë e mirë, rëndësia e këtij programi është se ai përbën dhe përpjekje për të koordinuar praktikat dhe agjentët ekzistues që mbështesin sipërmarrjen: FGULEM (Plani T-CUE), Zëvendësrektori për Kërkimin dhe Transferimin , dhe Zëvendësrektor për Studentët dhe Punësimin (me bashkëpunimin e të moshuarve SECOT si këshilltarë që nga Nëntori 2020). Prandaj, Programi i Krijimit të Biznesit do të menaxhohet nga një Komision i përbërë nga Zëvendës-Rektorët për Kërkime dhe Studentë dhe Punësim, Drejtori i Fondacionit të Përgjithshëm të Universitetit të León and Enterprise (FGULEM) dhe drejtori i Inkubatorit të Biznesit Me Vlefshmëria e projekteve do të vlerësohet nga përfaqësuesit e këtij Komisioni.

Inkubatori i Biznesit i Universitetit të Leonit është një strukturë strehimi e krijuar për të lokalizuar përkohësisht rreth 10-12 kompani dhe/ose projekte në një sipërfaqe prej 800m2 të vendosura në qendër të qytetit (Shkolla e mëparshme e Inxhinierisë së Minierave). Ajo ka disa zyra, laboratorë, hapësira takimesh dhe zona administrative që do të ndahen në varësi të zhvillimit të biznesit: faza e para-inkubacionit ose e inkubacionit.

Programi i Krijimit të Biznesit të Universitetit të Leon ka këto objektiva:

- Për të promovuar kulturën sipërmarrëse midis anëtarëve të Komunitetit Universitar duke ofruar një mundësi profesionale për të zhvilluar biznesin e tyre.
- Të vërë në dispozicion të të gjithë sipërmarrësve në Universitetin e Leonit mjetet, burimet dhe procedurat e nevojshme për zhvillimin e projekteve të tyre dhe krijimin e biznesit: këshilla, hapësirë, pajisje dhe mbështetje.
- Të ketë një hapësirë referimi për krijimin e kompanive për të analizuar, krijuar dhe konsoliduar projekte biznesi.
- Mundësoni pjesëmarrjen e Universitetit në projektet e krijuara.

Zbatimi i Inkubatorit të Biznesit ka katër faza kryesore:

- Faza 1: Ndërgjegjësimi dhe tërheqja e projekteve dhe sipërmarrësve
- Faza 2: Krijimi i projekteve të biznesit
- Faza 3: Fillimi i aktivitetit të biznesit

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- Faza 4: Konsolidimi dhe shoqërimi i kompanive derisa të largohen nga programi Janë tre shërbime kryesore të ofruara brenda Inkubatorit:
 - Veprimet e trajnimit: kurse dhe punëtori që do të adresojnë çështjet e ndërgjegjësimit, krijimit dhe konsolidimit të biznesit.
 - Instalimi i projekteve: Një projekt mund të instalohet në Inkubator ose në fazën e para-inkubacionit ose në fazën e inkubacionit në varësi të shkallës së zhvillimit të projektit. Projektet mund të qëndrojnë në Inkubator nga faza e ideve fillestare në fazën e para-inkubacionit deri në fillimin e tregut pas konsolidimit të kompanisë.
 - Shërbimet mbështetëse: Inkubatori do të pajiset me mjete brenda hapësirave fizike për të qenë në gjendje të zhvillojë vetëdije të përgjithshme, trajnime dhe veprime të veçanta këshilluese për kompanitë që mund ose nuk mund të instalohen në inkubator, por që favorizojnë objektivat e përgjithshme të programit. Si dhe të jetë në gjendje të zhvillojë projekte me subjekte të tjera dhe mbështetje për zbatimin dhe zhvillimin e programeve të tjera.

4.3 Universiteti i Turku

Mikko Grönlund, Vesa Hautala, Céline Kylänpää

4.3.1. Prezantimi

Universiteti i Turku (UTU) është një universitet konkurrues ndërkombëtar, operacionet e të cilit bazohen në kërkime multidisiplinare me cilësi të lartë. UTU promovon arsimin dhe shkencën falas, dhe siguron arsim të lartë bazuar në kërkime. UTU bashkëpunon ngushtë me shoqërinë finlandeze dhe merr pjesë aktive në zhvillimin e rajonit të saj. Universiteti numëron tetë fakultete: Fakulteti i Shkencave Humane; Fakulteti i Shkencave dhe Inxhinierisë; Fakulteti i Mjeksisë; Fakulteti i Drejtësisë; Fakulteti i Shkencave Sociale; Fakulteti i Edukimit; Shkolla Ekonomike Turku dhe së fundmi Fakulteti i Teknologjisë. Për më tepër, UTU ka pesë njësi të pavarura: Qendrën për Studime të Gjuhës dhe Komunikimit; Qendra Brahea në Universitetin e Turku; Qendra Turku PET (tomografia e emetimit të pozitronit); Qendra Finlandeze për Astronominë me Observatorin Evropian Jugor; dhe Qendrën Bioshkencore Turku. Universiteti ka tre kampuse universitare kombëtare në Turku, Pori dhe Rauma me gjithsej 3.400 staf dhe anëtarë të fakultetit; 20.000 studentë të diplomës; dhe Universiteti i Hapur ka 8.000 studentë. Në vitin 2018, UTU dha 1.688 diploma më të ulëta akademike (bachelor), 1.806 diploma më të larta akademike (master) dhe 194 diploma doktorature.

Universiteti zakonisht renditet në mesin e një ose dy përqind të universiteteve të botës si QS Ranking 2020 (UTU renditet 287). Për më tepër, në renditjen QS sipas lëndëve, Universiteti i

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Turku arriti rangun 101–150 në Edukim dhe Trajnim, 201–250 në Sociologji dhe 224 në Shkencat e Jetës dhe Mjekësinë. Universiteti i Turku nxit në mënyrë proaktive mirëqenien dhe një të ardhme të qëndrueshme. Temat kryesore të strategjisë së UTU janë të frymëzojnë përvoja unike të të mësuarit dhe rezultate të jashtëzakonshme të të mësuarit; për të kultivuar një mjedis kërkues kërkimor; të jetë një partner proaktiv dhe dinamik, si dhe një komunitet aktiv ekspertësh. Si një Universitet Sipërmarrës, UTU bashkëpunon me jetën e biznesit për të krijuar mundësi për inovacione të reja dhe komercializimin e tyre, si dhe zhvillimin e biznesit.

4.3.2. Perspektiva institucionale ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Aktivitetet sipërmarrëse të zhvilluara në UTU janë të shumta:

- Edukimi për sipërmarrjen dhe biznesin vihet në dispozicion për të gjithë studentët në Universitet
- Vendosja në tregun e punës dhe rrugët mbështetëse të karrierës së studiuesve të rinj
- Sipërmarrja, inovacionet dhe krijimi i bizneseve të reja të përfshira si fusha tematike brenda programeve dhe trajnimeve në arsimin e të rriturve dhe të mëtejshëm
- Hulumtime multidisiplinare dhe me ndikim
- Prodhimi i njohurive në fushën e sipërmarrjes në TSE
- Pronësia e universitetit në start-up dhe spin-off

Politika dhe strategjia universitare ndaj aktiviteteve sipërmarrëse

Strategjia e Universitetit zbatohet përmes programeve të politikave dhe planeve vjetore të njësisë. Njësisë u kërkohet të raportojnë dy herë në vit mbi aktivitetet e tyre kundrejt strategjisë aktuale dhe programeve të politikave të saj, dhe planet e veprimit të njësisë. Programi i politikave dhe raportimi i aktivitetit mbivendosen pjesërisht. Qëllimi i përcjelljes së rregullt, veçanërisht në lidhje me programet e politikave, është të sigurojë që njësitë të marrin masa për të zbatuar strategjinë dhe të ndërmarrin veprime korigjuese nëse është e nevojshme. Përparimi i zbatimit të strategjisë monitorohet nga Grupi i Menaxhimit të Universitetit dhe i raportohet bordit të Universitetit dy herë në vit, dhe çdo anomali që ka ndodhur trajtohet. Progresi i programeve të politikave vlerësohet në mes të periudhës së strategjisë dhe programet e politikave azhurnohen për periudhën e mbetur të strategjisë. Programet e politikave të Strategjisë 2021-2030 u miratuan në Janar 2021.

Në strategjinë e tij 2021-2030, UTU vendosi objektivin e frymëzimit të përvojave unike të të mësuarit dhe rezultateve të jashtëzakonshme të të nxënit, duke kultivuar një mjedis kërkimor

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

tërheqës dhe të jashtëzakonshëm, duke qenë një partner proaktiv dhe dinamik dhe një komunitet aktiv ekspertësh.

Për të përmbushur objektivin e tij, UTU po ndërton një kulturë të fortë të parashikimit, duke promovuar të menduarit sipërmarrës dhe duke kërkuar të edukojë profesionistë që kanë dëshirën dhe aftësinë për të zhvilluar shoqërinë. Prandaj, UTU është pozicionuar strategjikisht si një Universitet Sipërmarrës.

Deklarata e misionit UTU: "Universiteti i Turku është një universitet kërkimor aktiv dhe tërheqës ndërkombëtarisht forca e të cilit qëndron në kërkime me cilësi të lartë, multidisiplinare. Ne promovojmë arsimin dhe shkencën falas dhe ofrojmë arsim të lartë bazuar në kërkime. Ne bashkëpunojmë ngushtë me shoqërinë finlandeze dhe marrim pjesë aktive në zhvillimin e rajonit".

Aktivitetet sipërmarrëse janë një pjesë integrale e strategjisë së UTU, por gjithashtu janë të përfshira në të gjitha misionet e universitetit. Misioni i Tretë ka qenë në legjislacionin finlandez që nga viti 2009 duke inkurajuar IAL-të të bashkëpunojnë me bizneset dhe duke ofruar aktivitete sipërmarrëse për të mbështetur fillimet dhe mjedisin e biznesit.

Studiuesit e ndërmarrësisë janë lojtarë aktivë brenda ekosistemit rajonal të sipërmarrjes; ata bashkëpunojnë me bizneset dhe anëtarët e tyre të lartë të fakultetit shërbejnë si anëtarë bordi në kompani për shembull. Hulumtimi i kryer në njësinë kërkimore të sipërmarrjes ka një ndikim më të gjerë pasi rezultatet kanë kontribuar në politikën dhe legjislacionin e sipërmarrjes, si dhe në politikat dhe vendimmarrjen sociale dhe ekonomike. Për më tepër, disa anëtarë të grupit janë aktivë në politikën kombëtare dhe ndërkombëtare të shkencës dhe arsimit (p.sh. Mundësitë e reja për Bashkëpunimin e Agjencisë për Financimin e Kërkimeve në Evropë, Fondacioni Evropian i Shkencës).

Njësia e ndërmarrësisë gjithashtu pret sekretariatit për Këshillin Evropian për Biznesin e Vogël dhe Sipërmarrjen, një rrjet prej rreth 400 anëtarësh në mbi 30 vende, dhe ka pritur si konferencën e Kërkimit në Sipërmarrjen dhe Biznesin e Vogël (RENT) ashtu edhe Këshillin Ndërkombëtar për Vogël Konferenca e biznesit (bota ICSB). Studiuesit e njësisë kanë takime dhe konsultime të rregullta me ministri të ndryshme dhe me komitetet parlamentare në nivel kombëtar. Ekspertiza e stafit të njësisë kërkohet vazhdimisht në detyrat e ekspertëve kombëtarë dhe ndërkombëtarë, siç është kërkimi për detyra nga OECD dhe Fondacioni Evropian

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

i Shkencës. Për shembull, stafi është përfshirë në shkrimin e dokumenteve bazë për një nismë të IAL -së për OECD -në për matjen e ndikimit të raporteve të universitetit sipërmarrës dhe politikave të vendeve mbi sipërmarrjen për OECD/BE.

4.3.3. Karakteristikat e aktiviteteve sipërmarrëse

4.3.3.1. Universiteti i Turku si Universiteti Sipërmarrës u vlerësua nën mjetin HEINNOVATE

Aspektet cilësore

Universiteti i Turku është një Universitet Sipërmarrës që mbështet drejtpërdrejt strategjinë e vetë universitetit. Në mënyrë reciproke, sipërmarrja ndodh brenda aktiviteteve dhe detyrave të universitetit, dhe mbështetet nga modeli i funksionimit të universitetit.

Zhvillimi i aftësive sipërmarrëse brenda të gjithë organizatës, përdorimi i përsosmërisë dhe zgjerimi i partneriteteve të biznesit kontribuojnë drejtpërdrejt në përmirësimin e mirëqenies së shoqërisë dhe ekonomisë, një qëllim strategjik i Universitetit. Universiteti Sipërmarrës nxit sipërmarrjen bazuar në një koncept me tre shtylla: Njerëzit (zhvillimi i kompetencave sipërmarrëse), Bashkëpunimi (me bizneset) dhe Produktet (krijimi i bizneseve të reja): Njerëzit: në zemër të edukimit sipërmarrës të Universitetit është Shkolla Ekonomike Turku, e cila ofron studime sipërmarrëse që mund të përfundojnë brenda të gjitha fakulteteve dhe gradave, si dhe në mësim të vazhdueshëm. Përveç studentëve, universiteti zhvillon aftësitë e stafit mësimdhënës përmes studimeve sipërmarrëse vullnetare duke mbështetur mësuesit në disiplinat jo-biznesore për të integruar sipërmarrjen ose si një përmbajtje ose si një model pedagogjik në mësimin e tyre.

Bashkëpunimi: UTU bashkohet me kompani në projekte kërkimore ndërdisiplinore ose platforma bashkëpunimi. Rrjetet e jashtme të universitetit brenda ekosistemit sipërmarrës mbështesin rrugën e sipërmarrjes, inovacionin dhe procesin e ndërmarrësisë të universitetit. Rezultatet: Universiteti mbështet start-up dhe spin-off, kryesisht përmes njësisë së tij për Inovacionin, Sipërmarrjen dhe Edukimin Transnacional. Ajo gjithashtu ofron stimuj të butë dhe njohje shoqërore për individët dhe ekipet sipërmarrëse. HEInnovate është një mjet vetëvlerësimi për IAL-të që dëshirojnë të eksplorojnë potencialin e tyre novator. Ai drejton universitetet përmes një procesi identifikimi, përcaktimi të prioriteteve dhe planifikimit të veprimit në 8 fusha kryesore. HEInnovate gjithashtu diagnostikon fushat e pikave të forta dhe të dobëta, hap diskutim dhe debat mbi natyrën sipërmarrëse / novatore të institucionit dhe lejon krahasimin dhe dallimin e evolucionit me kalimin e kohës. Ekipi i projektit EntrAL ka përdorur

këtë mjet për të vlerësuar sipërmarrjen UTU. Kështu janë konsideruar 8 shtyllat për Universitetin e Turku:

Udhëheqja e fortë dhe qeverisja e mirë janë vendimtare për zhvillimin e një kulture sipërmarrëse dhe novatore brenda Institucionit. Sipërmarrja është një pjesë kryesore e strategjisë së UTU. Ka një angazhim në një nivel të lartë për të zbatuar axhendën sipërmarrëse. Ekziston një model për koordinimin dhe integrimin e aktiviteteve sipërmarrëse në IAL nga shërbimet qendrore të Universitetit. Rruga e UTU drejt Universitetit Sipërmarrës udhëhiqet nga Zëvendës-Rektori për ndërveprimin shoqëror. UTU inkurajon dhe mbështet fakultetet dhe njësitë për të vepruar në mënyrë sipërmarrëse. UTU është një forcë shtytëse për sipërmarrjen dhe inovacionin në komunitetin e saj. Kapaciteti organizativ i UTU nxit aftësinë e tij për të realizuar strategjinë e tij. Burimet kryesore të tilla si financimi dhe investimet, njerëzit, ekspertiza dhe njohuritë dhe sistemet nxitëse janë krijuar për të mbështetur dhe rritur kapacitetin e tij për sipërmarrje. Kultura e UTU ndërton marrëdhënie dhe sinergji të reja në të gjithë institucionin dhe komunitetin. UTU është e hapur për angazhimin dhe rekrutimin e individëve me qëndrime, sjellje dhe përvojë sipërmarrëse.

Mësimi dhe të mësuarit sipërmarrës përfshin metoda novatore të mësimdhënies dhe stimulimin e mendimeve sipërmarrëse. UTU ofron mundësi të ndryshme formale të të mësuarit (kurse për studentët) për të zhvilluar mendimet dhe aftësitë sipërmarrëse, por edhe mundësi të mësimi joformal (takime mësues-sipërmarrës, grante stimuluese, trajnime, etj.) Dhe përvoja për të stimuluar zhvillimin e mendimeve sipërmarrëse. Rezultatet e kërkimit mbi sipërmarrjen janë të integruara në edukimin sipërmarrës të ofruar. Edukimi mbi ndërmarrësinë është i disponueshëm për studentët në të 8 fakultetet. Qëllimi i edukimit sipërmarrës është të nxisë sjelljen sipërmarrëse në të gjithë shoqërinë duke krijuar veprimtari të reja dhe të mbështetura të biznesit, si dhe brenda universitetit duke rritur kulturën dhe qëndrimet sipërmarrëse.

Duke qenë një universitet multidisiplinar, UTU gjithashtu pranon se ka disa dallime midis fakulteteve se si kuptohet sipërmarrja dhe si mund t'i shërbejë më mirë individëve atje. Kjo do të thotë që disa nga fakultetet janë më të fokusuar në krijimin e biznesit, siç është fakulteti i mjekësisë, ndërsa të tjerët, si fakulteti i shkencave humane, janë më të shqetësuar me pyetjet që lidhen me aftësitë e jetës në punë për të rritur punësueshmërinë e studentëve. Në studimet teknike, fokusi është në projektet kryesore dhe integrimin e ngushtë të inovacionit dhe zhvillimit praktik.

UTU ndihmon studentët, të diplomuarit dhe stafin e tij që të konsiderojnë fillimin e një biznesi si një mundësi karriere. Për ata që vendosin të fillojnë të fillojnë një biznes, ofrohet ndihmë e synuar në krijimin, vlerësimin dhe veprimin sipas idesë, ndërtimin e aftësive të nevojshme për

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

sipërmarrje të suksesshme, dhe gjetjen e anëtarëve përkatës të ekipit dhe marrjen e aksesit në financat e duhura dhe rrjetet efektive (p.sh. Nxitni shoqërinë sipërmarrëse të udhëhequr nga studentët në Turku). UTU forcon rrugën e karrierës së studiuesit, shkencën e hapur dhe mbështetjen për kërkimin. UTU po vendos teknologji dixhitale dhe dixhitalizim si pjesë e strategjisë së saj. UTU ka një theks të fortë drejt shkencës së hapur dhe për të dhënë disa shembuj më specifikë, universiteti ka një qendër mbështetëse dhe prove për mësimin dhe eksperimentimin e mësimdhënies si një strukturë fizike dhe si burime njerëzore në dispozicion të mësuesve. Ekipi mbështetës ofron trajnime teknike dhe pedagogjike në formën e uebinareve, seminareve dhe llojeve të tjera të trajnimit për mësuesit. UTU inkurajon dixhitalizimin e mësimdhënies duke përdorur mjete të ndryshme dhe vendos kurse si MOOC përmes platformës DigiCampus. Digjitalizimi është pjesë e strategjisë së UTU. Projektet e digjitalizimit aktual rrjedhin nga strategjia me burime dhe përgjegjësi të dedikuara, dhe përparimi i tyre monitorohet në lidhje me mekanizmin e raportimit të strategjisë.

Shkëmbimi i njohurive është një katalizator i rëndësishëm për përparimin e mësimdhënies dhe kërkimit shkencor, dhe zhvillimin lokal. UTU është përfshirë në mënyrë aktive në partneritete dhe marrëdhënie me një gamë të gjerë aktorësh në nivel lokal dhe ndërkombëtar dhe përmes rrjetit të tij. UTU po ndërmjetëson qasjen për studentët dhe stafin tek ofruesit e tjerë të shërbimeve rajonale (siç është Turku Science Park Ltd.) brenda rrugëve sipërmarrëse dhe inovative. Në këtë mënyrë UTU u jep atyre mundësi për të marrë pjesë në aktivitete inovative me biznesin / mjedisin e jashtëm. Ndërkombëtarizimi është procesi i integritit të një dimensionit ndërkombëtar në hartimin dhe ofrimin e arsimit, kërkimit dhe shkëmbimit të njohurive. Ai prezanton mënyra alternative të të menduarit, vë në dyshim metodat tradicionale të mësimdhënies dhe hap qeverisjen dhe menaxhimin për aktorët e jashtëm. Prandaj, ajo është e lidhur shumë fort me të qenit sipërmarrës. Nuk është e mundur që një IAL të jetë sipërmarrës pa qenë ndërkombëtar, por IAL mund të jetë ndërkombëtar pa qenë sipërmarrës ose novator. UTU mbështet lëvizshmërinë ndërkombëtare të stafit dhe studentëve të saj, dhe tërheq staf ndërkombëtar dhe sipërmarrës.

Programi ndërkombëtar në UTU mbështet sipërmarrjen duke promovuar karrierë për studentët ndërkombëtarë dhe doktorantët. Për të përfunduar diplomën e tyre, studentët e diplomës ndërkombëtare duhet të përfundojnë një praktikë në Finlandë. Paketa e shërbimit të Programit Ndërkombëtar të Talenteve mbështet punësimin e studentëve ndërkombëtarë, studentëve të doktoratës dhe studiuesve. Operacionet janë pjesë e bashkëpunimit rajonal Talent Turku. Pjesë e kësaj pakete janë edhe studimet e sipërmarrjes të ofruara në gjuhën angleze. UTU po përdor metoda dhe mjete të ndryshme për të vlerësuar sipërmarrjen e saj. Informacioni mbledhet nga

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

monitorimi i rregullt i brendshëm në lidhje me aktivitetet kryesisht novatore (përfshirë fillimet), gjurmimin e suksesit të kompanisë me bazë në universitet, rezultatet e kërkimit, sipërmarrjen e diplomuar (studimi i përparimit të karrierës), numrat e pjesëmarrjes në kurs dhe kënaqësinë e pjesëmarrësve. Matjet aktuale zakonisht fokusohen në sasinë e spin-off-ve, vëllimin dhe cilësinë e krijimit të pronësisë intelektuale dhe gjenerimin e të ardhurave nga hulumtimi, në vend të sipërmarrjes së diplomuar, rezultateve të mësimdhënies dhe të nxënies, ruajtjen e talentit, kontributin në zhvillimin ekonomik lokal ose ndikimin e axhendë më të gjerë sipërmarrëse. UTU vlerëson rregullisht ndikimin e agjendës së tij sipërmarrëse, sesi personeli dhe burimet e tij mbështesin axhendën e tij sipërmarrëse, mësimin dhe mësimin sipërmarrës në të gjithë institucionin dhe shkëmbimin dhe bashkëpunimin e njohurive.

Palët e interesuara të përfshira Në nivel rajonal, UTU është një partner kyç në ekosistemin sipërmarrës të Turku dhe vepron si partner për qindra kompani dhe organizata çdo vit. Këto bashkëpunime përfshijnë të gjitha fakultetet. UTU në mënyrë eksplicite e konsideron hulumtimin e tij ndërdisiplinor si një bazë për të ndërtuar një platformë rritjeje për fillestarët dhe spin-offet. UTU inkurajon bashkëpunimet e biznesit në të gjitha fakultetet dhe disa platforma. Këto aktivitete koordinohen dhe mbështeten nga njësi e Shërbimeve të Zhvillimit dhe operohen nën drejtimin e Zëvendës Rektorit për ndërveprimin shoqëror. Si pjesë e rrugës së saj sipërmarrëse, UTU po promovon shërbime shumëfunktionale-të tilla si shërbime këshilluese për fillestarët, hapësirat e bashkëpunimit dhe zyrat mbështetëse të biznesit të qeverisjes vendore në rajonin e Turku-në mënyrë që të garantojë një mjedis të gjerë dhe të gjithanshëm për të mbështetur rritjen të sipërmarrjes. Universiteti ka integruar një pjesë të edukimit të tij mbi sipërmarrjen me IAL -të e tjera në mënyrë që të sigurojë një ofrim më të gjerë të programeve të trajnimit dhe trajnimit. Ajo gjithashtu ka krijuar një vazhdimësi nga arsimit i diplomuar i Universitetit në edukimin e sipërmarrjes jashtë kurrikulës zyrtare, në mënyrë që të lejojë individët dhe ekipet e fillimit të vazhdojnë udhëtimin dhe rritjen e tyre mësimore.

Komuniteti fillestar SparkUp ka mbledhur njohuri dhe shërbime të ndryshme për fillestarët dhe njerëzit me ndërmarrësi, duke siguruar një rrugë nga ideja në bashkimin, fillimin e një biznesi dhe rritjen ndërkombëtare. Organizatat në SparkUp përfshijnë TScP (Business Up Accelerator, Pro Health Accelerator and Maritime Growth Program), Boost Turku, Creative Venture Creve (ofron programe mentorimi dhe zhvillimi biznesi për fillestarët në industrinë krijuese) dhe Junior Achievement Finland (programi i kompanisë JA për Ai është). SparkUp gjithashtu pret zyra për fillestarët dhe festivalin e biznesit SHIFT, i cili është një nga ngjarjet më të mëdha vjetore të fillimit në Finlandë. UTU është aksioner në kompaninë e zhvillimit rajonal Turku Science Park

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ltd (TScP) dhe Rektori i Universitetit është anëtar i Bordit të Drejtorëve të TScP. Qendra e Zhvillimit të Rajonit Turku ofron, së bashku me rrjetin e shërbimeve të biznesit të të gjithë rajonit, shërbime të ndryshme të zhvillimit të operacioneve të biznesit, të cilat mbulojnë të gjitha fazat e ciklit jetësor të një kompanie. Bordi i Universitetit përcakton udhëzimet dhe objektivat strategjike, si dhe kufijtë ekonomikë për planet vjetore të njësive. Njësitë gjithashtu mund të përcaktojnë udhëzimet e tyre operacionale dhe strategjike, projektet e zhvillimit strategjik dhe të përfundojnë një analizë mjedisore të aktiviteteve të tyre. Individët dhe njësitë përgjegjëse për zbatimin e strategjisë së Universitetit në lidhje me sipërmarrjen përfshijnë sa vijon: Menaxhmenti i Universitetit dhe shërbimet qendrore, të përbëra nga bordi i Universitetit i cili zgjedh Rektoren. Rektori zbaton strategjinë e Universitetit duke drejtuar Universitetin. Sipas Aktit të Universitetit Finlandez, rektori është përgjegjës për operacionet ekonomike, produktive dhe efikase të Universitetit. Zëvendësrektorët punojnë në bashkëpunim të ngushtë me Rektoren në planifikimin strategjik.

Strategjia zbatohet përmes 14 programeve të politikave të ndara në katër qëllime. Programi i Politikave gjithashtu merr parasysh temat themelore të Strategjisë, të cilat janë ndërkombëtariteti, shkenca dhe ndikimi multidisiplinar, shkenca e hapur, përgjegjësia dhe zhvillimi i qëndrueshëm, si dhe bashkëpunimi dhe ndërveprimi, dhe dixhitalizimi. Sipërmarrja është pjesë e dy programeve të politikave: 3. Mësimi dhe arsimit i orientuar drejt së ardhmes dhe 9. Ndërveprimi shoqëror. Universiteti Sipërmarrës udhëhiqet nga Zëvendësrektori për ndërveprimin dhe ndikimin shoqëror. Njësitë nën Drejtorin e Zhvillimit kontribuojnë në realizimin e strategjisë si më poshtë:

Njësitë e inovacioneve, sipërmarrjes dhe arsimit transnacional

Njësia e angazhimit dhe ndikimit

Njësia e karrierës kërkimore

Drejtori i Personelit është përgjegjës për zhvillimin dhe zbatimin e strategjisë së personelit të Universitetit, duke përfshirë krijimin e mundësive për zhvillimin e karrierës, duke siguruar që personeli i Universitetit të ketë aftësi të mira pune gjatë gjithë karrierës së tyre dhe të sigurojë mbështetje për personelin në zhvillimin dhe rritjen e ekspertizës së tyre.

Drejtori i Komunikimeve është përgjegjës për komunikimet e brendshme dhe të jashtme të Universitetit. Njësia e komunikimit të Universitetit, nën mbikëqyrjen e Drejtorit të Komunikimit, kontribuon dhe mbështet inovacionet, sipërmarrjen dhe njësinë e arsimit transnacional në ngritjen e vetëdijes për ndërmarrësinë lidhur me Programin e Politikave 9.

Kampioni i ndërmarrësisë dhe zbuluesi i inovacionit janë role vullnetare që u krijuan në vitin 2017 për të zhbllokuar potencialin e anëtarëve të Universitetit dhe për të rritur rrjedhën e

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ideve, përvojave dhe informacionit midis administratës dhe fakulteteve të Universitetit dhe, në atë mënyrë, të informojnë zbatimin dhe zhvillimin e politikave. Aktualisht, ka 23 kampionë dhe skautë në UTU.

Sistemi financues/financiar. Financimi i Universitetit të Turku është i përbërë nga financimi bazë nga Ministria e Arsimit dhe Kulturës dhe financimi shtesë i jashtëm nga Akademia e Finlandës, Business Finland dhe Komisioni Evropian. Një pjesë e vogël e të ardhurave të Universitetit vijnë nga partnerët dhe fondacionet private. Fakulteti dhe stafi i përhershëm i angazhuar në zhvillimin e sipërmarrjes dhe inovacionit në Universitet financohen kryesisht me financimin bazë nga Ministria. Duke filluar nga ky vit (2021), roli i sipërmarrjes do të përfshihet gjithashtu në modelin bazë të financimit nga Ministria dhe bazuar në punësimin e të diplomuarve dhe cilësinë e punësimit të tyre. Financimi i njësive kryesore përgjegjëse për universitetin sipërmarrës organizohet si më poshtë:

Njësia e sipërmarrjes në TSE: Rreth gjysma e financimit vjen nga financimi bazë për të mbuluar kostot e infrastrukturës së njësisë, duke përfshirë profesorët dhe disa staf mësimor dhe kërkimor. Pjesa e financimit të jashtëm të njësisë ndryshon çdo vit midis 34 dhe 62% dhe përqendrohet në kërkime akademike me cilësi të lartë dhe angazhim të fortë me shoqërinë. Njësia ka ecur mirë në financimin konkurrues me Akademinë e Finlandës që siguron 25% të financimit. Inovacionet, sipërmarrja dhe njësia e arsimit transnacional në shërbimet qendrore: Operacionet e saj themelore financohen me fonde bazë/bazë të alokuara nga Universiteti i cili mbulon kostot e infrastrukturës bazë të njësisë duke përfshirë personelin kryesor, dhe janë të fokusuar në zbatimin e aktiviteteve drejtpërdrejt rrjedh nga kontrata midis Universitetit dhe Ministrisë. Përveç kësaj, njësia ka shfrytëzuar mundësitë për financim të jashtëm nga Business Finland, Bashkimi Evropian (fondet strukturore) dhe Ministria. Financimi shtesë është përdorur për të zhvilluar më tej shërbimet ekzistuese që ofron njësia për komunitetin e Universitetit. Për më tepër, shërbimet mbështetëse për arsimin global mbulohen nga shitjet e produkteve dhe shërbimeve arsimore që u shiten klientëve të jashtëm. Funkzioni i jashtëm i njësisë është të funksionojë si një zyrë transferimi teknologjie (TTO). Kur një shpikje ose IPR, teknologjia ose njohuria e saj komercializohet nga licencimi ose shitja, Universiteti drejton të ardhurat neto sipas udhëzimeve të tij për të mbuluar buxhetin e kostos për aktivitetet e komercializimit (p.sh. liria për të vepruar, kostot e patentimit, pagesat e pensioneve).

Përgjegjshmëria e brendshme dhe e jashtme. Drejtuesit në nivelin më të lartë, Rektorit, i kërkohet të tregojë udhëheqje të fortë strategjike në mënyrë që të zhvillojë një universitet multidisiplinar që krijon një bazë për realizimin e objektivit të tij. Sipas kërkesave zyrtare, udhëheqësi i universitetit duhet të ketë përvojë të dëshmuar në kërkime shkencore me cilësi të

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

lartë dhe mësimdhënie akademike, dhe njohuri të gjera të akademisë, si dhe njohuri mbi politikën kërkimore dhe arsimore, përvojë të dëshmuar në udhëheqje të suksesshme dhe efikase, dhe duhet të jetë aktiv në rrjetet ndërkombëtare. Në mënyrë të ngjashme, nga prorektorët kërkohet të tregojnë vizion të fortë strategjik në mënyrë që të zhvillojnë një universitet multidisiplinar dhe të kenë njohuri për akademinë, si dhe të kenë njohuri në politikën kërkimore dhe arsimore, të jenë aktivë në rrjetet ndërkombëtare, të kenë përvojë të dëshmuar në cilësi të lartë kërkimi shkencor dhe mësimdhënia akademike, një qasje aktive dhe e orientuar drejt zgjidhjes së punës, dhe aftësi të shkëlqyera bashkëpunimi dhe komunikimi.

Aspektet sasiore

Kur një shpikje ose IPR komercializohet me licencim ose shitje, Universiteti u paguan shpikësve një pjesë të të ardhurave neto të komercializimit.

Shërbimet arsimore globale janë pjesë e aktiviteteve tregtare të Universitetit që duhet të mbajnë dhe mbulojnë të gjitha kostot e shkaktuara nga aktivitetet. Kështu, të ardhurat nga shitja e shërbimeve dhe produkteve arsimore globale konsiderohen financim plotësues për fakultetet, dhe me të ardhurat fakultetet mund të punësojnë ekspertët e nevojshëm akademikë për të ofruar produktet dhe shërbimet e synuara. Universiteti jep Intoa! Çmimi Akti Sipërmarrës i Vitit çdo vit për të promovuar sipërmarrjen brenda Universitetit. Çmimi është 30 000 €, i sponsorizuar nga një partner biznesi, dhe i jepet si inkurajim dhe mirënjohje një personi ose ekipi që kanë promovuar me sukses dhe në mënyrë të pavarur një qëndrim dhe veprimtari sipërmarrëse në Universitet.

Aktualisht, janë 15 anëtarë të stafit (prej të cilëve, 10 kanë kontrata të përhershme), të cilët ofrojnë shërbimet që lidhen me sipërmarrjen, inovacionet dhe shërbimet arsimore globale, të udhëhequr nga menaxheri i zhvillimit të biznesit. Ekipi i ndërmarrësisë përbëhet nga një menaxher i zhvillimit të biznesit / Shef i njësisë, tre menaxherë të inovacionit, një menaxher i programit të Sipërmarrjes, një menaxher bashkëpunimi, një menaxher i bashkëpunimit të biznesit, një koordinator projekti, një asistent projekti, dy koordinatorë të shërbimeve arsimore globale, një menaxher projekti global shërbime arsimore, dy koordinatorë të projektit shërbime arsimore globale, një asistent projekti shërbime arsimore globale, tre profesorë, dy bashkëpunëtorë të kërkimit shkencorë, dy studiues post-doktoraturë, dy studiues të projektit, katër kandidatë për doktoraturë, një mësues universitar dhe një studiues/koordinator projekti

Me

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

4.3.3.2. Përshpejtuesit e start up-eve

Aspektet cilësore

Përshkrim i shkurtër i veprimtarisë sipërmarrëse Startup Journey Accelerator që filloi në 2012 është një përshpejtues fillestar i fillimit. Ai organizohet çdo vit në mes të viteve të studimit. Qëllimi i programit është të mundësojë një ekip ndërmarrësish të rinj të bëjnë një hap përpara në zhvillimin fillestar të fazës së hershme. Kjo zakonisht nënkupton krijimin e një prototipi, bërjen e provave, lansimin e produktit të tyre dhe marrjen e raundit të parë të investimit. Përshpejtuesi i Udhëtimit të Fillimit që filloi në 2012 është një përshpejtues fillestar i fazës së hershme. Ai organizohet çdo vit në mes të viteve të studimit. Qëllimi i programit është të mundësojë një ekip ndërmarrësish të rinj të bëjnë një hap përpara në zhvillimin fillestar të fazës së hershme. Kjo zakonisht nënkupton krijimin e një prototipi, bërjen e provave, lansimin e produktit të tyre dhe marrjen e raundit të parë të investimit.

Sipërmarrësit janë studentë universitarë dhe të diplomuar dhe studiues të instituteve të arsimit të lartë në zonën e Turku. Startup Journey Accelerator po kërkon ekipe shumë të motivuara, ku një ose më shumë nga themeluesit janë të angazhuar të punojnë me orar të plotë gjatë programit tetë javor. Përshpejtuesi po kërkon gjithashtu ide të shkallëzuara për fillimin, i cili ka bërë kërkime mbi peizazhin konkurrues dhe ka tërhequr tërheqjen fillestare nga klientët dhe partnerët potencialë. Përshpejtuesi ka dy këngë për ekipet, një pistë të përgjithshme biznesi dhe një lojë. Palët e interesuara të përfshira Boost Turku organizon Përshpejtuesin e Udhëtimit të Fillimit, i cili është një shoqëri sipërmarrëse e studentëve dhe studiuesve. Boost Turku organizon ngjarje dhe programe të ndryshme për t'i ndihmuar ata të krijojnë rrjete dhe aftësi për sipërmarrjen dhe për të sjellë së bashku njerëz që janë të interesuar në Sipërmarrje. "Boost Turku fuqizon krijuesit e së nesërme," tha Menaxherja e Komunitetit Johanna Johansson.

Boost Turku u themelua në 2009 nga një pjesë e vogël studentësh në Shkollën Ekonomike Turku, të cilët donin të njiheshin më thellë me sipërmarrjen dhe të mësonin diçka që universiteti nuk mund ta siguronte plotësisht. Ata gjithashtu vunë re se të diplomuarve vendas u mungonte vetëbesimi dhe ambicia në krahasim me të diplomuarit e universiteteve më të mira në SHBA. Ish Menaxheri i Programit të Rrjetit dhe Hapësirës Anssi Ketopaikka e përmbledhi këtë mirë: "Aftësitë dhe njohuritë janë lehtësisht të disponueshme për të gjithë në epokën e internetit, por dikush mund të mësojë qëndrim vetëm në llojin e duhur të mjedisit." Kjo kulturë e të mësuarit duke bërë dhe mësuar me përvojë është karakteristike për Boost Turku.

Përveç ngjarjeve dhe prezantimeve, Boost Turku drejton disa programe të përsëritura, të cilat formojnë një rrugë zhvillimi në zhvillimin e sipërmarrjeve të reja:

- Kursi i Ngritjes - një kurs i plotë i sipërmarrjes prej 5 javësh, nga ideja në fushë
- -Startup Marathon Hackathon-një hackathon 3-ditor ku entuziastët e fillimit bashkohen, ideojnë dhe i kthejnë idetë e tyre në biznese të shkallëzuara
- -Fillimi i Udhëtimit Para-Përsheptues-Para-përsheptuesi 3-javor i gjatë për ekipet dhe individët që kanë një ide biznesi dhe kanë nevojë për ndihmë për ta zhvilluar atë
- -Përsheptuesi i Udhëtimit të Fillimit-Përsheptuesi 8-javor i fazës së hershme për ekipet që janë gati të marrin seriozisht në fillimin e tyre dhe ta çojnë atë në nivelin e ardhshëm.

Governance Boost Turku është një shoqatë e regjistruar, e cila ka rreth 500 anëtarë. Boost Turku i udhëhequr nga bordi prej tetë anëtarësh. Anëtarët janë të gjithë studentë dhe alumni të Boost Turku. Bordi mbikëqyr të gjitha aktivitetet Boost Turku dhe Përsheptuesin e Udhëtimit të Fillimit. Dy punonjësit me kohë të plotë, Marketing & Event Manager dhe Drejtori Ekzekutiv drejtojnë Përsheptuesin dhe aktivitete të tjera së bashku me vullnetarët. Procedurat vendimmarrëse/ zhvillimi i strategjisë Menaxheri i Marketingut dhe Ngjarjeve dhe Drejtori Ekzekutiv janë përgjegjës për programin Accelerator. Ata hartojnë dhe ekzekutojnë programin bazuar në përvojën e vitit të kaluar. Përsheptuesi ka një listë me më shumë se 50 mentorë. Dy punonjësit rekrutojnë mentorët e përshtatshëm për programin. Ata përdorin rrjetet e tyre personale si dhe rrjetet e bordit, por rrjetet e Shoqërive të Sipërmarrjes Finlandeze në universitete të ndryshme finlandeze. Bordi Boost Turku mbikëqyr punën e tyre dhe disa anëtarë të bordit marrin pjesë në përzgjedhjen e ekipeve pjesëmarrëse.

Sistemi i financimit/ sistemit financiar Boost Turku ka dy punonjës me orar të plotë dhe një gjysmë orari dhe shtim gjatë pranverës dhe verës 1 - 3 trajnues. Përndryshe, organizata punon në një forcë pune vullnetare. Boost Turku ka ambiente për të organizuar ngjarje dhe për të pritur disa studentë të rinj. Buxheti vjetor i Boost Turku është rreth 200,000 €. Financuesit kryesorë janë Turku Science Part Ltd, një agjent i zhvillimit rajonal dhe katër institutet e arsimit të lartë. Universiteti i Turku jep rreth 30% të financimit.

Përgjegjshmëria e brendshme dhe e jashtme Bordi Boost Turku është përgjegjës para financuesve se aktivitetet e tij janë të suksesshme dhe mbështesin sipërmarrjen. Boost Turku mban shënime për kompanitë e krijuara dhe investimet e tyre në të ardhmen, por ndjek aftësinë për punësim të alumnive femra dhe meshkuj Boost Turku.

Jo të gjithë pritet të bëhen sipërmarrës, por aftësitë dhe qëndrimi i kërkuar janë të dobishëm në jetën e punës. Përsheptuesi është gjithashtu përgjegjës nga pjesëmarrësit e tij, të cilët kanë nevojë për ndihmë konkrete për të zhvilluar biznesin e tyre. Përsheptuesi përdor pa pagesë një

numër të madh sipërmarrësish dhe drejtuesish të mirënjohur si mentorë, të cilët presin që koha e tyre të përdoret mirë dhe se ata mund t'i kthejnë brezit të ardhshëm të sipërmarrësve. Pa këta mentorë, Përsheptuesi nuk është i realizueshëm. Mjetet drejtuese Boost Turku përdor kryesisht Facebook dhe LinkedIn në marketing. Të njëjtat mjete përdoren për të gjetur perspektiva për Përsheptuesin. Pasi të bëhen kontaktet me ekipet ose individët e ardhshëm, Menaxheri i Marketingut dhe Ngjarjeve dhe Drejtori Ekzekutiv u ofrojnë atyre shërbimin më të mirë të zhvillimit të biznesit. Mund të jetë programi Accelerator ose një program tjetër i zhvillimit të biznesit Boost Turku, por edhe programe të tjera të ofruara nga rrjeti i Shoqërive Sipërmarrëse Finlandeze.

Aspektet sasiore

Boost Turku arrin afërsisht 3000 studentë me rreth 100 aktivitete dhe programe të tij. Numri i ekipeve në Përsheptuesin e Udhëtimit të Fillimit ka qenë i qëndrueshëm gjatë viteve, që është 12 - 15 ekipe në vit. Aktualisht, Përsheptuesi zgjedh 5 ekipe fillestare të lojërave dhe 10 ekipe fillestare nga fushat e tjera të biznesit. Gjithsej 15 ekipe fillestare çdo vit. Në nëntë tetë vitet pas themelimit të tij, Përsheptuesi ka krijuar rreth njëqind kompani fillestare.

4.3.3.3. Bastu®-Biznesi i Valës së Gjashtë Mundësimi për Sipërmarrësit dhe Bizneset

Aspektet cilësore

Përshkrim i shkurtër i veprimitarisë sipërmarrëse Bastu është një mundësues biznesi për sipërmarrësit dhe bizneset në rajonin e Turku. Qëllimi është të rrisë biznesin me mundësi të reja, bashkëpunuese që përdorin parimet filozofike të valës së gjashtë së bashku me kompetencat kryesore të kompanive pjesëmarrëse. Tregjet e sotme globale kërkojnë inovacione të reja, konkurruese dhe me efikasitet të burimeve. Risitë e reja dhe domethënëse mund të realizohen përmes krijimit të vlerës me aktive dixhitale, materiale ose jomateriale, ose duke i kombinuar këto asete në mënyra të ndryshme. Filozofia udhëzuese e Bastu bazohet në valën e gjashtë, e cila përqendrohet në mungesën e burimeve natyrore dhe idetë e reja inovative që sfidojnë konventat e vendosura. Bastu promovon një ekonomi rrethore të ndarjes, dhe përvoja jonë e gjerë me përputhjen e bizneseve me bizneset e tjera dhe ndihma e tyre për të realizuar potencialin e tyre do të thotë që ne jemi partneri ideal për çdo biznes që dëshiron të ri-energizojë biznesin e tij me ide të reja, të freskëta.

Procesi i Bastut i nxit bizneset të zbulojnë dhe pilotojnë koncepte të reja që më pas mund të shndërrohen në një biznes të ri. Kjo nënkupton kombinimin e ekspertizës së sipërmarrësve

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

pjesëmarrës të Bastu, Qendrës Kërkimore të së Ardhmes në Finlandë, Sitra-Fondi i Inovacionit Finlandez dhe Qytetit të Turku për të arritur zgjidhje që mbështesin idenë e një ekonomie rrethore të valës së gjashtë; krijimin e inovacioneve të reja të biznesit dhe riorientimin e operacioneve ekzistuese duke zhvilluar strukturat dhe proceset ekzistuese. Pjesëmarrësve në Bastu u jepet gjithashtu mundësia për të nxjerrë në pah tema dhe probleme specifike që përpunohen më pas në punëtoritë e ekspertëve me qëllim zbulimin e zgjidhjeve të reja. Pas procesit të Bastu, biznesi ekzistues do të shtohet dhe zgjerohet për t'u përballur me sfidat unike të ekonomisë së ardhshme.

Palët e interesuara të përfshira. Bastu zhvillohet nga Qendra e Kërkimeve të Ardhmërisë në Finlandë në Universitetin e Turku në bashkëpunim me Sitra - Fondi Finlandez i Inovacionit dhe Qyteti i Turku. Struktura e përgjithshme e qeverisjes. Një profesor i cili është një studiues i shquar i largpamësisë dhe i së ardhmes në akademinë dhe biznesin ka vepruar si drejtor i projektit. Një menaxher i projektit ka qenë përgjegjës për menaxhimin e përditshëm të projektit. Për më tepër, menaxheri i projektit ka qenë përgjegjës për montimin dhe komunikimin me rrjetin e gjerë Katërfish dhe lehtësimin e nisjes së iniciativave të reja. Projekti Bastu ka punësuar gjithashtu një futurist i cili është trajnuar posaçërisht në aftësitë metodologjike dhe drejtimin e punëtorive.

Procedurat e vendimmarrjes/ zhvillimi i strategjisë Procesi i vendimmarrjes së Bastu ka qenë i ulët. Menaxheri i projektit ka pasur dorë të lirë për të arritur objektivat dhe synimet e përcaktuara të projektit. Vendimet dhe udhëzimet e para kryesore të projektit janë përgatitur në diskutimet midis menaxherit të projektit dhe drejtorit të projektit. Pas kësaj, çështjet kryesore janë futur nga menaxheri i projektit në grupin drejtues të projektit ku ato janë miratuar. Grupi drejtues, anëtarësia e të cilit ndryshoi disi me kalimin e viteve, kishte një mesatare prej një duzine anëtarësh. Anëtarët e grupit drejtues përbëhen nga përfaqësues nga Qyteti i Turku dhe kompania rajonale e zhvillimit të biznesit, Sitra - Sipërmarrësit e Fondit Finlandez të Inovacionit dhe përfaqësues të tjerë të biznesit. Drejtori i projektit dhe menaxheri i projektit ishin gjithashtu anëtarë të grupit drejtues.

Sistemi i financimit/ sistemi financiar Bastu mundësuesi i biznesit për sipërmarrësit dhe bizneset u nis në fund të verës 2015 me iniciativën e sipërmarrësve në rajonin e Turku. Midis 2015 dhe 2017, Sitra - Fondi Finlandez i Inovacionit dhe Qyteti i Turku, financoi Bastu. Që nga viti 2018 kontributi i qytetit të Turku ka qenë rreth gjysma e buxhetit vjetor. Gjysma tjetër përbëhet nga kontribute nga kompani të ndryshme dhe financime strategjike nga Universiteti i Turku. Përgjegjshmëria e brendshme dhe e jashtme Menaxheri i projektit ka qenë përgjegjës për zbatimin e projektit dhe financat e tij me ndihmën e administratës financiare të

universitetit. Mjetet drejtuese Menaxheri i projektit ka qenë përgjegjës për menaxhimin e marrëdhënieve me klientët e projektit Bastu. Projekti ka regjistruar e vet të të gjithë anëtarëve të rrjetit, si dhe dosjet e klientëve dalës / hyrës në Outlook.

Aspektet sasiore

Buxheti vjetor i Bastu ndryshon midis 80 000 dhe 130 000 euro. Midis 2015 dhe pranverës së hershme 2021 Bastu mundësuesi i biznesit ka organizuar gjithsej, më shumë se 80 forume zgjidhjesh (Ratkaisuforumit) dhe nëntë takime në rrjet (Verkostotapaamiset). Ideja ka qenë organizimi i takimeve me çelësa interesante të rinj dhe mjaft kohë për diskutim, takime të reja dhe rrjetëzim, të hapura për të gjitha rrjetet e anëtarëve. Modeli tjetër kyç i funksionimit ka qenë seria e seminareve të fokusuar në tema, e cila është fokusuar në gjetjen e kombinimeve të reja të krijimit të vlerës. Tematika të tilla kanë qenë p.sh. zgjidhje të ardhshme ushqimore, anije spitalore dhe ekovull. Për më tepër, projekti Bastu ka qenë inkubatori i dy fondeve të investimeve.

Referenca:

Report: Doing business in Albania 2020

- Business and Investment Development Strategy 2014-2020
- Hach K., Trenkmann E. Entrepreneurial & Innovation Ecosystem in Albania, 2019, PROJECT NUMBER: 2018/400-907
- Hach K., Trenkmann E., Entrepreneurial Ecosystem in Albania with Focus on Tirana, 2019 PROJECT NUMBER: 2018/400-907
- Reichert S. The Role of Universities in Regional Innovation Ecosystems, 2019 https://eua.eu/downloads/publications/eua%20innovation%20ecosystem%20report_final_digital.pdf
- Rhiannon Pugh, Wadid Lamine, Sarah Jack & Eleanor Hamilton (2018): The entrepreneurial university and the region: what role for entrepreneurship departments? European Planning Studies, DOI: 10.1080/09654313.2018.1447551
- Smart Specialization Platform. (N/A). Retrieved from <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-issmart-specialisation-?inheritRedirect=true>
- World Bank group, Doing business in 2020, ISBN (paper): 978-1-4648-1440-2 ISBN (electronic): 978-1-4648-1441-9 DOI: 10.1596/978-1-4648-1440-2
- <http://www.instat.gov.al/al/temat/industria-tregtia-dhe-sh%C3%ABrbimet/regjistri-statistikor-i-nd%C3%ABrmarrjeve/#tab2>

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

- file:///C:/Users/Acer/Downloads/njoftim-per-media-_regjistri-i-ndermarrjeve-ekonomike-2019%20(1).pdf

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pjesa B

Trajnimi i trajnuesve

Kampi i Inovacionit në Turku

Kampi i Inovacionit EntrAL, i mbajtur në Turku nga 9-11 nëntor 2021, shërbeu si një përvojë transformuese për anëtarët e fakultetit nga universitetet partnere shqiptare. Qëllimi kryesor ishte pajisja e këtyre edukatorëve me aftësi thelbësore, duke u mundësuar atyre të orkestrojnë iniciativë të ngjashme brenda institucioneve të tyre. Këto kampe, pjesë përbërëse e kurrikulës së mësimdhënies dhe shërbimeve të inovacionit universitar, u shfaqën si katalizatorë të fuqishëm, duke promovuar sipërmarrjen dhe inovacionin brenda sferës akademike.

Gjatë këtij aktiviteti intensiv tre-ditor, pjesëmarrësit u zhytën në konceptin thelbësor të kampit, duke u zhytur në rolet e studentëve të tyre gjatë një faze pilot. Duke punuar së bashku në ekipe, ata kultivuan ide inovative biznesi, duke fituar njohuri praktike mbi sipërmarrjen, zhvillimin e biznesit dhe teknikat efektive të shitjeve. Pas kampit, pjesëmarrësit dolën me njohuri të shtuara, të pajisur më mirë për të mentoruar dhe mbështetur studentët e tyre. Kampi prezantoi gjithashtu metoda të reja të mësimdhënies, duke nxitur aftësitë dhe mendësinë sipërmarrëse si në nivel universitar ashtu edhe në atë kombëtar. Ky udhëtim unik i inovacionit 36-orësh theksoi punën ekipore ndërdisiplinore, duke i lejuar pjesëmarrësit të krijojnë lidhje dhe rrjete të reja. Të udhëhequr nga leksionet dhe mentorimi, pjesëmarrësit u inkurajuan të shtyjnë kufijtë e tyre, duke rezultuar në shfaqjen e zgjidhjeve shpikëse të bazuara në skenarë të fillimit të botës reale. Veçanërisht, kampi kujdesej për stafin e universitetit, megjithëse natyra e tij e adaptueshme lejon që të përfitojë stafi mësimdhënës dhe universiteti, si dhe studentët në nivele të ndryshme arsimore. Pjesëmarrësit, pavarësisht nga pikat e tyre fillestare, eksploran aspektet tregtare, duke rritur mprehtësinë e tyre sipërmarrëse.

Pas përfundimit, pjesëmarrësit arritën rezultate të rëndësishme të të nxënit, duke përfshirë aftësinë për të përkthyer ide inovative në produkte dhe shërbime të prekshme, një kuptim të nuancuar të proceseve sipërmarrëse si identifikimi i mundësive, aftësitë e përmirësuara të zgjidhjes së problemeve dhe punës në grup nën kufizime kohore dhe aftësi të përmirësuara të prezantimit. Këto arritje u përforcuan më tej nga reagimet e vlefshme të marra, duke nënvizuar efikasitetin e kampit për të ushqyer shpirtin sipërmarrës dhe ekspertizën mes pedagogëve universitarë.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pas sesionit të trajnimit, të gjithë pjesëmarrësit u kontaktuan me email dhe u ftuan të merrnin pjesë në anketën e komenteve të kryer përmes Veglave të Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Ne morëm një total të jashtëzakonshëm prej 54 përgjigjesh, duke rezultuar në një përqindje mbresëlënëse të përgjigjeve në anketë prej 95 përqind. Reagimet e marra ishin shumë pozitive, me aspekte të ndryshme të përmbajtjes së përgjithshme të Kampit të Inovacionit me rezultate jashtëzakonisht të larta, ose 4.8 ose 4.9. Konkretisht, të gjitha dimensionet e përmbajtjes specifike morën një rezultat minimal prej 4.9. Gjithashtu, organizimi i përgjithshëm i Kampit të Inovacionit u vlerësua shumë, duke reflektuar efektivitetin dhe realizimin e qetë të ngjarjes. Në përmbledhje, objektivat që vendosëm për Kampin e Inovacionit jo vetëm që u arritën, por edhe tejkaluan pritshmëritë. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për Kampin e Inovacionit është mbresëlënëse 4,96 nga 5 (ku 5 përfaqëson 'shumë të kënaqur').

Workshop trajnimi në Dublin

Punëtorja e trajnimit të mësuesve mbi sipërmarrjen u mbajt në Universitetin Teknologjik të Dublinit (Dublin, Irlandë) nga data 30-31 mars 2022. Pjesë e këtij aktiviteti ishin 62 pjesëmarrës nga të gjitha institucionet partnere. Trajnimi kishte për qëllim stafin pedagogjik të universiteteve shqiptare. Qëllimi i këtij trajnimi ishte që grupi pjesëmarrës të kuptonte konceptet kryesore të të mësuarit sipërmarrës dhe metodat e mësimdhënies dhe të njëjtte ndryshimin kulturor të nevojshëm për të zhvilluar një sistem edukimi sipërmarrës. Gjatë ditës së parë të këtij aktiviteti, u mbajtën prezantime kryesore mbi temat e mëposhtme: përfitimet e edukimit për sipërmarrje; karakteristikat e sipërmarrjes (EntreComp Framework); menaxhimin e ndryshimeve kulturore në shkolla dhe universitete; si të stimulohet sjellja sipërmarrëse në shkollat fillore; hartimi i programeve të edukimit për sipërmarrjen për shkollat e mesme; të mësuarit sipërmarrës dhe metodat e mësimdhënies sipërmarrëse; dhe dizajnimin e kurseve dhe moduleve të sipërmarrjes.

Gjatë ditës së dytë të këtij aktiviteti, u dhanë prezantime kryesore mbi temat e mëposhtme: hartimi i detyrave dhe vlerësimeve të përshtatshme, mësimdhënie me studime të rasteve, përdorimi i mjeteve online për të mbështetur mësimdhënien tuaj; dhe edukimin ndërdisiplinor të sipërmarrjes. Pati gjithashtu një sesion interaktiv ku pjesëmarrësit praktikuan dizajnimin e modulit të tyre të sipërmarrjes. Prezantimet kryesore u mbajtën nga një sërë akademikësh të sipërmarrjes dhe ekspertë të arsimit. Format i seminarit ndoqi një përzierje leksionesh, diskutimesh në grup, pyetje dhe përgjigje dhe ushtrime interaktive. Kjo u dha pjesëmarrësve mundësi të shumta për ndërveprim dhe për testimin e metodave dhe mjeteve për të siguruar përshtatjen e qetë të metodave të mësimdhënies sipërmarrëse. Si rezultat i këtij seminari trajnimi, 53 pjesëmarrës shqiptarë u trajnuan për edukimin sipërmarrës, duke përfshirë teknikat e mësimdhënies dhe pedagogjinë. Pjesëmarrësit u orientuan gjithashtu drejt nevojës për ndryshim kulturor në zhvillimin e arsimit sipërmarrës për sistemet parauniversitare dhe universitare. Të pranishëm ishin edhe përfaqësues nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë për të kuptuar më mirë kërkesat për zbatimin kombëtar dhe metodat e përdorura. Përmbajtja nga kjo punëtori dy-ditore më

vonë do të përdoret për të hartuar kurset e sipërmarrjes si për mësuesit parauniversitar ashtu edhe për ata universitarë dhe studentë universitarë (Dorëzimi 3.1).

Pas sesionit të trajnimit, një email iu dërgua të gjithë pjesëmarrësve, duke i ftuar ata të merrnin pjesë në anketën e komenteve të administruar duke përdorur mjetin e anketimit dhe raportimit të Webropol. Pjesëmarrësit dhanë komente shumë pozitive për aspekte të ndryshme të përmbajtjes së Workshop-it të Trajnimit, me të gjithë elementët me rezultate dukshëm të larta, duke filluar nga 4.6 dhe 4.7. Ne arritëm një shkallë të lavdërueshme përgjigjeje prej 75%, duke mbledhur gjithsej 47 përgjigje. Për më tepër, çdo dimension i përmbajtjes specifike mori një rezultat minimal prej 4.6. Për më tepër, organizimi i përgjithshëm i seminarit të planifikimit u vlerësua i mirë, duke nënvizuar efikasitetin dhe zbatimin e tij të qetë.

Si përmbledhje, objektivat e vendosura për seminarin e trajnimit jo vetëm që u arritën, por edhe u tejkaluan. Vlerësimi gjithëpërfshirës i punëtorisë nga pjesëmarrësit arriti një nivel mbresëlënës prej 4.70 nga 5, ku 5 treguan 'shumë të kënaqur'.

Workshop projektimi në Leon

Workpaketa e Projektimit EntrAL u mbajt në Universitetin e León (León, Spanjë) nga 25-26 maj 2022. 58 pjesëmarrës nga të gjitha institucionet partnere ishin pjesë e këtij aktiviteti. Qëllimi kryesor ishte prezantimi dhe diskutimi i përmbajtjes së lëndës mbi sipërmarrjen e synuar për mësuesit e arsimit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët e universitetit, të cilat më parë ishin hartuar nga partnerët shqiptarë me mbështetjen e Universitetit të León (udhëheqës i WP3. Projektimi në kurse trajnimi).

Përmbajtja e katër kurseve të dizajnuara është si më poshtë:

- Module për mësuesit e arsimit parauniversitar. U prezantuan dy module: (1) Ndërmarrësia në arsimin fillor, dhe (2) ndërmarrësia në arsimin e mesëm. Këto module përputhen me kriteret e ASCAP për akreditim.
- Moduli për studentët e universitetit: Kampi i Inovacionit (bazuar në vizitën mësimore të UTU-D.2.1).
- Moduli për mësuesit e universitetit: Kampi i inovacionit (praktik) + transferueshmëria/zbatueshmëria për të nxitur sipërmarrjen midis studentëve në disiplinat/lëndët e tyre.

Gjatë ditës së parë, u prezantuan dhe u diskutuan aspektet e mëposhtme për secilin modul: përmbajtja thelbësore, rezultatet e të nxëniet, kompetencat, metodat e realizimit, aktivitetet, metodat e vlerësimit dhe mundësitë/barrierat për zbatim. Pas prezantimit, rekomandimet për implementim u diskutuan në mesin e të gjithë pjesëmarrësve. Në ditën e dytë u prezantua Rrjeti Shqiptar i Sipërmarrësve (AEN) (D.3.3). AEN u krijua për të mbështetur dhe zhvilluar kompetencat e mësimdhënies. Rrjeti garanton homogjenitetin e pritur nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë për të realizuar një sistem gjithëpërfshirës të AFP-së për trajnimin e mësuesve.

Më pas, u organizuan tre sesione paralele sipas përfituesve të synuar: mësues të arsimit parauniversitar (fillor dhe të mesëm), studentë universitarë dhe mësues të universitetit. Gjatë këtyre sesioneve, lehtësuesit udhëhoqën aktivitetet për t'u thelluar në përmbajtjen e modulit, aktivitetet dhe elementët thelbësorë për zbatim brenda kontekstit shqiptar.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Në përmbledhje, takimi dyditor veçoi si një vizitë monitoruese ku partnerët shqiptarë morën mbështetje për të përmirësuar përmbajtjen e lëndëve mbi sipërmarrjen dhe rekomandimet për zbatimin duke marrë reagime nga universitetet e tjera shqiptare, partnerët evropianë dhe Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë.

Pas sesionit të trajnimit, të gjithë pjesëmarrësit u kontaktuan me email dhe u ftuan të merrnin pjesë në anketën e komenteve të kryer përmes Veglave të Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Reagimet e marra nga pjesëmarrësit ishin jashtëzakonisht pozitive, duke theksuar aspekte të ndryshme të përmbajtjes së Workshop-it të Dizajnit, të cilat të gjitha shënuan jashtëzakonisht të larta ose 4.7 ose 4.8. U arrit një përqindje e fuqishme e përgjigjeve prej 89%, me gjithsej 51 përgjigje të mbledhura. Për më tepër, çdo dimension i përmbajtjes specifike mori një rezultat minimal të lavdërueshëm prej 4.5. Për më tepër, organizimi i përgjithshëm i seminarit të planifikimit u konsiderua i mirë, duke treguar efikasitetin dhe zbatimin e pandërprerë të tij.

Si përmbledhje, jo vetëm që u arritën objektivat që vendosëm për Workshop-in e Projektimit, por ato u tejkaluan. Vlerësimi gjithëpërfshirës i seminarit nga pjesëmarrësit arriti një nivel mbresëlënës prej 4.74 nga 5, ku 5 tregon 'shumë të kënaqur'.

Seminari Drejt një Mendjeje Sipërmarrëse në Shkodër

Ngjarja e parë publike e projektit EntrAL, seminari "Drejt një mendësie sipërmarrëse", shënoi një moment historik të rëndësishëm në Shkodër, Shqipëri, i mbajtur në datat 20 - 21 Prill 2021. Sesioni filloi me një pritje të ngrohtë nga Profesor Dr. Suzana Golemi, Rektore në Universitetin e Shkodrës, e ndjekur nga fjalët përshëndetëse nga znj. Eviskushi, ministre e Arsimit dhe znj. Ada Ramaj, Koordinatore Kombëtare nga Zyra Shqiptare Erasmus+.

Pikat kryesore të seminarit përfshinin:

- Dorëzimi i rezultateve të analizës së nevojave nga çdo institucion partner shqiptar.
- Një prezantim i thelluar nga Dr. Dorina Rapti nga ASCAP mbi kontekstin kombëtar të edukimit për sipërmarrjen.
- Ekspozimi i praktikave shembullore të rasteve nga partnerët evropianë. Këto prezantime do të përbëjnë një pjesë integrale të Raportit të ardhshëm të Analizës së Nevojave, që së shpejti do të jetë i disponueshëm në këtë faqe interneti.

Seminari kulmoi me një sërë prezantimesh dhe një panel diskutimi që vuri në pah përvojat sipërmarrëse të dy figurave shqiptare: Z. Arben Haveri nga OTP Bank Albania dhe Z. Gjon Dugilaj, pronar i Tradita Gege&Toske, i përbërë nga një restorant, hotel dhe muze etnografik.

Pas seminarit, ne u dërguam ftesa të gjithë pjesëmarrësve përmes emailit, duke i nxitur ata të merrnin pjesë në një anketë reagimi të lehtësuar përmes Mjetit të Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Ne ishim të entuziazmuar që morëm gjithsej 41 përgjigje, duke nënkuptuar një normë të fortë përgjigjeje në sondazh prej 68 përqind.

Reagimet e mbledhura ishin jashtëzakonisht pozitive, me aspekte të ndryshme të Moduleve Pilot të Sipërmarrjes dhe Punëtorisë së Diskutimeve të Ndikimit me rezultate jashtëzakonisht të larta, duke variuar midis 4.8 dhe 5.0 në vlerësimin e përgjithshëm të përmbajtjes. Secili dimension i përmbajtjes specifike mori rezultate nga 4,8 deri në 4,9. Për më tepër, organizimi i përgjithshëm i Moduleve Pilot të Sipërmarrjes dhe Punëtorisë së Diskutimeve të Ndikimit mori vlerësime, duke nënvizuar efikasitetin dhe ekzekutimin e përsosur të ngjarjes.

Në thelb, objektivat që përshkruam për Modulet Pilot të Sipërmarrjes dhe Punëtorinë e Diskutimeve të Ndikimit u arritën jashtëzakonisht mirë. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për seminarin ishte mbresëlënës me 4.95 nga 5 (ku 5 do të thotë 'shumë i kënaqur').

Workshop mbi Zbatimin e kurseve pilot në Vlorë

Takimi i Vlorës për zbatimin e kurseve pilot, i zhvilluar nga e marta, 6 shtator deri të mërkurën, 7 shtator 2022, u zhvillua në Universitetin e Vlorës, Skelë Vlorë, Shqipëri.

Rreth 60 pjesëmarrës ishin të pranishëm, duke kontribuar në një axhendë dinamike të përshkruar për takimin EntrAL Vlorë. Duke shërbyer si një vizitë dhe mbledhje zbatimi, ngjarja u ofroi partnerëve shqiptarë një platformë për të shfaqur përparimet në modulet e trajnimit gjatë WP 3. Fokusi ishte në rafinimin e përmbajtjes së lëndëve që synonin mësuesit parauniversitar, mësuesit universitarë dhe studentët, duke përdorur mbështetjen nga evropianët partnerët dhe Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë. Vendimet kryesore të marra gjatë takimit përfshinin:

- Miratimi i moduleve për mësuesit e arsimit parauniversitar, që përfshijnë Sipërmarrjen në Arsimin Fillor dhe Sipërmarrjen në Arsimin e Mesëm.
- Miratimi i moduleve për studentët e universitetit.
- Miratimi i moduleve për mësuesit e universiteteve, të cilat përfshijnë ndryshime dhe përditësime të sugjeruara gjatë vizitës së mëparshme në Leon.

Takimi shënoi nisjen e dokumentit përfundimtar të AEN, që nënkupton memorandumimin e mirëkuptimit midis partneritetit shqiptar dhe ASCAP. Rrjeti Shqiptar i Sipërmarrësve (AEN) (D.3.3) u iniciua zyrtarisht për të nxitur zhvillimin e aftësive sipërmarrëse në procesin arsimor.

Gjithashtu, u njoftua futja e rrjetit të trajnerëve të mësuesve EntrAL brenda kornizës AEN, duke siguruar koherencën e parashikuar nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë për të krijuar një sistem gjithëpërfshirës të AFP-së për trajnimin e mësuesve.

Takimi siguroi një platformë për mësuesit, studentët dhe arsimtarët universitarë për të ndarë njohuritë e tyre mbi ndikimin e projektit EntrAL. U morën vendime të rëndësishme në lidhje me hapat e ardhshëm për zbatimin e kursit pilot, udhërrëfyesin strategjik përpara dhe afatet dhe oraret për kursin pilot.

Pas seminarit, të gjithë pjesëmarrësit u kontaktuan me email dhe u ftuan të merrnin pjesë në anketën e komenteve të kryer përmes Veglave të Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Ne morëm gjithsej 48 përgjigje, duke rezultuar në një përqindje të mirë të përgjigjeve në anketë prej 76 përqind.

Reagimet e marra ishin shumë pozitive, me aspekte të ndryshme të përmbajtjes së përgjithshme të seminarit zbatues me rezultate të larta, ndërmjet 4.5 dhe 4.9. Të gjitha dimensionet e përmbajtjes specifike morën një rezultat midis 4.5 dhe 4.7. Për më tepër, organizimi i përgjithshëm i Punëtorisë Implementuese u vlerësua shumë, duke reflektuar efektivitetin dhe zbatimin e qetë të ngjarjes.

Si përmbledhje, objektivat që vendosëm për Workshop-in zbatues u përmbushën shumë mirë. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për Punëtorinë Zbatuese është mbresëlënëse 4,80 nga 5 (ku 5 përfaqëson 'shumë të kënaqur').

Workshop Pilot Modulet e Sipërmarrjes dhe Diskutimet e Ndikimit në Gjirokastër

Pas takimit të Vlorës, të gjitha universitetet partnere u pajisën mjaftueshëm (D.3.2) për të iniciuar programe pilot dhe për të zbatuar kurse, të cilat u zhvilluan midis dhjetorit 2022 dhe janarit 2023. Takimi i Gjirokastrës për vlerësimin e kurseve pilot u zhvillua nga e marta, 28 shkurt deri në E mërkurë, 1 Mars 2023, në Universitetin EqremCabejGjirokaster, Shqipëri.

Takimi i mëpasshëm në Gjirokastër, Shqipëri, shërbeu si një rishikim i zbatimit të kurseve pilot për mësuesit e arsimit parauniversitar, mësues universitar dhe studentë nga tre Universitete Shqiptare: UV, EÇUG dhe UAMD. Ky takim lehtësoi mbledhjen, dokumentimin dhe analizën e komenteve dhe përvojave nga pjesëmarrësit dhe instruktorët e kursit. Për më tepër, u mbajt një diskutim mbi ndikimin për të siguruar që kurset dhe planifikimi i tyre brenda qendrave LLL dhe U3M-AL ishin të strukturuar siç duhet përpara fazës së shpërndarjes nëpër universitetet partnere.

Gjatë këtij takimi, koordinatori prezantoi rezultatet e vlerësimit të kursit të kryer përmes procesit të përpilimit të anketës së verbër. Në përgjithësi, komentet e pjesëmarrësve për të dy kurset pilot ishin shumë pozitive.

Pas seminarit, ne kontaktuam me të gjithë pjesëmarrësit përmes emailit, duke i ftuar ata të merrnin pjesë në një anketë reagimesh të kryer përmes Veglës së Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Ne ishim të kënaqur që morëm gjithsej 38 përgjigje, duke shënuar një përqindje solide të përgjigjeve në anketë prej 73 përqind.

Reagimet që mblodhëm ishin shumë pozitive, me aspekte të ndryshme të Moduleve Pilot të Sipërmarrjes dhe Workshop-it të Diskutimeve të Ndikimit me rezultate jashtëzakonisht të larta, duke variuar midis 4.7 dhe 4.8 në vlerësimin e përgjithshëm të përmbajtjes. Çdo dimension i përmbajtjes specifike fitoi pikë që varionin nga 4.6 në 4.9. Për më tepër, organizimi i përgjithshëm i Moduleve Pilot të Sipërmarrjes dhe Punëtorisë së Diskutimeve të Ndikimit mori vlerësime, duke reflektuar efektivitetin dhe ekzekutimin e qetë të ngjarjes.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Në thelb, objektivat që përshkruam për Modulet Pilot të Sipërmarrjes dhe Punëtorinë e Diskutimeve të Ndikimit u arritën jashtëzakonisht mirë. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për seminarin qëndron i lartë në 4.81 nga 5 (ku 5 tregon 'shumë të kënaqur').

Zbatimi i Workshopit Pilot të Moduleve të Sipërmarrjes në Durrës

Takimi dyditor i mbajtur më 6 dhe 7 qershor 2023 në Durrës, Shqipëri, përfshiu një përmbledhje të gjerë të kurseve pilot të përshtatura për mësuesit parauniversitar, instruktorët universitarë dhe studentët në të gjitha universitetet partnere shqiptare.

Gjatë gjithë këtij takimi, përvojat kolektive të ndara nga pjesëmarrësit dhe trajnerët e kursit iu nënshtruan diskutimeve të plota me qëllim sigurimin e cilësisë së qëndrueshme dhe zbatimit të qëndrueshëm të këtyre kurseve në të ardhmen. Diskutimet e mëvonshme u përqendruan në vlerësimin e ndikimit dhe qëndrueshmërisë afatgjatë të këtyre kurseve brenda strukturave të qendrave të Mësimit gjatë gjithë jetës (LLL) dhe U3M-AL.

Objektivi kryesor i takimit të Durrës ishte vlerësimi kritik i zbatimit të kurseve pilot të zhvilluara nga universitetet partnere shqiptare për mësuesit e arsimit parauniversitar, pedagogët universitarë dhe studentët. Ai siguroi një platformë thelbësore për të shkëmbyer dhe diskutuar përvojat e mbledhura si nga pjesëmarrësit ashtu edhe nga trajnerët, me synimin për të forcuar dhe unifikuar cilësinë e ofrimit të kurseve në vijimësi. Pas këtyre diskutimeve të thelluara, vëmendje e konsiderueshme iu kushtua eksplorimit të ndikimit të kurseve dhe potencialit të tyre për qëndrueshmëri të qëndrueshme dhe afatgjatë brenda kuadrit të Qendrave LLL dhe U3M-AL.

Pas seminarit, ne kontaktuam të gjithë pjesëmarrësit përmes emailit, duke i ftuar ata të merrnin pjesë në një anketë me komente të kryer përmes Veglave të Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Ne ishim të kënaqur që morëm gjithsej 36 përgjigje, duke shfaqur një përqindje të fortë të përgjigjeve në sondazh prej 72 përqind.

Reagimet që mblodhëm ishin shumë pozitive, me aspekte të ndryshme të Punëtorisë së Implementimit të Moduleve Pilot të Sipërmarrjes që shënoi jashtëzakonisht mirë, duke variuar midis 4.7 dhe 4.9 në vlerësimin e përgjithshëm të përmbajtjes. Çdo dimension i përmbajtjes specifike ka arritur një rezultat prej 4.8 ose 4.9. Për më tepër, u vlerësua organizimi i përgjithshëm i Workshop-it të Implementimit të Moduleve Pilot të Sipërmarrjes, duke theksuar efektivitetin dhe ekzekutimin e qetë të ngjarjes.

Në thelb, objektivat që vendosëm për Workshop-in e Implementimit të Moduleve Pilot të Sipërmarrjes u përmbushën jashtëzakonisht mirë. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për seminarin qëndron në 4,92 nga 5 të lavdërueshme (ku 5 përfaqëson 'shumë të kënaqur').

Aftësitë sipërmarrëse për një arsim modern në Shqipëri, Seminari final në Tiranë

Në datat 22 dhe 23 nëntor, Universiteti i Sporteve të Tiranës priti konferencën përfundimtare për Konsorciumin EntrAL, duke tërhequr më shumë se 55 pjesëmarrës aktivë që përfaqësojnë partnerë. Takimi ndërkombëtar kishte për qëllim të shfaqte rezultatet e projektit dhe evolucionin e rrugëve sipërmarrëse brenda Evropës dhe Ballkanit. Rektori Prof Dr. Agron Kasa bëri një mirëseardhje të

ngrohtë, duke vlerësuar prezantimin e projektit EntrAL nga z. Vesa Hautala dhe vlerësimin e znj. Ada Rama për rezultatet e arritura nga zyra Erasmus Plus në Tiranë. Konferenca pati prezantime nga z. Anthony Buckley mbi "Sipërmarrjen gjithëpërfshirëse në epokën dixhitale" nga Universiteti Teknologjik i Dublinit dhe znj. Maria José Vieira mbi "Edukimi për sipërmarrjen në të mësuarit gjatë gjithë jetës" nga Universiteti i Leon. Partnerët shqiptarë ndanë rezultatet e suksesshme të kurseve pilot në katër sesione paralele, duke theksuar cilësinë e lartë dhe pritjen pozitive midis grupeve të synuara. Vështrimet përfshinin nevojën që mësuesit e mesëm të zotëronin njohuri themelore të sipërmarrjes për t'i udhëhequr studentët e tyre në mënyrë efektive. Ata theksuan rëndësinë e mësuesve që ndajnë histori suksesi dhe nxisin një mentalitet sipërmarrës midis studentëve të universitetit, duke ndikuar në rritjen e tyre personale dhe profesionale. Një aspekt integral i diskutuar ishte prezantimi i konkurseve sipërmarrëse dhe projekteve kërkimore për të inkurajuar inovacionin e studentëve, duke shfrytëzuar teknologjinë dhe burimet online për të mbështetur mësimin dhe për t'u lidhur me rrjetet sipërmarrëse. Dita e dytë paraqiti dëshmi nga sipërmarrësit e rinj në Universitetin e Sporteve, duke u fokusuar në sipërmarrjet e suksesshme në turizmin sportiv dhe rekreativ. Ata ofruan njohuri të vlefshme të industrisë dhe qasje inovative të zbatuara në nivel universitar, duke adresuar tendencat në zhvillim, destinacionet, aktivitetet dhe ndryshimet në preferencat e konsumatorëve. Konferenca përfundoi me një takim konsorciumi për të vlerësuar rezultatet e projektit dhe për të diskutuar masat e qëndrueshmërisë. Pas konferencës përfundimtare, ne kontaktuam me të gjithë pjesëmarrësit përmes emailit, duke u bërë një ftesë për të marrë pjesë në një sondazh me komente duke përdorur Mjetin e Anketimit dhe Raportimit të Webropol. Kemi kënaqësinë të raportojmë një përgjigje të fuqishme të sondazhit, me një total prej 47 përgjigjesh, që përfaqësojnë një normë mbresëlënëse prej 70 përqind. Reagimet që mblodhëm ishin shumë pozitive, duke reflektuar një kënaqësi të fortë në aspekte të ndryshme të Seminarit Përfundimtar të Aftësive Sipërmarrëse për Arsimin Modern në Shqipëri. Vlerësimet varionin jashtëzakonisht të larta, midis 4.9 dhe 5.0 në vlerësimin e përgjithshëm të përmbajtjes. Çdo dimension specifik i përmbajtjes arriti një rezultat midis 4.6 dhe 4.9. Gjithashtu, vlerësimet drejtuan organizimit të përgjithshëm të Seminarit Përfundimtar, duke theksuar efektivitetin dhe ekzekutimin e tij pa të meta. Si përmbledhje, objektivat e përshkruara për Seminarin Përfundimtar të Aftësive Sipërmarrëse për Arsimin Modern në Shqipëri, u përmbushën në mënyrë të admirueshme. Vlerësimi kolektiv i pjesëmarrësve të seminarit është mbresëlënëse 4,98 nga 5 (ku 5 do të thotë 'shumë i kënaqur').

Pjesa C. Vlerësimi i kurseve pilot (D.4),

Prezantimi

Në këtë fazë, universitetet partnere shqiptare ishin të gatshme të organizonin kurse për mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Partnerët e BE-së me

ekspertizën e tyre ndihmuan universitetet shqiptare në çështjet organizative të fazës pilot. Pas diskutimeve të partnerëve për rreziqet e mundshme, u arrit në përfundimin se për zhvillimin dhe zbatimin e suksesshëm të kurseve pilot, duhet gjetur një kohë dhe vend i përshtatshëm për çdo grup të synuar. Për më tepër, një proces i përshtatshëm marketingu ishte i nevojshëm për të arritur grupet e synuara dhe për t'i bindur ata të merrnin pjesë. Gjatë WP4, kurset e zhvilluara sipas D.3.1, hynë në procesin e pilotimit dhe vlerësimit sipas formularit të aplikimit të projektit. Të gjitha universitetet partnere ishin të pajisura mirë (të kryera gjatë WP3, D.3.2) dhe të gatshme për të filluar pilotimin dhe zbatimin e kurseve. Për të garantuar cilësinë e kurseve të trajnimit, tre universitetet e para shqiptare (UV, UAMD dhe ECUG) janë angazhuar për të zbatuar kurse pilot për mësuesit e arsimit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Ky zbatim i kurseve kishte nevojë për një fazë pilot për të vërtetuar se kurset dhe planifikimi i tyre brenda qendrave LLL dhe U3M-AL ishin të vendosura siç duhet. Secila nga katër kurset janë pilotuar në tre universitete shqiptare: Universiteti i Gjirokastrës, Universiteti i Durrësit dhe Universiteti i Vlorës përpara fazës së zbatimit në secilin prej universiteteve partnere (D.4.4).

Koordinatori mbledhi të gjithë informacionin përkatës për këto 4 kurse fillestare pilot përmes një procesi pyetësor të pavarur dhe konfidencial. U mbledhën dhe u analizuan komentet dhe përvojat nga pjesëmarrësit dhe trajnerët e kurseve pilot për të bërë ndryshime dhe përmirësime në përmbajtje para zbatimit të kurseve. Takimi i Gjirokastrës në shkurt 2023 ishte vendi i parë ku u diskutua për rezultatet dhe më pas në Durrës në qershor 2023. Pas fazës së parë të pilotimit të kursit, dy kurse mësuesish ishin gati për t'u zbatuar nga të gjithë partnerët, të akredituar me nga 1 kredit. një kurs trajnimi për studentët dhe një tjetër për mësuesit e universitetit.

Përmbledhja ekzekutive

Pas vlerësimit të programeve të moduleve të zhvilluara nga universitetet partnere lidhur me programet

Universiteti i Vlorës - UV për mësuesit e arsimit parauniversitar:

- Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar
- Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm të ulët dhe të lartë parauniversitar

Universiteti i Durrësit - UAMD për studentë

- Kampi i Inovacionit
- Universiteti i Gjirokastrës - ECUG, për mësuesit e universitetit
- Drejt një mendësie sipërmarrëse

Nën kujdesin dhe mbështetjen e ekspertëve evropianë nga universitetet partnere si Universiteti i Leonit, Universiteti i Turkut dhe Universiteti i Dublinit, u krye një fazë e re e vlerësimit të moduleve përmes kurseve pilot me qëllim vlerësimin dhe përmirësimin e tyre nga grupet e synuara, duke e parë këtë hap si pjesë e një bashkëpunimi të gjerë të palëve të interesuara në sektorin e edukimit për sipërmarrjen. Pjesë e rëndësishme e këtij procesi ishte zbatimi i marrëveshjes së bashkëpunimit ndërmjet universiteteve partnere shqiptare dhe ASCAP (agjencia e sigurimit të cilësisë për arsimin parauniversitar) në kuadër të rrjetit AEN, realizuar dhe prezantuar në takim konsultativ në Vlorë, 6. dhe 7 shtator 2022. Me këtë aktivitet filloi faza e veprimeve në kuadër të paketës së punës WP4. Universitetet prezantuan strategjitë e zbatimit të kurseve pilot me specifikat e tyre, duke përcaktuar metodologjitë për finalizimin e fazave të zbatimit. Kushtet e specifikuara duhet të përputhen si më poshtë:

- Kërkesë për zhvillimin e kursit pilot nga grupi i punës drejtuar senatit akademik
- Miratimi me vendim nga senati akademik dhe bordi i administrimit për organizimin dhe zhvillimin e kurseve pilot.
- Sipas grupit të synuar, aplikimi në dy faza për kredite në ASCAP vetëm për modulet e trajnimit të mësuesve.
- Vendosja e moduleve të akredituara nga ASCAP në sistemin kombëtar të Rrjetit Akademik Shqiptar (RASH) për të gjitha universitetet partnere shqiptare.
- Hapja e thirrjes për kursin e trajnimit dhe promovimi i moduleve të reja
- Përzgjedhja e pjesëmarrësve sipas profilit dhe një numër i kufizuar prej 40 kandidatësh, duke pasur parasysh ciklin mësimor
- Organizimi i programit të trajnimit dhe mjediseve të tjera
- Përgatitja e materialeve të trajnimit
- Zbatimi i programit të kursit pilot
- Testimi dhe Certifikimi i pjesëmarrësve
- Vlerësimi i cilësisë nga pjesëmarrësit nëpërmjet një pyetësoi të hartuar nga koordinatori

Të gjitha aktivitetet e zbatimit të kurseve pilot u kryen me sukses brenda një periudhe nga shtatori 2022 deri në shkurt 2023, përpara takimit të vlerësimit të kurseve pilot në Gjirokastër 2, mbajtur në datat 28 shkurt dhe 1 mars 2023. Një interes i madh evidentohet nga regjistrimet e bëra nga kandidatët, me mbi 120 dhe 108, shumica prej tyre kandidate femra në kurset e

trajnimin pilot për grupin e synuar të mësuesve falë përvojë e mirë dhe e suksesshme e universitetit në kurset e mëparshme të zhvilluara në kuadër të projektit TEAVET. Mësuesit besonin se trajnerët do të ofronin komponentë të rinj dhe një proces intensiv, të sigurt në cilësinë e praktikave teorike pedagogjike që organizojnë duke i përshtatur ato në kushtet e klasës me elemente novatore.

Rezultatet e mbledhura nga vlerësimi i pjesëmarrësve në katër kurset e para pilot ishin shumë të mira, bazuar në plotësimin e fshehtë individual të pjesëmarrësve të pyetësorëve të shpërndarë nga koordinatori i projektit. Këta pyetësorë u hartuan me një gjuhë të thjeshtë të përshtatur në gjuhën shqipe që mundësoi pjesëmarrjen pothuajse të plotë të të gjithë pjesëmarrësve. Gjithashtu, në pyetësorë ka pasur vlerësime pozitive në lidhje me elementët e organizimit të kurseve, materialet, nivelin e trajnerëve, metodologjinë e përdorur, përmbajtjen e re inovative, mjetet e përdorura për të marrë ndihmë në arritjen e objektivave të kursit, si si dhe rastet studimore dhe dëshmitë e paraqitura në seancat e trajnimit. Në këtë proces vlerësimi nuk munguan edhe rekomandimet e mësuesve në lidhje me kohën e trajnimit dhe ofrimin e një mbështetjeje më të madhe dhe të vazhdueshme për temën e edukimit për sipërmarrjen në shkollat shqiptare.

Përmbledhje e procesit

Kurset pilot të zbatimit ishin një qasje trajnimi e bazuar në katër programet e moduleve, të zhvilluara fillimisht nga ekipet universitare shqiptare sipas formularit të aplikimit të projektit Entral, gjatë WP3 në periudhën prill-shtator 2022 dhe të prezantuara në takimin Leon, në qershor 2022 si drafti i parë për vlerësim nga ekspertët evropianë 2 ditë seanca ballë për ballë me të 56 mësuesit dhe trajnerët e mësuesve të universitetit. Trajnuesit ndoqën prezantimet e moduleve të trajnimit të zhvilluara dhe të diskutuara në sesione paralele. Në këto kurse pilot janë regjistruar përkatesisht 79 mësues, 36 studentë dhe 32 mësues universiteti:

Nr.	institucionit	grupi i synuar	Te regjistruar	Te certifikuar
1	Universiteti i Vlorës	mësuese e shkollës fillore	120	39
2	Universiteti i Vlorës	mësuese e shkollës së mesme	108	40
3	Universiteti i Durrësit	studentët e programit mësimor	32	32
4	Universiteti i Gjirokastrës	mësuesit e universitetit	36	36

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Në përgjithësi, përmbajtja përfshinte gjashtë sesione të organizuara në tre ditë. Objektivat e kurseve janë fokusuar në edukimin e kompetencave sipërmarrëse duke mbuluar modele moderne pedagogjike të aftësive sipërmarrëse dhe çështje praktike që lidhen me këto kompetenca me materialet në dispozicion për mësimdhënie dhe mësimnxënie, përdorimin e rastit të studimit dhe një hyrje për vlerësimin formues të pjesëmarrësve. Anekset tregojnë informacion të detajuar mbi kurset pilot. Seancat gjithashtu u dhanë mësuesve një pasqyrë të shkurtër se si të përdorin planet e mësimin në klasa për t'i ndihmuar studentët të fitojnë kompetenca specifike sipërmarrëse.

Grupet e synuara

Programe të shkurtra trajnimi u zhvilluan bazuar në nevojat specifike të grupeve të synuara të projektit, duke identifikuar metodologji specifike të edukimit për sipërmarrjen për 4 grupet e synuara si më poshtë: mësues të shkollave fillore, mësues të shkollave të mesme, studentë të programeve mësimore, mësues të universitetit.

Metodologjia e zbatuar për këto kurse trajnimi bazohej në dy plane: metodologji globale dhe metodologji specifike. Gjatë zhvillimit të programeve të trajnimit, çdo universitet drejtues në pilotimin e kurseve të para pilot ka zhvilluar strategjinë dhe metodologjinë e zbatimit të përshtatur sipas nivelit dhe kërkesave të pjesëmarrësve. Do të diskutohet më konkretisht më poshtë, duke u futur në më shumë detaje rreth këtyre kurseve pilot.

Vlerësimi

Kurset pilot iu nënshtruan një monitorimi të kujdesshëm të cilësisë, me një theks qendror në sigurimin e cilësisë në të gjithë projektin. Çdo aktivitet iu nënshtrua një vlerësimi të plotë, duke përfshirë përmbajtjen dhe strukturën, të hartuar me synimin specifik të monitorimit dhe sigurimit të cilësisë së përgjithshme. Në fazën fillestare, katër kurse u zhvilluan nga universitetet shqiptare dhe rezultatet e këtyre kurseve u analizuan sistematikisht për të rritur trajektoren e tyre të zhvillimit. Vlerësime të ngjashme të cilësisë u kryen në të gjitha kurset pilot në çdo universitet, duke ofruar një kornizë të vlefshme për avancimin e iniciativave të tyre për sigurimin e cilësisë. Gjithsej 1,345 pjesëmarrës u angazhuan në mënyrë aktive në kurset pilot. Tabela e mëposhtme ofron një ndarje të numrit të pjesëmarrësve për universitet dhe për kurs pilot specifik.

Tabela 1 Numri i pjesëmarrësve në kurset pilot EntrAL në universitetet partnere shqiptare, n = 1
345

	4.1 Entrepreneurship Skills for Elementary Education Teachers	4.1 Entrepreneurship for Secondary Education Teachers	4.2 Towards an Entrepreneurial Mindset	4.3 Entrepreneurship Camp	Total number of participants per partner university
Sports University of Tirana	34	151	22	29	236
University Aleksander Moisiu Durres	56	36	41	47	180
University Aleksander Xhuvani Elbasan	34	35	39	38	146
University Eqrem Cabej Gjirokaster	87	53	36	105	281
University Fan S. Noli Korça	27	21	18	30	96
University of Shkodra Luigj Gurakuqi	28	40	10	49	127
University College Pavaresia Vlore	34	79	12	15	140
University Ismail Qemali Vlore	39	38	25	37	139
Total number of participants per pilot course	339	453	203	350	1 345

Aftësitë e sipërmarrjes për mësuesit e arsimit fillor

Ky kurs u krijua për të përcaktuar aktivitetet për mësuesit që nxisin edukimin sipërmarrës tek fëmijët e shkollave fillore. Ai vlerëson efektivitetin e edukimit të hershëm për sipërmarrje brenda ciklit të arsimit fillor. Metodologjia e përdorur merr në konsideratë kultivimin e tre llojeve të aftësive tek fëmijët: aftësitë sipërmarrëse jo-konjitive, sipërmarrjen njohëse dhe aspiratat për t'u bërë sipërmarrës. Kursi është i strukturuar rreth simulimit të një programi sipërmarrës.

Zhvillimi i kursit i është përmbajtur nga afër planit të projektit, siç detajohet më vonë në këtë raport, duke siguruar një zhvillim gjithëpërfshirës dhe në përputhje me standardet e BE-së. Në hartimin e kurrikulës për sipërmarrjen në arsimin parauniversitar në Shqipëri, respektimi i rreptë i Ligjit për Arsimin Parauniversitar dhe udhëzimeve të tjera nga Ministria e Arsimit dhe Sportit ishte parësore. Kjo qasje e kujdesshme siguroi akreditimin e kursit nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

Gjithsej 339 mësues fillore morën pjesë në kursin e aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor. Prej tyre, 200 pjesëmarrës dhanë përgjigje të plota në anketën e komenteve, ndërsa gjashtë pjesëmarrës u përgjigjën pjesërisht. Moshë mesatare e të anketuarve ishte 42 vjeç, ku 94% ishin femra dhe 6% meshkuj. Tabela e mëposhtme ofron një ndarje të pjesëmarrësve për universitetet dhe normat e tyre përkatëse të përgjigjeve. Për më tepër, tabela përfshin rezultatin e përgjithshëm të vlerësimit nga të anketuarit, i cili ishte 9.6 për Kursin Pilot të Aftësive për Sipërmarrje për Mësuesit e Arsimit Fillor. Për sa i përket shpërndarjes së notave të

përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të përqendruara, ku 62% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyer (10), 34% si shumë të mirë dhe vetëm 4% e vlerësuan atë si të mirë (8).

Tabela 2 Vlerësimi i përgjithshëm i aftësive sipërmarrëse për mësuesin e arsimit fillor, n = 197

Shifrat vijuese ofrojnë një vlerësim më të detajuar të lëndës në fusha specifike: Përmbajtja dhe organizimi i kursit, Kontributi i studentëve, Mjedisi mësimor dhe metodat e mësimdhënies, Burimet mësimore dhe Cilësia e ofrimit dhe pritjet e pjesëmarrësve, respektivisht.

	4.1 Entrepreneurship Skills for Elementary Education Teachers		
	Number of participants	Response rate	Overall evaluation rate
Sports University of Tirana	34	50	9,4
University Aleksander Moisiu Durres	56	36	9,4
University Aleksander Xhuvani Elbasan	34	56	9,6
University Eqrem Cabej Gjirokaster	87	67	9,4
University Fan S. Noli Korça	27	41	9,7
University of Shkodra Luigj Gurakuqi	28	86	9,6
University College Pavaresia Vlore	34	38	9,6
University Ismail Qemali Vlore	39	97	9,9
Total	339	59	9,6

Figura 4 Pritshmerite e pjesëmarrësve, n = 197

Vlerësimi i kursit nga pjesëmarrësit tregoi një pritje pozitive në përgjithësi. U vu në dukje se materialet dhe aktivitetet e ofruara ishin gjithëpërfshirëse, duke u përshtatur mirë me interesat dhe lëndët e ndryshme të mësuara nga të pranishmit. Aktivitetet u konsideruan të drejtpërdrejta, duke nxitur angazhim aktiv nga të gjithë edukatorët. Më e rëndësishmja, mësuesit integruan me sukses kompetencat sipërmarrëse në lëndët e tyre përkatëse, duke i përafuar ato me nivelin arsimor dhe moshën e nxënësve të tyre.

Motivimi i mësuesve për t'u angazhuar në këto module trajnimi buronte nga njohja e edukimit për sipërmarrjen si pjesë e kompetencave më të gjera transversale si puna në grup, kreativiteti dhe komunikimi. Përgjigjet e anketës së hapur theksuan më tej opinionet individuale mbi aspekte të ndryshme të kursit.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pozitivisht, 47% e pjesëmarrësve vlerësuan metodologjinë e përdorur, duke theksuar aspekte të tilla si bashkëpunimi, gjithëpërfshirja, zbatimi praktik në situata reale dhe rëndësia e saj me jetën e përditshme. Ata vlerësuan prezantimin e qartë dhe të kuptueshëm nga trajnerët dhe vlerësuan informacionin e vlefshëm të marrë, jo vetëm si studentë, por edhe si pedagogë të ardhshëm.

Komentet e rëndësishme theksuan shumëllojshmërinë e pjesëmarrjes, qasjet novatore për zhvillimin e mësuesve dhe përfshirjen e metodologjive ndërvepruese të zgjidhjes së problemeve që rritën efikasitetin e trajnimit. Pjesëmarrësit vlerësuan gjithashtu përfshirjen e figurave të suksesshme të biznesit, veçanërisht të sipërmarrësve femra, pasi ajo ofroi përvoja nga jeta reale duke pasuruar seancat. Megjithatë, fushat për përmirësim janë identifikuar nga 26% e të anketuarve. Sugjerimet përfshinin konsiderata për madhësi më të vogla të grupeve, pajisje më të mira audio, mundësi pune individuale, rritje të bashkëpunimit midis mësuesve dhe prindërve, zgjatje të kohës së përgatitjes dhe aktivitete më praktike që demonstrojnë zbatimin e njohurive teorike.

Për më tepër, pjesëmarrësit rekomanduan materiale shtesë ndihmëse, më shumë përfshirje të sipërmarrësve të suksesshëm vendas, trajnime të vazhdueshme dhe të përshtatura, mbështetje të zgjeruar motivuese, lehtësira dhe shërbime më të mira dhe fokus në stimulimin dhe inkurajimin brenda strukturës së kursit.

Reagimet cilësore zbuluan një konsensus të fortë për kryerjen e trajnimeve në mjedise të përshtatshme, veçanërisht brenda mjediseve shkollore që forcojnë konceptet e kursit. Pjesëmarrësit shprehën dëshirën për seanca trajnimi më të shpeshta dhe të larmishme, veçanërisht ato të fokusuara në nxitjen e aftësive sipërmarrëse tek studentët.

Kulmi i komenteve shprehu mirënjohjen ndaj organizatorëve dhe avokoi për vazhdimin dhe zgjerimin e kurseve të tilla për shkak të ndikimit të tyre pozitiv në cilësinë e mësimdhënies dhe zhvillimin personal. Në thelb, reagimet shfaqën si pikat e forta ashtu edhe fushat për përmirësimin e kursit, duke nënvizuar rëndësinë e përshtatjes së moduleve arsimore për të përmbushur nevojat dhe pritshmëritë në zhvillim të edukatorëve që kërkojnë të përmirësojnë metodat dhe aftësitë e tyre të mësimdhënies.

Sipërmarrja për mësuesit e arsimit të mesëm

Ky kurs është zhvilluar me kujdes për të udhëzuar mësuesit në krijimin e aktiviteteve që promovojnë edukimin sipërmarrës midis nxënësve të shkollave të mesme. Ai vlerëson efektivitetin e integritet të arsimit për sipërmarrjen në kurrikulën e arsimit të mesëm. Objektivat e modulit përfshijnë njohjen e rëndësisë së edukimit për sipërmarrjen, identifikimin e komponentëve kyç të sipërmarrjes si kompetencë, vendosjen e rezultateve specifike të të nxënësve, të kuptuarit e thelbit të sipërmarrjes, eksplorimin e metodave për të gjeneruar, identifikuar dhe përzgjedhur idetë e biznesit dhe marrjen e njohurive të nevojshme. dhe aftësi për të inicuar dhe menaxhuar me sukses një ndërmarrje apo sipërmarrje biznesi.

Zhvillimi i kursit iu përmbajt nga afër planit të projektit, siç detajohet më vonë në këtë raport, duke siguruar një zhvillim të plotë dhe në përputhje me standardet e BE-së. Në formulimin e kurrikulës për

sipërmarrjen në arsimin parauniversitar në Shqipëri, ishte thelbësore respektimi i rreptë i Ligjit për Arsimin Parauniversitar dhe direktivave të tjera të Ministrisë së Arsimit dhe Sportit. Kjo qasje e plotë ishte instrumentale në sigurimin e akreditimit për kursin nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

Gjithsej 453 arsimtarë të mesëm morën pjesë aktivisht në kursin Sipërmarrësia për arsimtarët e arsimit të mesëm. Midis tyre, 233 pjesëmarrës dhanë përgjigje të plota në anketën e komenteve, ndërsa tre pjesëmarrës dhanë përgjigje të pjesshme. Mosha mesatare e të anketuarve ishte 39 vjeç, me 86% femra dhe 14% meshkuj. Tabela e mëposhtme ofron një ndarje të detajuar të pjesëmarrësve sipas universiteteve të tyre përkatëse dhe normave përkatëse të përgjigjeve. Për më tepër, tabela përfshin rezultatin e përgjithshëm të vlerësimit nga të anketuarit, i cili ishte 9.5 për Kursin Pilot të Sipërmarrjes për Mësuesit e Arsimit të Mesëm.

Për sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të përqendruara, ku 59% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 32% si shumë të mirë, 7% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 1% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), vlerësime të moderuara ose adekuate (5).

Tabela 3 Vlerësimi i përgjithshëm i Sipërmarrjes për Mësues të Arsimit të Mesëm, n = 233

	4.1 Entrepreneurship for Secondary Education Teachers		
	Number of participants	Response rate	Overall evaluation rate
Sports University of Tirana	151	40	9,4
University Aleksander Moisiu Durres	36	19	9,6
University Aleksander Xhuvani Elbasan	35	49	9,4
University Eqrem Cabej Gjirokastr	53	87	9,4
University Fan S. Noli Korça	21	57	9,2
University of Shkodra Luigj Gurakuqi	40	78	9,6
University College Pavaresia Vlore	79	29	9,5
University Ismail Qemali Vlore	38	95	9,7
Total	453	52	9,5

Shifrat vijuese ofrojnë një vlerësim më të detajuar të lëndës në fusha specifike: Përmbajtja dhe organizimi i kursit, Kontributi i studentëve, Mjedisi mësimor dhe metodat e mësimdhënies, Burimet mësimore dhe Cilësia e ofrimit dhe pritjet e pjesëmarrësve, respektivisht.

Vlerësimi i kursit dha reagime shumë pozitive nga pjesëmarrësit. Ndër 184 përgjigjet, që përbëjnë 84,5% të totalit të pjesëmarrësve, shumë aspekte u vlerësuan. Pjesëmarrësit vlerësuan metodologjinë e përdorur, duke përmendur efektivitetin e saj në lehtësimin e të mësuarit gjithëpërfshirës. U theksua qartësia në shpjegime, zbatimi praktik i koncepteve teorike dhe natyra e strukturuar e materialeve të kursit. Komunikimi efektiv, thjeshtësia në përcjelljen e ideve komplekse dhe integrimi i koncepteve brenda punës në grup u vlerësuan. Pjesëmarrësit vlerësuan diskutimet tërheqëse që i lejuan ata të zbatonin teorinë në praktikë përmes sesioneve interaktive dhe ndërveprimeve me biznesmenë vendas. Struktura e mirëorganizuar e

kursit, ngarkesa e menaxhueshme e punës, udhëzimet e qarta dhe mjedisi i përshtatshëm i trajnimit u theksuan si faktorë pozitivë. Pjesëmarrësit përgëzuan trajnerët për aftësitë e tyre komunikuese, stilin e prezantimit dhe rolin kryesor që ata luajtën në efektivitetin e kursit. Për sa i përket përmirësimeve, nga 217 pjesëmarrësit, 81.7% dhanë komente, dhe ndërsa 54.6% e konsideruan kursin pa të meta, pjesa tjetër ofruan sugjerime konstruktive. Sugjerimet përfshinin reduktimin e numrit të pjesëmarrësve, integrimin e rasteve studimore më realiste në literaturë, përmirësimin e përvojave dëgjimore duke përdorur mikrofonat dhe përmirësimin e planeve mësimore dixhitale. Pjesëmarrësit theksuan nevojën për aktivitete praktike shtesë, shembuj konkretë dhe konsiderata për aspekte psikologjike brenda kurrikulës. Ata gjithashtu theksuan rëndësinë e angazhimit dhe bashkëpunimit më të madh ndërmjet trajnerëve dhe mësuesve, së bashku me rritjen e inkurajimit për pjesëmarrësit. U bënë sugjerime për të përmirësuar menaxhimin e aksesit të materialeve në internet, për të optimizuar kohëzgjatjen kohore dhe për të përmirësuar kriteret e përzgjedhjes së pjesëmarrësve.

Përfundimisht, kurset pilot që synojnë mësuesit e mesëm morën vlerësime pozitive në përgjithësi. Shumica e panë se kursi ishte i shkëlqyer, por reagimet konstruktive dhanë njohuri të vlefshme për përmirësime të mundshme, duke siguruar përmirësim të vazhdueshëm në përsëritjet e ardhshme të programit.

Drejt një mendësie sipërmarrëse

Qëllimi kryesor i këtij kursi ishte pajisja e mësuesve të universiteteve shqiptare me aftësi të transferueshme dhe rrënjosja e një mendësie sipërmarrëse brenda mjedisit universitar. Kjo u arrit duke promovuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, duke kultivuar sjelljen sipërmarrëse midis stafit mësimdhënës dhe duke nxitur krijimin e sipërmarrjeve të reja. Vëmendje e veçantë iu kushtua nxitjes së shpirtit sipërmarrës midis fakulteteve të universitetit, shtrirjes së ndikimit tek studentët e tyre dhe nxitjes së rritjes së bashkëpunimit me mjedisin e biznesit dhe shoqërinë lokale.

Zhvillimi i kursit iu përmbajt nga afër planit të projektit, siç detajohet më vonë në këtë raport, duke siguruar një zhvillim të plotë dhe në përputhje me standardet e BE-së. Dizajni i lëndës i përmbahej të njëjtës procedurë si ajo për mësuesit e shkollave fillore dhe të mesme, pavarësisht se miratimi erdhi nga bordi akademik i çdo universiteti dhe jo nga Ministria e Arsimit dhe Sportit. Dizajni duhej të përmbushte pritshmëritë e të gjitha universiteteve pjesëmarrëse.

Gjithsej 203 mësues dhe staf universiteti morën pjesë aktive në kursin Drejt një Mendësie Sipërmarrëse. Midis tyre, 129 pjesëmarrës dhanë përgjigje të plota në anketën e komenteve, ndërsa gjashtë pjesëmarrës dhanë përgjigje të pjesshme. Moshë mesatare e të anketuarve ishte 42 vjeç, me 80% femra dhe 20% meshkuj. Tabela e mëposhtme ofron një ndarje të detajuar të pjesëmarrësve sipas universiteteve të tyre përkatëse dhe normave përkatëse të përgjigjeve. Për më tepër, tabela

përfshin rezultatin e përgjithshëm të vlerësimit nga të anketuarit, i cili ishte 9.3 për kursin pilot drejt një mendësie sipërmarrëse.

Për sa i përket shpërndarjes së notave të vlerësimit të përgjithshëm, përgjigjet ishin të fokusuara, ku 46% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 41% si shumë të mirë, 8% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 4% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), dhe 1% si e moderuar (6).

Tabela 4 Vlerësimi i përgjithshëm i Mendësisë Drejt një Mendësie Sipërmarrëse, n = 135

	4.2 Towards an Entrepreneurial Mindset		
	Number of participants	Response rate	Overall evaluation rate
Sports University of Tirana	22	73	9,1
University Aleksander Moisiu Durres	41	66	9,2
University Aleksander Xhuvani Elbasan	39	46	9,3
University Eqrem Cabej Gjirokaster	36	89	9,0
University Fan S. Noli Korça	18	78	9,6
University of Shkodra Luigj Gurakuqi	10	70	9,4
University College Pavaresia Vlore	12	58	9,8
University Ismail Qemali Vlore	25	56	9,4
Total	203	67	9,3

Shifrat vijuese ofrojnë një vlerësim më të detajuar të lëndës në fusha specifike: Përmbytja dhe organizimi i kursit, Kontributi i studentëve, Mjedisi mësimor dhe metodat e mësimdhënies, Burimet mësimore dhe Cilësia e ofrimit dhe pritjet e pjesëmarrësve, respektivisht.

Vlerësimi cilësor i zbatimit të kursit përfshinte mbledhjen e komenteve nga pjesëmarrësit pas përfundimit të kursit, duke përfshirë njohuritë nga mësuesit e universitetit. Vlerësimi i kurseve për edukimin e aftësive sipërmarrëse, të zhvilluara nga partnerët shqiptarë, mori një vlerësim të përgjithshëm pozitiv nga mësuesit e universiteteve.

Nga 136 të anketuar, 91 pranuan disa aspekte të spikatura në kurse. Aftësia e trajnerëve për të komunikuar ide komplekse në gjuhë të thjeshtë dhe të kuptueshme, rriti psikologjinë dhe shpirtin sipërmarrës. Kurset stimuluan të menduarit dhe aktivitetet krijuese. Lektorët ofruan një analizë të detajuar të ideve të biznesit, strategjive fillestare dhe menaxhimit praktik të biznesit, duke nxitur një shkëmbim idesh inovative midis pjesëmarrësve. Pjesëmarrësit vlerësuan cilësinë e leksioneve, organizimin gjithëpërfshirës dhe seancat angazhuese, të cilat

ishin të qarta dhe informuese. Metodologjia, ushtrimet ndërvepruese dhe shembujt praktikë u vlerësuan shumë. Faktorë specifikë si komunikimi efektiv i trajnerit, prania e ekspertëve, kurset e mirëorganizuara, materialet e dobishme dhe theksi mbi të menduarit sipërmarrës u vlerësuan.

Nga 137 të anketuar, afërsisht 52% ndanë sugjerime për përmirësim. Disa sugjeruan zgjatjen e kohëzgjatjes së kursit, përfshirjen e rasteve më praktike, organizimin e materialeve në mënyrë më efektive dhe rritjen e angazhimit të pjesëmarrësve në punën e pavarur në grup. Gjithashtu, pjesëmarrësit theksuan nevojën për njohuri më praktike nga bizneset e suksesshme dhe mungesën e literaturës në gjuhën shqipe.

Ndërsa shumica e pjesëmarrësve nuk ofruan komente shtesë, disa vëzhgime u dalluan. Lavdërim për përkushtimin e organizatorëve dhe seriozitetin e pjesëmarrësve, duke sugjeruar zhvillimin më të shpeshtë të seancave të ngjashme trajnuese. Rekomandime për përfshirjen e projekteve të tilla në kurrikulat e programeve të studimit, duke përmirësuar teknikat e mësimdhënies me fokus dinamikën e tregut dhe sipërmarrjen. Sugjerime që mbrojnë integrimin e aftësive sipërmarrëse në programet arsimore, duke i konsideruar ato thelbësore në kontekstin e sotëm. Pjesëmarrësit propozuan nisjen e sipërmarrjeve të ndryshme dhe zgjerimin e moduleve specifike të trajnimit të përshtatura për kualifikimet universitare.

Në përmbledhje, kurset morën vlerësime për komunikimin e tyre efektiv, përmbajtjen gjithëpërfshirëse dhe sesionet interaktive, me sugjerime për kohëzgjatje më të gjata, ushtrime më praktike dhe materiale më të mira të kursit për të pasuruar më tej përvojën e të mësuarit. Ekziston një thirrje e dukshme për integrimin e aftësive sipërmarrëse në kurrikulat e arsimit dhe ofrimin e mundësive më të larmishme dhe të shpeshta të trajnimit.

Kampi i Sipërmarrjes

Objekti i këtij moduli është të pajisë studentët nga disiplina të ndryshme me njohuri themelore në sipërmarrje dhe të lehtësojë zbatimin praktik të këtyre njohurive. Lënda synon të forcojë besimin e studentëve në vetë-analizën e gatishmërisë për sipërmarrje, të kuptuarit e rolit të sipërmarrësit në zhvillimin ekonomik, strukturat organizative, burimet e financimit dhe buxhetimin. Përveç kësaj, studentët do të zhvillojnë projekte sipërmarrëse në bashkëpunim në ekipe. Kursi mbulon në mënyrë gjithëpërfshirëse tre aspekte kyçe të sipërmarrjes: 1) fillimin e një projekti sipërmarrës dhe gjenerimin e ideve të biznesit, 2) rafinimin e ideve të biznesit duke përdorur mjetet e duhura të zhvillimit të biznesit dhe 3) sjelljen e ideve të biznesit në treg dhe zotërimin e artit të shitjes së tyre. Zhvillimi i kursit iu përmbajt nga afër planit të projektit, siç detajohet më vonë në këtë raport, duke siguruar një zhvillim të plotë dhe në përputhje me standardet e BE-së. Dizajni i lëndës i përmbahej të njëjtës procedurë si ajo për mësuesit e shkollave fillore dhe të mesme, pavarësisht se miratimi

erdhi nga bordi akademik i çdo universiteti dhe jo nga Ministria e Arsimit dhe Sportit. Dizajni duhej të përmbushte pritshmëritë e të gjitha universiteteve pjesëmarrëse.

Gjithsej 350 studentë të universitetit morën pjesë aktive në kursin e Kampit të Sipërmarrjes. Midis tyre, 164 pjesëmarrës dhanë përgjigje të plota në anketën e komenteve, ndërsa pesë pjesëmarrës dhanë përgjigje të pjesshme. Moshë mesatare e të anketuarve ishte 23 vjeç, ku 77% ishin femra dhe 23% meshkuj. Tabela e mëposhtme ofron një ndarje të detajuar të pjesëmarrësve sipas universiteteve të tyre përkatëse dhe normat përkatëse të përgjigjeve. Për më tepër, tabela përfshin rezultatin e përgjithshëm të vlerësimit nga të anketuarit, i cili ishte 9.1 për Kursin Pilot të Kampit të Sipërmarrjes.

Për sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të fokusuara, ku 39% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 42% si shumë të mirë, 13% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 5% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), me 1% të vlerësuar si adekuate (5).

Tabela 5 Vlerësimi i përgjithshëm i Kampit të Sipërmarrjes, n = 169

	4.3 Entrepreneurship Camp		
	Number of participants	Response rate	Overall evaluation rate
Sports University of Tirana	29	86	9,2
University Aleksander Moisiu Durres	47	51	9,3
University Aleksander Xhuvani Elbasan	38	16	9,2
University Eqrem Cabej Gjirokaster	105	55	9,2
University Fan S. Noli Korça	30	77	8,8
University of Shkodra Luigj Gurakuqi	49	16	8,0
University College Pavaresia Vlore	15	73	9,6
University Ismail Qemali Vlore	37	38	8,9
Total	350	48	9,1

Shifrat vijuese ofrojnë një vlerësim më të detajuar të lëndës në fusha specifike: Përmbajtja dhe organizimi i kursit, Kontributi i studentëve, Mjedisi mësimor dhe metodat e mësimdhënies, Burimet mësimore dhe Cilësia e ofrimit dhe pritjet e pjesëmarrësve, respektivisht.

Zbatimi i kursit përfundoi pas një vlerësimi gjithëpërfshirës të përzier nëpër universitete. Midis 167 komenteve të studentëve, u shfaq një konsensus i dukshëm, duke theksuar aspekte pozitive, duke sugjeruar gjithashtu fusha për përmirësime në të ardhmen.

Nga 166 pjesëmarrësit e përfshirë në vlerësime, disa elementë të spikatur u vlerësuan gjerësisht. Cilësia e mësimdhënies, shpjegimet e qarta dhe mjediset e favorshme mësimore u vlerësuan shumë. Theksi mbi të menduarit kritik, seancat interaktive dhe aplikimi praktik i njohurive teorike mbledhi përgjigje

pozitive. Studentët vlerësuan metodologjitë novatore të mësimdhënies, pasurinë e materialeve të kursit dhe integrimin e shembujve të botës reale.

Ndërsa 64% e 162 pjesëmarrësve dhanë njohuri për përmirësim, sugjerimet kryesore përfshinin. Inkurajimi i pjesëmarrjes më aktive dhe gjithëpërfshirëse, duke shfrytëzuar shembuj shtesë konkretë dhe duke vënë theksin në mësimin praktik. Zgjatja e kohëzgjatjes së kursit për mësim më gjithëpërfshirës, sigurimi i materialeve më të thella të lidhura me lëndën pas kursit dhe duke i dhënë më shumë kohë për zhvillimin e projektit. Adresimi i nevojës për metodologji të zgjeruara të të mësuarit, një qasje më e përqendruar te studenti dhe ofrimi i një game më të gjerë kursesh trajnimi.

Përafërsisht 40% e të anketuarve shprehën mendimet e tyre për kursin pilot, duke i bërë jehonë dëshirave për më shumë mundësi edukimi për sipërmarrjen. Ndjenjat dërrmuese pozitive për përvojën, duke treguar një dëshirë për kurse të ardhshme mbi edukimin për sipërmarrjen. Njohja e rëndësisë së trajnimit në zgjerimin e njohurive të tyre dhe nxitjen e aftësive sipërmarrëse për të ardhmen. Kërkon zhvillimin dhe diversifikimin e vazhdueshëm të kurseve të tilla të trajnimit për t'iu përshtatur interesave të ndryshme dhe nevojave të zhvillimit të aftësive.

Në përfundim, ndërsa studentët vlerësuan pikat e forta të kursit, sugjerimet e tyre të vlefshme për përmirësim dhe interesi i jashtëzakonshëm në kurset e ardhshme nënvizojnë ndikimin pozitiv dhe dëshirën për të thelluar më tej në edukimin për sipërmarrjen.

Pjesa 4. Impakti

Kurset pilot, si një nga rezultatet më të rëndësishme të projektit, iu nënshtruan monitorimit të brendshëm të cilësisë së tepërt dhe të kujdesshëm, çdo hap dhe aktivitet u shoqërua me një vlerësim të plotë, duke përfshirë përmbajtjen, strukturën dhe metodologjitë. Në fazën fillestare, katër kurse u zhvilluan nga universitetet shqiptare, dhe rezultatet e këtyre kurseve u analizuan sistematikisht për të rritur trajektoren e tyre të zhvillimit.

Pas një procesi të brendshëm vlerësimi dhe përshtatjeje nga partnerët kryesorë të BE-së të projektit, kurset janë përsëritur gjerësisht nga të gjitha Universitetet/IAL-të shqiptare pjesëmarrëse dhe vlerësime të ngjashme të cilësisë janë kryer në të gjitha kurset pilot në çdo universitet, duke ofruar një kuadër të vlefshëm për avancimin. nismat e tyre për sigurimin e cilësisë.

Vetë procesi siguroi që cilësia e materialit mësimor, proceset mësimore dhe kapacitetet e trajnerëve dhe të kursantëve janë përmirësuar ndjeshëm, duke përmbushur me sukses një nga masat më të rëndësishme të ndikimit të projektit nga pikëpamja cilësore. Vlerësimi i plotë duke përdorur anketat e strukturave të puseve dhe vlefshmërinë e provimeve në internet brenda fazës së aplikimit pilot, si dhe ofroi reagime të rëndësishme për konsorciumin mbi veprimet e mëtejshme korrigjuese. Numri i përgjithshëm prej 1,345 pjesëmarrësish të angazhuar aktivisht

në kurset pilot, është gjithashtu një masë sasiore që përmbush objektivin fillestar të projektit EntrAl, dhe kjo është arritur nga një strategji e gjerë dhe e mirëorganizuar e shpërndarjes nga të gjithë partnerët pjesëmarrës dhe stafi i tyre akademik. .

Ndikimi cilësor: kurset pilot përfshinin një pyetësor online, i krijuar për të vlerësuar drejtpërdrejt cilësinë e metodologjisë, metodën e mësimdhënies, cilësinë e procesit mësimor me pjesëmarrje aktive të pjesëmarrësve. Rezultati i përgjithshëm i aspekteve thelbësore të kursit të trajnimit ishte pothuajse i shkëlqyeshëm, duke treguar se puna bashkëpunuese e konsorciumit EntreAl prodhoi produkte përfundimtare me cilësi të lartë me një potencial për t'u bërë thelbi i edukimit për sipërmarrjen e ardhshme në Shqipëri.

4.4.1 Qasja metodologjike dhe materiali i kurseve pilot

Siç u përmend në kapitullin e mëparshëm, kurrikula dhe materiali mësimor u hartuan gjatë jetës së projektit duke ndjekur praktikën më të mira të BE-së dhe ndërkombëtare për edukimin e aftësive sipërmarrëse dhe përvojën e tre institucioneve të BE-së të IAL-së pjesëmarrëse në projekt. Materialet e ofruara janë të një cilësie të lartë dhe metodologjia e mësimdhënies është përshtatur në prirjen “Lean startup training” duke qenë interaktive (sesion ngrohjeje, matrica të ligët me një faqe, interaktive dhe pjesëmarrëse me krijimin e grupeve, teknika të hapura të ideve, pyetje analitike për sesion, pjesëmarrja e mysafirëve të ftuar, mjete mësimore, etj).

Planprogrami u hartua dhe u miratua sipas nevojave dhe kapaciteteve të grupeve të ndryshme të synuara: mësues akademik, mësues të arsimit fillor dhe të mesëm, studentë dhe studentë me mbështetjen e ekspertëve të BE-së të Universiteteve të Leon, Turku dhe Dublin.

4.4.2 Pjesëmarrja dhe vlerësimi i kurseve pilot

Gjatë fazës pilot, tre universitete shqiptare zhvilluan 4 (katër) programe të detajuara trajnimi për edukimin për sipërmarrjen dhe përshtatën specifike për 4 grupe të ndryshme të synuara. Vlerësimi i kurrikulës dhe metodologjisë së mësimdhënies është bërë nga Universiteti i Leonit, si partner kryesor për paketën e punës WP3.

Katër kurset e përzgjedhura nga konsorciumi janë si më poshtë:

- Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar (Universiteti i Vlorës)
- Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm të ulët dhe të lartë parauniversitar (Universiteti i Vlorës).
- Kampi Inovacionit që synon studentë, alumni dhe sipërmarrës të mundshëm (Universiteti i Durrësit)

- Drejt një mendësie sipërmarrëse që synon mësuesit e universitetit/Akademisë (Universiteti i Gjirokastrës)

Çdo modul në aplikimin e tij pilot, faza e re e vlerësimit të modulit u realizua përmes kurseve pilot me qëllim vlerësimin dhe përmirësimin e tyre nga grupet e synuara, duke e parë këtë hap si pjesë e një bashkëpunimi të gjerë të palëve të interesuara në sektorin e edukimit për sipërmarrjen.

4.4.2.1 Aftësitë e sipërmarrjes për mësuesit e arsimit fillor

Ky kurs u krijua për të përcaktuar aktivitetet për mësuesit që nxisin edukimin sipërmarrës tek fëmijët e shkollave fillore. Ai vlerëson efektivitetin e edukimit të hershëm për sipërmarrje brenda ciklit të arsimit fillor. Metodologjia e përdorur merr në konsideratë kultivimin e tre llojeve të aftësive të fëmijët: aftësitë sipërmarrëse jo-konjitive, sipërmarrjen njohëse dhe aspiratat për t'u bërë sipërmarrës. Kursi është i strukturuar rreth simulimit të një programi sipërmarrës. Zhvillimi i kursit i është përmbajtur nga afër planit të projektit, siç detajohet më vonë në këtë raport, duke siguruar një zhvillim të plotë dhe në përputhje me standardet e BE-së. Në hartimin e kurrikulës për sipërmarrjen në arsimin parauniversitar në Shqipëri, respektimi i rreptë i Ligjit për Arsimin Parauniversitar dhe udhëzimeve të tjera nga Ministria e Arsimit dhe Sportit ishte parësore. Kjo qasje e kujdesshme siguroi akreditimin e kursit nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

Të dhëna sasiore: gjithsej 339 mësues fillore morën pjesë në kursin e aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor. Ky rezultat është më se i kënaqshëm për fazën pilot të projektit. Sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të përqendruara, ku 62% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyer (10), 34% si shumë të mirë dhe vetëm 4% e vlerësuan atë si të mirë (8).

4.4.2.2 Sipërmarrja për mësuesit e arsimit të mesëm

Ky kurs është zhvilluar me kujdes për të udhëzuar mësuesit në krijimin e aktiviteteve që promovojnë edukimin sipërmarrës midis nxënësve të shkollave të mesme. Ai vlerëson efektivitetin e integritet të arsimit për sipërmarrjen në kurrikulën e arsimit të mesëm. Objektivat e modulit përfshijnë njohjen e rëndësisë së edukimit për sipërmarrjen, identifikimin e komponentëve kyç të sipërmarrjes si kompetencë, vendosjen e rezultateve specifike të të nxënësve, të kuptuarit e thelbit të sipërmarrjes, eksplorimin e metodave për të gjeneruar,

identifikuar dhe përzgjedhur idetë e biznesit dhe marrjen e njohurive të nevojshme. dhe aftësi për të inicuar dhe menaxhuar me sukses një ndërmarrje apo sipërmarrje biznesi.

Të dhënat sasiore: Gjithsej 453 mësues të mesëm morën pjesë aktivisht në kursin Sipërmarrësia për mësuesit e arsimit të mesëm. Për sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të përqendruara, ku 59% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 32% si shumë të mirë, 7% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 1% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), vlerësime të moderuara ose adekuate (5).

4.4.2.3 Drejt një mendësie sipërmarrëse

Qëllimi kryesor i këtij kursi ishte pajisja e mësuesve të universiteteve shqiptare me aftësi të transferueshme dhe rrënjësia e një mendësie sipërmarrëse brenda mjedisit universitar. Kjo u arrit duke promovuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, duke kultivuar sjelljen sipërmarrëse midis stafit mësimdhënës dhe duke nxitur krijimin e sipërmarrjeve të reja. Vëmendje e veçantë iu kushtua nxitjes së shpirtit sipërmarrës midis fakulteteve të universitetit, shtrirjes së ndikimit tek studentët e tyre dhe nxitjes së rritjes së bashkëpunimit me mjedisin e biznesit dhe shoqërinë lokale.

Të dhëna sasiore: Gjithsej 203 mësues dhe staf universiteti morën pjesë aktive në kursin Drejt një Mendësi Sipërmarrëse. Për sa i përket shpërndarjes së notave të vlerësimit të përgjithshëm, përgjigjet ishin të fokusuara, ku 46% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 41% si shumë të mirë, 8% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 4% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), dhe 1% si e moderuar (6).

4.4.2.4 Kampi i Sipërmarrjes

Objektivi i këtij moduli është të pajisë studentët nga disiplina të ndryshme me njohuri themelore në sipërmarrje dhe të lehtësojë zbatimin praktik të këtyre njohurive. Lënda synon të forcojë besimin e studentëve në vetë-analizën e gatishmërisë për sipërmarrje, të kuptuarit e rolit të sipërmarrësit në zhvillimin ekonomik, strukturat organizative, burimet e financimit dhe buxhetimin. Përveç kësaj, studentët do të zhvillojnë projekte sipërmarrëse në bashkëpunim në ekipe. Kursi mbulon në mënyrë gjithëpërfshirëse tre aspekte kyçe të sipërmarrjes: 1) fillimin e një projekti sipërmarrës dhe gjenerimin e ideve të biznesit, 2) rafinimin e ideve të biznesit duke përdorur mjetet e duhura të zhvillimit të biznesit dhe 3) sjelljen e ideve të biznesit në treg dhe zotërimin e artit të shitjes së tyre.

Të dhënat sasiore: Gjithsej 350 studentë të universitetit morën pjesë aktive në kursin e Kampit të Sipërmarrjes. Për sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të fokusuara, ku 39% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 42% si shumë të mirë, 13% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 5% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), me 1% të vlerësuar si adekuate (5).

4.5 Manual mbi pedagogjinë dhe metodat e mësimdhënies sipërmarrëse

Manuali EntrAL mbi pedagogjinë dhe metodat e mësimdhënies sipërmarrëse përmbledh rezultatet dhe veprimet e përgjithshme të projektit në një dokument publik që do të jetë i disponueshëm për të gjitha grupet e aktorëve në Shqipëri. Dokumenti përmbledh analizën e nevojës për aktivitetet sipërmarrëse për mësuesit dhe studentët duke ofruar një referencë jo vetëm për përfituesit përfundimtarë të projektit, por edhe për vendimmarrësit, studiuesit dhe organizatat e biznesit me një rishikim konkurrues të situatës aktuale në Shqipëri. në nivel kombëtar dhe rajonal). Raporti gjithashtu përmbledh praktikatat dhe paradigmat më të mira nga universitetet e BE-së që marrin pjesë në projekt. Pjesët B dhe C fokusohen në metodologjinë dhe rezultatet e 4 kurseve pilot dhe do të veprojnë si një udhërrëfyes për Stafin e Universiteteve Shqiptare me qëllim zhvillimin dhe certifikimin e mëtejshëm të kurseve të reja bazuar në praktikatat më të mira të BE-së.

Pilotët për mësuesit e shkollës fillore

Prezantimi

Moduli, i orientuar për mësuesit e shkollave fillore, është testuar si kurs pilot për herë të parë në datat 06-08 Shkurt 2023, në Universitetin e Vlorës. Moduli është akredituar nga agjencia ASCAP me një kredit dhe me kodin 40 mësues të shkollave fillore kanë marrë pjesë gjatë zbatimit të modulit. Moduli u nda në 6 sesione. Qëllimi i sesionit të parë ishte të jepte një kuptim më të mirë të modulit të trajnimit. Ai përshkruan hapat që duhet të ndërmerren në fillim të modulit të trajnimit. Sesionet dy deri në gjashtë trajtojnë tema të ndryshme të ndërlidhura me sipërmarrjen, të fokusuara në përmbajtjet arsimore dhe tema që lidhen me aftësitë praktike që duhet të kenë sipërmarrësit për të krijuar një sipërmarrje të suksesshme. Moduli është krijuar për të ndjekur qasjen e të nxëniet me pjesëmarrje. Në këto sesione u

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

organizua përmbajtja e “Edukimit të aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar” si:

- Sesioni 1: Hyrje në kursin e trajnimit të mësuesve
- Sesioni 2: Sipërmarrja - Tendencat bashkëkohore
- Sesioni 3: Karakteristikat e Sipërmarrjes (EntreComp)
- Sesioni 4: Zhvillimi i nismave sipërmarrëse në shkolla
- Sesioni 5: Gjenerimi i ideve dhe krijimi i prototipit në klasë
- Sesioni 6: Procesi i sipërmarrjes në klasë
- Sesioni 7: Testi përfundimtar

Objektivat e kursit

Objektivi i kursit ka qenë i fokusuar në kualifikimin e mësuesit

për të identifikuar dhe krijuar kompetenca të reja sipërmarrëse nëpërmjet veprimtarive mësimore.

për të mësuar më shumë rreth konceptit të sipërmarrjes dhe rëndësisë së tij për fëmijët dhe studentët (aftësitë) dhe shoqërinë (novacioni dhe zhvillimi)

për të diskutuar rëndësinë e zhvillimit të një mendësie sipërmarrëse në fazën e hershme të jetës për fëmijët dhe studentët.

për të vlerësuar zbatueshmërinë e të mësuarit sipërmarrës në klasë duke e integruar atë me lëndët e tjera.

për të gjetur mënyra për të stimuluar krijimin e ideve dhe gjetjen e mundësive duke:

Ndihmon studentët të identifikojnë nevojat dhe sfidat që duhen përmbushur dhe zgjidhur.

Stimulimi i kreativitetit dhe krijimit të vlerave të nxënësve.

Identifikoni aftësitë dhe atributet personale të nevojshme për të drejtuar një ndërmarrje

Të menduarit në mënyrë kreative dhe kritike

Një fillim i mirë do të kontribuojë shumë në suksesin e trajnimit. Organizimi i kursit u bazua në këto hapa si më poshtë

Hapi 1. Hapja e trajnimit

Hapi 2. Prezantimi i pjesëmarrësve

Hapi 3. Sqarimi i pritjeve dhe shqetësimeve të pjesëmarrësve

Hapi 4. Kuptimi i objektivave të trajnimit

Hapi 5. Shpjegimi i agjendës dhe orarit të modulit

Hapi 6. Sigurimi i pjesëmarrjes aktive

Hapi 7. Arritja e një konsensusi për normat e trajnimit

Metodologjia

Përdorimi i metodave dhe teknikave pjesëmarrëse ishte shumë i rëndësishëm që mësuesit pjesëmarrës të fitonin një kuptim të qartë të përmbajtjes mësimore. U përdorën disa teknika, mjete dhe mjete mësimore për të mbështetur të mësuarit sipërmarrës, duke përfshirë ngrohjen/energizimin, stuhi mendimesh, diskutime në grup, pyetje analitike, mysafirë të ftuar, lojëra të tjera, etj.

1. Teknikat e "ngrohjes" - u përdorën për të argëtuar pjesëmarrësit, për të mbajtur vëmendjen e tyre dhe për të krijuar një atmosferë pozitive midis pjesëmarrësve dhe për të ndërtuar shpirtin ekipor. Çdo ditë trajnimi fillonte me një aktivitet ngrohjeje.
2. Teknikat e stuhisë së ideve - u përdorën për të mbledhur ide dhe mendime nga mësuesit. Të gjithë pjesëmarrësit u inkurajuan të ndajnë mendimet e tyre.
3. Diskutimet në grup - mes mësuesve ishin të dobishme për shkëmbimin e përvojave dhe informacionit dhe gjithashtu për të dhënë shembuj se si kompetencat sipërmarrëse mund të lidhen me lëndët e tjera.
4. Pyetje analitike - Trajnuesit ngritën pyetje kyçe në lidhje me një temë për të gjithë pjesëmarrësit. Ofrimi i një pyetje-përgjigjeje të shkurtër ishte i dobishëm për të analizuar idetë, ku nuk synohet të testojë njohuritë e pjesëmarrësve, por më tepër të sjellë një diskutim dhe analizë.
5. Mysafir i ftuar - Një sipërmarrës i huaj u ftua për të ndarë me mësuesit përvojën e tij rreth fillimit.

Gjithashtu janë përdorur mjete mësimore gjatë implementimit të moduleve pilot si laptop, video-projektor, Flip chart, Markera me ngjyra të ndryshme, Prezantimi i materialeve në PowerPoint, Mjetet e të mësuarit audio-vizual: video e shkurtër në YouTube, materiale të shkruara teorike të ofruara për mësuesit, Fleta e vetëvlerësimit (Vetëvlerësimi mbi cilësitë e sipërmarrjes), disa shabllone si modeli i biznesit CANVAS (grupi i mësuesve krijoi Kanavasin dhe e prezantoi atë para grupeve të tjera. Trajnuesit vlerësuan punën në grup, pjesëmarrjen në ekip, mënyrën se si ekipi paraqet modeli i biznesit dhe menaxhimi i kohës).

Vlerësimi i mësuesit

Një test përfundimtar ishte mjeti i vlerësimit i dorëzuar në terren, gjatë një ore, me një total prej 100 pikësh.

Minimumi ishte 70 pikë për të kaluar provimin. Testi përmban pyetje me shumë zgjedhje dhe pyetje narrative në lidhje me konceptet kryesore të modulit si: Cili është roli i mësuesit në edukimin për sipërmarrjen? Çfarë kuptojmë me sipërmarrje? Çfarë është edukimi për sipërmarrjen? Cila është rëndësia e edukimit për sipërmarrjen? Cilat janë disa nga karakteristikat e një sipërmarrësi? etj.

Vlerësimi - aspekte sasiore

Pjesëmarrja. Gjatë periudhës së zbatimit, nga tetori 2022 deri në nëntor 2023, të gjithë partnerët shqiptarë kanë zbatuar kursin e parë të trajnimit të mësuesve të shkollave fillore. Kanë qenë 8 kurse pilot që pasuan kursin e parë pilot të zbatuar nga Universiteti i Vlorës dhe të përshtatura me ndryshimet dhe përmirësimet në Takimin e Gjirokastrës në shkurt 2023.

Marrëveshja AEN, e nënshkruar nga të gjithë partnerët shqiptarë, lehtësoi akreditimin e kurseve për të gjithë partnerët falë mbështetjes së ASCAP për hapjen e procedurave të akreditimit në kuadër të projektit EntrAL.

Në sistemin kombëtar të kualifikimit të mësuesve, të gjithë partnerët njiheshin si agjenci të disponueshme të trajnimit për këtë modul trajnimi. Mësuesit universitarë, të trajnuar gjatë vizitave në universitetet evropiane, janë angazhuar si trajnerë mësuesish.

table x . pilot courses - elementary school teachers module

nr.	Albanian partner	teacher registered	teacher enrolled	teacher certified	course dates
1	University of Vlore	120	40	40	06-08/02/2023
2	University of Gjirokastra	120	87	87	25-27/04/2023
3	University of Durres	56	56	56	05-07/05/2023
4	University of Korca	27	27	27	19/21/05/2023
5	University of Elbasan	-	-	-	not implemented
6	University of Shkodra	60	60	60	12-14/06/2023

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

7	University College Pavaresia	63	36	36	22-24/05/2023
8	Tirana University of Sports	28	28	28	25-27/06/2023
	total	474	334	334	

Pilotët për mësuesit e mesëm

Prezantimi

Moduli “Aftësitë sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm” ishte programi i kursit pilot për mësuesit e shkollave të mesme. Ky kurs synon të zhvillojë një nivel të kompetencave sipërmarrëse dhe të ndryshojë qëndrimet e nxënësve për rëndësinë e edukimit për ndërmarrësi. Në përgjithësi, edukimi për sipërmarrjen ndihmon për të siguruar që aftësitë kryesore të transferueshme të buta të nevojshme në tregun e punës po u ofrohen të gjithë të diplomuarve të mesëm, duke përfshirë aftësitë akademike, komunikimin dhe aftësitë e punës në grup. Moduli i Sipërmarrjes për mësuesit e Arsimit të Mesëm ndjek kurrikulat shqiptare dhe treguesit e kompetencave. Disa nga përfituesit e këtij moduli trajnimi janë mësues të shkollave të mesme.

Rezultatet e pritura ishin si më poshtë:

- Mësoni më shumë rreth konceptit të të mësuarit sipërmarrës dhe rëndësisë së tij për studentët (aftësitë) dhe për shoqërinë (risi)
- Diskutoni rëndësinë e zhvillimit të një mendësie sipërmarrëse te studentët.
- Vlerësoni zbatueshmërinë e të mësuarit sipërmarrës në klasa/lëndë.
- Gjeni mënyra për të stimuluar krijimin e ideve dhe gjetjen e mundësive duke:
- Ndhurma e studentëve dhe nxënësve për të identifikuar nevojat dhe sfidat që duhen përmbushur dhe zgjidhur.
- Stimulimi i kreativitetit dhe krijimit të vlerave të nxënësve.
- Identifikoni aftësitë dhe atributet personale të nevojshme për të drejtuar një ndërmarrje

Të mendosh në mënyrë krijuese dhe kritike

Aktivitetet e kursit. Moduli “Aftësitë sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm” u nda në 7 aktivitete të shpërndara në tre sesione.

Aktiviteti 1. Hyrje në përmbajtjen e modulit dhe organizimin e modulit. Sesioni i parë shërben si një udhëzues praktik se si të përgatitet dhe organizohet trajnimi i modulit të sipërmarrjes për mësuesit e shkollave të mesme. Ai përshkruan hapat që duhet të ndërmerren në fillim të trajnimit. Informacioni i paraqitur në këtë sesion bazohet në një proces mësimor me pjesëmarrje. Gjithashtu, gjatë këtij aktiviteti, pjesëmarrësit prezantohen, krijojnë pritshmëritë e tyre nga moduli dhe ndërtojnë normat e grupit duke nxitur një pjesëmarrje aktive.

Aktiviteti 2. Edukimi për sipërmarrjen. Ky aktivitet trajton aspekte të ndryshme të edukimit për sipërmarrje. Ai fokusohet në rëndësinë e edukimit për sipërmarrjen, përfitimet e edukimit për sipërmarrjen për nxënësit e shkollave të mesme dhe rolin e mësuesit në edukimin për sipërmarrjen.

Aktiviteti 3. Hyrje në Sipërmarrje fokusohet në tema të lidhura me sipërmarrjen. Pjesëmarrësit do të njihen me konceptet bazë të sipërmarrjes. Në studime të ndryshme për edukimin për sipërmarrjen tek mësuesit vihet re vështirësia e dhënies së një përkufizimi mbi sipërmarrjen. Pavarësisht nga formimi dhe fusha e interesit, në këtë rast kërkohet të jepet një shpjegim i thjeshtë mbi konceptet bazë të sipërmarrjes. Kjo do të thjeshtonte dhe lehtësonte punën e mësuesit për të orientuar njohuritë dhe idetë e nxënësve drejt punës individuale dhe/ose në grup. Ky aktivitet fokusohet në kuptimin e kuptimit të sipërmarrjes, përkufizimin e konceptit sipërmarrje dhe sipërmarrje dhe rëndësinë e sipërmarrjes në shoqërinë tonë.

Aktiviteti 4 Karakteristikat e sipërmarrjes. Ky seksion trajton kuptimin e sipërmarrësit. Nëse kuptojmë karakteristikat e sipërmarrësit, mësuesi i orienton metodat e mësimdhënies dhe informacionin drejt sjelljeve, qëndrimeve dhe aftësive sipërmarrëse të nxënësit, për shembull: identifikimi i problemit, kërkimi i mundësive, vendosmëria, përcaktimi i qartë i objektivave, arritja e rezultateve. produktiviteti, vëzhgimi sistematik, shkëmbimi i informacionit, vetëbesimi, etj.

Veprimtaria 5. Gjenerimi i ideve. Gjenerimi i ideve është akti i formimit të ideve. Është një proces krijues që përfshin gjenerimin, zhvillimin dhe komunikimin e mendimeve dhe koncepteve të reja, të cilat bëhen baza e strategjisë së inovacionit. Nga aktiviteti individual, teknikat e gjenerimit të ideve janë një mënyrë e shkëlqyer për të ndezur mendime të reja ose mënyrën se si ne ndryshojmë rutinën tonë. Si një kolektiv apo organizatë, ideimi i strukturuar mund të jetë transformues si një mjet për zgjidhjen e problemeve dhe bashkëpunimin. Idetë janë çelësi i inovacionit. E gjithë inovacioni fillon me një ide të mrekullueshme. Duke eksploruar teknikat e reja të gjenerimit të ideve, ju mund t'i jepni ekipit tuaj mjetet krijuese që u nevojiten

për të gjeneruar ide në çdo situatë. Ka mjete dhe teknika të ndryshme që mund të përdoren me një grup njerëzish për të stimuluar gjenerimin e ideve. Ky mësim është krijuar për të inkurajuar studentët të shohin inovacionin si pjesë të zhvillimit të një mendësie sipërmarrëse. Ai përfshin mundësinë që studentët të gjenerojnë ide të reja dhe t'i paraqesin ato në grup. Në fund të aktivitetit studentët do të jenë në gjendje të: eksplorojnë dhe gjenerojnë ide, të reflektojnë se ku e shohin risinë duke u përdorur dhe si lidhet me kreativitetin, të identifikojnë se çfarë duhet të përfshijë në një prezantim që shfaq një ide dhe këshilla kryesore për prezantim.

Aktiviteti 6 Zhvillimi i idesë së biznesit. Ky aktivitet fokusohet në zhvillimin e ideve të reja të biznesit. Për të planifikuar biznesin në mënyrë më të detajuar, është e rëndësishme të trajtohen pyetjet themelore në mënyrë më specifike. Një mjet i dobishëm është matrica e ideve të biznesit ku është e mundur të hartohen zgjedhjet dhe idetë e biznesit sipas një numri pyetjesh bazë. Ideja e biznesit është mjeti më i përdorur për të përshkruar një biznes të bazuar në një produkt të vetëm ose një zonë produkti. Ky mjet trajton shumë nga vendimet strategjike themelore të sipërmarrësit pas përgjigjeve të pyetjeve:

Çfarë? Produktet/Shërbimet?

Pse? Nevojat apo problemet e klientëve dhe segmenteve të synuara?

OBSH? Segmenti i synuar apo segmentet?

Si? Si të organizohemi? Si organizohet biznesi në mënyrë efikase dhe fitimprurëse?

Një tjetër mjet i përdorur është kanavacë e modelit të biznesit. Kanavacja e Modelit të Biznesit ofron një qasje të strukturuar dhe vizuale "me një faqe" për të kuptuar se si një kompani, projekt ose produkt mund të krijojë, të japë dhe të kapë vlerë. Ky model përfshin 9 pyetje ku studentët e kanë shumë më të lehtë t'u përgjigjen. Ky model u jep studentëve njohuri se çfarë veprimesh duhet të ndërmerren për të krijuar vlerë për veten dhe të tjerët.

Aktiviteti 7. Kuptimi i tregjeve. Ky aktivitet shqyrton mjetet dhe konceptet e nevojshme për të kryer një analizë të mjedisit të biznesit. Analiza e forcave të jashtme fokusohet në identifikimin dhe vlerësimin e tendencave dhe ngjarjeve jashtë kontrollit të një kompanie të vetme, si rritja e konkurrencës së huaj, zhvendosjet e popullsisë, një shoqëri në plakje, papunësia etj. Kjo analizë zbulon mundësitë dhe kërcënimet kryesore me të cilat përballet një kompani. Për më tepër, këta faktorë kyç ndikojnë në veprimet e ardhshme të kompanive për të përfituar nga mundësitë dhe për të shmangur ose zvogëluar ndikimin e kërcënimeve. Temat që do të trajtohen në këtë aktivitet kanë të bëjnë me analizën makro mjedisore.

Koncepti i makromjedisit mbledh shumë faktorë që ndikojnë pak a shumë në të gjitha ndërmarrjet. Në këtë gjendje sipërmarrësi duhet të kuptojë më mirë mjedisin më të afërt i cili ka një ndikim të drejtpërdrejtë në performancën. Për këtë arsye, është e nevojshme të

kuptohet tregu. Në sipërmarrje, treg nënkupton të gjithë blerësit (njerëz, institucione, biznese, etj.) të cilët kanë nevojë për produktet e biznesit dhe janë të gatshëm dhe në gjendje të blejnë ose paguajnë për to. Për të siguruar që produkti ose shërbimi plotëson të gjitha karakteristikat e mira të një mundësie të mirë biznesi; është e nevojshme për të gjetur sa më shumë informacion për karakteristikat e një mundësie të mirë biznesi. Procesi i kërkimit të atij informacioni njihet zakonisht si hulumtimi i tregut. Kjo e ndihmon sipërmarrësin të zgjedhë idenë më të mirë. Nëpërmjet këtij procesi, është e mundur të eksplorojnë disa burime informacioni, të mblidhen të dhëna, të analizohen ato dhe të zbulohen gjetjet që ndihmojnë për zhvillimin e mëtejshëm.

Aktiviteti 8. Testi përfundimtar (1 orë)

Metodologjia

Metodat gjatë trajnimit. Përdorimi i metodave, teknikave dhe mjeteve pjesëmarrëse është shumë i rëndësishëm që pjesëmarrësit të kenë një kuptim të qartë të përmbajtjes mësimore. Ka një sërë teknikash, mjeteve dhe mjeteve mësimore në dispozicion për të mbështetur të mësuarit eksperimental, duke përfshirë diskutimet në grup ose ballë për ballë, stuhi mendimesh, punë individuale etj.

Diskutim në grup

Diskutimet në grupe të lehtësuara janë veçanërisht interesante për të rinjtë pasi ato lejojnë pjesëmarrjen e gjerë dhe aktive. Diskutimet në grup janë të dobishme për shkëmbimin e përvojave dhe informacionit dhe ofrojnë "shembuj të gjallë" për aftësitë e jetës.

Pyetje analitike. Trajneri ngre pyetje kyçe në lidhje me një temë për të gjithë pjesëmarrësit. Ofrimi i një pyetje-përgjigjeje të shkurtër është i dobishëm për të analizuar idetë, ku nuk synon të testojë njohuritë e pjesëmarrësve, por më tepër të sjellë një diskutim dhe analizë. Pjesëmarrësit mund të diskutojnë individualisht ose në grup për t'iu përgjigjur pyetjeve të ngritura.

Ngrohje/energizues. "Ngrohja" ose "energizuesit" janë teknika të mira për të argëtuar pjesëmarrësit dhe për të mbajtur vëmendjen e tyre. Çdo ditë trajnimi duhet të fillojë me një aktivitet ngrohjeje. Gjithashtu rekomandohet përdorimi i aktiviteteve ngrohëse kur pjesëmarrësit ndihen të rraskapitur dhe të mërzitur. Ngrohja është një aktivitet relaksimi ose aktivizimi në grup që mund të zgjasë 2 deri në 3 minuta. Kjo ndihmon për të stimuluar shpirtin e tyre të punës dhe të të mësuarit përpara se pjesëmarrësit të angazhohen në ndërmarrje më serioze. Ndihmon për të shmangur lodhjen në seanca të zgjata. Është e shkëlqyeshme kur

aktivitetet e ngrohjes ose energjizuesit janë disi të lidhura me përmbajtjen e trajnimit, por kjo nuk është një kërkesë. Ngrohja mund të jetë një shaka e thjeshtë ose një aktivitet fizik, këngë, një lojë me role ose një histori qesharake. Pjesëmarrësit duhet të kuptojnë rëndësinë dhe objektivin e ngrohjes së aktiviteteve dhe të gjithë pjesëmarrësit duhet të marrin pjesë në mënyrë aktive. Duhet të jetë e qartë për të gjithë përpara se të fillojë aktiviteti. Kur të përfundojë, të gjithë pjesëmarrësit duhet të kuptojnë pse dhe si mund të jetë i dobishëm një aktivitet ngrohjeje. Ata gjithashtu duhet të jenë në gjendje të udhëheqin vetë aktivitetet e ngrohjes.

Ngrohje dhe energji:

Mund të krijojë një atmosferë pozitive midis pjesëmarrësve dhe të ndërtojë shpirtin e ekipit

Mund të jetë një mundësi e mirë për pjesëmarrësit e turpshëm që të "dalin" dhe të shprehen në grup, por...

Nuk duhet të krijojë konkurrencë të panevojshme.

Duhet të jetë i testuar mirë - rekomandohet të refuzoni një aktivitet ngrohjeje shumë të vështirë ose komplekse në vend që ta provoni.

Një shenjë e sigurt se një aktivitet ngrohës ose energjik ka arritur objektivin e tij është kur pjesëmarrësit shpërndahen në të qeshura.

Stuhi mendimesh. Brainstorming nënkupton mbledhjen e ideve dhe opinioneve nga një grup brenda një periudhe të shkurtër kohore. Shpesh ndodh në fillim të një aktiviteti të ri. Pjesëmarrësit inkurajohen të ndajnë opinionet e tyre sa më hapur. Brainstorming ka dinamikën e vet. Në procesin e stuhisë së ideve, lehtësuesi duhet të përmbushë sa vijon:

Shkruani temën për diskutim.

Ftoni të gjithë pjesëmarrësit të ndajnë mendimet e tyre.

Shënoni në dërrasën e zezë ose kartat idetë ose opinionet e shfaqura.

Refuzoni çdo shpjegim dhe pyetje për momentin.

Rishikoni pikat e përmendura pasi pjesëmarrësit të kenë përfunduar idetë.

Gruponi ide të përsëritura dhe të ngjashme për diskutimin e mëposhtëm.

Inkurajoni pjesëmarrësit të zhvillojnë më tej idetë e tyre përmes diskutimit.

Mjete mësimore

Mjetet mësimore tradicionale përfshijnë të mësuarit përmes Librave, Flipcharts, letrës së shënimeve.

Mjetet mësimore pamore: model, figurë, tabelë, grafik, projektor, sllajde.

Mjetet mësimore audio-vizuale: video e shkurtër në YouTube

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Detyra për trajnerë

Kërkojuni nxënësve të reflektojnë.

Vlerësimi diagnostik

Deklarata të vërteta/të rreme,

Pyetje me shumë zgjedhje

Studimet e rasteve

Puna e portofolit

Literaturë e rekomanduar. Trajnuesit duhet të përgatisin paraprakisht të gjitha ligjëratat në format word dhe PowerPoint duke përfshirë të gjitha materialet teorike, studimet e rasteve dhe aktivitetet e planifikuara për çdo sesion.

Zbatimi

Kishte një fazë parapërgatitore

Faza e zhvillimit: maj deri në shtator 2022. Zbatimi i kursit pilot u krye duke filluar me zhvillimin e programit të modulit. Vlerësimi i modulit dhe përmirësimet e bëra pas takimit në Vlorë,
Faza e akreditimit: Shtator – Dhjetor 2022. Akreditimi i modulit nga ASCAP, në dy hapa është bërë dhe regjistrimi i modulit në sistemin RASH dhe zhvillimi i kursit pilot ishte gati për zbatim. Në sistemin RASH, moduli është aktiv me kredencialet e veta:

Faza e zbatimit: Dhjetor 2022- Shkurt 2023. Përgatitja e thirrjes dhe nisja e kursit të trajnimit përmes emaileve, rrjeteve sociale dhe faqes së internetit të universitetit

<https://univlora.edu.al/2023/01/31/projekti-entr-al-njoftim-trajnimi-ne-kurset-pilot/>

<https://www.facebook.com/EntrAL.entrepreneurial.skills>

Regjistrimi i kandidatëve

Kursi është nisur në sistemin kombëtar për kualifikimin e mësuesve.

<https://www.trajtime.arsimi.rash.al/>. Mësuesit mund të gjejnë çdo kurs të hapur për trajnim.

përzgjedhja e kandidatëve sipas grupit të synuar të mësimdhënies

zhvillimin e kursit të trajnimit

Kursi organizohet në Numri i orëve: 18 orë me qëllim: Zhvillimin e kapaciteteve dhe kompetencave mbi martesën e mësuesve të arsimit 9-vjeçar dhe të mesëm me synimin për të integruar arsimin sipërmarrës në kurrikulat mësimore të arsimit parauniversitar. Secila nga temat e përfshira në këtë modul është organizuar në bazë të pjesës teorike dhe praktike.

Moduli teorik është realizuar përmes ciklit të ligjëratave teorike të prezantuara në Powerpoint. Debati dhe Prezantimet në ppt u zhvilluan në orë teorike të kombinuara me orë diskutimi në grupe pune për çështjet kryesore si Prezantimi dhe organizimi i modulit, Edukimi për sipërmarrjen, Vështrim i përgjithshëm mbi sipërmarrjen, Karakteristikat e sipërmarrjes, Gjenerimi i ideve për biznes, U finalizuan zhvillimi i idesë së biznesit, Kuptimi i mjedisit të jashtëm dhe seancat me testin përfundimtar. Prezantimi i ppt u shoqërua me diskutim në grup, stuhi mendimesh, pyetje analitike, thyerje akull, stuhi mendimesh.

Moduli i trajnimit ishte krijuar për t'u zbatuar në (3) tre ditë me një pritshmëri prej:

- Kuptimi i konceptit të sipërmarrjes dhe rëndësisë që ka në zhvillimin e aftësive të studentëve.
- Kuptojnë dhe shpjegojnë rëndësinë e sipërmarrjes dhe ndikimin e saj në zhvillimin ekonomik dhe social të një vendi.
- Vlerësimi i aplikimit të të mësuarit sipërmarrës në konceptet e sipërmarrjes, parimet dhe vlerat që qëndrojnë në themel të edukimit sipërmarrës të ndërthurur
- Gjetja e mënyrave për të stimuluar krijimin e ideve dhe mundësive të reja duke i ndihmuar nxënësit të identifikojnë nevojat e tyre dhe të gjejnë zgjidhje për sfidat me të cilat përballen dhe duke stimuluar kreativitetin dhe krijimin e vlerave të nxënësit.

Për të identifikuar aftësitë dhe atributet personale të nevojshme për të drejtuar një ndërmarrje

- Të zhvillojë më tej aftësitë e të menduarit kritik dhe të arsytimit, komunikimit dhe marrjes së vendimeve të duhura.
- Të formojë shprehje të edukimit sipërmarrës, nëpërmjet metodave të ndërveprimit aktiv të punës në grup dhe diskutimeve.
- Të përmirësojnë punën e tyre duke iu përshtatur tendencave bashkëkohore të mësimdhënies në institucionet arsimore.
- Të krijojnë bashkëpunime me aktorë të tjerë në kuadër të mësimdhënies, si: komunitetin vendas, bizneset, profesionistët dhe ekspertët, qendrat kërkimore etj.

Në sesionet trajnuese u ftuan edhe sipërmarrës nga bizneset vendase për të sjellë rastet e sipërmarrjeve të suksesshme. Pjesëmarrësit ishin shumë aktivë në pyetje, diskutime, punë në grupe dhe detyra portofoli. Pjesëmarrësit u certifikuan duke kaluar me sukses testin e modulit.

Tabela: Te dhena nga pjesemarrja e mesuesve ne kurset e trajnimit per shkollen e mesme

nr.	partner shqiptar	mësues i regjistruar	Mësuesi i konfirmuar	të certifikuar	datat e kursit
1	Universiteti i Vlorës	108	40	39	09-11/02/2023
2	Universiteti i Gjirokastrës	109	53	53	18-20/04/2023
3	Universiteti i Durrësit	36	36	36	17-19/05/2023
4	Universiteti i Korçës	22	22	22	19/21/05/2023
5	Universiteti i Elbasanit	-	-	-	not implemented
6	Universiteti i Shkodrës	60	60	60	12-14/06/2023
7	Kolegji Universitar Pavaresia	148	90	90	22-24/05/2023
8	Universiteti i Sporteve të Tiranës	28	28	28	25-27/06/2023
	total	474	334	334	

Pilotët e kampit të inovacionit për studentët

Prezantimi

Zhvillimi dhe zbatimi i kursit pilot për studentët e programeve të mësimdhënies u bazua në programimin e modulit të zhvilluar nga UAMD (Universiteti i Durrësit Aleksander Moisiu) dhe i vlerësuar nga ekspertë të Universitetit të Leoin Spanjë nën paketën e punës WP3. Projektimi i

kurseve të trajnimit dhe integrimi në qendrat TEAVET dhe U3M-AL, me Organizatën Drejtuese: Universiteti i León (P2). Paketa e punës është zhvilluar në tre faza dhe rezultate. D.3.1. Hartimi i kurseve të sipërmarrjes (4 module) integroi modulën e trajnimit të edukimit sipërmarrës për studentët e universitetit. Ky shabllon korrespondon me D.3.1. Hartimi i moduleve/kurseve të sipërmarrjes. Qëllimi i këtij shablloni është të hartojë një modul të plotë trajnimi mbi Sipërmarrjen për Studentët e Universitetit: Kampi i Inovacionit.

Në fazën e parë, partnerët shqiptarë të koordinuar nga UAMD duhej të hartonin në detaje aktivitetet që do të zhvilloheshin brenda modulit (shih seksionin 1. Aktivitetet). Një ose më shumë aktivitete iu ndanë një sesioni konkret (ditë trajnimi). Në këtë pjesë, studentëve iu kërkua të reflektonin mbi realizueshmërinë e aktiviteteve dhe vështirësitë që mund të hasnin në zbatim.

Në një fazë të dytë, bazuar në aktivitetet/sesionet e hartuara, zhvilluesi duhej të përshkruante programin e modulit që i përshtatet kërkesave të universiteteve shqiptare për modulet/kurset e studentëve. Këto rezultate u prezantuan dhe u diskutuan në takim në Universitetin e León më 25 dhe 26 maj 2022. Moduli në fazën pilot u zbatua nga tetori deri në nëntor 2022 në UAMD.

Aktivitetet e kursit

Moduli mbi Sipërmarrjen për Studentët e Universitetit ndoqi programin e Kampit të Inovacionit të organizuar nga UTU dhe i përshtatur me kontekstin universitar të Shqipërisë (shih dokumentet D.2.1.2 Kampi i Inovacionit, në dosjen EntraAl WP2 Google Drive). Për më shumë informacion, shihni gjithashtu dokumentet që korrespondojnë me seminarin e trajnimit në TU Dublin (D.2.3.4 në dosjen EntrAl WP2 Google Drive). Qëllimi i këtij kursi ishte të ndihmojë studentët nga disiplina të ndryshme që të fitojnë njohuritë bazë në ndërmarrësi dhe t'i sjellin këto njohuri nga ligjëratat në praktikë. Lënda do t'i ndihmojë studentët të fitojnë besim në vetë-analizën e gatishmërisë për ndërmarrësi, rolin e sipërmarrësit në zhvillimin ekonomik, strukturën organizative, burimet e financimit, buxhetimin. Studenti do të mësojë më tej të zhvillojë projektin e tyre sipërmarrës në ekipe. Kursi do të mbulojë tre aspekte kryesore të sipërmarrjes:

- si të filloni një projekt sipërmarrës dhe si të gjeneroni ide biznesi,
- si të zhvillohen idetë e biznesit përmes mjeteve të duhura të zhvillimit të biznesit
- si të sillni idetë e biznesit në treg dhe si t'i shisni ato.

Konceptet kryesore

Sipërmarrësi- Një sipërmarrës është një individ që krijon një biznes të ri, duke mbajtur shumicën e rrezeve dhe duke shijuar shumicën e shpërblimeve. Sipërmarrësi zakonisht shihet si një novator, një burim idesh, mallrash, shërbimesh dhe biznesi/ose procedurash të reja.

Sipërmarrja-Procesi i krijimit të një biznesi njihet si sipërmarrje

Kompania fillestare Start Up-A është një biznes i sapoformuar me vull të veçantë pas tij bazuar në kërkesën e perceptuar për produktin ose shërbimin e saj. Synimi i një startup është të rritet me shpejtësi si rezultat i ofrimit të diçkaje që adreson një boshllëk të veçantë tregu.

Aftësitë sipërmarrëse- përfshijnë grupe të ndryshme aftësish si lidhshipi, menaxhimi i biznesit, menaxhimi i kohës, të menduarit krijues dhe zgjidhja e problemeve. Komisioni Evropian ka zhvilluar EntreComp: Kornizën Evropiane të Kompetencave të Sipërmarrjes si një kornizë referimi për të shpjeguar se çfarë nënkuptohet me një mentalitet sipërmarrës. vlera sociale për të tjerët. EntreComp është një kornizë e zakonshme referimi që identifikon 15 kompetenca në tre fusha kryesore që përshkruajnë se çfarë do të thotë të jesh sipërmarrës. . Ai përbëhet nga 3 fusha të kompetencave të ndërlidhura dhe të ndërlidhura: "Ide dhe mundësi", "Burime" dhe "Në veprim".

Ekipi sipërmarrës - është dy ose më shumë individë të cilët së bashku krijojnë një biznes në të cilin kanë interes të barabartë financiar. Këta individë janë të pranishëm në fazën e para-nisjes së firmës, përpara se ajo të fillojë të vërë mallra ose shërbime të disponueshme në treg.

Qëndrimi sipërmarrës - Qëndrimi sipërmarrës i referohet sjelljes dhe të menduarit të qëndrueshëm, të cilat janë në përputhje me krijimin dhe drejtimin e një biznesi.

Analiza SWOT - Analiza SWOT (përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet) është një kornizë e përdorur për të vlerësuar pozicionin konkurrues të një kompanie dhe për të zhvilluar planifikimin strategjik. Analiza SWOT vlerëson faktorët e brendshëm dhe të jashtëm, si dhe potencialin aktual dhe të ardhshëm.

Analiza PESTEL - Një analizë PESTEL është një kornizë strategjike që përdoret zakonisht për të vlerësuar mjedisin e biznesit në të cilin operon një firmë. Tradicionalisht, kuadri u referua si një analizë PEST, e cila ishte një akronim për Politik, Ekonomik, Social dhe Teknologjik; në historinë më të re, kuadri u zgjerua duke përfshirë edhe faktorët mjedisorë dhe ligjorë.

Mundësitë sipërmarrëse - Mundësitë sipërmarrëse zakonisht përkufizohen si situata ku produktet dhe shërbimet mund të shiten me një çmim më të madh se kostoja e prodhimit të tyre. Një 'mundësi sipërmarrëse', pra, është një situatë ku sipërmarrësit mund të ndërmarrin veprime për të bërë një fitim.

Ideja e biznesit- Një ide biznesi është një koncept që mund të përdoret për përfitime financiare që zakonisht përqendrohet në një produkt ose shërbim që mund të ofrohet për para. Një ide është baza e piramidës kur bëhet fjalë për biznesin në tërësi.

Modeli i biznesit - Termi model biznesi i referohet planit të një kompanie për të bërë një fitim. Ai identifikon produktet ose shërbimet që biznesi planifikon të shesë, tregun e synuar të identifikuar dhe çdo shpenzim të parashikuar. Modelet e biznesit janë të rëndësishme si për bizneset e reja ashtu edhe për ato të krijuara.

Plani i biznesit-Një plan biznesi është një dokument që përcakton në detaje objektivat e një kompanie dhe mënyrën se si ajo planifikon të arrijë qëllimet e saj. Një plan biznesi parashtron një udhërrëfyes të shkruar për firmën nga pikëpamja e marketingut, financiare dhe operacionale. Si startup-et ashtu edhe kompanitë e themeluara përdorin plane biznesi.

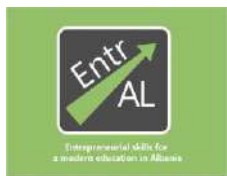
Kanavacë e Modelit të Biznesit -Business Model Canvas është një mjet vizual dhe intuitiv i zhvillimit të biznesit për dizajnimin e modeleve të reja të biznesit për bizneset fillestare dhe ekzistuese, por mund të përdoret gjithashtu për vizualizimin dhe komunikimin e një historie të thjeshtë të modelit ekzistues të biznesit dhe më tej edhe për menaxhoni një portofol të modelit të biznesit

Elevator Pitch -An Elevator Pitch ose Elevator Speech) është një prezantim i shkurtër i një ideje për një produkt, shërbim ose projekt. Siç nënkupton edhe emri, një hap mund të dorëzohet në një kohë shumë të shkurtër nga harku kohor i një udhëtimi me ashensor (të themi, tridhjetë sekonda ose 100-150 fjalë).

Rezultatet

- Zhvillimi i aftësive për zgjidhjen e problemeve dhe të të menduarit krijues dhe aftësitë e ndërtimit të ekipit
- Aplikoni aftësitë dhe njohuritë për të identifikuar problemet dhe sfidat e biznesit dhe për të gjetur zgjidhje kreative dhe të mundshme
- Kuptimi i mundësive sipërmarrëse, aftësitë sipërmarrëse, logjikat e biznesit, start up-et dhe mundësimi i komunikimit dhe bashkëpunimit të dyanshëm me mjedisin e biznesit
- Promovimi i sipërmarrjes si një rrugë karriere për studentët universitarë dhe të diplomuar dhe si dhe ofrimi i mundësisë për të zhvilluar karrierën e tyre si konsulentë biznesi në sipërmarrje.

Programi i kursit të trajnimit

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Nr	Tema kryesore	Përmbajtja e seancës
1	Fillimi i projektit tuaj sipërmarrës	Ky sesion fokusohet në aspektet kryesore të fillimit të një projekti sipërmarrës duke shpjeguar rolin e sipërmarrësit, suksesin sipërmarrës dhe rolin e aftësive sipërmarrëse dhe punës në ekip.
2	Ndërtimi i projektit tuaj sipërmarrës	Ky sesion synon të ndërtojë kapacitetet se si të ndërtohet në mënyrë efektive një projekt sipërmarrës përmes analizës së mjedisit të biznesit, zhvillimit të biznesit dhe modelit të biznesit.
3	Shitja e idesë suaj sipërmarrëse	Ky sesion fokusohet në përgatitjen e studentëve se si të shesin në mënyrë efektive idenë e tyre të biznesit.

Aktivitetet e studenteve

Nr	Tema kryesore	Aktivitetet
1	Projekti fillestar dhe sipërmarrës	Eksplorimi i sipërmarrjes
2	Projekti fillestar dhe sipërmarrës	Aftësitë e mia sipërmarrëse dhe ekipi im sipërmarrës
3	Projekti fillestar dhe sipërmarrës	Gjenerimi i një ideje biznesi
4	Ndërtimi i një projekti sipërmarrës	Analiza e mjedisit të biznesit dhe analiza e tregut
5	Ndërtimi i një projekti sipërmarrës	Mjetet dhe metodat e zhvillimit të biznesit
6	Ndërtimi i një projekti sipërmarrës	Kanavacë e modelit të biznesit
7	Shitja e idesë së sipërmarrjes	Paraqitja e ideve të biznesit

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zbatimi dhe vlerësimi

Qëllimi kryesor i këtij kursi pilot ishte që studentët që morën pjesë në këtë modul të përjetojnë konceptin e Kampit të Inovacionit përmes gjenerimit, zhvillimit dhe shitjes së idesë së tyre të biznesit në ekipe që përsërisin modelin e Kampit të Inovacionit të Kampit të Inovacionit UTU të mbajtur në nëntor 2021.

Objektivat ishin kuptimi më i mirë i kërkesave se si të jesh sipërmarrës, zhvillimi i aftësive sipërmarrëse dhe zhvillimi i mendësisë sipërmarrëse për studentët e universitetit.

Grupi i synuar i këtij moduli ishin studentët e Universitetit “Aleksandër Moisiu” Durrës. Qëllimi kryesor ishte nxitja e pjesëmarrjes së studentëve nga disiplina që tradicionalisht nuk ishin të lidhura me sipërmarrjen.

Thirrja

Thirrja zyrtare u shpërnda nëpërmjet faqes zyrtare të universitetit dhe kanaleve të tij në rrjetet sociale për një kohëzgjatje prej një muaji. Përzgjedhja e studentëve u bë nga ekipi i projektit EntrAL, një nga kriteret kryesore të përzgjedhjes ishte motivimi i studentëve.

Metodologjia

Metodologjia përfshinte Energizer, Leksione, Raste studimore, Akullthyes, Aktivitete për ndërtimin e ekipit, aktivitete të vetë-reflektimit, platformë Strategizer dhe Simulime.

Pjesëmarrësit në kurse - aspekte sasiore

326 studentë morën pjesë dhe përfunduan kors pilot të Innovation Camp në 8 universitete shqiptare. Kursi i parë pilot u zbatua nga UAMD, duke filluar nga data 12.12.2021 (Infoday), dhe trajnimi në datat 13.12.2022-15.12.2022 (Kamp Inovacioni) me 48 pjesëmarrës.

Pas vlerësimit të kursit, lënda u prezantua në takimin e Gjirokastrës, për një rishikim tjetër nga ekspertë evropianë. Lënda Innovation Camp ishte përshtatur në mënyrë perfekte me mjedisin universitar shqiptar dhe gati për t'u zbatuar nga të gjithë partnerët shqiptarë. Zbatimi përfshinte faza:

Kursi përgatitor nënkupton marrjen e lejes nga Senati akademik i çdo universiteti që akrediton kursin e trajnimit.

Faza e zbatimit duke përgatitur materialet promovuese dhe ditët e informacionit në disa raste përgatitja e materialeve të kursit të trajnimit si prezantime, mjete praktike, video, etj. aktivitetet e trajnimit dhe certifikimin e pjesëmarrësve

Tabela e kurseve nga të gjithë partnerët shqiptarë

Nr.	partner shqiptar	Regjistruar	Moren pjese	Certifikuar	data
1	Universiteti i Vlorës	37	37	37	02/05-04/05/2023
2	Universiteti i Gjirokastrës	184	106	106	16/05-18/05/2023
3	Universiteti i Durrësit	48	48	48	13/12-15/12/2023
4	Universiteti i Korçës	35	35	35	23/05-25/05/2023
5	Universiteti i Elbasanit	38	38	38	19/06–21/06/2023
6	Universiteti i Shkodrës	37	37	37	12,13/10-15/10/2023
7	Kolegji Universitar Pavaresia	15	14	14	2/11-4/11/2023
8	Universiteti i Sporteve të Tiranës	32	32	32	23/05-25/05/2023
	total	447	326	326	

Vlerësimi i Kampit të Inovacionit - aspekte cilësore

Zbatimi i këtij kursi është finalizuar nga një proces i përzier vlerësimi në çdo universitet. 167 studentë komentuan lëndët. Në përgjithësi, referuar raporteve të partnerëve, prania ishte e madhe, me pjesëmarrjen e studentëve të interesuar për çështjet e edukimit sipërmarrës. Pjesëmarrësit dalluan elementet pozitive të kursit, duke sugjeruar gjithashtu se çfarë të përmirësohet në të ardhmen.

Cilët apo cilët faktorë ishin më të mirët në kurs?

Në procesin e vlerësimit, 166 pjesëmarrës vlerësuan faktorët pozitivë të zbatimit të kursit. Faktorët kryesorë pozitivë janë vlerësuar si më poshtë

Trajneri,

- mënyra e shpjegimit, mjedisi
- bashkëpunimi, shpjegimi i qartë
- nxitja e të menduarit kritik
- mësimdhënia e zhvilluar nga trajneri nxiti interesin dhe ishte mjaft e qartë
- trajnerë komunikues

Mjedisi

- Lokalet ku u zhvillua ishin të përshtatshme dhe komode.
- interaktiviteti
- Biseda për vënien në praktikë të mësimdhënies sipas fushës së edukimit për çdo mësues testues ishte me pyetje të strukturuar qartë dhe me mundësinë për të shprehur dhe kuptuar atë që secili prej pjesëmarrësve duhet të përvetësonte dhe gjithashtu për të shprehur në përgjigje.
- ide të ndryshme të studentëve të hedhura në kurs
- metodologjisë
- Mënyra e paraqitjes së temës me pika kyçe dhe shembuj konkretë
- çdo faktor gjatë zhvillimit të kursit u detajua në mënyrën më të mirë.
- Mënyra e prezantimit dhe vëmendja

materialet e kursit

- Materialet informuese ishin shumë të qarta.
- mësimet ishin të strukturuar shumë mirë
- Materialet ishin shumë të kuptueshme.
- punë në grup

komunikimi dhe bashkëpunimi me anëtarët e grupit

- organizimin e përgjithshëm dhe përmbajtjen e kursit
- Organizimi i këtij aktiviteti, mënyra se si u organizua ky aktivitet
- Idetë për sipërmarrjen
- duke mësuar se si të menaxhosh një biznes, rastet kryesore u shpjeguan shumë mirë dhe qartë
- informacionin e duhur dhe elementet shtesë si pjesë plotësuese.

elemente novatore

- Idetë më të mira të kursit ishin idetë e reja të ndryshme që u diskutuan më lart,
- punën e pavarur me anëtarët e grupit,

- bashkëpunimi me trajnerët në mënyrë inovative.
- Shembuj konkretë që dhanë

Inovacionet dhe informacionet praktike nga lektorët në fokus

Duke treguar shembuj konkretë se si mund t'i vëmë në punë aftësitë dhe idetë tona për të qenë të suksesshëm

Mënyra praktike e mbajtjes së leksionit, duke dhënë shembuj praktik.

Shembuj konkretë për situatat e diskutuara.

Supozimi i rrezikut

Konkluzioni ishte se kursi ishte i organizuar mirë, me njerëz të veçantë që u shpjeguan pjesëmarrësve bazat e krijimit të një biznesi të suksesshëm dhe koherent në ditët e sotme. Pjesëmarrja e sipërmarrësve ishte një metodologji e re në përgatitjen arsimore që krijon kushte reale për të përballuar situatat që krijojnë përvoja. Studentët besojnë se së bashku me marrëdhënien me individin, anëtarët e tjerë të grupit, informacionin e ri të marrë dhe ndihmën që ai dha, kursi ishte i dobishëm për të ardhmen e tyre.

Faktorët më të mirë ishin mjedisi dhe metodat e mësimdhënies. Trajnuesit i ndihmuan ata të kuptojnë plotësisht çështjet që u studiuuan gjatë kursit, duke forcuar mendimet e tyre sipërmarrëse. Mendimi i përgjithshëm ishte se kursi ishte i strukturuar mjaft mirë për të arritur rezultatet më të mira duke përzier leksionet dhe praktikën. Organizimi i materialit dhe paraqitja skematike e tij, ndërthurja e teorisë me praktikën, qartësia në shpjegim dhe leksionet për çështje të veçanta të sipërmarrjes ishte pika më e fortë e kursit.

Kursi Pilot drejt mendësisë sipërmarrëse për mësuesit e universiteteve

Prezantimi

Në kuadër të projektit EntrAL, këto kurse trajnimi u bazuan në programin e modulit që synon rritjen e ndërgjegjësimin për sipërmarrjen për mësuesit e universiteteve në IAL-të shqiptare. Objektivi kryesor i modulit është t'u japë mësuesve të universiteteve shqiptare aftësi të transferueshme dhe të sjellë një mentalitet sipërmarrës në universitet duke inkurajuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, duke ushqyer sjelljen sipërmarrëse të stafit pedagogjik dhe duke mbështetur krijimin e sipërmarrjeve të reja. Grupi i synuar ishte Stafi Mësimor i Universiteteve Shqiptare dhe lloji i trajnimit ishte në terren.

Përshkrim i përgjithshëm

Programi i Trajnimit është një program intensiv 18-orësh i zhvillimit të sipërmarrjes së re (9 orë ballë për ballë dhe 9 orë punë ekipore e pavarur), i planifikuar të zhvillohet në 2 seanca (ditë trajnimi). Aktivitetet e trajnimit janë projektuar në mënyrë të tillë që të imitojnë procesin real të sipërmarrjes, ku secili pjesëmarrës mund të identifikojë mundësitë, të vlerësojë mënyra të ndryshme për të vazhduar dhe të krijojë një biznes për të operuar. Pritshmëritë e pjesëmarrësve ishin që në një periudhë të shkurtër kohore të gjenin në ekip zgjidhje të reja dhe kreative për aktivitetet inovative që bazohen në një skenar të ri start-up. Në përgjithësi, procesi i trajnimit u mbështet me ligjërata dhe u mentorua nga trajnerë. Ai përfshin gjithashtu një debat mbi transferueshmërinë/zbatueshmërinë për të nxitur sipërmarrjen midis studentëve në disiplinat/lëndët e tyre.

Rezultatet e përgjithshme të të nxënimit ishin të përcaktuara mirë si

- Fitoni njohuri të reja dhe aftësi të transferueshme për shndërrimin e ideve inovative në produkte dhe shërbime të reja
- Rritja e të kuptuarit të të trajnuarve për procesin e sipërmarrjes (p.sh. krijimi dhe njohja e mundësive)
- Përmirësoni aftësitë e zgjidhjes së problemeve dhe të punës në grup nën presionin e kohës
- Rritni aftësitë e prezantimit
- Rritja e aftësive të transferueshmërisë/zbatueshmërisë në mësimdhënien shumëdisiplinore

Zbatimi i kursit

Kjo paketë pune përfshin dy faza të zbatimit

- Faza e parazbatimit të kursit pilot nga Universiteti i Gjirokastrës
- zbatimi i kursit pilot nga të gjithë partnerët shqiptarë

Para fillimit të zbatimit të kursit, janë bërë disa hapa strategjikë si p.sh

Akreditimi i Modullit të Mësuesve Universitar gjatë periudhës shtator-nëntor 2022 me veprimet

Përkthimi i moduleve në shqip

Akreditim, dokumentacion, përgatitje

Miratimi i modullit të Trajnimit nga Rektorati dhe Senati

Procedura e miratimit të trajnerit me veprimet

Miratimi i listës së trajnerëve dhe folësit e jashtëm

Takimi me trajnerët dhe përcaktimi i përgjegjësisë

- Sigurimi i udhëzimeve për performancën cilësore të trajnerit
- Shpërndarja dhe promovimi i thirrjes dhe modulit të trajnimit pilot me këto veprime si:
- Përgatitja e axhendës së trajnimit
- Komunikimi zyrtar me autoritetet universitare (dekanët, drejtuesit e departamenteve, etj.)
- Publikimi i thirrjeve për trajnim dhe agjenda në llogaritë zyrtare të internetit dhe mediave sociale (FB, Instagram)
- Informimi i sesioneve të takimeve dhe komunikimi me grupet e interesuara në Departamente

Lista e të trajnuarve nga procesi i konfirmimit të listës së pjesëmarrësve

Materialet dhe mjetet e trajnimit të prodhuara nga

Përgatitja e materialit trajnues (Ligjërata mbështetëse, prezantime PPT, Materiale Video, fotokopje dhe shabllone, formularë vlerësimi, etj.).

. Objektet duke përgatitur objektet e trajnimit dhe testimin e pajisjeve të trajnimit

Programi i kursit pilot për stafin akademik

Dita e parë

Aktiviteti 1: Hyrje në objektivat e trajnimit dhe një udhëzues për reflektim

Aktiviteti 2: Të çon në një zgjedhje të përshtatshme biznesi

Aktiviteti 3: Analiza e konkurrencës

Aktiviteti 4: Përpyqja për të bërë përshtypje dhe për të bindur një investitor/mbështetës të mundshëm

Aktiviteti 5: Punë e pavarur në grup

Dita e dyte

Aktiviteti 6: Prezantim në Powerpoint - Juria e ashensorit

Aktiviteti 7: diskutim mbi transferueshmërinë / zbatueshmërinë e aftësive të fituara në disiplinat / lëndët e tyre

Aktiviteti 8: Informimi dhe vlerësimi i përgjithshëm i programit të trajnimit

Metodologjia

Gjatë këtij trajnimi janë përdorur metodologjitë e mëposhtme:

Thyerja e akullit- si një aktivitet, lojë ose ngjarje që përdoret për të mirëpritur dhe ngrohur bisedën mes të trajnuarve në një takim. Akullthyesit variojnë shumë, nga përgjigjet e thjeshta me një pyetje deri te detyrat e përpunuara të ekipit.

Reflektimi kritik si një shtrirje e "të menduarit kritik". Kërkon të mendojmë për praktikën dhe idetë dhe më pas sfidon të tërhiqemi dhe të shqyrtojmë të menduarit tonë duke bërë pyetje hetuese.

Brainstorming- si një teknikë e zgjidhjes së problemeve në grup që përfshin kontributin spontan të ideve nga të gjithë anëtarët e grupit.

Fillimi i thjeshtë - si një metodë e menaxhimit dhe ndërtimit të një biznesi ose Start-Up duke eksperimentuar, testuar dhe përsëritur gjatë zhvillimit të produkteve bazuar në gjetjet nga testet dhe komentet tuaja

Altoparlantë të jashtëm

Kanavacë e modelit të biznesit- si një gjuhë/mjet i përbashkët për përshkrimin, vizualizimin, vlerësimin dhe ndryshimin e modeleve të biznesit. Ai përshkruan arsyetimin se si një organizatë krijon, jep dhe kap vlerën

Puna ekipore si një veprim i përbashkët i një grupi njerëzish në të cilin interesat individuale bëhen dytësore ndaj arritjes së qëllimeve të grupit, unitetit dhe efikasitetit. Me fjalë të tjera, puna në grup përfshin një grup njerëzish që bashkëpunojnë në mënyrë aktive në mënyrë të organizuar për të arritur një qëllim.

Prezantimi në PowerPoint

Diskutim/Debat

Vlerësimi i praktikantit

Në fund të çdo aktiviteti, interaktiviteti i kursantit u vlerësua nga trajnerët duke zgjedhur metodën më të përshtatshme nga ato të renditura më poshtë për aktivitetin aktual.

Vëzhgimi (aktiviteti 1)

Test dhe ritestim (aktiviteti 2 dhe 3)

Diskutim/Debat (aktiviteti 4, 7 dhe 8)

Vlerësimi i trajnerit / jurisë (aktiviteti 5)

Shpërndarja e materialeve mësimore

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Në fund të çdo sesioni trajnimi, kursantët kishin akses elektronik në të gjitha materialet mësimore dhe shabllonet, të përdorura në aktivitetet e ditëve përkatëse të trajnimit. Materialet mësimore të trajnimit u ngarkuan gjithashtu në dosjen EntrAl në Google Drive, në mënyrë që të aksesohen nga të gjithë partnerët.

Shpërndarja e përgjithshme e pyetësorit të trajnimit

Në fund të sesionit të dytë, një pyetësor iu shpërnda në mënyrë elektronike të gjithë pjesëmarrësve. Për të ruajtur rezultate të krahasueshme me ato të partnerëve evropianë, pyetësori iu shpërnda 36 pjesëmarrësve.

Përhapja

Ekipi i EÇUG përgatiti materialet e shpërndarjes dhe i dërgoi ato në mënyrë elektronike te koordinatori shqiptar. Trajnimi u pasqyrua gjerësisht në faqen e Universitetit, llogaritë zyrtare të mediave sociale (fb, Instagram), si dhe në Radio Televizionin Shqiptar.

Certifikimi

Më datë 20.01.2023 në një komunikim zyrtar me Rektoren, ekipi i EÇUG kërkoi ngritjen e një databaze zyrtare për trajnimin e Stafit Akademik në fazën Pilotuese në kuadër të projektit EntrAl. Dokumentet e mëposhtme i janë bashkangjitur komunikimit: Axhenda e trajnimit Lista e pjesëmarrësve në trajnim Dokumenti përfundimtar i vlerësimit të praktikantit Modeli i certifikatës Rektori ka komunikuar zyrtarisht me Qendrën LLL, e cila ka përfunduar detyrën e bazës së të dhënave dhe ka përfunduar procesin e certifikimit të pjesëmarrësve më 25.01.2023. Zbatimi i kurseve pilot nga universitetet e tjera shqiptare Faza e dytë e zbatimit përfshin aktivitetet në kuadër të WP4 për krijimin e kurseve pilot nga partnerë të tjerë shqiptarë.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pjesa C. Vlerësimi i kurseve pilot (D.4),

Prezantimi

Në këtë fazë, universitetet partnere shqiptare ishin të gatshme të organizonin kurse për mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Partnerët e BE-së me ekspertizën e tyre ndihmuan universitetet shqiptare në çështjet organizative të fazës pilot. Pas diskutimeve të partnerëve për rreziqet e mundshme, u arrit në përfundimin se për zhvillimin dhe zbatimin e suksesshëm të kurseve pilot, duhet gjetur një kohë dhe vend i përshtatshëm për çdo grup të synuar. Për më tepër, një proces i përshtatshëm marketingu ishte i nevojshëm për të arritur grupet e synuara dhe për t'i bindur ata të merrnin pjesë. Gjatë WP4, kurset e zhvilluara sipas D.3.1, hynë në procesin e pilotimit dhe vlerësimit sipas formularit të aplikimit të projektit. Të gjitha universitetet partnere ishin të pajisura mirë (të kryera gjatë WP3, D.3.2) dhe të gatshme për të filluar pilotimin dhe zbatimin e kurseve. Për të garantuar cilësinë e kurseve të trajnimit, tre universitetet e para shqiptare (UV, UAMD dhe ECUG) janë angazhuar për të zbatuar kurse pilot për mësuesit e arsimit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Ky zbatim i kurseve kishte nevojë për një fazë pilot për të vërtetuar se kurset dhe planifikimi i tyre brenda qendrave LLL dhe U3M-AL ishin të vendosura siç duhet. Secila nga katër kurset janë pilotuar në tre universitete shqiptare: Universiteti i Gjirokastrës, Universiteti i Durrësit dhe Universiteti i Vlorës përpara fazës së zbatimit në secilin prej universiteteve partnere (D.4.4).

Koordinatori mbledhi të gjithë informacionin përkatës për këto 4 kurse fillestare pilot përmes një procesi pyetësor të pavarur dhe konfidencial. U mbledhën dhe u analizuan komentet dhe përvojat nga pjesëmarrësit dhe trajnerët e kurseve pilot për të bërë ndryshime dhe përmirësime në përmbajtje para zbatimit të kurseve. Takimi i Gjirokastrës në shkurt 2023 ishte vendi i parë ku u diskutua për rezultatet dhe më pas në Durrës në qershor 2023. Pas fazës së parë të pilotimit të kursit, dy kurse mësuesish ishin gati për t'u zbatuar nga të gjithë partnerët, të akredituar me nga 1 kredit. një kurs trajnimi për studentët dhe një tjetër për mësuesit e universitetit. Executive

Përmbledhje

Pas vlerësimit të programeve të moduleve të zhvilluara nga universitetet partnere lidhur me programet

- Universiteti i Vlorës - UV për mësuesit e arsimit parauniversitar:
 - Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar
 - Edukimi për aftësitë sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm të ulët dhe të mesëm parauniversitar
- Universiteti i Durrësit - UAMD për studentët
 - Kampi i Inovacionit
- Universiteti i Gjirokastrës - ECUG, për mësues të universitetit
 - Drejt një mendësie sipërmarrëse

Nën kujdesin dhe mbështetjen e ekspertëve evropianë nga universitetet partnere si Universiteti i Leonit, Universiteti i Turkut dhe Universiteti i Dublinit, u krye një fazë e re e vlerësimit të moduleve përmes kurseve pilot me qëllim vlerësimin dhe përmirësimin e tyre nga grupet e synuara, duke e parë këtë hap si pjesë e një bashkëpunimi të gjerë të palëve të interesuara në sektorin e edukimit për sipërmarrjen.

Pjesë e rëndësishme e këtij procesi ishte zbatimi i marrëveshjes së bashkëpunimit ndërmjet universiteteve partnere shqiptare dhe ASCAP (agjencia e sigurimit të cilësisë për arsimin parauniversitar) në kuadër të rrjetit AEN, realizuar dhe prezantuar në takim konsultativ në Vlorë, 6 dhe 7 shtator 2022. Me këtë aktivitet filloi faza e veprimeve në kuadër të paketës së punës WP4. Universitetet prezantuan strategjitë e zbatimit të kurseve pilot me specifikat e tyre, duke përcaktuar metodologjitë për finalizimin e fazave të zbatimit. Kushtet e specifikuara duhet të përputhen si më poshtë:

- Kërkesë për zhvillimin e kursit pilot nga grupi i punës drejtuar senatit akademik
- Miratimi me vendim të senatit akademik dhe bordit të administrimit për organizimin dhe zhvillimin e kurseve pilot.
- Sipas grupit të synuar, aplikimi në dy faza për kredite në ASCAP vetëm për modulet e trajnimit të mësuesve
- Vendosja e moduleve të akredituara nga ASCAP në sistemin kombëtar të Rrjetit Akademik Shqiptar (RASH) për të gjitha universitetet partnere shqiptare.
- Hapja e thirrjes për kursin e trajnimit dhe promovimi i moduleve të reja
- Përzgjedhja e pjesëmarrësve sipas profilit dhe një numër i kufizuar prej 40 kandidatësh, duke pasur parasysh ciklin mësimor
- Organizimi i programit të trajnimit dhe objekteve të tjera
- Përgatitja e materialeve trajnuese
- Zbatimi i programit të kursit pilot
- Testimi dhe Certifikimi i pjesëmarrësve
- Vlerësimi i cilësisë nga pjesëmarrësit përmes një pyetësoi të hartuar nga koordinatori

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Të gjitha aktivitetet e zbatimit të kurseve pilot u kryen me sukses brenda një periudhe nga shtatori 2022 deri në shkurt 2023, përpara takimit të vlerësimit të kurseve pilot në Gjirokastrë 2023, mbajtur më 28 shkurt dhe 1 mars 2023. U shfaq një shprehje e madhe interesi nga regjistrimet e bëra nga kandidatët, me mbi 120 dhe 108 shumica prej tyre kandidatë femra në kurset e trajnimit pilot për grupin e synuar të mësuesve falë përvojës së mirë dhe të suksesshme të universitetit në kurset e mëparshme të zhvilluara në kuadër të projektit TEAVET. . Mësuesit besonin se trajnerët do të ofronin komponentë të rinj dhe një proces intensiv, të sigurt në cilësinë e praktikave teorike pedagogjike që organizojnë duke i përshtatur ato në kushtet e klasës me elemente novatore.

Rezultatet e mbledhura nga vlerësimi i pjesëmarrësve në katër kurset e para pilot ishin shumë të mira, bazuar në plotësimin e fshehtë individual të pjesëmarrësve të pyetësorëve të shpërndarë nga koordinatori i projektit. Këta pyetësorë u hartuan me një gjuhë të thjeshtë të përshtatur në gjuhën shqipe që mundësoi pjesëmarrjen pothuajse të plotë të të gjithë pjesëmarrësve.

Gjithashtu, në pyetësorë ka pasur vlerësime pozitive në lidhje me elementët e organizimit të kurseve, materialet, nivelin e trajnerëve, metodologjinë e përdorur, përmbajtjen e re inovative, mjetet e përdorura për të marrë ndihmë në arritjen e objektivave të kursit, si si dhe rastet studimore dhe dëshmitë e paraqitura në seancat e trajnimit. Në këtë proces vlerësimi nuk munguan edhe rekomandimet e mësuesve në lidhje me kohën e trajnimit dhe ofrimin e një mbështetjeje më të madhe dhe të vazhdueshme për temën e edukimit për sipërmarrjen në shkollat shqiptare.

Përmbledhje e procesit

Kurset pilot të zbatimit ishin një qasje trajnimi e bazuar në katër programet e moduleve, të zhvilluara fillimisht nga ekipet universitare shqiptare sipas formularit të aplikimit të projektit Entral, gjatë WP3 në periudhën prill-shtator 2022 dhe të prezantuara në takimin Leon, në qershor 2022 si drafti i parë për vlerësim nga ekspertët evropianë 2 ditë seanca ballë për ballë me të 56 mësuesit dhe trajnerët e mësuesve të universitetit. Trajnuesit ndoqën prezantimet e moduleve të trajnimit të zhvilluara dhe të diskutuara në sesione paralele. Në këto kurse pilot janë regjistruar përkatesisht 79 mësues, 36 studentë dhe 32 mësues universiteti:

Nr.	institucioni	target group	Te regjistruar	Te certifikuar
1	Universiteti i Vlorës	mësuese e shkollës fillore	120	39
2	Universiteti i Vlorës	mësuese e shkollës së mesme	108	40
3	Universiteti i Durresit	studentët e programit mësimor	32	32
4	Universiteti i Gjirokastrës	mësuesit e universitetit	36	36

Në përgjithësi, përmbajtja përfshinte gjashtë sesione të organizuara në tre ditë. Objektivat e kurseve janë fokusuar në edukimin e kompetencave sipërmarrëse duke mbuluar modele moderne pedagogjike të aftësive sipërmarrëse dhe çështje praktike që lidhen me këto kompetenca me materialet në dispozicion për mësimdhënie dhe mësimnxënie, përdorimin e rastit të studimit dhe një hyrje për vlerësimin formues të pjesëmarrësve. Aneksat tregojnë informacion të detajuar mbi kurset pilot. Seancat gjithashtu u dhanë mësuesve një pasqyrë të shkurtër se si të përdorin planet e mësimin në klasa për t'i ndihmuar studentët të fitojnë kompetenca specifike sipërmarrëse.

Grupet e synuara

Programe të shkurtra trajnimi u zhvilluan bazuar në nevojat specifike të grupeve të synuara të projektit, duke identifikuar metodologji specifike të edukimit për sipërmarrjen për 4 grupet e synuara si më poshtë: mësues të shkollave fillore, mësues të shkollave të mesme, studentë të programeve mësimore, mësues të universitetit.

Metodologjia e zbatuar për këto kurse trajnimi bazohej në dy plane: metodologji globale dhe metodologji specifike. Gjatë zhvillimit të programeve të trajnimit, çdo universitet drejtues në pilotimin e kurseve të para pilot ka zhvilluar strategjinë dhe metodologjinë e zbatimit të përshtatur sipas nivelit dhe kërkesave të pjesëmarrësve. Do të diskutohet më konkretisht më poshtë, duke u futur në më shumë detaje rreth këtyre kurseve pilot.

Prezantimi

Pas periudhës së vlerësimit të moduleve nga ekspertët europianë, në këtë fazë universitetet partnere shqiptare ishin gati të organizonin kurse për mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Partnerët e BE-së me ekspertizën e tyre ndihmuar universitetet shqiptare në çështjet organizative të fazës pilot. Pas diskutimeve të partnerëve për rreziqet e mundshme, u arrit në përfundimin se për zhvillimin dhe zbatimin e suksesshëm të kurseve pilot, duhet gjetur një kohë dhe vend i përshtatshëm për çdo grup të synuar. Për më tepër, një proces i përshtatshëm marketingu ishte i nevojshëm për të arritur grupet e synuara dhe për t'i bindur ata të merrnin pjesë. Gjatë WP4, kurset e zhvilluara sipas D.3.1, hynë në procesin e pilotimit dhe vlerësimit sipas formularit të aplikimit të projektit. Të gjitha universitetet partnere ishin të pajisura mirë (të kryera gjatë WP3, D.3.2) dhe të gatshme për të filluar pilotimin dhe zbatimin e kurseve. Për të garantuar cilësinë e kurseve të trajnimit, tre universitetet e para shqiptare (UV, UAMD dhe ECUG) janë angazhuar për të zbatuar kurse pilot për mësuesit e arsimit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Ky zbatim i kurseve kishte nevojë për një fazë pilot për të vërtetuar se kurset dhe planifikimi i tyre brenda qendrave LLL dhe U3M-AL ishin të vendosura siç duhet. Secila nga katër kurset janë pilotuar në tre universitete shqiptare: Universiteti i Gjirokastrës, Universiteti i Durrësit dhe Universiteti i Vlorës përpara fazës së zbatimit në secilin prej universiteteve partnere (D.4.4).

Koordinatori mblodhi të gjithë informacionin përkatës për këto 4 kurse fillestare pilot përmes një procesi pyetësor të pavarur dhe konfidencial. U mblodhën dhe u analizuan komentet dhe përvojat nga pjesëmarrësit dhe trajnerët e kurseve pilot për të bërë ndryshime dhe përmirësime në përmbajtje para zbatimit të kurseve. Takimi i Gjirokastrës në shkurt 2023 ishte vendi i parë ku u diskutua për rezultatet dhe më pas në Durrës në qershor 2023. Pas fazës së parë të pilotimit të

kursit, dy kurse mësuesish ishin gati për të të zbatohet nga të gjithë partnerët, të akredituar me nga 1 kredit secili, një kurs trajnimi për studentët dhe një tjetër për mësuesit e universitetit.

Përmbledhja ekzekutive

Sipas aplikimit të projektit, tre universitete shqiptare zhvilluan 4 programe trajnimi për edukimin për sipërmarrjen dhe përshtatën specifikat për 4 grupe të ndryshme të synuara. Vlerësimi i programeve është bërë nga Universiteti i Leonit, si partner kryesor për këtë paketë pune WP3.

- Universiteti i Vlorës - UV për mësuesit e arsimit parauniversitar:
 - o Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar
 - o Arsimimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm të ulët dhe të lartë parauniversitar
- Universiteti i Durrësit - UAMD për studentët
 - o Kampi i Inovacionit
- Universiteti i Gjirokastrës - ECUG, për mësues të universitetit
 - o Drejt një mendësie sipërmarrëse

Nën kujdesin dhe mbështetjen e ekspertëve evropianë nga universitetet partnere si Universiteti i Leonit, Universiteti i Turkut dhe Universiteti i Dublinit, u krye një fazë e re e vlerësimit të moduleve përmes kurseve pilot me qëllim vlerësimin dhe përmirësimin e tyre nga grupet e synuara, duke e parë këtë hap si pjesë e një bashkëpunimi të gjerë të palëve të interesuara në sektorin e edukimit për sipërmarrjen.

Pjesë e rëndësishme e këtij procesi ishte zbatimi i marrëveshjes së bashkëpunimit ndërmjet universiteteve partnere shqiptare dhe ASCAP (agjencia e sigurimit të cilësisë për arsimin parauniversitar) në kuadër të rrjetit AEN, realizuar dhe prezantuar në takim konsultativ në Vlorë, 6 dhe 7 shtator 2022. Me këtë aktivitet filloi faza e veprimeve në kuadër të paketës së punës WP4. Universitetet prezantuan strategjitë e zbatimit të kurseve pilot me specifikat e tyre, duke përcaktuar metodologjitë për finalizimin e fazave të zbatimit. Kushtet e specifikuara duhet të përputhen si më poshtë:

- Kërkesë për zhvillimin e kursit pilot nga grupi i punës drejtuar senatit akademik
- Miratimi me vendim të senatit akademik dhe bordit të administrimit për organizimin dhe zhvillimin e kurseve pilot.
- Sipas grupit të synuar, aplikimi në dy faza për kredite në ASCAP vetëm për modulet e trajnimit të mësuesve
- Vendosja e moduleve të akredituara nga ASCAP në sistemin kombëtar të Rrjetit Akademik Shqiptar (RASH) për të gjitha universitetet partnere shqiptare.
- Hapja e thirrjes për kursin e trajnimit dhe promovimi i moduleve të reja
- Përzgjedhja e pjesëmarrësve sipas profilit dhe një numër i kufizuar prej 40 kandidatësh, duke pasur parasysh ciklin mësimor
- Organizimi i programit të trajnimit dhe objekteve të tjera
- Përgatitja e materialeve trajnuese
- Zbatimi i programit të kursit pilot
- Testimi dhe Certifikimi i pjesëmarrësve

Vlerësimi i cilësisë nga pjesëmarrësit përmes një pyetësoi të hartuar nga koordinatori

Të gjitha aktivitetet e zbatimit të kurseve pilot u kryen me sukses brenda një periudhe nga shtatori 2022 deri në shkurt 2023, përpara takimit të vlerësimit të kurseve pilot në Gjirokastrë 2023,

mbajtur më 28 shkurt dhe 1 mars 2023. U shfaq një shprehje e madhe interesi nga regjistrimet e bëra nga kandidatët, me mbi 120 dhe 108 shumica prej tyre candidate femra në kurset e trajnimit pilot për grupin e synuar të mësuesve falë përvojës së mirë dhe të suksesshme të universitetit në kurset e mëparshme të zhvilluara në kuadër të projektit TEAVET. . Mësuesit besonin se trajnerët do të ofronin komponentë të rinj dhe një proces intensiv, të sigurt në cilësinë e praktikave teorike pedagogjike që organizojnë duke i përshtatur ato në kushtet e klasës me elemente novatore. Rezultatet e mbledhura nga vlerësimi i pjesëmarrësve në katër kurset e para pilot ishin shumë të mira, bazuar në plotësimin e fshehtë individual të pjesëmarrësve të pyetësorëve të shpërndarë nga koordinatori i projektit. Këta pyetësorë u hartuan me një gjuhë të thjeshtë të përshtatur në gjuhën shqipe që mundësoi pjesëmarrjen pothuajse të plotë të të gjithë pjesëmarrësve. Gjithashtu, në pyetësorë ka pasur vlerësime pozitive në lidhje me elementët e organizimit të kurseve, materialet, nivelin e trajnerëve, metodologjinë e përdorur, përmbajtjen e re inovative, mjetet e përdorura për të marrë ndihmë në arritjen e objektivave të kursit, si, si dhe rastet studimore dhe dëshmitë e paraqitura në seancat e trajnimit. Në këtë proces vlerësimi nuk munguan edhe rekomandimet e mësuesve në lidhje me kohën e trajnimit dhe ofrimin e një mbështetjeje më të madhe dhe të vazhdueshme për temën e edukimit për sipërmarrjen në shkollat shqiptare.

Përmbledhje e procesit

Kurset pilot të zbatimit ishin një qasje trajnimi e bazuar në katër programet e moduleve, të zhvilluara fillimisht nga ekipet universitare shqiptare sipas formularit të aplikimit të projektit Entral, gjatë WP3 në periudhën prill-shtator 2022 dhe të prezantuara në takimin Leon, në qershor 2022 si drafti i parë për vlerësim nga ekspertët evropianë 2 ditë seanca ballë për ballë me të 56 mësuesit dhe trajnerët e mësuesve të universitetit. Trajnuesit ndoqën prezantimet e moduleve të trajnimit të zhvilluara dhe të diskutuara në sesione paralele. Në këto kurse pilot janë regjistruar përkatësisht 79 mësues, 36 studentë dhe 32 mësues universiteti:

Nr.	institucionit	grupi i synuar	regjistruar	certifikuar
1	Universiteti i Vlorës	mësuese e shkollës fillore	120	39
2	Universiteti i Vlorës	mësuese e shkollës së mesme	108	40
3	Universiteti i Durresit	studentët e programit mësimor	32	32
4	Universiteti i Gjirokastrës	mësuesit e universitetit	36	36

In general, the content included six sessions organised in three days. The objectives of the courses have been focused on the entrepreneurial competencies education by covering modern pedagogical models of entrepreneurship skills and practical issues related to these competencies with available

materiale për mësimdhënie dhe mësimnxënie, përdorimi i rastit të studimit dhe një hyrje për vlerësimin formues të pjesëmarrësve. Aneksat tregojnë informacion të detajuar mbi kurset pilot. Seancat gjithashtu u dhanë mësuesve një pasqyrë të shkurtër se si të përdorin planet e mësimit në klasa për t'i ndihmuar studentët të fitojnë kompetenca specifike sipërmarrëse.

Grupet e synuara

Programe të shkurtra trajnimi u zhvilluan bazuar në nevojat specifike të grupeve të synuara të projektit, duke identifikuar metodologji specifike të edukimit për sipërmarrjen për 4 grupet e synuara si më poshtë: mësues të shkollave fillore, mësues të shkollave të mesme, studentë të programeve mësimore, mësues të universitetit.

Metodologjia e zbatuar për këto kurse trajnimi bazohet në dy plane: metodologji globale dhe metodologji specifike. Gjatë zhvillimit të programeve të trajnimit, çdo universitet drejtues në pilotimin e kurseve të para pilot ka zhvilluar strategjinë dhe metodologjinë e zbatimit të përshtatur sipas nivelit dhe kërkesave të pjesëmarrësve. Do të diskutohet më konkretisht më poshtë, duke u futur në më shumë detaje rreth këtyre kurseve pilot.

Kurse pilot për mësues fillore

Prezantimi

Moduli, i orientuar për mësuesit e shkollave fillore, është testuar si kurs pilot për herë të parë në datat 06-08 Shkurt 2023, në Universitetin e Vlorës. Moduli është akredituar nga agjencia ASCAP me një kredit dhe me kodin 40 mësues të shkollave fillore kanë marrë pjesë gjatë zbatimit të modulit. Moduli u nda në 6 sesione. Qëllimi i sesionit të parë ishte të jepte një kuptim më të mirë të modulit të trajnimit. Ai përshkruan hapat që duhet të ndërmerren në fillim të modulit të trajnimit. Sesionet dy deri në gjashtë trajtojnë tema të ndryshme të ndërlidhura me sipërmarrjen, të fokusuara në përmbajtjet arsimore dhe tema që lidhen me aftësitë praktike që duhet të kenë sipërmarrësit për të krijuar një sipërmarrje të suksesshme. Moduli është krijuar për të ndjekur qasjen e të nxëniet me pjesëmarrje. Në këto sesione u organizua përmbajtja e "Edukimit të aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar" si:

- Sesioni 1: Hyrje në kursin e trajnimit të mësuesve
- Sesioni 2: Sipërmarrja - Tendencat bashkëkohore
- Sesioni 3: Karakteristikat e Sipërmarrjes (EntreComp)
- Sesioni 4: Zhvillimi i nismave sipërmarrëse në shkolla
- Sesioni 5: Gjenerimi i ideve dhe krijimi i prototipit në klasë
- Sesioni 6: Procesi i sipërmarrjes në klasë
- Sesioni 7: Testi përfundimtar

Objektivat e kursit. Objektivi i kursit ka qenë i fokusuar në kualifikimin e mësuesit

- të identifikojë dhe krijojë kompetenca të reja sipërmarrëse nëpërmjet veprimtarive mësimore.
- për të mësuar më shumë rreth konceptit të sipërmarrjes dhe rëndësisë së tij për fëmijët dhe studentët (aftësitë) dhe shoqërinë (novacioni dhe zhvillimi)
- për të diskutuar rëndësinë e zhvillimit të një mendësie sipërmarrëse në fazën e hershme të jetës për fëmijët dhe studentët.
- të vlerësojë zbatueshmërinë e të mësuarit sipërmarrës në klasë duke e integruar atë me lëndë të tjera.

- për të gjetur mënyra për të stimuluar krijimin e ideve dhe gjetjen e mundësive duke:
 - Ndihmon studentët të identifikojnë nevojat dhe sfidat që duhen përmbushur dhe zgjidhur.
 - o Stimulimi i kreativitetit dhe krijimit të vlerave të nxënësve.
 - o Identifikoni aftësitë dhe atributet personale të nevojshme për të drejtuar një ndërmarrje
 - o Të menduarit në mënyrë krijuese dhe kritike
- Një fillim i mirë do të kontribuojë shumë në suksesin e trajnimit. organizimi i kursit u bazua në këto hapa si më poshtë
- o Hapi 1. Hapja e trajnimit
 - o Hapi 2. Prezantimi i pjesëmarrësve
 - o Hapi 3. Sqarimi i pritjeve dhe shqetësimeve të pjesëmarrësve
 - o Hapi 4. Kuptimi i objektivave të trajnimit
 - o Hapi 5. Shpjegimi i agjendës dhe orarit të modulit
 - o Hapi 6. Sigurimi i pjesëmarrjes aktive
 - o Hapi 7. Arritja e një konsensusi për normat e trajnimit
- Metodologjia. Përdorimi i metodave dhe teknikave pjesëmarrëse ishte shumë i rëndësishëm që mësuesit pjesëmarrës të fitonin një kuptim të qartë të përmbajtjes mësimore. U përdorën disa teknika, mjete dhe mjete mësimore për të mbështetur të mësuarit sipërmarrës, duke përfshirë ngrohjen/energizimin, stuhi mendimesh, diskutime në grup, pyetje analitike, mysafirë të ftuar, lojra të tjera, etj.
1. Teknikat e "ngrohjes" - u përdorën për të argëtuar pjesëmarrësit, për të mbajtur vëmendjen e tyre dhe për të krijuar një atmosferë pozitive midis pjesëmarrësve dhe për të ndërtuar shpirtin ekipor. Çdo ditë trajnimi fillonte me një aktivitet ngrohjeje.
 2. Teknikat e stuhisë së ideve - u përdorën për të mbledhur ide dhe mendime nga mësuesit. Të gjithë pjesëmarrësit u inkurajuan të ndajnë mendimet e tyre.
 3. Diskutimet në grup - mes mësuesve ishin të dobishme për shkëmbimin e përvojave dhe informacionit dhe gjithashtu për të dhënë shembuj se si kompetencat sipërmarrëse mund të lidhen me lëndët e tjera.
 4. Pyetje analitike - Trajnuesit ngritën pyetje kyçe në lidhje me një temë për të gjithë pjesëmarrësit. Ofrimi i një pyetje-përgjigjeje të shkurtër ishte i dobishëm për të analizuar idetë, ku nuk synohet të testojë njohuritë e pjesëmarrësve, por më tepër të sjellë një diskutim dhe analizë.
 5. Mysafir i ftuar - Një sipërmarrës i huaj u ftua për të ndarë me mësuesit përvojën e tij rreth fillimit. Gjithashtu janë përdorur mjete mësimore gjatë implementimit të moduleve pilot si laptop, video-projektor, Flip chart, Markera me ngjyra të ndryshme, Prezantimi i materialeve në PowerPoint, Mjetet e të mësuarit audio-vizual: video e shkurtër në YouTube, materiale të shkruara teorike të ofruara për mësuesit, Fleta e vetëvlerësimit (Vetëvlerësimi mbi cilësitë e sipërmarrjes), disa shabllone si modeli i biznesit CANVAS (grupi i mësuesve krijoi Kanavasin dhe e prezantoi atë para grupeve të tjera. Trajnuesit vlerësuan punën në grup, pjesëmarrjen në ekip, mënyrën se si ekipi paraqet modeli i biznesit dhe menaxhimi i kohës).
- Vlerësimi i mësuesit. Një test përfundimtar ishte mjeti i vlerësimit i dorëzuar në terren, gjatë një ore, me një total prej 100 pikësh.
- Minimumi ishte 70 pikë për të kaluar provimin. Testi përmban pyetje me shumë zgjedhje dhe pyetje narrative në lidhje me konceptet kryesore të modulit si: Cili është roli i mësuesit në edukimin për sipërmarrjen? Çfarë kuptojmë me sipërmarrje? Çfarë është edukimi I sipërmarrjes?

Cila është rëndësia e edukimit për sipërmarrjen? Cilat janë disa nga karakteristikat e një sipërmarrësi? etj.

Vlerësimi - aspekte sasimore

Pjesëmarrja. Gjatë periudhës së zbatimit, nga tetori 2022 deri në nëntor 2023, të gjithë partnerët shqiptarë kanë zbatuar kursin e parë të trajnimit të mësuesve të shkollave fillore. Kanë qenë 8 kurse pilot që pasuan kursin e parë pilot të zbatuar nga Universiteti i Vlorës dhe të përshtatura me ndryshimet dhe përmirësimet në Takimin e Gjirokastrës në shkurt 2023.

Marrëveshja AEN, e nënshkruar nga të gjithë partnerët shqiptarë, lehtësoi akreditimin e kurseve për të gjithë partnerët falë mbështetjes së ASCAP për hapjen e procedurave të akreditimit në kuadër të projektit EntrAL.

Në sistemin kombëtar të kualifikimit të mësuesve, të gjithë partnerët njiheshin si agjenci të disponueshme të trajnimit për këtë modul trajnimi. Mësuesit universitarë, të trajnuar gjatë vizitave në universitetet evropiane, janë angazhuar si trajnerë mësuesish.

Tabela: Kurse pilot në Universitetet Shqiptare - mësues të shkollave fillore

nr.	partner shqiptar	Mesues te regjistruar	Mesues te regjistruar	Te certifikuar	Datat e kurseve
1	Universiteti i Vlorës	120	40	40	06-08/02/2023
2	Universiteti i Gjirokastrës	120	87	87	25-27/04/2023
3	Universiteti i Durrësit	56	56	56	05-07/05/2023
4	Universiteti i Korçës	27	27	27	19-21/05/2023
5	Universiteti i Elbasanit	77	34	34	20-24.11. 2023
6	Universiteti i Shkodrës	60	60	60	12-14/06/2023
7	Kolegji Universitar Pavaresia	63	36	36	22-24/05/2023
8	Universiteti i Sporteve të	28	28	28	25-27/06/2023

	Tiranës				
	Total	474	334	334	

Vlerësimi i kursit pilot: - mësues të shkollave fillore

Aspekte cilësore. Vitet e fundit, interesi për edukimin për sipërmarrje është rritur për shkak të nevojave të komuniteteve dhe politikave qeveritare të punësimit. Mësimdhënia e sipërmarrjes në moshat e hershme për studentët dhe ofrimi i tyre me ekspozimin e duhur ndaj aktiviteteve sipërmarrëse mund të kontribuojë në rritjen e frymës sipërmarrëse tek ata.

Në Shqipëri, aktorë të ndryshëm kanë njohur rëndësinë e edukimit për sipërmarrjen dhe kontributin e tij në rritjen ekonomike dhe zhvillimin individual. Në fakt, edukimi për sipërmarrjen në shkollat fillore dhe të mesme është më i ulët se çdo kusht tjetër i kornizës së sipërmarrjes. Megjithatë, fëmijëria, së bashku me adoleshencën, është periudha e preferuar për të mbjellë farat e sipërmarrjes dhe për të ushqyer qëndrime pozitive ndaj sipërmarrjes si dhe për të marrë njohuri bazë mbi këtë temë. Nisur nga ky kontekst, ekspozimi i studentëve ndaj aktivitetit sipërmarrës duhet të kryhet në një fazë të hershme.

Ky modul është zhvilluar me qëllim të identifikimit të aktiviteteve që mësuesi duhet të zhvillojë duke u fokusuar në edukimin sipërmarrës tek fëmijët e shkollave fillore dhe parashkollore. Metodologjia e përdorur merr parasysh zhvillimin e tre grupeve të rezultateve të aftësive tek fëmijët: aftësitë sipërmarrëse jo-konjitive, aftësitë sipërmarrëse njohëse dhe synimet për t'u bërë sipërmarrës. Moduli u organizua duke simuluar një program sipërmarrës. Moduli u fokusua në shtyllat e programeve të sipërmarrjes në shkollat fillore, duke zhvilluar kompetenca për të hartuar dhe identifikuar objektivat përkatës që mësuesit duhet të ndjekin përmes aktiviteteve sipërmarrëse që synojnë fëmijët e shkollave fillore.

Sipas vlerësimit të kursit nga pjesëmarrësit, në përgjithësi të gjitha materialet dhe aktivitetet ishin shumë gjithëpërfshirëse për të gjithë pjesëmarrësit, pavarësisht fushës së tyre të interesit apo shumëllojshmërisë së lëndëve që ligjërojnë. Aktivitetet ishin të thjeshta dhe të gjithë mësuesit morën pjesë aktive. Mësuesit mundën të integronin kompetencat sipërmarrëse në lëndët e tyre në përputhje me nivelin e arsimimit dhe moshën e fëmijëve/nxënësve. Gjithashtu, mësuesit u motivuan për t'u përfshirë në këto module trajnimi duke e parë edukimin për sipërmarrjen si pjesë të kompetencave transversale si sipërmarrja, puna në grup, kreativiteti dhe komunikueshmëria.

Pyetjet e hapura tregojnë opinionin e secilit pjesëmarrës duke i kryer anketat në mënyrë të pavarur në proces jo të verbër. si më poshtë:

• Cilët apo cilët faktorë ishin më të mirët në kurs?

47% e pjesëmarrësve vlerësuan pozitivisht shumë aspekte të kursit si metodologjinë e përdorur

- Bashkëpunimi, gjithëpërfshirja, situata reale, lidhja me jetën e përditshme, gjithëpërfshirja,
- Tema e përzgjedhur lidhej me sipërmarrjen në arsim
- Prezantimi i temës nga trajnerët ishte shumë i qartë dhe i kuptueshëm
- Informacioni që na dha ky kurs ishte shumë i vlefshëm për ne si studentë por edhe si mësues të ardhshëm”.

• Diversiteti i pjesëmarrjes. Faktorët më të mirë ishin qasjet e reja për zhvillimin e mësuesve dhe përmirësimin dhe paraqitjen e problemeve në forma konkrete-interaktive, duke e bërë trajnimin më efikas.

- përdorimi i mjeteve - Demonstrimi në monitor
- Shkëmbimi i ideve dhe dhënia e ideve të reja."
- Organizim dhe përgatitje e mirë e trajnimeve.

Pjesëmarrja e njerëzve të suksesshëm në biznes në sesione u vlerësua si praktikë e mirë gjatë kursit. Faktorët më efektivë ishin përvoja e treguar nga biznesmenet e zonës

Sipas komenteve ambjenti ka qene i pershtatshem, referenca e pedagoqeve qe na trajnuan eshte perfekte, cdo gje eshte e shpjeguar me referenca dhe njekohesisht ne monitor dhe me e vecanta eshte qe na kenaqen, na mbushin me ide. , përvoja është e përshtatshme, referenca e të ftuarve që na sollën përvojë aksesit nga biznesi i tyre.

Faktorët më të mirë ishin organizimi i mirë i kursit dhe përgatitja e trajnerit duke sjellë përvojën e dy grave sipërmarrëse.

Në përgjithësi, faktorët pozitivë ishin

- Organizim i mirë dhe përgatitje e mirë për trajnim.
- Koordinimi i teorisë me shembuj konkretë nga praktika
- Trajnerët, temat, mjedisi,
- Informacioni, modelet e suksesit dhe trajnerët
- Bashkëpunimi ndërmjet trajnerit dhe të trajnuarve. Përvoja e dhënë nga sipërmarrës të ndryshëm dhe komunikimi
- etj

Cilët ose cilët faktorë në kurs kërkojnë përmirësim? - aspektet cilësore

Krahas vlerësimeve pozitive, procesi i zbatimit të kursit pilot për mësuesit e arsimit parauniversitar ka shfaqur edhe vlerësime që të bëjnë të mendosh për përmirësime të tjera. Kryesisht, referuar pyetësorëve të hartuar nga koordinatori, komentet fokusohen kryesisht në faktorët që kërkojnë përmirësime. 26% e pjesëmarrësve dhanë komente për përmirësime duke theksuar ato:

- Më pak pjesëmarrës
- përdorimin e mikrofonave
- duhet të punojë individualisht
- bashkëpunim të qartë që duhet të kenë mësuesit dhe prindërit.
- Zgjatja e kohës për përgatitje.
- përmirësim në punën në grup."
- më shumë aktivitete praktike dhe shembuj konkretë se si kjo njohuri teorike zbatohet në praktikë.
- Duhet të ketë më shumë materiale ndihmëse.
- Të na sjellë sipërmarrësit më të suksesshëm të komunitetit tonë që të na flasin për mënyrën e tyre të gjatë, të vështirë por edhe të suksesshme të biznesit të tyre.
- Trajnimet duhet të jenë të vazhdueshme dhe sipas mësuesit
- Numri më i madh i arsyeve konkrete motivuese
- më shumë lehtësira dhe shërbime
- Stimulimi dhe inkurajimi.

Rekomandimet e pjesëmarrësve - aspektet cilësore

Sa i përket komenteve dhe sugjerimeve të tjera, në anketat gjëjmë vetëm komente pozitive dhe vlerësime të theksuara për temat:

- Të realizojë trajnime në mjedise të përshtatshme me temën dhe pjesëmarrësit.
- Trajnimet duhet të kryhen në mjedise shkollore ku ka një konkretizim të temës
- Shpresoj që të ketë trajnime të kësaj natyre më të shpeshta.
- Mendoj se ishte efektive për ata që duan të jenë sipërmarrës
- Bëni sa më shumë trajnime
- Të ketë sa më shumë trajnime për tema të tilla.
- Ka leksione të tjera për të nxitur të menduarit për sipërmarrjen
- “Do të doja të kishte kurse të tjera të kësaj natyre!
- Të zhvillohet për nivelet e studentëve për të promovuar aftësitë sipërmarrëse.
- Duke ju falënderuar për gjithë bashkëpunimin, shpresoj të takohemi sërish
- Do të doja të isha pjesë e seancave të tjera stërvitore!”
- Faleminderit organizatorit të këtij kursi për kohën dhe mundësinë e dhënë në lidhje me pjesëmarrjen në trajtimin e këtij moduli në fushën e arsimit.
- Seminare të tilla duhet të mbahen më shpesh
- Duhet të ketë trajnime të tjera për këtë qëllim sepse ndikojnë në cilësinë e mësimdhënies edhe në këtë fushë.
- Faleminderit për këtë trajnim, ia vlente shumë!
- Le të takohemi më shpesh.. Tema të tilla janë një plus për të gjithë.
- Ne duam sa më shumë trajnime të këtij lloji për të përmirësuar aftësitë tona të përditshme dhe të punës.
- Më shumë informacione për kurse të tilla Pilots for secondary teachers

Prezantimi

Moduli “Aftësitë sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm” ishte një kurs pilot për mësuesit e shkollave të mesme. Ky kurs synon të zhvillojë një nivel të kompetencave sipërmarrëse dhe të ndryshojë qëndrimet e nxënësve për rëndësinë e edukimit për ndërmarrësi. Në përgjithësi, edukimi për sipërmarrjen ndihmon për të siguruar që aftësitë kryesore të transferueshme të buta të nevojshme në tregun e punës po u ofrohen të gjithë të diplomuarve të mesëm, duke përfshirë aftësitë akademike, komunikimin dhe aftësitë e punës në grup. Moduli i Sipërmarrjes për mësuesit e Arsimit të Mesëm ndjek kurrikulat shqiptare dhe treguesit e kompetencave. Disa nga përfituesit e këtij moduli trajnimi janë mësues të shkollave të mesme.

Rezultatet e pritura ishin si më poshtë:

- Mësoni më shumë për konceptin e të mësuarit sipërmarrës dhe rëndësinë e tij për studentët (aftësitë) dhe për shoqërinë (novacion)
- Diskutoni rëndësinë e zhvillimit të një mendësie sipërmarrëse te studentët.
- Vlerësoni zbatueshmërinë e të mësuarit sipërmarrës në klasa/lëndë.
- Gjeni mënyra për të stimuluar krijimin e ideve dhe gjetjen e mundësive duke:
 - o Ndihma e studentëve dhe nxënësve për të identifikuar nevojat dhe sfidat që duhen përmbushur dhe zgjidhur.
 - o Stimulimi i kreativitetit dhe krijimit të vlerave të nxënësve.
 - o Identifikoni aftësitë dhe atributet personale të nevojshme për të drejtuar një ndërmarrje
 - o Të mendosh në mënyrë krijuese dhe kritike

Aktivitetet e kursit. Moduli “Aftësitë sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm” u nda në 7 aktivitete të shpërndara në tre sesione.

Aktiviteti 1. Hyrje në përmbajtjen e modulit dhe organizimin e modulit. Sesioni i parë shërben si një udhëzues praktik se si të përgatitet dhe organizohet trajnimi i modulit të sipërmarrjes për mësuesit e shkollave të mesme. Ai përshkruan hapat që duhet të ndërmerren në fillim të trajnimit. Informacioni i paraqitur në këtë sesion bazohet në një proces mësimor me pjesëmarrje. Gjithashtu, gjatë këtij aktiviteti, pjesëmarrësit prezantohen, krijojnë pritshmëritë e tyre nga moduli dhe ndërtojnë normat e grupit duke nxitur një pjesëmarrje aktive.

Aktiviteti 2. Edukimi për sipërmarrjen. Ky aktivitet trajton aspekte të ndryshme të edukimit për sipërmarrje. Ai fokusohet në rëndësinë e edukimit për sipërmarrjen, përfitimet e edukimit për sipërmarrjen për nxënësit e shkollave të mesme dhe rolin e mësuesit në edukimin për sipërmarrjen.

Aktiviteti 3. Hyrje në Sipërmarrje fokusohet në tema të lidhura me sipërmarrjen. Pjesëmarrësit do të njihen me konceptet bazë të sipërmarrjes. Në studime të ndryshme për edukimin për sipërmarrjen tek mësuesit vihet re vështirësia e dhënies së një përkufizimi mbi sipërmarrjen. Pavarësisht nga formimi dhe fusha e interesit, në këtë rast kërkohet të jepet një shpjegim i thjeshtë mbi konceptet bazë të sipërmarrjes. Kjo do të thjeshtonte dhe lehtësonte punën e mësuesit për të orientuar njohuritë dhe idetë e nxënësve drejt punës individuale dhe/ose në grup. Ky aktivitet fokusohet në kuptimin e kuptimit të sipërmarrjes, përkufizimin e konceptit sipërmarrje dhe sipërmarrje dhe rëndësinë e sipërmarrjes në shoqërinë tonë.

Aktiviteti 4 Karakteristikat e sipërmarrjes. Ky seksion trajton kuptimin e sipërmarrësit. Nëse kuptojmë karakteristikat e sipërmarrësit, mësuesi i orienton metodat e mësimdhënies dhe informacionin drejt sjelljeve, qëndrimeve dhe aftësive sipërmarrëse të nxënësit, për shembull: identifikimi i problemit, kërkimi i mundësive, vendosmëria, përcaktimi i qartë i objektivave, arritja e rezultateve, produktiviteti, vëzhgimi sistematik, shkëmbimi i informacionit, vetëbesimi, etj.

Veprimtaria 5. Gjenerimi i ideve. Gjenerimi i ideve është akti i formimit të ideve. Është një proces krijues që përfshin gjenerimin, zhvillimin dhe komunikimin e mendimeve dhe koncepteve të reja, të cilat bëhen baza e strategjisë së inovacionit. Nga aktiviteti individual, teknikat e gjenerimit të ideve janë një mënyrë e shkëlqyer për të ndezur mendime të reja ose mënyrën se si ne ndryshojmë rutinën tonë. Si një kolektiv apo organizatë, ideimi i strukturuar mund të jetë transformues si një mjet për zgjidhjen e problemeve dhe bashkëpunimin. Idetë janë çelësi i inovacionit. E gjithë inovacioni fillon me një ide të mrekullueshme. Duke eksploruar teknikat e reja të gjenerimit të ideve, ju mund t'i jepni ekipit tuaj mjetet krijuese që u nevojiten për të gjeneruar ide në çdo situatë. Ka mjete dhe teknika të ndryshme që mund të përdoren me një grup njerëzish për të stimuluar gjenerimin e ideve. Ky mësim është krijuar për të inkurajuar studentët të shohin inovacionin si pjesë të zhvillimit të një mendësie sipërmarrëse. Ai përfshin mundësinë që studentët të gjenerojnë ide të reja dhe t'i paraqesin ato në grup. Në fund të aktivitetit studentët do të jenë në gjendje të: eksplorojnë dhe gjenerojnë ide, të reflektojnë se ku e shohin risinë duke u përdorur dhe si lidhet me kreativitetin, të identifikojnë se çfarë duhet të përfshijë në një prezantim që shfaq një ide dhe këshilla kryesore për prezantim.

Temat që do të trajtohen në këtë aktivitet janë Ideja e biznesit është mjeti më i përdorur për të përshkruar një biznes të bazuar në një produkt të vetëm ose një zonë produkti. Ky mjet trajton shumë nga vendimet strategjike themelore të sipërmarrësit pas përgjigjeve të pyetjeve:

- Çfarë? Produktet/Shërbimet?
- Pse? Nevojat apo problemet e klientëve dhe segmenteve të synuara?

- OBSH? Segmenti i synuar apo segmentet?
- Si? Si të organizoni? Si organizohet biznesi në mënyrë efikase dhe fitimprurëse?

Një tjetër mjet i përdorur është kanavacë e modelit të biznesit. Kanavacja e Modelit të Biznesit ofron një qasje të strukturuar dhe vizuale "me një faqe" për të kuptuar se si një kompani, projekt ose produkt mund të krijojë, të japë dhe të kapë vlerë. Ky model përfshin 9 pyetje ku studentët e kanë shumë më të lehtë t'u përgjigjen. Ky model u jep studentëve njohuri se çfarë veprimesh duhet të ndërmerren për të krijuar vlerë për veten dhe të tjerët.

Aktiviteti 7. Kuptimi i tregjeve. Ky aktivitet shqyrton mjetet dhe konceptet e nevojshme për të kryer një analizë të mjedisit të biznesit. Analiza e forcave të jashtme fokusohet në identifikimin dhe vlerësimin e tendencave dhe ngjarjeve jashtë kontrollit të një kompanie të vetme, të tilla si rritja e konkurrencës së huaj, zhvendosjet e popullsisë, një shoqëri në plakje, papunësia etj. Kjo analizë zbulon mundësitë dhe kërcënimet kryesore me të cilat përballet një kompani. Për më tepër, këta faktorë kyç ndikojnë në veprimet e ardhshme të kompanive për të përfituar nga mundësitë dhe për të shmangur ose zvogëluar ndikimin e kërcënimeve. Temat që do të trajtohen në këtë aktivitet kanë të bëjnë me analizën makro mjedisore.

Koncepti i makromjedisit mbledh shumë faktorë që ndikojnë pak a shumë në të gjitha ndërmarrjet. Në këtë gjendje sipërmarrësi duhet të kuptojë më mirë mjedisin më të afërt i cili ka një ndikim të drejtpërdrejtë në performancën. Për këtë arsye, është e nevojshme të kuptohet tregu. Në sipërmarrje, treg nënkupton të gjithë blerësit (njerëz, institucione, biznese, etj.) të cilët kanë nevojë për produktet e biznesit dhe janë të gatshëm dhe në gjendje të blejnë ose paguajnë për to. Për të siguruar që produkti ose shërbimi plotëson të gjitha karakteristikat e mira të një mundësie të mirë biznesi; është e nevojshme për të gjetur sa më shumë informacion për karakteristikat e një mundësie të mirë biznesi. Procesi i kërkimit të atij informacioni njihet zakonisht si hulumtimi i tregut. Kjo e ndihmon sipërmarrësin të zgjedhë idenë më të mirë. Nëpërmjet këtij procesi, është e mundur të eksploroohen disa burime informacioni, të mblidhen të dhëna, të analizohen ato dhe të zbulohen gjetjet që ndihmojnë për zhvillimin e mëtejshëm.

Aktiviteti 8. Testi përfundimtar (1 orë)

Metodologjia. Metodatat gjatë stërvitjes. Përdorimi i metodave, teknikave dhe mjeteve pjesëmarrëse është shumë i rëndësishëm që pjesëmarrësit të kenë një kuptim të qartë të përmbajtjes mësimore. Ka një sërë teknikash, mjeteve dhe mjeteve mësimore në dispozicion për të mbështetur të mësuarit eksperimental, duke përfshirë diskutimet në grup ose ballë për ballë, stuhi mendimesh, punë individuale etj.

Diskutim në grup. Diskutimet në grupe të lehtësuara janë veçanërisht interesante për të rinjtë pasi ato lejojnë pjesëmarrjen e gjerë dhe aktive. Diskutimet në grup janë të dobishme për shkëmbimin e përvojave dhe informacionit dhe ofrojnë "shembuj të gjallë" për aftësitë e jetës.

Pyetje analitike. Trajneri ngre pyetje kyçe në lidhje me një temë për të gjithë pjesëmarrësit. Ofrimi i një pyetje-përgjigjeje të shkurtër është i dobishëm për të analizuar idetë, ku nuk synon të testojë njohuritë e pjesëmarrësve, por më tepër të sjellë një diskutim dhe analizë. Pjesëmarrësit mund të diskutojnë individualisht ose në grup për t'u përgjigjur pyetjeve të ngritura.

Ngrohje/energizues. "Ngrohja" ose "energizuesit" janë teknika të mira për të argëtuar pjesëmarrësit dhe për të mbajtur vëmendjen e tyre. Çdo ditë trajnimi duhet të fillojë me një aktivitet ngrohjeje. Gjithashtu rekomandohet përdorimi i aktiviteteve ngrohëse kur pjesëmarrësit ndihen të rraskapitur dhe të mërzitur. Ngrohja është një aktivitet relaksimi ose aktivizimi në grup që mund të zgjasë 2 deri në 3 minuta. Kjo ndihmon për të stimuluar shpirtin e tyre të punës dhe të të mësuarit përpara se pjesëmarrësit të angazhohen në ndërmarrje më serioze. Ndihmon për të

shmangur lodhjen në seanca të zgjatura. Është e shkëlqyeshme kur aktivitetet e ngrohjes ose energjizuesit janë disi të lidhura me përmbajtjen e trajnimit, por kjo nuk është një kërkesë. Ngrohja mund të jetë një shaka e thjeshtë ose një aktivitet fizik, këngë, një lojë me role ose një histori qesharake. Pjesëmarrësit duhet të kuptojnë rëndësinë dhe objektivin e ngrohjes së aktiviteteve dhe të gjithë pjesëmarrësit duhet të marrin pjesë në mënyrë aktive. Duhet të jetë e qartë për të gjithë përpara se të fillojë aktiviteti. Kur të përfundojë, të gjithë pjesëmarrësit duhet të kuptojnë pse dhe si mund të jetë i dobishëm një aktivitet ngrohjeje. Ata gjithashtu duhet të jenë në gjendje të udhëheqin vetë aktivitetet e ngrohjes.

Ngrohje dhe energji:

Mund të krijojë një atmosferë pozitive midis pjesëmarrësve dhe të ndërtojë shpirtin e ekipit

- Mund të jetë një mundësi e mirë për pjesëmarrësit e trembur që të “dalin” dhe të shprehen në grup, por...
- Nuk duhet të krijojë konkurrencë të panevojshme.
- Duhet të jetë i testuar mirë - rekomandohet të refuzoni një aktivitet ngrohjeje shumë të vështirë ose komplekse në vend që ta provoni.
- Një shenjë e sigurt se një aktivitet ngrohës ose energjik ka arritur objektivin e tij është kur pjesëmarrësit shpërndahen në të qeshura.

Stuhi mendimesh. Brainstorming nënkupton mbledhjen e ideve dhe opinioneve nga një grup brenda një periudhe të shkurtër kohore. Shpesh ndodh në fillim të një aktiviteti të ri. Pjesëmarrësit inkurajohen të ndajnë mendimet e tyre sa më hapur që të jetë e mundur. Brainstorming ka dinamikën e vet. Në procesin e stuhisë së ideve, lehtësuesi duhet të përmbushë sa vijon:

- Shkruani temën për diskutim.
- Ftoni të gjithë pjesëmarrësit të ndajnë mendimet e tyre.
- Shënoni në dërrasën e zezë ose në karta idetë ose opinionet që dalin.
- Refuzoni çdo shpjegim dhe pyetje për momentin.
- Rishikoni pikat e përmendura pasi pjesëmarrësit të kenë përfunduar idetë.
- Gruponi ide të përsëritura dhe të ngjashme për diskutimin e mëposhtëm.
- Inkurajoni pjesëmarrësit të zhvillojnë më tej idetë e tyre përmes diskutimit.

Mjete mësimore

- Mjetet mësimore tradicionale përfshijnë të mësuarit përmes Librave, Flipcharts, letrës së shënimeve.
- Mjete mësimore pamore: model, figurë, tabelë, grafik, projektor, sllajde.
- Mjete mësimore audio-vizuale: video e shkurtër në YouTube

Detyra për trajnerë

- Kërkojuni nxënësve të reflektojnë.
- Vlerësimi diagnostik
- Deklarata të vërteta/të rreme,
- Pyetje me shumë zgjedhje
- Studimet e rasteve
- Puna me portofol

Literaturë e rekomanduar. Trajnuesit duhet të përgatisin paraprakisht të gjitha leksionet në format word dhe PowerPoint duke përfshirë të gjitha materialet teorike, studimet e rasteve dhe aktivitetet e planifikuara për çdo sesion.

- Zbatimi
- Kishte një fazë parapërgatitore.

- Faza e zhvillimit: maj deri në shtator 2022. Zbatimi i kursit pilot u krye duke filluar me zhvillimin e programit të modulit. Vlerësimi i modulit dhe përmirësimet e bëra pas takimit në Vlorë,
- Faza e akreditimit: Shtator – Dhjetor 2022. Akreditimi i modulit nga ASCAP, në dy hapa është bërë dhe regjistrimi i modulit në sistemin RASH dhe zhvillimi i kursit pilot ishte gati për zbatim. Në sistemin RASH, moduli është aktiv me kredencialet e veta:
- Faza e zbatimit: Dhjetor 2022- Shkurt 2023. Përgatitja e thirrjes dhe nisja e kursit të trajnimit përmes emaileve, rrjeteve sociale dhe faqes së internetit të universitetit
<https://univlora.edu.al/2023/01/31/projekti-entr-al-njoftim-trajnimi-ne-kurset-pilot/>
- <https://www.facebook.com/EntrAL.entrepreneurial.skills>

Regjistrimi i kandidatëve

Kursi është nisur në sistemin kombëtar për kualifikimin e mësuesve. <https://www.trajnime.arsimi.rash.al/>. Mësuesit mund të gjejnë çdo kurs të hapur për trajnim.

- përzgjedhja e kandidatëve sipas grupit të synuar të mësimdhënies
- zhvillimi i kurseve të trajnimit

Kursi organizohet në Numri i orëve: 18 orë me qëllim: Zhvillimin e kapaciteteve dhe kompetencave mbi martesën e mësuesve të arsimit 9-vjeçar dhe të mesëm me synimin për të integruar arsimin sipërmarrës në kurrikulat mësimore të arsimit parauniversitar. Secila nga temat e përfshira në këtë modul është organizuar në bazë të pjesës teorike dhe praktike.

Moduli teorik është realizuar përmes ciklit të ligjëratave teorike të prezantuara në Powerpoint. Debati dhe Prezantimet në ppt u zhvilluan në orë teorike të kombinuara me orë diskutimi në grupe pune për çështjet kryesore si Prezantimi dhe organizimi i modulit, Edukimi për sipërmarrjen, Vështrim i përgjithshëm mbi sipërmarrjen, Karakteristikat e sipërmarrjes, Gjenerimi i ideve për biznes, U finalizuan zhvillimi i idesë së biznesit, Kuptimi i mjedisit të jashtëm dhe seancat me testin përfundimtar. Prezantimi i ppt u shoqërua me diskutim në grup, stuhi mendimesh, pyetje analitike, thyerje akull, stuhi mendimesh.

Moduli i trajnimit ishte krijuar për t'u zbatuar në (3) tre ditë me një pritshmëri prej

- Të kuptuarit e konceptit të sipërmarrjes dhe rëndësisë që ka në zhvillimin e aftësive të studentëve.
- Të kuptojnë dhe shpjegojnë rëndësinë e sipërmarrjes dhe ndikimin e saj në zhvillimin ekonomik dhe social të një vendi.
- Vlerësimi i zbatimit të të mësuarit sipërmarrës në konceptet e sipërmarrjes, parimet dhe vlerat që qëndrojnë në themel të edukimit sipërmarrës të ndërthurur me kurrikulën e lëndëve të caktuara.
- Gjetja e mënyrave për të stimuluar krijimin e ideve dhe mundësive të reja duke i ndihmuar nxënësit të identifikojnë nevojat e tyre dhe të gjejnë zgjidhje për sfidat që hasin dhe duke stimuluar kreativitetin dhe krijimin e vlerave të nxënësit.
- Të identifikojë aftësitë dhe atributet personale të nevojshme për të drejtuar një ndërmarrje
- Të zhvillojë më tej aftësitë e të menduarit kritik dhe të arsytimit, komunikimit dhe marrjes së vendimeve të duhura.
- Të formojnë shprehje të edukimit sipërmarrës, nëpërmjet metodave të ndërveprimit aktiv të punës në grup dhe diskutimeve.
- Të përmirësojnë punën e tyre duke iu përshtatur tendencave bashkëkohore të mësimdhënies në institucionet arsimore.

- Të krijojë bashkëpunime me aktorë të tjerë në kuadër të mësimdhënies, si: komuniteti lokal, bizneset, profesionistët dhe ekspertët, qendrat kërkimore etj.

Në sesionet trajnuese u ftuan edhe sipërmarrës nga bizneset vendase për të sjellë rastet e sipërmarrjeve të suksesshme. Pjesëmarrësit ishin shumë aktivë në pyetje, diskutime, punë në grupe dhe detyra portofoli. Pjesëmarrësit u certifikuan duke kaluar me sukses testin e modulit.

Vlerësimi i kursit. Vlerësimi nënkupton të dhënat e mbledhura nga përgjigjet e pjesëmarrësve në pyetësorët pas kurseve. Raportet e zbatimit të lëndëve tregojnë disa rezultate të vlerësimit nga mësuesit e shkollave të mesme.

Sipas rezultateve të anketës për këtë lëndë në të gjitha universitetet shqiptare, në përgjithësi, shkalla e vlerësimit ishte shumë e mirë. Ky rezultat tregon punën e mirë të bërë nga ekipet e projektit në çdo universitet shqiptar në lidhje me organizimin e mirë, cilësinë e performancës së trajnerëve, materialet, metodologjinë dhe mjetet e përdorura në klasën e trajnimit, komunikimin e mirë dhe aktivitetet praktike dhe dëshmitë e sipërmarrësve të përdorura në seancat e trajnimit.

Duke analizuar bankën e të dhënave të vrojtimit, ka disa shifra që tregojnë në fillim numrin e pjesëmarrësve të regjistruar në këto lloj kursesh. tregon tabela e mëposhtme:

Table: pilot course - participation of secondary school teachers

nr.	partner shqiptar	Te regjistruar	Te regjistruar	Te certifikuar	Data te kurseve
1	Universiteti i Vlorës	108	40	39	09-11/02/2023
2	Universiteti i Gjirokastrës	109	53	53	18-20/04/2023
3	Universiteti i Durresit	36	36	36	17-19/05/2023
4	Universiteti i Korçës	22	22	22	19/21/05/2023
5	Universiteti i Elbasanit	35	35	35	30.11 -02.12. 2023
6	Universiteti i Shkodrës	60	60	60	12-14/06/2023
7	Kolegji Universitar Pavaresia	148	90	90	22-24/05/2023
8	Universiteti i Sporteve të Tiranës	28	28	28	25-27/06/2023

	Total	474	334	334	
--	-------	-----	-----	-----	--

Vlerësimi i kursit pilot - mësues të shkollave të mesme

Sipas analizës së të dhënave të anketave, pyetjeve të vlerësimit janë përgjigjur 217 pjesëmarrës. Ne jemi fokusuar në përgjigjet falas në lidhje me pyetjet e drejtpërdrejta si më poshtë:

Cilët apo cilët faktorë ishin më të mirët në kurs? Në përgjithësi, 184 janë numri i përgjigjeve pozitive nga secili pjesëmarrës (84,5%). Duke identifikuar faktorët, ne përmendim komentet në:

- Metodologjia e trajnimit. Pjesëmarrësit vlerësuan si faktorë pozitivë:
 - o Mënyra e të mësuarit, mënyra se si arritëm të merrnim përfitime dhe trajnim të plotë, mënyra e shpjegimit të temës

- o Mënyra e trajtimit të njohurive

- o Shpjegimi i saktë i koncepteve dhe puna në grup.

- o Prezantimi, zbatimi praktik i teorisë së zhvilluar, konceptimi i së ardhmes me mendësi sipërmarrëse.

- Materialet

- o janë të strukturuar mirë.

- o përmbajtja e lëndës shërbeu për thellimin e njohurive

- o Sigurimi i informacionit të ri.

- o Kursi ishte shumë i mirë, por besoj se faktorët më të mirë ishin materiali i gjetur mirë

- komunikimi

- o Thjeshtësia e komunikimit dhe kuptimi i koncepteve.

- o Integrimi, Komunikimi, Argumentimi

- o Biseda për vënien në praktikë të mësimdhënies sipas fushës së edukimit për çdo mësues testues ishte me pyetje të strukturuar qartë dhe me mundësinë për të shprehur e kuptuar atë që secili prej pjesëmarrësve duhet të përvetësonte dhe gjithashtu për të shprehur në përgjigje.

- punë në grup

- o Mësimdhënie dhe punë në grup

- o Punë në grup dhe përvoja personale të sipërmarrësve

- o frymë bashkëpunimi

- o Një faktor tjetër i mirë ishte fryma e debatit dhe diskutimit, si dhe vënia në praktikë e teorisë (në shembuj konkretë).

- o Shpjegimi, mënyra e dhënies së informacionit dhe informacioni i ri i marrë. Fakti që gjithçka u konkretizua me punën në grup në fund.

- o Kombinimi i teorisë me shembuj dhe modele praktike.

Pjesëmarrësit shprehën kënaqësinë e tyre personale. Mënyra se si u prezantua i gjithë trajnimi plotësonte nevojat e tyre: trajnerë, materiale, bashkëpunim. Gjithashtu, puna me ide dhe projekte të reja ishte një element inovativ i trajnimit. Shpjegimi i detajuar i secilës pjesë nga trajnerët dhe menaxhimi i kohës ishin faktorë pozitivë të gjetur nga pjesëmarrësit.

organizim i mirë. disa komente pozitive në lidhje me:

Trajtimi i çdo pike me profesional nga trajneri. Ishte i mirëorganizuar, plot njohuri të reja rreth temës.

Të gjithë faktorët u ndërthurën në mënyrën më të mirë.

o Kursi ishte i organizuar mirë, ku gjithçka ishte e qartë dhe ngarkesa ishte e menaxhueshme nga ana jonë. Trajnuesit ishin shumë korrektë dhe bashkëpunues.

- Ndërveprimi ndërmjet trajnerit dhe pjesëmarrësve me komente të tjera pozitive si p.sh

o Jam i kënaqur me gjithçka.

o Biseda me sipërmarrës dhe pedagogë të fushës.

o Teoria lidhet me praktikën

o Ndërveprimi pedagog-mësues ishte i dukshëm

o biseda me biznesmenë vendas

- njohuri themelore për sipërmarrjen

o njohja e koncepteve të reja mbi funksionet e menaxhimit

o shef ekzekutiv dhe menaxher

o aftësitë, qilimat dhe format e biznesit, i madh dhe i vogël

o forma organizimi si fillimi, organizimi dhe menaxhimi dhe më pas cikli i jetës së një biznesi"

- mjedisi i trajnimit ishte një tjetër temë pozitive si një nga faktorët më të mirë të trajnimit dhe zhvillimit duke mbështetur punën në grup për të krijuar një biznes me të gjithë elementët faktorialë për fillimin e një biznesi.

o Ambientet ku u zhvillua ishin të përshtatshme dhe komode.

- Trajnerët u vlerësuan pozitivisht nga pjesëmarrësit për:

o Komunikimi

o Prezantimi i temës, biseda me biznesmenë vendas

o Trajnuesit ishin faktorët kryesorë në përparimin sa më efektiv në këtë trajnim.

o Materiali i përdorur ishte i përgatitur mirë

o Shpjegim i qartë, diskutim, ilustrim me videoprojektor

o Inkurajimi i të menduarit kritik

o Mënyra se si trajnerët i prezantuan materialet ishte efikase

Në përgjithësi të gjithë pjesëmarrësit komentuan duke vlerësuar rolin didaktik dhe sipërmarrës të mësuesit, trajtimin e detajuar të konceptit të sipërmarrjes, fazat e procesit të krijimit të një sipërmarrjeje dhe rëndësinë e saj, avantazhet e të qenit sipërmarrës për mirëqenien dhe të ardhmen. të individit, familjes dhe komunitetit (shoqërisë) duke i konkretizuar me situata reale për t'u motivuar dhe inkurajuar më shumë për t'u bërë një sipërmarrës i suksesshëm. Në përgjithësi, çdo element gjatë zhvillimit të kursit u detajua në mënyrën më të mirë.

Cilët ose cilët faktorë në kurs kërkojnë përmirësim?

Për këtë pyetje, kurset morën shumë komente të ndryshme. Ishin 217 pjesëmarrës dhe prej tyre vetëm 81,7% u përgjigjën dhe shkruanin. 54,6% e të anketuarve mendojnë se gjithçka është perfekte dhe nuk ka nevojë për përmirësime. Të tjerët mendojnë se ka disa faktorë për t'u përmirësuar. Mësuesit dhanë disa mendime duke i përmendur si faktorët kryesorë për të cilët duhet të kujdeset trajneri:

- Numri më i vogël i pjesëmarrësve

- Literaturë me raste studimore realiste

- Përdorimi i pajisjeve si mikrofona gjatë trajnimit

- Planet dhe mësimet dixhitale kërkojnë përmirësim

- Më shumë bashkëpunim trajner – mësues

- Më shumë aktivitete praktike dhe shembuj konkretë

- Trajtimi i faktorëve psikologjikë

- Sjellja e sipërmarrësve më të suksesshëm të komunitetit që të flasin me ne për biznesin e tyre.

- Përzgjedhja e pjesëmarrësve
- Menaxhimi më i mirë i aksesit të materialit në internet
- Menaxhimi më i mirë i kohëzgjatjes së kursit.
- Më shumë stimulim dhe inkurajim të pjesëmarrësve

Në fund, janë realizuar kurset pilot me mësues të mesëm në fokus, me një shkallë shumë të mirë të vlerësimit të pjesëmarrësve.

Pilotët e kampit të inovacionit për studentët

Prezantimi

Zhvillimi dhe zbatimi i kursit pilot për studentët e programeve të mësimdhënies u bazua në programimin e modulit të zhvilluar nga UAMD (Universiteti i Durrësit Aleksander Moisiu) dhe i vlerësuar nga ekspertë të Universitetit të Leonin Spanjë nën paketën e punës WP3. Projektimi i kurseve të trajnimit dhe integrimi në qendrat TEAVET dhe U3M-AL, me Organizatën Drejtuese: Universiteti i León (P2). Paketa e punës është zhvilluar në tre faza dhe rezultate. D.3.1. Hartimi i kurseve të sipërmarrjes (4 module) integroi modulën e trajnimit të edukimit sipërmarrës për studentët e universitetit. Ky shabllon korrespondon me D.3.1. Hartimi i moduleve/kurseve të sipërmarrjes. Qëllimi i këtij shablloni është të hartojë një modul të plotë trajnimi mbi Sipërmarrjen për Studentët e Universitetit: Kampi i Inovacionit.

Në fazën e parë, partnerët shqiptarë të koordinuar nga UAMD duhej të hartonin në detaje aktivitetet që do të zhvilloheshin brenda modulit (shih seksionin 1. Aktivitetet). Një ose më shumë aktivitete iu ndanë një sesioni konkret (ditë trajnimi). Në këtë pjesë, studentëve iu kërkua të reflektonin mbi realizueshmërinë e aktiviteteve dhe vështirësitë që mund të hasnin në zbatim. Në një fazë të dytë, bazuar në aktivitetet/sesionet e hartuara, zhvilluesi duhej të përshkruante programin e modulit që i përshtatet kërkesave të universiteteve shqiptare për modulet/kurset e studentëve. Këto rezultate u prezantuan dhe u diskutuan në takim në Universitetin e León më 25 dhe 26 maj 2022. Moduli në fazën pilot u zbatua nga tetori deri në nëntor 2022 në UAMD.

Aktivitetet e kursit. Moduli mbi Sipërmarrjen për Studentët e Universitetit ndoqi programin e Kampit të Inovacionit të organizuar nga UTU dhe i përshtatur me kontekstin universitar të Shqipërisë (shih dokumentet D.2.1.2 Kampi i Inovacionit, në dosjen EntraAl WP2 Google Drive). Për më shumë informacion, shihni gjithashtu dokumentet që korrespondojnë me seminarin e trajnimit në TU Dublin (D.2.3.4 në dosjen EntraAl WP2 Google Drive). Qëllimi i këtij kursi ishte të ndihmonte studentët nga disiplina të ndryshme për të fituar njohuritë bazë në sipërmarrje dhe për të sjellin këtë njohuri nga ligjëratat në praktikë. Lënda do t'i ndihmojë studentët të fitojnë besim në vetë-analizën e gatishmërisë për ndërmarrësi, rolin e sipërmarrësit në zhvillimin ekonomik, strukturën organizative, burimet e financimit, buxhetimin. Studentët do të mësojnë më tej të zhvillojnë projektin e tyre sipërmarrës në ekipe. Kursi do të mbulojë tre aspekte kryesore të sipërmarrjes:

- si të filloni një projekt sipërmarrës dhe si të gjeneroni ide biznesi,
- si të zhvillohen idetë e biznesit përmes mjeteve të përshtatshme të zhvillimit të biznesit
- si të sillni idetë e biznesit në treg dhe si t'i shisni ato.

Konceptet kryesore

Sipërmarrësi- Një sipërmarrës është një individ që krijon një biznes të ri, duke mbajtur shumicën e rreziqeve dhe duke shijuar shumicën e shpërblimeve. Sipërmarrësi zakonisht shihet si një novator, një burim idesh, mallrash, shërbimesh dhe biznesi/ose procedurash të reja.

Sipërmarrja-Procesi i krijimit të një biznesi njihet si sipërmarrje

Kompania fillestare Start Up-A është një biznes i sapoformuar me vrull të veçantë pas tij bazuar në kërkesën e perceptuar për produktin ose shërbimin e saj. Synimi i një startup është të rritet me shpejtësi si rezultat i ofrimit të diçkaje që adreson një boshllëk të veçantë tregu.

Aftësitë sipërmarrëse- përfshijnë grupe të ndryshme aftësish si lidhshipi, menaxhimi i biznesit, menaxhimi i kohës, të menduarit krijues dhe zgjidhja e problemeve. Komisioni Evropian ka zhvilluar EntreComp: Kornizën Evropiane të Kompetencave të Sipërmarrjes si një kornizë referimi për të shpjeguar se çfarë nënkuptohet me një mentalitet sipërmarrës. vlera sociale për të tjerët. EntreComp është një kornizë e zakonshme referimi që identifikon 15 kompetenca në tre fusha kryesore që përshkruajnë se çfarë do të thotë të jesh sipërmarrës. . Ai përbëhet nga 3 fusha të kompetencave të ndërlidhura dhe të ndërlidhura: "Ide dhe mundësi", "Burime" dhe "Në veprim".

Ekipi sipërmarrës - është dy ose më shumë individë të cilët së bashku krijojnë një biznes në të cilin kanë interes të barabartë financiar. Këta individë janë të pranishëm në fazën e para-nisjes së firmës, përpara se ajo të fillojë të vërë mallra ose shërbime të disponueshme në treg.

Qëndrimi sipërmarrës - Qëndrimi sipërmarrës i referohet sjelljes dhe të menduarit të qëndrueshëm, të cilat janë në përputhje me krijimin dhe drejtimin e një biznesi.

Analiza SWOT - Analiza SWOT (përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet) është një kornizë e përdorur për të vlerësuar pozicionin konkurrues të një kompanie dhe për të zhvilluar planifikimin strategjik. Analiza SWOT vlerëson faktorët e brendshëm dhe të jashtëm, si dhe potencialin aktual dhe të ardhshëm.

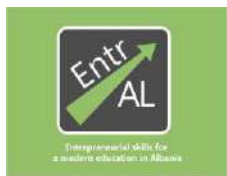
Analiza PESTEL - Një analizë PESTEL është një kornizë strategjike që përdoret zakonisht për të vlerësuar mjedisin e biznesit

Rezultatet e mësimin

- Zhvillimi i aftësive për zgjidhjen e problemeve dhe të të menduarit kreativ dhe aftësitë e ndërtimit të ekipit
- Zbatoni aftësitë dhe njohuritë për të identifikuar problemet dhe sfidat e biznesit dhe për të gjetur zgjidhje kreative dhe të realizueshme.
- Kuptimi i mundësive sipërmarrëse, aftësitë sipërmarrëse, logjika e biznesit, start up-et dhe mundësimi i komunikimit dhe bashkëpunimit të dyanshëm me mjedisin e biznesit.
- Promovimi i sipërmarrjes si një rrugë karriere për studentë dhe të diplomuar universitare dhe si dhe ofrimi i mundësisë për të zhvilluar karrierën e tyre si konsulentë biznesi në sipërmarrje.

Programi i kursit të trajnimit

Nr	Tema kryesore	Përmbajtja e seancës
1	Fillimi i projektit tuaj sipërmarrës	Ky sesion fokusohet në aspektet kryesore të fillimit të një projekti sipërmarrës duke shpjeguar rolin e sipërmarrësit, suksesin sipërmarrës dhe rolin e aftësive sipërmarrëse dhe punës në ekip.

2	Ndërtimi i projektit tuaj sipërmarrës	Ky sesion synon të ndërtojë kapacitete se si të ndërtohet në mënyrë efektive një projekt sipërmarrës përmes analizës së mjedisit të biznesit, zhvillimit të biznesit dhe modelit të biznesit.
3	Shitja e idesë suaj sipërmarrëse	Ky sesion fokusohet në përgatitjen e studentëve se si të shesin në mënyrë efektive idenë e tyre të biznesit.

Aktivitete studenti

Nr	Tema kryesore	Aktivitetet
1	Projekti fillestar dhe sipërmarrës	Eksplorimi i sipërmarrjes
2	Projekti fillestar dhe sipërmarrës	Aftësitë e mia sipërmarrëse dhe ekipi im sipërmarrës
3	Projekti fillestar dhe sipërmarrës	Gjenerimi i një ideje biznesi
4	Ndërtimi i një projekti sipërmarrës	Analiza e mjedisit të biznesit dhe analiza e tregut
5	Ndërtimi i një projekti sipërmarrës	Mjetet dhe metodat e zhvillimit të biznesit
6	Ndërtimi i një projekti sipërmarrës	Kanavacë e modelit të biznesit
7	Shitja e idesë së sipërmarrjes	Paraqitja e ideve të biznesit

Zbatimi dhe vlerësimi.

Qëllimi kryesor i këtij kursi pilot ishte që studentët që morën pjesë në këtë modul të përjetojnë konceptin e Kampit të Inovacionit përmes gjenerimit, zhvillimit dhe shitjes së idesë së tyre të biznesit në ekipe që përsërisin modelin e Kampit të Inovacionit të Kampit të Inovacionit UTU të mbajtur në nëntor 2021.

Objektivat ishin kuptimi më i mirë i kërkesave për të qenë sipërmarrës, zhvillimi i aftësive sipërmarrëse dhe zhvillimi i mendësisë sipërmarrëse për studentët universitarë. Grupi i synuar i këtij moduli ishin studentët e Universitetit "Aleksandër Moisiu" Durrës. Qëllimi kryesor ishte nxitja e pjesëmarrjes së studentëve nga disiplina që tradicionalisht nuk ishin të lidhura me sipërmarrjen.

Thirrja. Thirrja zyrtare u shpërnda nëpërmjet faqes zyrtare të universitetit dhe kanaleve të tij në rrjetet sociale për një kohëzgjatje prej një muaji. Përzgjedhja e studentëve u bë nga ekipi i projektit EntrAL, një nga kriteret kryesore të përzgjedhjes ishte motivimi i studentëve.

Metodologjia. Metodologjia përfshinte Energizer, Leksione, Raste studimore, Akullthyes, Aktivitete për ndërtimin e ekipit, aktivitete të vetë-reflektimit, platformë Strategizer dhe Simulime.

Pjesëmarrësit në kurse - aspekte sasiore

326 studentë morën pjesë dhe përfunduan kurse pilot të Innovation Camp në 8 universitete shqiptare. Kursi i parë pilot u zbatua nga UAMD, duke filluar nga data 12.12.2021 (Infoday) dhe trajnimi në datat 13.12.2022-15.12.2022 (Kamp Inovacioni) me 48 pjesëmarrës.

Pas vlerësimit të kursit, lënda u prezantua në takimin e Gjirokastrës, për një rishikim tjetër nga ekspertë evropianë. Lënda Innovation Camp ishte përshtatur në mënyrë perfekte me mjedisin universitar shqiptar dhe gati për t'u zbatuar nga të gjithë partnerët shqiptarë. Zbatimi përfshinte fazat:

1. Kursi përgatitor nënkupton marrjen e lejes nga Senati akademik i çdo universiteti që akrediton kursin e trajnimit.

2. Faza e zbatimit duke përgatitur

a. materialet promovuese dhe ditët e informacionit në disa raste

b. përgatitja e materialeve të kursit të trajnimit si prezantime, mjete praktike, video, etj.

c. aktivitetet e trajnimit dhe certifikimin e pjesëmarrësve

Tabela e kurseve nga të gjithë partnerët shqiptarë

Nr.	partner shqiptar	regjistruar	pjesemarres	certifikuar	Datat e kurseve
1	Universiteti i Vlorës	37	37	37	02/05-04/05/2023
2	Universiteti i Gjirokastrës	184	106	106	16/05-18/05/2023
3	Universiteti i Durrësit	48	48	48	13/12-15/12/2023
4	Universiteti i Korçës	35	35	35	23/05-25/05/2023
5	Universiteti i Elbasanit	38	38	38	19/06- 21/06/2023
6	Universiteti i Shkodrës	37	37	37	12/10-15/10/2023

7	Kolegji Universitar Pavaresia	15	14	14	2/11-4/11/2023
8	Universiteti i Sporteve të Tiranës	32	32	32	23/05-25/05/2023
	total	447	326	326	

Vlerësimi i Kampit të Inovacionit - aspekte cilësore

Zbatimi i këtij kursi është finalizuar nga një proces i përzier vlerësimi në çdo universitet. 167 studentë komentuan lëndët. Në përgjithësi, referuar raporteve të partnerëve, prania ishte e madhe, me pjesëmarrjen e studentëve të interesuar për çështjet e edukimit sipërmarrës. Pjesëmarrësit dalluan elementet pozitive të kursit, duke sugjeruar gjithashtu se çfarë duhet përmirësuar në të ardhmen.

Cilët apo cilët faktorë ishin më të mirët në kurs?

Në procesin e vlerësimit, 166 pjesëmarrës vlerësuan faktorët pozitivë të zbatimit të kursit. Faktorët kryesorë pozitivë janë vlerësuar si më poshtë

- Trajneri,
 - o mënyra e shpjegimit, mjedisi
 - o bashkëpunimi, shpjegim i qartë
 - o inkurajimi i të menduarit kritik
 - o mësimdhënia e zhvilluar nga trajneri nxiti interesin dhe ishte mjaft e qartë
 - o trajnerë komunikues
 - Mjedisi
 - o Ambientet ku u zhvillua ishin të përshtatshme dhe komode.
 - interaktivitet
 - o Biseda për vënien në praktikë të mësimdhënies sipas fushës së edukimit për çdo mësues testues ishte me pyetje të strukturuar qartë dhe me mundësinë për të shprehur e kuptuar atë që secili prej pjesëmarrësve duhet të përvetësonte dhe gjithashtu për të shprehur në përgjigje.
 - o ide të ndryshme të studentëve të lançuara në kurs
 - metodologji
 - o Mënyra e paraqitjes së temës me pika kyçe dhe shembuj konkretë
 - o çdo faktor gjatë zhvillimit të kursit u detajua në mënyrën më të mirë.
 - o Mënyra e prezantimit dhe vëmendjes
 - materialet e kursit
 - o Materialet informuese ishin shumë të qarta.
 - o mësimet ishin të strukturuar shumë mirë
 - o Materialet ishin shumë të kuptueshme.
 - punë në grup
 - o komunikimi dhe bashkimi i anëtarëve të grupit organizimi i përgjithshëm dhe përmbajtja e kursit
- o Organizimi i këtij aktiviteti, mënyra e organizimit të këtij aktiviteti

- o Ide për sipërmarrjen
- o duke mësuar se si të menaxhosh një biznes, rastet kryesore u shpjeguan shumë mirë dhe qartë
- o informacione të përshtatshme dhe elemente shtesë si pjesë plotësuese.

elemente novatore

- o Idetë më të mira të kursit ishin idetë e reja të ndryshme që u diskutuan më sipër,
- o punën e pavarur me anëtarët e grupit,
- o bashkëpunimi me trajnerët në mënyrë inovative.
- o Shembujt konkretë që dhanë
- o Risitë dhe informacionet praktike nga lektorët në fokus
- o Tregimi i shembujve konkretë se si mund t'i vëmë në punë aftësitë dhe idetë tona për të qenë të suksesshëm
- o Mënyra praktike e mbajtjes së leksionit, duke dhënë shembuj praktik.
- o Shembuj konkretë për situatat e diskutuara.
- o Supozimi i rrezikut

Konkluzioni ishte se kursi ishte i organizuar mirë, me njerëz të veçantë që u shpjeguan pjesëmarrësve bazat e krijimit të një biznesi të suksesshëm dhe koherent në ditët e sotme. Pjesëmarrja e sipërmarrësve ishte një metodologji e re në përgatitjen arsimore që krijon kushte reale për të përballuar situatat që krijojnë përvoja. Studentët besojnë se së bashku me marrëdhënien me individin, anëtarët e tjerë të grupit, informacionin e ri të marrë dhe ndihmën që ai dha, kursi ishte i dobishëm për të ardhmen e tyre.

Faktorët më të mirë ishin mjedisi dhe metodat e mësimdhënies. Trajnuesit i ndihmuan ata të kuptojnë plotësisht çështjet që u studiuan gjatë kursit, duke forcuar mendimet e tyre sipërmarrëse. Mendimi i përgjithshëm ishte se kursi ishte i strukturuar mjaft mirë për të arritur rezultatet më të mira duke përzier leksionet dhe praktikën. Organizimi i materialit dhe paraqitja skematike e tij, ndërthurja e teorisë me praktikën, qartësia në shpjegim dhe leksionet për çështje të veçanta të sipërmarrjes ishte pika më e fortë e kursit.

Cilët faktorë në kurs kërkojnë përmirësim?

Lidhur me këtë pyetje, vetëm 64% e 162 pjesëmarrësve shkruan një koment duke dalluar faktorët që ata gjetën se përmirësoheshin. Duke analizuar komentet, mund të theksojmë disa faktorë që duhen përmirësuar në të ardhmen:

- pjesëmarrje gjithëpërfshirëse.
 - o Aktivizimi i të gjithë pjesëmarrësve
 - o të gjithë nxënësit të jenë më aktivë dhe më të përfshirë.
- duke përdorur më shumë shembuj
 - o Duhet të kishte shembuj më konkretë
 - o nxënësit duhet të mësojnë më shumë në praktikë
 - o Studentëve duhet t'u jepen më shumë mundësi për të praktikuar njohuritë e tyre në këtë fushë.
- koha dhe organizimi
 - o kohëzgjatja, duhet të ketë një kohëzgjatje më të gjatë si kurs dhe më shumë materiale.
 - o Koha e përgatitjes dhe e prezantimit të punimeve mund të ishte më e gjatë.

o Duhet të ketë pasur më shumë kohë dhe organizim për grupet, në mënyrë që ata të mund të kenë bashkëpunim më të mirë dhe si rezultat i kësaj më shumë projekte më të mira me shumë më tepër ide.

shpërndarja e materialeve

o Materiali që mbulon kursin dhe materiali më i thelluar mbi këtë temë duhet të jetë i disponueshëm për pjesëmarrësit e kursit në fund të kursit, pra pas përfundimit të kursit.

Ata mendojnë se në çdo vend ka nevojë për përmirësim. Një faktor që kërkon përmirësim është koha e nevojshme për të krijuar një plan biznesi. Ata mendojnë se duhet të kishin pasur më shumë kohë për të krijuar një plan pasi duhej të njiheshin dhe të njihnin njohuritë e njëri-tjetrit. Duke i lënë pak më shumë kohë studentit, ata do të ishin më të organizuar në planin e punës dhe do të merreshin më shumë me detajet e nevojshme për idenë që kishin.

Në fund, studentët besojnë se kursi ka arritur t'u përcjellë elementet e duhura. Ata shprehën interesin që në të ardhmen të organizohen edhe më shumë kurse të tjera, veçanërisht për universitetet rajonale.

- Metodologjia e të nxënit
- o Mësimi me në qendër nxënësin zbatohet më mirë
- o më shumë informacion

Komente ose sugjerime të mëtejshme

Vetëm 40% e të anketuarve lanë një koment në lidhje me vlerësimin e kursit pilot. Komentet treguan vlerësim pozitiv duke përsëritur kërkesën për kurse të tjera për edukimin sipërmarrës. Kjo është një temë shumë interesante në fokus të zhvillimit të aftësive individuale.

Gjithçka ishte e mrekullueshme: e përsëritur shumë herë në komente

- o më shumë kurse si ky në të ardhmen në vendin tim.
- o Ata ishin shumë të qartë dhe të përgatitur në punën e tyre
- o Ishte një përvojë e bukur.
- o një përvojë e shkëlqyer

Për shumicën e komenteve, ishte një përvojë shumë e mirë. Ishte një përvojë e vlefshme që do të na ndihmojë të jemi sipërmarrës të mirë

- o Ishte një eksperiencë e bukur. I zgjerova më shumë njohuritë e mia. Jam i sigurt se kjo njohuri do të më shërbejë në të ardhmen. Falenderoj trajnerët për përkushtimin e tyre.
- o Ky trajnim ishte shumë i rëndësishëm për të pasur më shumë përvojë për biznesin, faleminderit trajnerëve që na dhanë këtë përvojë
- o Ky kurs na dha mundësinë të kuptojmë se si është të ndërtohet një biznes.

frëmëzuar për të punuar në grup

- o Ka pasur bashkëpunim maksimal.
- o Pjesëmarrja e të rinjve
- o To develop as many trainings on entrepreneurship where each participant can find himself and develop his skills as much as possible.
- o Such trainings should always be done as they help students in their ideas.
- o the development of even more trainings on different topics of entrepreneurship

Kursi Pilot drejt mendësisë sipërmarrëse për mësuesit e universiteteve

Prezantimi

Në kuadër të projektit EntrAL, këto kurse trajnimi u bazuan në programin e modulit që synon rritjen e ndërgjegjësimit për sipërmarrjen për mësuesit e universiteteve në IAL-të shqiptare. Objektivi kryesor i modulit është t'u japë mësuesve të universiteteve shqiptare aftësi të transferueshme dhe të sjellë një mentalitet sipërmarrës në universitet duke inkurajuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, duke ushqyer sjelljen sipërmarrëse të stafit pedagogjik dhe duke mbështetur krijimin e sipërmarrjeve të reja. Grupi i synuar ishte Stafi Mësimor i Universiteteve Shqiptare dhe lloji i trajnimit ishte në terren.

Përshkrim i përgjithshëm

Programi i Trajnimit është një program intensiv 18-orësh i zhvillimit të sipërmarrjes së re (9 orë ballë për ballë dhe 9 orë punë ekipore e pavarur), i planifikuar të zhvillohet në 2 seanca (ditë trajnimi). Aktivitetet e trajnimit janë projektuar në mënyrë të tillë që të imitojnë procesin real të sipërmarrjes, ku secili pjesëmarrës mund të identifikojë mundësitë, të vlerësojë mënyra të ndryshme për të vazhduar dhe të krijojë një biznes për të operuar. Pritshmëritë e pjesëmarrësve ishin që në një periudhë të shkurtër kohore të gjenin në ekip zgjidhje të reja dhe kreative për aktivitetet inovative që bazohen në një skenar të ri start-up. Në përgjithësi, procesi i trajnimit u mbështet me ligjërata dhe u mentorua nga trajnerë. Ai përfshin gjithashtu një debat mbi transferueshmërinë/zbatueshmërinë për të nxitur sipërmarrjen midis studentëve në disipinat/lëndët e tyre.

Rezultatet e përgjithshme të të nxënit ishin të përcaktuara mirë si

- Fitoni njohuri të reja dhe aftësi të transferueshme për shndërrimin e ideve inovative në produkte dhe shërbime të re
- Rritja e të kuptuarit të të trajnuarve për procesin e sipërmarrjes (p.sh. krijimi dhe njohja e mundësive)
- Rritni aftësitë e zgjidhjes së problemeve dhe të punës në grup nën presionin e kohës
- Rritni aftësitë e prezantimit
- Rritja e aftësive të transferueshmërisë/zbatueshmërisë në mësimdhënien shumëdisiplinore

Zbatimi i kursit

Kjo paketë pune përfshin dy faza të zbatimit

- Faza e parazbatimit të kursit pilot nga Universiteti i Gjirokastrës
- Zbatimi i kursit pilot nga të gjithë partnerët shqiptarë
- Para fillimit të zbatimit të kursit, janë bërë disa hapa strategjikë si p.sh
- Akreditimi i Modulit të Mësimdhënësve Universitar gjatë periudhës shtator-nëntor 2022 me veprimet
- Përkthimi i moduleve në shqip
- Akreditim, dokumentacion, përgatitje

Miratimi i modulit të Trajnimit nga Rektorati dhe Senati
Procedura e miratimit të trajnerit me veprimet
Miratimi i listës së trajnerëve dhe folësit e jashtëm
Takimi me trajnerët dhe përcaktimi i përgjegjësisë

Sigurimi i udhëzimeve për performancën cilësore të trajnerit

Shpërndarja dhe Promovimi i Thirrjes për Trajnim Pilot & Module me këto veprime si:

Përgatitja e axhendës së trajnimit

Komunikimi zyrtar me autoritetet e universitetit (dekanët, drejtuesit e departamenteve, etj.)

Publikimi i thirrjeve për trajnim dhe agenda në llogaritë zyrtare të internetit dhe mediave sociale (FB, Instagram)

Informimi i sesioneve të takimeve dhe komunikimi me grupet e interesuara në Departamente

Lista e të trajnuarve nga procesi i konfirmimit të listës së pjesëmarrësve

Materialet dhe mjetet e trajnimit të prodhuara nga

Përgatitja e materialit trajnues (Ligjërata mbështetëse, prezantime PPT, Materiale Video, fotokopje dhe shabllone, formularë vlerësimi, etj.).

Lehtësirat duke përgatitur objektet e trajnimit dhe testimin e pajisjeve të trajnimit

Programi i kursit pilot për stafin akademik

Dita e parë

Aktiviteti 1: Hyrje në objektivat e trajnimit dhe një udhëzues për reflektim

Aktiviteti 2: Të çon në një zgjedhje të përshtatshme biznesi

Aktiviteti 3: Analiza e konkurrencës

Aktiviteti 4: Përpykja për të bërë përshtypje dhe për të bindur një investitor/mbështetës të mundshëm

Aktiviteti 5: Punë e pavarur në grup

Dita e dyte

Aktiviteti 6: Prezantim në Powerpoint - Juria e ashensorit

Aktiviteti 7: diskutim mbi transferueshmërinë / zbatueshmërinë e aftësive të fituara në disiplinat / lëndët e tyre

Aktiviteti 8: Brifing dhe vlerësimi i përgjithshëm i programit të trajnimit

Metodologjia. Gjatë këtij trajnimi janë përdorur metodologjitë e mëposhtme:

Thyerja e akullit- si një aktivitet, lojë ose ngjarje që përdoret për të mirëpritur dhe ngrohur bisedën mes pjesëmarrësve në një takim. Akullthyesit variojnë shumë, nga përgjigjet e thjeshta me një pyetje deri te detyrat e përpunuara të ekipit.

Reflektimi kritik si zgjerim i “të menduarit kritik”. Kërkon të mendojmë për praktikën dhe idetë dhe më pas sfidon të tërhiqemi dhe të shqyrtojmë të menduarit tonë duke bërë pyetje hetuese.

Brainstorming- si një teknikë e zgjidhjes së problemeve në grup që përfshin kontributin spontan të ideve nga të gjithë anëtarët e grupit.

- Fillimi i thjeshtë - si një metodë e menaxhimit dhe ndërtimit të një biznesi ose Start-Up duke eksperimentuar, testuar dhe përsëritur gjatë zhvillimit të produkteve bazuar në gjetjet nga testet dhe komentet tuaja

Foles të jashtëm

- Kanavacë e modelit të biznesit- si gjuhë/mjet i përbashkët për përshkrimin, vizualizimin, vlerësimin dhe ndryshimin e modeleve të biznesit. Ai përshkruan arsyetimin se si një organizatë krijon, jep dhe kap vlerën
- Puna ekipore si veprim i përbashkët i një grupi njerëzish në të cilin interesat individuale bëhen dytësore ndaj arritjes së qëllimeve të grupit, unitetit dhe efikasitetit. Me fjalë të tjera, puna në grup përfshin një grup njerëzish që bashkëpunojnë në mënyrë aktive në mënyrë të organizuar për të arritur një qëllim.
- Prezantimi në PowerPoint
- Diskutim/Debat

Vlerësimi i praktikantit. Në fund të çdo aktiviteti, interaktiviteti i kursantit u vlerësua nga trajnerët duke zgjedhur metodën më të përshtatshme nga ato të renditura më poshtë për aktivitetin aktual.

- Vëzhgim (aktiviteti 1)
- Provoni dhe riprovoni (aktiviteti 2 dhe 3)
- Diskutim/Debat (aktiviteti 4, 7 dhe 8)
- Vlerësimi i trajnerit/jurisë (aktiviteti 5)

Shpërndarja e materialeve mësimore

Në fund të çdo sesioni trajnimi, kursantët kishin akses elektronik në të gjitha materialet mësimore dhe shabllonet, të përdorura në aktivitetet e ditëve përkatëse të trajnimit. Materialet mësimore të trajnimit u ngarkuan gjithashtu në dosjen EntrAL në Google Drive, në mënyrë që të aksesohen nga të gjithë partnerët.

Shpërndarja e përgjithshme e pyetësorit të trajnimit. Në fund të sesionit të dytë, një pyetësor iu shpërnda në mënyrë elektronike të gjithë pjesëmarrësve. Për të ruajtur rezultate të krahasueshme me ato të partnerëve evropianë, pyetësori iu shpërnda 36 pjesëmarrësve.

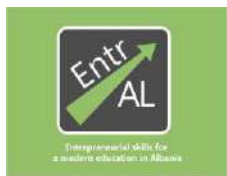
Përhapja. Ekipi i EÇUG, si grupi i parë zbatues i këtij kursi, përgatiti materialet e shpërndarjes dhe ia dërgoi ato në mënyrë elektronike koordinatores shqiptare. Trajnimi u pasqyrua gjerësisht në faqen e Universitetit, llogaritë zyrtare të mediave sociale (fb, Instagram), si dhe në Radio Televizionin Shqiptar.

Certifikimi i praktikantit. Më datë 20.01.2023 në një komunikim zyrtar me Rektorin, ekipi i EÇUG kërkoi ngritjen e një databaze zyrtare për trajnimin e Stafit Akademik në fazën Pilotuese në kuadër të projektit EntrAL. Dokumentet e mëposhtme i janë bashkangjitur komunikimit:

1. Axhenda e trajnimit
2. Lista e pjesëmarrësve në trajnim
3. Dokumenti përfundimtar i vlerësimit të praktikantit
4. Modeli i Certifikatës Rektori ka komunikuar zyrtarisht me Qendrën LLL, e cila ka përfunduar detyrën e bazës së të dhënave dhe ka përfunduar procesin e certifikimit të pjesëmarrësve më 25.01.2023.

Zbatimi i kurseve pilot nga universitetet e tjera shqiptare

Faza e dytë e zbatimit përfshin aktivitetet në kuadër të WP4 për krijimin e kurseve pilot nga partnerë të tjerë shqiptarë.

Aspektet sasore. Tabela e mëposhtme tregon numrin e pjesëmarrësve në kursin pilot për personelin akademik.

Tabela e kurseve nga të gjithë partnerët shqiptarë

Nr.	partner shqiptar	regjistruar	Te pranishem	certifikuar	Data
1	Universiteti i Vlorës	25	25	25	08/05 - 10/05/2023
2	Universiteti i Gjirokastrës	42	42	42	12/12/- 13/12/2023
3	Universiteti i Durrësit	41	41	41	19/04/ -20/04/2023
4	Universiteti i Korçës	18	18	18	06/06-07/06/2023
5	Universiteti i Elbasanit	39	39	39	22/06-23/06/2023
6	Universiteti i Shkodrës	10	10	10	11/10-13/10/2023
7	Kolegji Universitar Pavaresia	12	12	12	30/10/- 02/11/2023
8	Universiteti i Sporteve të Tiranës	21	21	21	26/05-29/05/2023
	total	208	208	208	

- Në total janë zbatuar 8 kurse pilot me fokus edukimin e aftësive sipërmarrëse të mësuesve universitarë. Në këto kurse 208 pjesëmarrës morën pjesë në kurset në vijim të programit të kursit të titulluar “Drejt një mendësie sipërmarrëse”. Periudha e zbatimit ishte e organizuar mirë dhe u mundësoi trajnerëve të kishin një kurs trajnimi të suksesshëm.
- Aspekte cilësore të zbatimit të kurseve
- Pjesëmarrësit e kursit, pas përfundimit të kursit, u ftuan të jenë pjesë e anketës për të vlerësuar elementet e përgjithshme të zbatimit të kursit. Koordinatorët mbledhën mendimet e mësuesve të universitetit që ndoqën kurset. Norma e vlerësimit të kurseve të

zhvilluara nga të gjithë partnerët shqiptarë me mësuesit e universitetit për edukimin e aftësive sipërmarrëse, në përgjithësi ishte shumë e mirë.

- Ishte shumë e rëndësishme të analizoheshin drejtpërdrejt pyetjet dhe të mblidheshin informacione për:

Cilët apo cilët faktorë ishin më të mirët në kurs?

- Sipas informacionit të mbledhur nga anketat, 91 nga 136 pjesëmarrësit që u përpoqën të përgjigjen: të anketuarit vlerësuan faktorët më të mirë që gjetën në këto kurse. Disa prej tyre vlerësuan se gjuha e thjeshtë dhe e kuptueshme në dispozicion të trajnerëve forcon psikologjinë dhe shpirtin sipërmarrës duke ofruar vizion dhe aktivizim të të menduarit krijues dhe aktivitetit krijues. Trajnerët sollën
 - një analizë e detajuar e të gjitha aspekteve: nga zgjedhja e idesë së biznesit deri në realizimin e saj praktik.
 - Analizë e detajuar e programit startup dhe menaxhimit të biznesit përmes prezantimeve dhe fjalimeve.
 - Shkëmbimi i ideve ndërmjet pjesëmarrësve

Sipas mendimit të pjesëmarrësve, cilësia e leksioneve u vlerësua mirë, duke filluar nga prezantimet, shpjegimet e deri te çështjet praktike duke përdorur metoda inovative të mësimdhënies. Për pjesëmarrësit, gjithçka ishte e organizuar shumë mirë dhe seancat ishin të qarta dhe interesante. Hapat që u ndoqën ishin të organizuar mirë dhe të kuptueshëm për të gjithë pjesëmarrësit. Interaktiviteti, shembuj të sipërmarrjes, ushtrime praktike për stimulimin e ideve sipërmarrëse, organizimi i mirë dhe niveli i lartë i trajnerëve ishin komentet e pjesëmarrësve duke vlerësuar metodologjinë dhe qasjen e përdorur në këto kurse. Ka disa faktorë të veçantë të vlerësuar mirë si:

- Komunikimi i trajnerit. Mësuesit e universitetit vlerësuan komunikimin me pedagogët dhe informacionin e transmetuar, si dhe komunikimin dhe mënyrën se si informacioni që vinte te marrësi ishte i përmbledhur, i strukturuar dhe shumë i qartë. Gjithashtu, nxitja e komunikimit dhe përfitimi nga përvojat e të gjithë pjesëmarrësve ishte një tjetër aspekt i komunikimit.
- Ekspertizojë. Gjithashtu prania e ekspertëve të fushës të cilët ndajnë përvojat e tyre.
- Organizimi i kursit. Sipas pjesëmarrësve, kurset ishin të organizuara mirë dhe përgjithësisht interesante, me informacione shumë të vlefshme.
- Materialet e kursit. Materialet ishin të dobishme dhe rezultatet e të nxënit ishin të qarta. Kursi theksoi promovimin e të menduarit sipërmarrës në forma të tjera të edukimit dhe ligjërata të qarta. Për ta materialet ishin shumë të qarta dhe diskutimet shumë frytdhënëse. U hodhën dhe u zhvilluan ide që i shërbenin të gjithëve.
- Punë në grup.

Lidhur me pyetjen vijuese: Cilët apo cilët faktorë në këtë kurs kërkojnë përmirësim?

- Nga 137 pjesëmarrës në anketë, vetëm 52% kanë shkruar një koment në lidhje me pyetjen. Mësuesit e universitetit, shumica e tyre nuk gjetën faktorë për t'u përmirësuar në kurse. Gjithsesi, ka disa komente që dallojnë:
 - Kohëzgjatja e kursit. Kurset duhet të zhvillohen për një periudhë më të gjatë kohore.
 - Duhet të përfshihen më shumë praktika, raste studimore që lidhin teorinë me praktikën

- Materialet e kursit. Mësuesit e universitetit mendojnë se duhet të jetë më i mirë organizimi i materialeve dhe njohurive

Angazhimi i pjesëmarrësve në punë të pavarur në grup, pjesëmarrje më e madhe dhe gjithëpërfshirje.

- Çështje më praktike duke kontaktuar bizneset e suksesshme.
- Mungesa e literaturës në gjuhën shqipe. Librat e sugjeruar janë të gjithë në gjuhë të huaj

Në lidhje me seancën: komente ose sugjerime të mëtejshme,

- Shumica e pjesëmarrësve nuk kanë lënë asnjë koment. Në disa prej tyre, në përgjithësi vlerësova angazhimin e organizatorëve dhe seriozitetin e pjesëmarrësve, duke sugjeruar zhvillimin më të shpeshtë të këtyre trajnimeve. Disa prej tyre e panë trajnimin shumë interesant dhe me objektiva të qarta.
- Sugjerime të tjera konsiderojnë se këto projekte duhet të jenë pjesë e kurrikulave të programeve të studimit. Ai shërben për përmirësimin e teknikave të mësimdhënies në arsim me fokus tregu dhe sipërmarrjen. Ata mendojnë se aftësitë sipërmarrëse janë të nevojshme në kohën e sotme dhe duhet të zotërohen nga të gjithë. Të tjerë sugjerojnë nisjen e sa më shumë sipërmarrjeve nga interneti, kompanitë e zhvillimit të aplikacioneve ose tregjet e internetit, shembuj konkretë të të cilave sot janë Airbnb ose Uber. Mund të organizohen më shumë trajnime për module specifike në varësi të profilit të kualifikimeve që ofron universiteti. Trajnime të tilla duhet të kryhen më shpesh.

Pjesa 4. Raporti përfundimtar i cilësisë dhe ndikimit (D.5.4).

Pasqyrë e projektit

Projekti EntrAL synonte të mbështeste punësueshmërinë e të rinjve të diplomuar përmes edukimit për sipërmarrjen, duke organizuar kurse sipërmarrëse në nivele të ndryshme arsimore (nivele parauniversitare dhe universitare) dhe për një audiencë të madhe (mësues parauniversitar dhe mësues dhe studentë universitarë). Kështu, projekti nuk synon vetëm të mbështesë mendësinë sipërmarrëse të nxënësve me arsim të lartë, por edhe të mësuesve parauniversitar të arsimit fillor dhe të mesëm në rajonet shqiptare, të cilët do të inkurajojnë brezin e ardhshëm të të rinjve shqiptarë të mendojnë jashtë kuti dhe të fitojnë aftësi për të ndjekur trendin global të sjelljes së ideve të tyre inovative në treg, pavarësisht nga rreziku i sipërmarrjes.

Projekti u zbatua nga një konsorcium i tre universiteteve të BE-së (Universiteti i Turkut, Finlandë si Koordinator, Universiteti i Leonit, Francë dhe Universiteti Teknologjik i Dublinit, Irlandë) dhe tetë ofrues/Universitete Shqiptare të Arsimit të Lartë (nën koordinimin lokal të Universitetit të Vlorës.) me mbështetjen e Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë së Shqipërisë (MESY) si një partner strategjik kapitalizimi.

Secili partner ka një rol specifik të mirëpërcaktuar për projektin si në aspektin e veprimeve të planifikuara ashtu edhe në fokusin kombëtar/rajonar nga faza e propozimit. Projekti është vazhdimësi dhe kapitalizimi i dy projekteve të financuara me sukses nga BE (U3M-AL dhe TEAVET) me pjesëmarrjen e MESY dhe rrjetit të Universiteteve/IAL-ve Shqiptare. MESY, në kuadër të projektit TEAVET, zbatoi një platformë për të riorganizuar akreditimin e të mësuarit gjatë gjithë jetës (LLL) në Shqipëri së bashku me proceset për të siguruar cilësinë e kurseve dhe praktikave të ofruara të trajnimit. Gjatë projektit EntrAL, partnerët shqiptarë të konsorciumit kapitalizuan përvojën e mëparshme dhe zgjeruan kapacitetet dhe infrastrukturën ekzistuese të mësimdhënies me fokus në edukimin e sipërmarrjes për grupet e synuara.

Objektivat e përgjithshme të projektit

Objekivi më i rëndësishëm i projektit ishte rritja e ndërgjegjësimit ndaj sipërmarrjes tek përfituesit e mëposhtëm, të përshkruar mirë: mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Metodologjia e planifikuar ishte fokusuar në futjen e metodologjive inovative të mësimdhënies në IAL-të shqiptare të lidhura me edukimin për sipërmarrjen, duke ndikuar kështu në kapacitetin, aftësitë dhe njohuritë e studentëve të tyre për ideimin, planifikimin dhe së fundi, fillimin dhe menaxhimin e një sipërmarrjeje të suksesshme biznesi (startup, SME)..

Veprimet e projektit EntrAL fokusohen në rritjen e ndërgjegjësimit për sipërmarrjen në Institucionet Arsimore Shqiptare (IAL dhe shkolla), për të mbështetur aftësitë e maturantëve që përputhen me kërkesat e mjedisit global të biznesit dhe shoqërisë moderne. Projekti synon të sjellë një mentalitet sipërmarrës në nivelet e universitetit dhe shkollës, duke inkurajuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, për të ushqyer sjelljen sipërmarrëse nga studentët dhe për të mbështetur krijimin e sipërmarrjeve të reja. Kjo, në planin afatgjatë, do të ndikojë në strukturën e ekonomisë shqiptare, duke nxitur biznese të reja dhe inovative, së bashku me veprimet e ardhshme të mbështetjes financiare përmes udhërrëfyesit të Shqipërisë drejt anëtarësimit në BE.

Procesi i ngritjes së kapaciteteve për IAL-të u mbështet nga tre IAL të BE-së me përvojë të fortë në trajnimin e mësuesve në të mësuarit gjatë gjithë jetës dhe edukimin për sipërmarrje. Ekspertët dhe studiuesit nga partnerët e BE-së kanë një gamë të plotë kapacitetesh dhe aftësish për të mbuluar të gjitha temat e kursit të trajnimit për homologët e tyre shqiptarë. Nga ana tjetër, ofruesit e arsimit shqiptar kanë kapacitetet, proceset dhe janë të ndërgjegjshëm për zbatimin e standardeve të BE-së për institucionet e arsimit të lartë, në mënyrë që të transferojnë qasjet novatore të mësimdhënies tek përfituesit përfundimtarë të projektit dhe të sigurojnë qëndrueshmërinë e TNA dhe sipërmarrjes. edukimin në kurrikulat e tyre dhe praktikat institucionale. Projekti u mbështet në mënyrë aktive nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë së Shqipërisë (MESY)

Projekti i përgjithshëm është përmbledhur në shtatë objektivat kryesore të mëposhtme, siç përshkruhet në propozim dhe planin e detajuar të zbatimit:

1. Zbatimi i edukimit për sipërmarrjen në qendrat ekzistuese U3M-AL dhe TEAVET procesi i kualifikimit të mësuesve gjatë gjithë jetës dhe misioni i tretë sipas nevojave të mësuesve.
2. Shfrytëzimi i qendrave të specializuara të formimit të mësuesve në përputhje me nevojat e MESY për të rritur mendësinë sipërmarrëse në nivel kombëtar nëpërmjet trajnimit të mësuesve të akredituar në sipërmarrje.
3. Rritja e mendësisë sipërmarrëse në nivel institucional përmes trajnimit të mësuesve dhe kampit të sipërmarrjes
4. Krijimi i ekspertizës dhe standardit të ri të trajnimit të mësuesve për sipërmarrjen në universitetet dhe shkollat shqiptare nëpërmjet organizimit të seminareve në universitetet shqiptare dhe vizitave trajnuese në universitetet evropiane.

Ndikimi i pritshëm i projektit

Nga faza e propozimit, konsorciumi EntrAL përcaktoi qartë ndikimin e pritshëm si në planin afatshkurtër ashtu edhe në atë afatgjatë, fokusin e tij në grupet/përfituesit e synuar, me tregues sasiorë dhe cilësorë të përmbledhur në tabelat e mëposhtme.

Pasqyrë e treguesve të ndikimit afatshkurtër gjatë periudhës së financimit të BE-së

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ndikimi afatshkurtër	Grupet e synuara/përfituesit e mundshëm	Treguesit sasiorë (në numra)	Treguesit cilësorë
Përmirësimi i kompetencave të mësimdhënies dhe të nxënit në përputhje me strategjinë e BE-së dhe MESY	Grupet e synuara: mësues dhe edukatorë të mësuesve	Numri i pjesëmarrësve në çdo aktivitet të organizuar (trajnimi i mësuesve)	Reagimet pas zbatimit të aktivitetit nga mësues edukatorë, mësues dhe nxënës në fazën pilot
Përmirësimi i qendrave LLL dhe U3M-AL në universitete	Përfituesit e mundshëm: mësues dhe studentë	Numri i qendrave të përmirësuara	Reagime nga përdoruesit e qendrave të monitoruara nga institucioni dhe Rrjeti ekzistues i Edukimit për Sipërmarrjen
Rritja e ndërgjegjësimit ndaj sipërmarrjes	Grupet e synuara: mësues dhe mësues edukatorë, IAL	Numri i aktiviteteve të ofruara nga qendrat	Reagimet nga pjesëmarrësit në trajnime dhe kurse pilot
Cilësia e mësimdhënies është përmirësuar në universitetet partnere	Përfituesit e mundshëm: mësues dhe studentë	Numri i pjesëmarrësve në aktivitete	Komentet e kursit nga studentët dhe mësuesit
Bashkëpunime të reja me biznesin	Grupet e synuara: mësues, studentë, IAL dhe shkolla	Numri i mësuesve që marrin pjesë në trajnime, numri i	Vlerësimi i cilësisë së bashkëpunimit të ri nga IAL-të dhe

Ky publikim pasqyron vetëm pikëpamjet e autorëve dhe Komisioni nuk mund të mbahet përgjegjës për çdo përdorim që mund t'i bëhet informacionit të përmbajtur në të.

		mësuesve që marrin pjesë në kursin pilot, numri i studentëve që marrin pjesë në kursin pilot	biznesi
--	--	--	---------

Pasqyrë e ndikimeve afatgjata pas periudhës së financimit të BE-së

Ndikimi afatgjatë	Grupet e synuara/përfituesit e mundshëm	Treguesit sasiorë (në numra)	Treguesit cilësorë
Përmirësimi i kompetencave të mësimdhënies dhe të nxënit të mësuesve në përputhje me strategjinë e BE-së dhe MESY.	Grupet e synuara: mësuesit dhe stafi akademik	Numri i programeve me zbatimin e metodave inovative të mësimdhënies dhe të nxënit	Reagimet nga mësuesit pas zbatimit të metodologjive të reja në mësimdhënien e tyre
Procesi formal për akreditimin dhe ndjekjen e programeve të trajnimit të mësuesve, me njohjen e MESY	Përfituesit e mundshëm: mësues dhe studentë	Numri i kurseve të akredituara	Lloji i Përmirësimeve
Rritja e punësueshmërisë dhe mendësisë sipërmarrëse brenda studentëve të universitetit	Grupet e synuara: universitetet	Numri i kurseve të përmirësuara me anë të procesit të përcjelljes	në akreditim

Bashkëpunimi me biznesin rrit relevancën e arsimit me shoqërinë	Përfituesit e mundshëm: mësues	INSTAT Instituti Shqiptar i Statistikave:	dhe procesi i ndjekjes
Rritet numri i kompanive të drejtuara nga sipërmarrësit e rinj	Studentët e universitetit	shkalla e papunësisë së të diplomuarve	Anketa e ndërgjegjësimit dhe synimit për sipërmarrjen e studentëve dhe të diplomuarve

Metodologjia e vlerësimit të ndikimit

Metodologjia e vlerësimit të ndikimit të projektit ishte planifikuar fillimisht brenda nga konsorciumi. Si pjesë e raportit të anketës së vlerësimit, çdo drejtues aktiviteti paraqet një analizë të ndikimit të aktivitetit në mbledhjet dyvjeçare të Komitetit të Projektit dhe të përmbledhur në Raportin përfundimtar të Sigurimit të Cilësisë. Analiza e nevojave dhe ekspertiza dhe gjykimi i stafit të projektit përdoren për të vlerësuar ndikimin dhe për të dhënë rekomandime korrigjuese për të siguruar arritjen e rezultateve të kualifikuara dhe sasiore të projektit për aktivitetet dhe për grup të synuar.

Eksperti i jashtëm, z. Alkis Poulis, Konsulent i Lartë Ndërkombëtar i Inovacionit, u kontraktua për të përgatitur një Raport Ndikimi mbi aktivitetet e zbatuara të projektit Entral. Raporti vlerëson ndikimin e mësipërm (arritjet dhe rreziqet e projektit) në Universitetet Shqiptare nga këndvështrimi i një vlerësuesi të jashtëm dhe eksperti ndërkombëtar. Raporti bazohet kryesisht në dokumentet e projektit, duke përfshirë sesionin informues me koordinatorët shkencorë dhe lokalë të projektit, aksesin dhe vlerësimin e anketave dhe intervistave nga anëtarët e projektit dhe pjesëmarrësit e projektit gjatë trajnimit dhe arritjeve të lidhura me projektin bazë.

Çdo veprim që ndikon drejtpërdrejt në ndikimin afatshkurtër dhe afatgjatë u vlerësua në aspektin e rëndësisë (sipas objektivave fillestare të projektit), efikasitetit (kohës dhe burimeve për të arritur objektivat), efektivitetit (matjes së shkallës së suksesit) dhe ndikimit të drejtpërdrejtë. dhe grupet e synuara indirekte.

Metodologjia e vlerësimit të ndikimit përfshinte hulumtimin në zyrë dhe analizën e dokumenteve kryesore të projektit (propozimin e projektit dhe objektivat e tij), rezultatet, anketat dhe raportet me fokus në rezultatet e mëposhtme të projektit që ndikojnë drejtpërdrejt në ndikimin e përgjithshëm të projektit në nivel kombëtar dhe rajonal:

Rezultatet/arritjet e projektit	Përqendrimi/grupet e synuara të analizës së ndikimit
Raporti i analizës së nevojave	Institucionet e Arsimit të Lartë Shqiptar, stafi akademik, studentë të regjistruar dhe alumni, biznesi, organizata rajonale dhe Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë. Raporti u përdor gjithashtu për të pasur një pasqyrë të detajuar të situatës

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

	ekzistuese në IAL-të shqiptare dhe shërben si referencë për të matur ndikimin e veprimeve të projektit në kapacitetet e tyre ekzistuese përpara zbatimit të projektit.
Punëtoritë e trajnimit	Stafi akademik i universiteteve pjesëmarrëse / Ngritja e kapaciteteve nga partnerët e BE-së
Kampi i Inovacionit	Stafi akademik i universiteteve pjesëmarrëse / ngritja e kapaciteteve
Materiali mësimor, planprogrami ILO-të e kurseve të sipërmarrjes	Stafi akademik i universiteteve partnere, mësues universitare, mësues parauniversitar / Ngritja e kapaciteteve
Veprimet e rrjetëzimit si Memorandumi i Mirëkuptimit që formojnë Rrjetin Shqiptar të Sipërmarrjes midis Universiteteve partnere	Stafi akademik i universiteteve partnere, studentë universitarë, mësues parauniversitar, udhëheqja e IAL-ve, biznesi dhe organizatat e tyre kombëtare ose lokale / qëndrueshmëri afatgjatë dhe shpërndarja e rezultateve
Kurse pilot në sipërmarrje për mësues universitar	Mësuesit universitarë si ndërmjetës si për kolegët ashtu edhe për studentët e tyre/ndërtimi i kapaciteteve dhe qëndrueshmëria e rezultateve të projektit
Kurse pilot për sipërmarrjen për mësuesit e arsimit parauniversitar	Mësuesit e shkollave si ndërmjetës si për kolegët ashtu edhe për nxënësit/ndërtimin e kapaciteteve dhe qëndrueshmërinë e rezultateve të projektit
Kurse pilot për sipërmarrjen për studentët	Studentët e universitetit si sipërmarrës të mundshëm dhe promovues të ardhshëm të përvojës për kolegët e tyre, sipërmarrësit e mundshëm dhe komunitetin e biznesit / ngritjen e kapaciteteve, rrjetëzimin dhe
Manual mbi pedagogjinë dhe metodat e mësimdhënies sipërmarrëse	Stafi akademik i universiteteve pjesëmarrëse dhe universiteteve jashtë konsorciumit / ngritja e kapaciteteve dhe shpërndarja / shfrytëzimi i rezultateve të projektit
Veprimet e përhapjes kombëtare dhe rajonale	Stafi akademik i universiteteve pjesëmarrëse dhe universiteteve jashtë konsorciumit, studentë, mësues të shkollave të mesme, sipërmarrës, komuniteti lokal i biznesit / rrjetëzimi dhe qëndrueshmëria
Konferenca ndërkombëtare	Stafi akademik i universiteteve dhe universiteteve pjesëmarrëse jashtë konsorciumit, komuniteti i kërkimit arsimor, ekspertë nga Ministria, ekspertë nga organizata profesionale dhe shoqata biznesi, startupers/sipërmarrës

Analiza e ndikimit u fokusua në nxjerrjen e matjeve sasiore dhe cilësore në lidhje me ndërgjegjësimin ndaj sipërmarrjes për secilin grup të synuar, prezantimin e metodologjive inovative të mësimdhënies, aftësive dhe njohurive të përshtatura për nevojat reale, adoptimin e praktikave më të mira të BE-së dhe nivelin e rrjetëzimit/bashkëpunimit me biznesin/NVM-të. dhe komuniteti fillestar.

Secili prej rezultateve kryesore të projektit të mësipërm është vlerësuar, bazuar në rezultatet e projektit të disponueshme për ekspertin e jashtëm, për sa i përket strategjisë së qëndrueshmërisë të planifikuar brenda kornizës kohore të projektit, p.sh. disponueshmëria e kurseve përmes sistemeve ekzistuese të LLL, përdorimi i pajisjeve të qendrave të mësimdhënies sipërmarrëse, akreditimi i kurseve në Universitete përmes distinktivëve të hapur dhe veprimet e përgjithshme të ndërmarrja për të mbështetur dhe zgjeruar mendësinë sipërmarrëse të mësuesve të përfshirë parauniversitar, , stafi akademik dhe studentë etj.

Koordinatori i Projektit ofroi akses në dokumentacionin e plotë të projektit, rezultatet, sondazhet (të dhëna të papërpunuara, prezantime, MM, analiza cilësore, analiza sasiore), materialet përkatëse të takimit, raportin e brendshëm të sigurimit të cilësisë dhe kornizën kohore të projektit.

Metodologjia e sigurimit të cilësisë e aplikuar nga Partneri Koordinues përdor mjete dhe mekanizma si horizontale në nivelin e menaxhimit ashtu edhe vertikalisht në nivelin e detyrave/të dorëzueshmeve. Konsorciumi përdori gjerësisht si dhe mjetet e dizajnit dhe analizës së sondazheve të komenteve online duke përdorur Mjetin e Anketimit dhe Raportimit të Webropol, duke mbledhur kështu me sukses dhe në kohë reale reagimet nga përfituesit dhe pjesëmarrësit.

Analiza e ndikimit për dorëzues - Raporti i analizës së nevojave

Objektivi i analizës së nevojave ishte vlerësimi i situatës aktuale në lidhje me mentalitetin sipërmarrës në universitetet shqiptare. Kurset dhe programet e studimit, aktivitetet jashtëshkollore, politikat arsimore, kërkimi akademik dhe roli i palëve të interesuara në nivel kombëtar dhe rajonal u matën për të përcaktuar statusin dhe kapacitetet aktuale. Metodologjia e përgjithshme e përdorur u mbështet në rishikimin e literaturës mbi sipërmarrjen dhe kuadrin ligjor universitar në Shqipëri. Pjesa më e rëndësishme e rezultatit ishte përfshirja e përfituesve të synuar nga faza fillestare e projektit. Detyra përfshinte hartimin, shpërndarjen dhe analizën e tre modeleve të pyetësorëve për grupet e synuara, përkatësisht: mësuesit parauniversitar dhe stafin akademik, studentët dhe përfaqësuesit e biznesit. Anketa u krye me tre grupe të ndryshme të palëve të interesuara gjatë marsit dhe prillit 2021.

Të gjithë anëtarët e konsorciumit arritën një pjesëmarrje të gjerë dhe mblodhën të dhëna për mësuesit dhe stafin akademik parauniversitar, perceptimet e studentëve dhe përfaqësuesve të biznesit për sipërmarrjen, aftësitë sipërmarrëse sfidat dhe nevojat aktuale në edukimin sipërmarrës, etj.

Në total, përgjigjet u mblodhën nga 906 studentë, 530 mësues dhe studiues dhe 289 përfaqësues të biznesit. Analiza e pyetësorëve përvijon tendencat kryesore, sfidat, problemet dhe pritshmëritë e tre grupeve të synuara dhe këto të fundit janë të detajuara në formën e sugjerimeve përfundimtare për përmirësime të mëtejshme në lidhje me politikat dhe mentalitetin e brendshëm të universitetit, si dhe me atë të jashtëm. aktorët e tregut universitar dhe institucionet arsimore.

Raporti i analizës së nevojave arriti objektivin e tij kryesor për të rritur ndërgjegjësimin e përfituesve potencialë për projektin, për të ofruar një pasqyrë të strukturuar dhe të detajuar të

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

perceptimit aktual të edukimit, aftësive, barrierave dhe nevojave për sipërmarrjen në nivel kombëtar dhe rajonal.

Pjesëmarrja dhe përfshirja aktive në sondazhe nga stafi akademik, mësuesit dhe studentët mund të konsiderohet më se e kënaqshme, duke përshkruar nevojën reale për ofrimin e kurseve inovative të sipërmarrjes nga IAL-të shqiptare duke përdorur teknologji të reja, platforma LLM dhe përditësimin e kurrikulave të tyre.

Nga pikëpamja e biznesit, analiza tregoi se sistemit arsimor shqiptar i mungojnë ende strategjitë specifike, politikat e rrjetëzimit dhe veprimet për të stimuluar bashkëpunimin e ngushtë me komunitetin e biznesit. Pjesëmarrja e bizneseve në anketë është e kënaqshme duke marrë parasysh nivelin aktual të bashkëpunimit me universitetet.

Megjithatë, raportit i mungojnë përgjigjet dhe analiza e plotë e komunitetit më aktiv të të rinjve dhe sipërmarrjes startup në Shqipëri, të stimuluar dhe mbështetur nga EU4Innovation – Programi Shqiptar i Startupeve dhe Sipërmarrjes. Veprimi specifik po ndjek praktikatat më të mira të BE-së për mbështetjen e krijimit të sipërmarrjeve të reja dhe inovative të biznesit së bashku me mjetet e trajnimit për ngritjen e kapaciteteve si fillimi i dobët, markimi, marketingu, mbrojtja e IPR, pitching, mbledhja e fondeve, etj. Përfshirja e komunitetit më aktiv shqiptar të sipërmarrjes dhe masat mbështetëse të BE-së janë një rekomandim për të ardhmen, duke mos ndikuar aktualisht në ndikimin më se të kënaqshëm të fazës së parë të projektit. Rezultatet e analizës së nevojave, praktikave më të mira dhe politikave janë prezantuar dhe diskutuar më tej nga konsorciumi gjatë seminarit fillestar: “Drejt një mendësie sipërmarrëse”, (Shkodër, 20-21 Prill 2021) me pjesëmarrjen aktive të përfaqësues nga palët e interesuara kombëtare dhe rajonale).

Një pjesë e rëndësishme e këtij takimi ishte pasqyra e veprimeve aktuale të partnerëve të BE-së në IAL nga Finlanda, Irlanda dhe Spanja, duke ofruar një paradigmë konkrete për partnerët dhe palët e interesuara shqiptare se si të miratojnë dhe transformojnë strategjitë e tyre, strukturat e brendshme dhe draft veprimet për ngritjen e kapaciteteve. mentorimi, trainimi dhe mbështetja e sipërmarrjes për studentët në bashkëpunim me palët e interesuara ndërkombëtare, kombëtare dhe rajonale.

Ndikimi i veprimeve për ngritjen e kapaciteteve për stafin akademik të partnerëve shqiptarë nga partnerët e BE-së

Projekti zbatoi me sukses aktivitetet e ndërtimit të kapaciteteve dhe përgatitjes së planifikuar të pemës për stafin akademik të Universiteteve Shqiptare pjesëmarrëse, përkatësisht Kampin e Inovacionit, Workshop-in e Trajnimit të Mësuesve dhe Workshopin e Hartimit të Kurrikulave së bashku me veprimet shoqëruese të shpërndarjes dhe publicitetit.

Kampi i Inovacionit

Kampi i Inovacionit EntrAL, i mbajtur në Turku nga datat 9-11 nëntor 2021, ishte një nga aksionet e ngritjes së kapaciteteve të organizuara nga partnerët e BE-së të konsorciumit, shërbeu si një përvojë transformuese për anëtarët e fakultetit nga universitetet partnere shqiptare. Qëllimi kryesor ishte pajisja e këtyre edukatorëve me aftësi thelbësore, duke u mundësuar atyre të orkestrojnë iniciativa të ngjashme brenda institucioneve të tyre. Ky rrugëtim inovativ 36 orësh i udhëhequr nga leksione dhe mentorim nga staf me përvojë të Universiteteve partnere të BE-së me materiale të cilësisë së lartë të adoptuar për nevojat e stafit akademik shqiptar, duke përfshirë edhe

veprime për ngritjen e kapaciteteve dhe praktikat më të mira për riorganizimin institucional me qëllim mbështetjen e fryma e sipërmarrjes me një IAL.

Pjesëmarrësit u inkurajuan të shtyjnë kufijtë e tyre, duke rezultuar në shfaqjen e zgjidhjeve shpikëse të bazuara në skenarë të fillimit të botës reale. Objektivat e Kampit të Inovacionit, në lidhje me ndikimin në kapacitetet e stafit akademik dhe shkëmbimin e njohurive ndërinstitucionale, u përmbushën me sukses si në lidhje me planin e projektit, cilësinë e materialit të ofruar, efikasitetin/kohën dhe efektivitetin. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për Kampin e Inovacionit është mbresëlënës 4,96 nga

WP për trajnimin e mësuesve

Punëtorja e trajnimit të mësuesve mbi sipërmarrjen u organizua në Universitetin Teknologjik të Dublinit (Dublin, Irlandë) nga data 30-31 mars 2022, me pjesëmarrjen e 62 anëtarëve nga të gjitha institucionet partnere. Trajnimi synon stafin pedagogjik të universiteteve shqiptare për të kuptuar konceptet kryesore të të mësuarit sipërmarrës dhe metodat e mësimdhënies dhe për të njohur ndryshimin kulturor të nevojshëm për zhvillimin e një sistemi arsimor sipërmarrës. Si rezultat i këtij seminari trajnimi, 53 pjesëmarrës shqiptarë u trajnuan për edukimin sipërmarrës, duke përfshirë teknikat e mësimdhënies dhe metodologjinë pedagogjike me materiale të cilësisë së lartë, prezantime dhe sesione ndërvepruese. Një nga aspektet më të rëndësishme, që ka ndikuar në kapacitetet institucionale të partnerëve shqiptarë ishte fokusimi drejt nevojës për ndryshim kulturor në zhvillimin e arsimit sipërmarrës për sistemin parauniversitar dhe atë universitar. Pjesëmarrja e MESY-së shqiptare, si aktor strategjik i projektit në takim, ishte gjithashtu një faktor i rëndësishëm për hartimin e kërkesave të detajuara bazuar në praktikat më të mira të paraqitura si strategji kombëtare dhe metodologji novatore në planin afatgjatë.

Përmbajtja me cilësi të lartë e Workshop-it të Trajnimit të mësuesve u përdor si një draft fillestar për hartimin e kurseve të sipërmarrjes si për mësuesit parauniversitar, ashtu edhe për studentët e universitetit, duke përmbushur kështu kërkesën fillestare. Objektivat e ndikimit të përcaktuara për seminarin e trajnimit u përmbushën si në aspektin cilësor ashtu edhe në atë sasior. Vlerësimi gjithëpërfshirës i seminarit nga pjesëmarrësit arriti një nivel mbresëlënës prej 4.70 nga 5.

WP për hartimin e kurrikulave

WP Projektimit u mbajt në Universitetin e León (León, Spanjë) nga 25-26 maj 2022 me pjesëmarrjen e 58 anëtarëve nga partnerët e projektit. Qëllimi kryesor ishte prezantimi dhe diskutimi i përmbajtjes së lëndës mbi sipërmarrjen e synuar për mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët e universitetit, të cilat ishin hartuar më parë nga partnerët shqiptarë me mbështetjen e Universitetit të León. Procesi i diskutimit dhe vlerësimit përfshiu të gjitha modulet e planifikuara në projekt për mësuesit e arsimit parauniversitar (në përputhje me kriteret e ASCAP për akreditim), studentët dhe mësuesit e universitetit. Workshop-i arriti objektivin e tij fillestar për të vepruar si një veprim monitorues dhe mbështetës ku partnerët shqiptarë morën mbështetje për të përmirësuar përmbajtjen e lëndëve mbi sipërmarrjen dhe rekomandimet për zbatim duke përfshirë një rrjet të zgjeruar organizimi që përfshin edhe universitete të tjera shqiptare, partnerë evropianë dhe Ministrinë e Arsimit. Sporti dhe Rinia. Vlerësimi gjithëpërfshirës i seminarit nga pjesëmarrësit arriti një nivel mbresëlënës prej 4.74 nga 5.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Veprimet për ngritjen e kapaciteteve në Shqipëri

Pas zbatimit të suksesshëm të tre veprimeve të para bazë të ndërtimit të kapaciteteve dhe shkëmbimit të njohurive nga partnerët e BE-së të konsorciumit, Universitetet Shqiptare organizuan një sërë takimesh dhe seminaresh lokale me qëllim hartimin, shkëmbimin dhe përditësimin e njohurive të projektit EntrAL brenda Shqipërisë. Institucionet e IAL-së, duke planifikuar veprimet pilot dhe përfundimisht duke vlerësuar ndikimin e tyre në terma afatshkurtër dhe afatgjatë, me mbështetjen e MESY dhe partnerëve të BE-së.

Punëtori për zbatimin e kurseve pilot

Takimi i dedikuar për strategjinë dhe planifikimin e zbatimit të kurseve pilot u mbajt në Universitetin e Vlorës (Vlorë, Shqipëri) nga data 6-7 shtator 2022, me pjesëmarrjen e 60 anëtarëve të institucioneve partnere. Punëtorja fokusohet në paraqitjen, rishikimin përfundimtar dhe detajet e zbatimit të kurseve pilot në tre Universitete Shqiptare.

Me mbështetjen e partnerëve të BE-së dhe MESY-së, objektivi përfundimtar ishte përpunimi i përmbajtjes së kursit pilot për të gjitha grupet e përfituesve: mësuesit parauniversitar, mësuesit e universitetit dhe studentët. Konsorciumi miratoi me sukses kurrikulën dhe materialin e moduleve për mësuesit e arsimit parauniversitar, (Arsimi Fillor dhe i Mesëm), studentë universitarë dhe akademi, të cilat përfshinin ndryshime dhe përditësime të sugjeruara gjatë konsultimit të mëparshëm në Leon.

Veprimet për ngritjen e kapaciteteve përmbushën objektivat fillestare sasiore dhe cilësore. Një pjesëmarrje më aktive në vendimmarrje e përfituesve përfundimtarë duhet të konsiderohet si sugjerim për veprimet e ardhshme, veçanërisht përfaqësues nga mësuesit e shkollave të mesme vendase, studentët e universitetit dhe sipërmarrësit e suksesshëm. Vlerësimi i përgjithshëm i pjesëmarrësve për Punëtorinë Implementuese është mbresëlënë 4,80 nga 5.

Pajisjet e Qendrave të Trajnimit për Sipërmarrje,

Të gjitha IAL-të shqiptare kanë përmirësuar Qendrat e tyre të Sipërmarrjes U3M-AL sipas planit fillestar, si një veprim përgatitor përpara fillimit të programeve pilot (dhjetor 2022 - janar 2023). Kështu, projekti arriti një moment historik dhe ndikim të rëndësishëm në përmirësimin e infrastrukturës ekzistuese për ofrimin e kurseve të reja duke përdorur risitë më të fundit teknologjike.

Modulet Pilot, dhe Punëtorja e Diskutimit të Ndikimit

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Takimi i mëpasshëm në Universitetin e Gjirokastrës (Gjirokastrë, Shqipëri) në datat 28 shkurt – 1 mars 2023, shërbeu si një rishikim i zbatimit të kurseve pilot për mësuesit e arsimit parauniversitar, mësues universitar dhe studentë nga tre Universitete Shqiptare: UV, EÇUG, dhe UAMD. Takimi ishte një moment historik kritik për projektin, duke lehtësuar mbledhjen, dokumentimin dhe analizën e reagimeve dhe përvojave nga pjesëmarrësit dhe instruktorët e kursit gjatë pilotimeve. Reagimet e marra për sa i përket ndikimit në kapacitetet e përfituesve përfundimtarë dhe cilësinë e materialit mësimor ishin pozitive, duke përmbushur kërkesat e projektit për ndikim. Për sa i përket ngritjes së kapaciteteve për stafin akademik pjesëmarrës në seminar u vlerësua me 4.81 nga 5.

WP e Zbatimit të Moduleve Pilot të Sipërmarrjes

Seminari i mëpasshëm i mbajtur më 6 dhe 7 qershor 2023 në Durrës, Shqipëri, përfshiu një përmbledhje të gjerë të kurseve pilot të përshtatura për mësuesit parauniversitar, instruktorët universitarë dhe studentët në të gjitha universitetet partnere shqiptare. Përvojat kolektive të ndara nga pjesëmarrësit dhe trajnerët e kursit iu nënshtruan diskutimeve të plota me qëllim sigurimin e cilësisë së qëndrueshme dhe zbatimit të qëndrueshëm të këtyre kurseve në të ardhmen. Prezantimet dhe diskutimet gjatë takimit, nën mbështetjen e partnerëve të BE-së dhe MESY-së, vlerësuan pozitivisht ndikimin dhe qëndrueshmërinë afatgjatë të kurseve EntrAl brenda strukturave të qendrave të Mësimi gjatë gjithë jetës (LLL) dhe U3M-AL.

Reagimet e mbledhura nga pjesëmarrësit për sa i përket cilësisë së metodologjisë së mësimdhënies dhe ndikimit të saj në ngritjen e kapaciteteve, ishin shumë pozitive dhe arritën rezultatin 4.8 ose 4.9. Edhe vetë seminari u vlerësua pozitivisht në shkallën 4.98 nga 5.

Aftësitë sipërmarrëse për një arsim modern në Shqipëri, Konferenca Përfundimtare

Konferenca finale ndërkombëtare e projektit, 21-22 nëntor 2023 (Tiranë, Shqipëri), me titull “Aftësitë sipërmarrëse për një arsim modern në Shqipëri” u organizua nga Universiteti i Sporteve të Tiranës me synimin kryesor për të paraqitur rezultatet e projektit dhe sipërmarrjen. Shtigjet arsimore që janë shfaqur gjatë jetës së projektit, me pjesëmarrjen e aktorëve shqiptarë, vendimmarrësve, përfshirë përfaqësues të biznesit, sipërmarrësve dhe organizatave lokale, përveç universiteteve. Konsorciumi EntrAl prezantoi rezultatet e projektit, perceptimin e përfituesve përfundimtarë në të gjitha fazat dhe veprimet që duhen ndërmarrë për të siguruar qëndrueshmërinë e proceseve të edukimit sipërmarrës të nisur dhe vlerësuar brenda kornizës kohore të projektit.

Masat dhe veprimet e ardhshme të qëndrueshmërisë u prezantuan në konferencë me pjesëmarrjen e 55 përfaqësuesve të të gjithë partnerëve dhe aktorëve të ftuar shqiptarë. Diskutimi ndërveprues me palët e interesuara në seksione të veçanta tregon ndikimin e mundshëm të qasjes metodologjike dhe kurseve EntrAl në aftësitë personale (menaxheriale, komunikimi, vetëbesimi, përgjegjësia) dhe zhvillimi profesional (hartimi i një plani të qëndrueshëm biznesi, krijimi i një ideje biznesi duke përdorur metodologji të ligët, hartoni veprime marketingu, eksploroni mundësitë e biznesit) të studentëve dhe sipërmarrësve potencialë fillestarë. Përsa i përket mësuesve në të gjitha nivelet e sistemit arsimor shqiptar, futja e metodologjive, mjeteve dhe kurrikulave të reja, do të ndikojë në kapacitetet e tyre për të frymëzuar nxënësit e të gjitha niveleve për t'u përfshirë aktivisht në aktivitetet sipërmarrëse.

Kurrikula e kurseve pilot, vlerësimi i përfituesve dhe vlerësimi i ndikimit

Kurset pilot, si një nga rezultatet më të rëndësishme të projektit, iu nënshtuan monitorimit të brendshëm të cilësisë së tepërt dhe të kujdesshëm, çdo hap dhe aktivitet u shoqërua me një vlerësim të plotë, duke përfshirë përmbajtjen, strukturën dhe metodologjitë. Në fazën fillestare, katër kurse u zhvilluan nga universitetet shqiptare, dhe rezultatet e këtyre kurseve u analizuan sistematikisht për të rritur trajektoren e tyre të zhvillimit.

Pas një procesi të brendshëm vlerësimi dhe përshtatjeje nga partnerët kryesorë të BE-së të projektit, kurset janë përsëritur gjerësisht nga të gjitha Universitetet/IAL-të shqiptare pjesëmarrëse dhe vlerësime të ngjashme të cilësisë janë kryer në të gjitha kurset pilot në çdo universitet, duke ofruar një kuadër të vlefshëm për avancimin. nismat e tyre për sigurimin e cilësisë.

Vetë procesi siguroi që cilësia e materialit mësimor, proceset mësimore dhe kapacitetet e trajnerëve dhe të kursantëve janë përmirësuar ndjeshëm, duke përmbushur me sukses një nga masat më të rëndësishme të ndikimit të projektit nga pikëpamja cilësore. Vlerësimi i plotë duke përdorur anketat e strukturave të puseve dhe vlefshmërinë e provimeve në internet brenda fazës së aplikimit pilot, si dhe ofroi reagime të rëndësishme për konsorciumin mbi veprimet e mëtejshme korrigjuese. Numri i përgjithshëm prej 1,345 pjesëmarrësish të angazhuar aktivisht në kurset pilot, është gjithashtu një masë sasiore që përmbush objektivin fillestar të projektit EntrAl, dhe kjo është arritur nga një strategji e gjerë dhe e mirëorganizuar e shpërndarjes nga të gjithë partnerët pjesëmarrës dhe akademikët e tyre. stafit.

Ndikimi cilësor: kurset pilot përfshinin një pyetësor online, i krijuar për të vlerësuar drejtpërdrejt cilësinë e metodologjisë, metodën e mësimdhënies, cilësinë e procesit mësimor me pjesëmarrje aktive të pjesëmarrësve. Rezultati i përgjithshëm i aspekteve thelbësore të kursit të trajnimit ishte pothuajse i shkëlqyeshëm, duke treguar se puna bashkëpunuese e konsorciumit EntrAl prodhoi produkte përfundimtare me cilësi të lartë me një potencial për t'u bërë thelbi i arsimit të ardhshëm për sipërmarrjen në Shqipëri. Methodological Approach and material of the pilot courses

Siç u përmend në kapitullin e mëparshëm, kurrikula dhe materiali mësimor u hartuan gjatë jetës së projektit duke ndjekur praktikat më të mira të BE-së dhe ndërkombëtare për edukimin e aftësive sipërmarrëse dhe përvojën e tre institucioneve të BE-së të IAL-së pjesëmarrëse në projekt. Materialet e ofruara janë të një cilësie të lartë dhe metodologjia e mësimdhënies është përshtatur në prirjen “Lean startup training” duke qenë interaktive (sesion ngrohjeje, matrica të ligët me një faqe, interaktive dhe pjesëmarrëse me krijimin e grupeve, teknika të hapura të ideve, pyetje analitike për sesion, pjesëmarrja e mysafirëve të ftuar, mjete mësimore, etj).

Planprogrami u hartua dhe u miratua sipas nevojave dhe kapaciteteve të grupeve të ndryshme të synuara: mësues akademik, mësues të arsimit fillor dhe të mesëm, studentë dhe studentë me mbështetjen e ekspertëve të BE-së të Universiteteve të Leon, Turku dhe Dublin.

Pjesëmarrja dhe vlerësimi i kurseve pilot

Gjatë fazës pilot, tre universitete shqiptare zhvilluan 4 (katër) programe të detajuara trajnimi për edukimin për sipërmarrjen dhe përshtatën specifikat për 4 grupe të ndryshme të synuara. Vlerësimi i kurrikulës dhe metodologjisë së mësimdhënies është bërë nga Universiteti i Leonit, si partner kryesor për paketën e punës WP3.

Katër kurset e përzgjedhura nga konsorciumi janë si më poshtë:

- Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor dhe parashkollor për arsimin parauniversitar (Universiteti i Vlorës)
- Edukimi i aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit të mesëm të ulët dhe të lartë parauniversitar (Universiteti i Vlorës).
- Kampi Inovacionit që synon studentë, alumni dhe sipërmarrës të mundshëm (Universiteti i Durrësit)
- Drejt një mendësie sipërmarrëse që synon mësuesit e universitetit/Akademisë (Universiteti i Gjirokastrës)

Çdo modul në aplikimin e tij pilot, faza e re e vlerësimit të modulit u realizua përmes kurseve pilot me qëllim vlerësimin dhe përmirësimin e tyre nga grupet e synuara, duke e parë këtë hap si pjesë e një bashkëpunimi të gjerë të palëve të interesuara në sektorin e edukimit për sipërmarrjen.

Aftësitë e sipërmarrjes për mësuesit e arsimit fillor

Ky kurs u krijua për të përcaktuar aktivitetet për mësuesit që nxisin edukimin sipërmarrës tek fëmijët e shkollave fillore. Ai vlerëson efektivitetin e edukimit të hershëm për sipërmarrje brenda ciklit të arsimit fillor. Metodologjia e përdorur merr në konsideratë kultivimin e tre llojeve të aftësive të fëmijët: aftësitë sipërmarrëse jo-konjitive, sipërmarrjen njohëse dhe aspiratat për t'u bërë sipërmarrës. Kursi është i strukturuar rreth simulimit të një programi sipërmarrës. Zhvillimi i kursit iu përmbajt nga afër planit të projektit, siç detajohet më vonë në këtë raport, duke siguruar një zhvillim të plotë dhe në përputhje me standardet e BE-së. Në hartimin e kurrikulës për sipërmarrjen në arsimin parauniversitar në Shqipëri, respektimi i rreptë i Ligjit për Arsimin Parauniversitar dhe udhëzimeve të tjera nga Ministria e Arsimit dhe Sportit ishte parësore. Kjo qasje e kujdesshme siguroi akreditimin e kursit nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

Të dhëna sasiore: gjithsej 339 mësues fillore morën pjesë në kursin e aftësive sipërmarrëse për mësuesit e arsimit fillor. Ky rezultat është më se i kënaqshëm për fazën pilot të projektit. Sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të përqendruara, ku 62% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyer (10), 34% si shumë të mirë dhe vetëm 4% e vlerësuan atë si të mirë (8).

Sipërmarrja për mësuesit e arsimit të mesëm

Ky kurs është zhvilluar me kujdes për të udhëzuar mësuesit në krijimin e aktiviteteve që promovojnë edukimin sipërmarrës midis nxënësve të shkollave të mesme. Ai vlerëson efektivitetin e integritet të arsimit për sipërmarrjen në kurrikulën e arsimit të mesëm. Objektivat e modulit përfshijnë njohjen e rëndësisë së edukimit për sipërmarrjen, identifikimin e komponentëve kyç të sipërmarrjes si kompetencë, vendosjen e rezultateve specifike të të nxënësve, të kuptuarit e thelbit të sipërmarrjes, eksplorimin e metodave për të gjeneruar, identifikuar dhe përzgjedhur idetë e biznesit dhe marrjen e njohurive të nevojshme dhe aftësi për të inicuar dhe menaxhuar me sukses një ndërmarrje apo sipërmarrje biznesi.

Të dhënat sasiore: Gjithsej 453 mësues të mesëm morën pjesë aktivisht në kursin Sipërmarrësia për mësuesit e arsimit të mesëm. Për sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të përqendruara, ku 59% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 32% si shumë të mirë, 7% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 1% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), vlerësime të moderuara ose adekuate (5).

Drejt një mendësie sipërmarrëse

Qëllimi kryesor i këtij kursi ishte pajisja e mësuesve të universiteteve shqiptare me aftësi të transferueshme dhe rrënjosja e një mendësie sipërmarrëse brenda mjedisit universitar. Kjo u arrit duke promovuar metodat e mësimdhënies sipërmarrëse, duke kultivuar sjelljen sipërmarrëse midis stafit mësimdhënës dhe duke nxitur krijimin e sipërmarrjeve të reja. Vëmendje e veçantë iu kushtua nxitjes së shpirtit sipërmarrës midis fakulteteve të universitetit, shtrirjes së ndikimit tek studentët e tyre dhe nxitjes së rritjes së bashkëpunimit me mjedisin e biznesit dhe shoqërinë lokale.

Të dhënat sasiore: Gjithsej 203 mësues dhe staf universiteti morën pjesë aktive në kursin Drejt një Mendësi Sipërmarrëse. Për sa i përket shpërndarjes së notave të vlerësimit të përgjithshëm, përgjigjet ishin të fokusuar, ku 46% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10),

41% si shumë të mirë, 8% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 4% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), dhe 1% si e moderuar (6).

Kampi i Sipërmarrjes

Objektivi i këtij moduli është të pajisë studentët nga disiplina të ndryshme me njohuri themelore në sipërmarrje dhe të lehtësojë zbatimin praktik të këtyre njohurive. Lënda synon të forcojë besimin e studentëve në vetë-analizën e gatishmërisë për sipërmarrje, të kuptuarit e rolit të sipërmarrësit në zhvillimin ekonomik, strukturat organizative, burimet e financimit dhe buxhetimin. Përveç kësaj, studentët do të zhvillojnë projekte sipërmarrëse në bashkëpunim në ekipe. Kursi mbulon në mënyrë gjithëpërfshirëse tre aspekte kyçe të sipërmarrjes: 1) fillimin e një projekti sipërmarrës dhe gjenerimin e ideve të biznesit, 2) rafinimin e ideve të biznesit duke përdorur mjetet e duhura të zhvillimit të biznesit dhe 3) sjelljen e ideve të biznesit në treg dhe zotërimin e artit të shitjes së tyre. Të dhëna sasiore: Gjithsej 350 studentë të universitetit morën pjesë aktive në kursin e Kampit të Sipërmarrjes. Për sa i përket shpërndarjes së notave të përgjithshme të vlerësimit, përgjigjet ishin të fokusuara, ku 39% e pjesëmarrësve e vlerësuan kursin si të shkëlqyeshëm (10), 42% si shumë të mirë, 13% e vlerësuan atë si të mirë (8), dhe 5% e të anketuarve dhanë të kënaqshme (7), me 1% të vlerësuar si adekuate (5)

Manual mbi pedagogjinë dhe metodat e mësimdhënies sipërmarrëse

Manuali EntrAL mbi pedagogjinë dhe metodat e mësimdhënies sipërmarrëse përmbledh rezultatet dhe veprimet e përgjithshme të projektit në një dokument publik që do të jetë i disponueshëm për të gjitha grupet e aktorëve në Shqipëri. Dokumenti përmbledh analizën e nevojës për aktivitetet sipërmarrëse për mësuesit dhe studentët duke ofruar një referencë jo vetëm për përfituesit përfundimtarë të projektit, por edhe për vendimmarrësit, studiuesit dhe organizatat e biznesit me një rishikim konkurrues të situatës aktuale në Shqipëri. në nivel kombëtar dhe rajonal). Raporti gjithashtu përmbledh praktikat dhe paradigmat më të mira nga universitetet e BE-së që marrin pjesë në projekt. Pjesët B dhe C fokusohen në metodologjinë dhe rezultatet e 4 kurseve pilot dhe do të veprojnë si një udhërrëfyes për Stafin e Universiteteve Shqiptare me qëllim zhvillimin dhe certifikimin e mëtejshëm të kurseve të reja bazuar në praktikat më të mira të BE-së.

Rrjeti AEN dhe Veprimet e Qëndrueshmërisë

Aksioni më i rëndësishëm i qëndrueshmërisë i projektit është krijimi zyrtar i Rrjetit AEN në Shqipëri pas nënshkrimit të "MEMORANDUMIT TË MËSHPËRBIMIT PËR FUNKSIONIMIN E RRJETIVE TË QENDRAVE TË TË MËSUARIT GJITHËGJËNË TË NGRITUR NË TETË UNIVERSITETE SHQIPTARE GJATË PROJEKTIT".

Qëllimi i këtij memorandumi është koordinimi ndërinstucional për zhvillimin profesional të mësuesve, studentëve dhe personelit akademik në sistemin arsimor parauniversitar dhe në sistemin e arsimit të lartë, nëpërmjet realizimit të trajnimeve të mësuesve sipas moduleve të akredituara nga Komisioni. për akreditimin e programeve/moduleve të trajnimit (KAPT), trajnimin e studentëve dhe stafit akademik të arsimit të lartë sipas moduleve të hartuara nga projekti. Rrjeti AEN është vazhdimi i projektit me synimin kryesor për të përmbushur strategjinë afatgjatë të

ndikimit të EntrAL, për të përmirësuar kompetencat e mësimdhënies dhe të nxëniet të mësuesit në sistemin arsimor shqiptar, për të ofruar mekanizma formalë për akreditimin e kurseve në kombëtare. Niveli dhe të bëhet një platformë për ndjekjen e programeve të trajnimit të mësuesve sipërmarrës me mbështetjen dhe njohjen e MESY.

Veprimet e përhapjes kombëtare dhe rajonale

Strategjia e shpërndarjes së projektit është hartuar që në fillim dhe synonte të shpërndante aktivitetet e projektit të të mësuarit me një komunitet më të gjerë, të komunikonte dhe promovonte mbështetjen e fondeve të BE-së në të gjitha aktivitetet dhe në fund të shfrytëzonte mundësitë e bashkëpunimit nga një rrjet. të projektit EntrAL përtej jetëgjatësisë së projektit. Mjetet e përdorura nga faza e propozimit u përshkruan në detaje dhe zbatimi i veprimeve të planifikuara ishte i suksesshëm gjatë kohëzgjatjes së projektit duke përfshirë:

- Uebfaqja e projektit si një pikënisje online për promovimin e projektit, i përditësuar vazhdimisht me materiale, të reja, rezultate, ngjarje dhe duke përfshirë gjithashtu aftësi të mediave sociale si Facebook Group dhe fushata promovuese
- Shpërndarja në faqen e internetit të institucioneve partnere në gjuhën angleze dhe lokale duke përfshirë ngjarjet, rezultatet, rezultatet dhe pjesëmarrjen në aktivitetet e projektit
- Materialet e shpërndarjes si fletëpalosje, postera, përmbledhje, broshurë, prezantime, buletin, angazhim në media dixhitale dhe lokale
- Shpërndarja e seminareve lokale duke përfshirë Konferencën Ndërkombëtare Përfundimtare në mediat lokale dhe kombëtare
- Veprimet në lidhje me Erasmus, platforma të tjera të shpërndarjes së BE-së

Ndikimi i aktiviteteve të shpërndarjes mund të konsiderohet i suksesshëm duke marrë parasysh cilësinë dhe sasinë e veprimeve që synojnë grupe të ndryshme përdoruesish, duke përfshirë përfitues të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë si mësuesit fillor dhe të mesëm, mësuesit e IAL-ve, stafi akademik, studentët e regjistruar, studentë të diplomuar, ekspertë të BE-së. , vendimmarrës nga MESY, biznese dhe sipërmarrës nga sektorët kryesorë, komunitetet e biznesit, etj. Pjesëmarrja në veprimet e projekteve kombëtare dhe rajonale ishte më se e kënaqshme dhe kjo ndikoi në ndërgjegjësimin e projektit dhe masat e ndikimit afatgjatë.

Siç u përmend horizontalisht në këtë raport të analizës së ndikimit, pjesëmarrja e sipërmarrësve dhe shoqatave të biznesit gjatë jetës së projektit nuk ishte e kënaqshme, për shkak të mungesës së strukturave dhe mekanizmave në Universitetet shqiptare për rrjetëzimin e biznesit dhe për shkak të nivelit të lartë të centralizimit të komunitet aktiv i startup-eve dhe sipërmarrjes rinore në kryeqytetin e Tiranës.

Përmbledhje dhe rekomandime

Konsorciumi i ofroi ekspertit të përjetshëm dokumentacionin e plotë të projektit, duke përfshirë rezultatet, procesverbalet e takimit, dokumentet e projektit, prezantimet, si dhe sondazhet online në të dhëna të papërpunuara dhe rezultate të përpunuara. Masat e sigurimit të cilësisë së projektit, duke aplikuar shumë mirë anketat e strukturave në të gjitha fazat dhe aktivitetet e projektit nëpërmjet mjeteve online (Webropol Survey & Reporting Tool) siguruan që në kohë reale dhe prova të gjera të cilësisë së rezultateve, veprimeve dhe aktiviteteve mësimore u monitorua nga afër dhe ndërmerren veprime korigjuese në kuadër të zbatimit të çdo rezultati përfundimtar të projektit.

Bazuar në dokumentacionin e disponueshëm dhe përgjigjet e anketës nga partnerët dhe dokumentacionin e disponueshëm, mund të konkludohet se rezultatet e planifikuara u arritën në një masë të madhe dhe aktivitetet e projektit kontribuan në arritjen e ndikimeve të pritshme mbi palët e interesuara dhe përfituesit përfundimtarë, si në afat të shkurtër dhe matjet e ndikimit afatgjatë, siç përcaktohen në kapitullin fillestar të këtij raporti. Për më tepër, rëndësia e rezultateve të projekteve me planifikimin fillestar, nevojat e përdoruesve dhe qëllimet e ndikimit, mund të forcohet më tej nga reagimet pozitive pothuajse unanime të grupeve të synuara që marrin pjesë në secilën nga aktivitetet kryesore të projektit.

Konsensusi midis partnerëve është se një nga ndikimet më të rëndësishme të projektit është se projekti kontribuoi në përmirësimin e kompetencave të mësimdhënies dhe të nxënies në përputhje me praktikën më të mira të BE-së dhe Standardet dhe Strategjinë Kombëtare Shqiptare. Projekti mundësoi transferimin e njohurive të vlefshme nga partnerët e BE-së, përmirësimin e bashkëpunimit ndërmjet IAL-ve shqiptare, njohuri mbi praktikën e mira të reja dhe inovative për edukimin sipërmarrës në të gjitha nivelet e Sistemit Arsimor Kombëtar dhe, pajisje të vlefshme teknike që përmirësojnë U3M-AL ekzistuese. Më tej, duhet theksuar se për disa prej stafit akademik partnerë, përvojat dhe njohuritë e fituara gjatë projektit kanë mundësuar një dizajnim më të mirë të kurseve përtej projektit EntrAL, duke çuar në një tranzicion më të shpejtë dhe të qëndrueshëm drejt edukimit sipërmarrës online në Shqipëri. Një aspekt i rëndësishëm i projektit ishte përfshirja e komunitetit sipërmarrës në aktivitetet e projektit, seminarët e tij, studimet dhe ngjarjet përfundimtare të shpërndarjes. Pjesëmarrja nuk ishte në nivelin e pjesës tjetër të grupeve të synuara të drejtpërdrejta, ndaj duhet të ndërmerren veprime korigjuese dhe shpesh në të ardhmen për të siguruar koordinim me komunitetin e biznesit dhe start-up-eve në Shqipëri, si dhe me Agjencitë dhe Strukturat e financimit të BE-së që veprojnë në rajoni për të mbështetur sipërmarrjen e grupeve të veçanta të përdoruesve, duke përfshirë të rinjtë dhe studentët e talentuar.

Bazuar në rishikimin e materialit mësimor pilot, qasjen dhe cilësinë e ndjekur arsimore, reagimet e përfituesve nga anketat, ka një tregues të fortë se rezultatet do të zgjasin dhe rezultatet dhe ndikimet, të cilat janë arritur, do të vazhdojnë të kenë efektet e tyre në afat të mesëm dhe afatgjatë. Krijimi i rrjetit AEN me një memorandum mirëkuptimi të nënshkruar nga MESY dhe të gjitha IAL-të shqiptare, është gjithashtu një tregues i fortë i ndikimit të fortë të projektit në qëndrueshmëri.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Anekset

ANEKSI 1. Pyetësor anketues për mësuesit

Anketa për mësues dhe studiues

Ky sondazh është pjesë e projektit EntrAL, i bashkëfinancuar në kuadër të programit Erasmus+ të Bashkimit Evropian. Ju lutemi, përgjigjuni këtij sondazhi për ekipin tonë të projektit për të identifikuar nevojat aktuale në lidhje me edukimin sipërmarrës.

Institucioni juaj

Universiteti i Sporteve të Tiranës

Universiteti Aleksander Moisiu Durrës

Universiteti Aleksander Xhuvani Elbasan

Universiteti Eqrem Cabej Gjirokastër

Tipi universitar S. Noli Korçë

Universiteti i Shkodrës Luigj Gurakuqi

Kolegji Universitar Pavaresia Vlorë

Universiteti i Vlorës

Fusha e shkencës

shkencat e natyrës

Inxhinieri dhe Teknologji

Shkencat mjekësore dhe shëndetësore

shkencat bujqësore

Shkencat shoqërore

shkencat humane

Shkencat e tjera

Të tjera

Pozicioni juaj

Mësues parauniversitar

Mësues universitar

Studiues

Mësues dhe studiues

Gjinia juaj

Femër

Mashkull

Të tjera

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Përvoja juaj e mësimdhënies/kërkimit

0-5 vjet

5-10 vjet

10-20 vjet

> 20 vjet

Çfarë do të thotë për ju sipërmarrja?

Universiteti im mbështet fuqimisht edukimin dhe aktivitetet e sipërmarrjes

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = nuk pajtohem plotësisht, 10 = plotësisht dakord

A do ta konsideroni veten si sipërmarrës në mësimdhënien/kërkimin tuaj?

Ju lutemi vlerësoni veten nga 1-10 në 'duke parë mundësitë'

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Ju lutemi vlerësoni veten nga 1-10 në 'kuptimin e mundësive dhe vlerësimin e opsioneve të ndryshme'

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Ju lutemi vlerësoni veten nga 1-10 në 'shfrytëzimin e mundësive dhe marrjen e iniciativave'

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Çfarë mbështetje do t'ju nevojitet për t'u bërë më sipërmarrës në mësimdhënien/kërkimin tuaj?

Jam i interesuar të zhvilloj mësimdhënien time duke përdorur metodologjitë e sipërmarrjes.

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = nuk pajtohem plotësisht, 10 = plotësisht dakord

Sa i përfshirë jeni në aktivitetet sipërmarrëse me kolegët tuaj?

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1= aspak, 10= shumë

Sa jeni i përfshirë në aktivitetet sipërmarrëse me studentët tuaj?

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1= aspak, 10= shumë

Cilat janë llojet kryesore të aktiviteteve sipërmarrëse që dini se po ndodhin në institucionin tuaj aktual? (duke numëruar 1-x në mënyrë që më e rëndësishmja të marrë numrin 1)

Metodat e mësimdhënies sipërmarrëse

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Kurse të sipërmarrjes për studentët

Nisma studentore

Spin-off nga kërkimi

Bashkëpunimi me sipërmarrës (p.sh. lektorë të ftuar)

Të tjera

Sa sipërmarrës janë studentët tuaj?

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1= aspak, 10= shumë

A jeni në gjendje t'i mbështesni studentët tuaj në rrugën e tyre të karrierës?

Po, si? _____

Jo, pse jo? _____

Nuk mund ta them

Çfarë sfidash keni hasur gjatë mësimdhënies?

ANEKSI 2. Pyetësor anketues për studentët

Anketa për studentët

Ky sondazh është pjesë e projektit EntrAL, i bashkëfinancuar në kuadër të programit Erasmus+ të Bashkimit Evropian. Ju lutemi, përgjigjuni këtij sondazhi për ekipin tonë të projektit për të identifikuar nevojat aktuale në lidhje me edukimin sipërmarrës.

Institucioni ku jeni duke studiuar

Universiteti i Sporteve të Tiranës

Universiteti Aleksander Moisiu Durrës

Universiteti Aleksander Xhuvani Elbasan

Universiteti Eqrem Cabej Gjirokastër

Tipi universitar S. Noli Korçë

Universiteti i Shkodrës Luigj Gurakuqi

Kolegji Universitar Pavaresia Vlorë

Universiteti i Vlorës

Diplomë në përgatitje

Bachelor

Mjeshtër

PhD

Gjinia juaj

Mashkull

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Femër

Të tjera

Çfarë do të thotë për ju termi sipërmarrje?

Universiteti im mbështet fuqimisht edukimin dhe aktivitetet e sipërmarrjes

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = nuk pajtohem plotësisht, 10 = plotësisht dakord

A do ta konsideroni veten si një person sipërmarrës?

Vlerësoni veten me tre pyetjet e mëposhtme.

Ju lutemi vlerësoni veten nga 1-10 në 'duke parë mundësitë'

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Ju lutemi vlerësoni veten nga 1-10 në 'kuptimin e mundësive dhe vlerësimin e opsioneve të ndryshme'

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Ju lutemi vlerësoni veten nga 1-10 në 'shfrytëzimin e mundësive dhe zhvillimin e iniciativave'

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

A po mendoni të filloni biznesin tuaj pas diplomimit?

Po, ku do të merrni mbështetje? _____

Jo, pse jo? _____

Nuk mund ta them

Çfarë mund t'ju motivojë për t'u bërë një sipërmarrës?

Inovacioni (Faktori motivues për të krijuar një shërbim ose produkt të ri, ose alternativisht një mënyrë tjetër e re për të prodhuar diçka të shpikur tashmë)

Pavarësia (Faktori motivues për të udhëhequr veten, për të qenë shefi i vetes së tij/saj)

Njohja (faktori motivues për t'u njohur ose nga njerëzit e afërt ose nga njerëzit që punojnë në mjedisin e tyre)

Roli (Faktori motivues për të ndjekur, për shembull, traditat familjare ose për të adoptuar ndikime nga të dashurit e tjerë me një sfond sipërmarrës)

Suksesi financiar (Faktori motivues për të krijuar sukses financiar. Në këtë situatë, individ i ndjen se është në gjendje të krijojë pasuri më shumë si sipërmarrës)

Vetë-realizimi (Faktori motivues për t'i vendosur vetes një qëllim për jetën e punës dhe në këtë mënyrë përpiqet të arrijë qëllimet e tij/saj)

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Të tjera

A jeni i përfshirë në aktivitete sipërmarrëse tani?

Po, çfarë lloj aktivitetesh? _____

Jo

Në një shkallë nga 1-10, sa sipërmarrës i vlerësoni mësuesit tuaj?

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak sipërmarrës, 10 = shumë sipërmarrës

A janë mësuesit tuaj në gjendje t'ju ndihmojnë nëse keni një ide biznesi që dëshironi të zhvilloni?

Po, si? _____

Jo, pse jo? _____

Nuk mund ta them

A keni qenë tashmë në kontakt me sipërmarrës gjatë studimeve tuaja?

po

Jo

Nëse jo, do të dëshironit të jeni në kontakt me sipërmarrës gjatë studimeve tuaja?

po

Jo

ANEKSI 3. Pyetësi i anketimit për kompanitë

Anketa për bizneset/organizatat e biznesit (CCI)/sipërmarrësit

Ky sondazh është pjesë e projektit EntrAL, i bashkëfinancuar në kuadër të programit Erasmus+ të Bashkimit Evropian. Ju lutemi, përgjigjuni këtij sondazhi për ekipin tonë të projektit për të identifikuar nevojat aktuale në lidhje me edukimin sipërmarrës.

Sektori i industrisë ku kompania juaj operon

Bujqësi, pylltari dhe peshkim

Prodhim, miniera dhe gurore dhe industri të tjera

Ndërtimi

Tregtia me shumicë dhe pakicë, transport dhe magazinim, akomodim dhe shërbime ushqimore

Informacioni dhe komunikimi

Aktivitete financiare dhe sigurimesh

Aktivitetet e pasurive të paluajtshme

Aktivitete shërbimi profesionale, shkencore, teknike, administruese dhe mbështetëse

Aktivitetet e administratës publike, mbrojtjes, arsimit, shëndetit të njerëzve dhe punës sociale

Shërbime të tjera

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A po bashkëpunon kompania juaj me universitetin?

Po, si? _____

Jo pse? _____

Nuk mund ta them

Çfarë e pengon bashkëpunimin ndërmjet kompanive dhe universiteteve?

Sipas jush, studentët e universitetit janë në gjendje

Vlerësoni nxënësit me tre pyetjet e mëposhtme.

Shihni mundësitë

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Kuptoni mundësitë dhe vlerësoni opsionet e ndryshme

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Shfrytëzoni mundësitë dhe bëni iniciativa

Shkalla e Likertit nga 1 deri në 10, me 1 = aspak i aftë, 10 = shumë i aftë

Çfarë aftësish u duhen të diplomuarve universitarë në tregun aktual të punës?

Ekspertizë në fushën e vet / kompetencë në fushën e vet

Aftësitë e të menduarit kritik

Aftësi argumentuese, shkrimore dhe prezantuese/aftësi komunikimi

Aftësi gjuhësore (anglisht ose gjuhë të tjera të huaja)

Aftësi organizative

Aftësitë e punës në grup

Aftësitë e biznesit

Aftësitë për zgjidhjen e problemeve

Aftësi dixhitale

Aftësi të tjera, ju lutemi specifikoni më poshtë

Çfarë aftësish të tjera kanë nevojë për të diplomuarit në universitet në tregun aktual të punës?

ANEKSI 4. Numri i studentëve dhe lista e diplomave dhe moduleve që marrin pjesë në seminare mbi PERSPEKTIVA E BIZNESIT dhe krijimin e EBT-ve

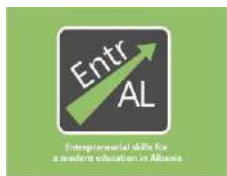
With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Diplomë

Diplomë	Module	viti	Te regjistruar
Bach. në Inxhinieri Elektrike	Organizimi i biznesit	1	5
Bach. Diplomë në Inxhinieri Elektronike, Industriale dhe Automatike	Bazat e Administrimit të Biznesit	2	39
Bach. Diplomë në Inxhinieri Pylltarie dhe Mjedisi	Menaxhimi Ekonomik dhe Marketingu në Biznesin e Ushqimit	2	5
Double Bach. Diplomë në Inxhinieri Pylltarie dhe Mjedisi Natyror dhe Inxhinieri Mjedisi	Parimet e Administrimit të Biznesit Pyjor dhe Ekonomisë	2	10
Bach. Diplomë në Inxhinieri Bujqësore	Parimet e Ekonomisë Bujqësore dhe Administrimit të Biznesit	2	24
Diplomë Master në Inxhinieri Agronomike	Organizimi dhe Menaxhimi i Bizneseve Agro-Ushqimore	1	24
Bach. Diplomë në Shkencë dhe Teknologji Ushqimore	Menaxhimi Ekonomik dhe Marketingu në Biznesin e Ushqimit	2	17
Diplomë Master në Inxhinieri Industriale	Krijimi i kompanive të bazuara në teknologji	1	7
Bach. Diplomë në Inxhinieri Mekanike	Bazat e Administrimit të Biznesit	2	43
Bach. Diplomë në Inxhinieri Kompjuterike	Bazat e Administrimit të Biznesit	1	70
PhD në Biologji Molekulare dhe Bioteknologji	Punësueshmëria dhe Aktivitetet e Sipërmarrjes		11
Bach. Diplomë në Marketing	Krijimi dhe Inovacioni i Biznesit	3	12
Bach. Diplomë në Inxhinieri Minierash	Organizimi i biznesit	1	16
Bach. Diplomë në Inxhinieri Energjetike	Organizimi i biznesit	1	16
Double Bach. Diplomë në Inxhinieri Minierash dhe Inxhinieri Energjetike	Organizimi i biznesit	1	16

Ky publikim pasqyron vetëm pikëpamjet e autorëve dhe Komisioni nuk mund të mbahet përgjegjës për çdo përdorim që mund t'i bëhet informacionit të përmbajtur në të.

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Diplomë	Module	viti	Te regjistruar
Bach. Diplomë në Marketing dhe Kërkim Tregu	Bazat e Administrimit të Biznesit.	1	44
Bach. Inxhinieri Pyjore dhe Mjedisore	Parimet e Ekonomisë Pyjore dhe Administrimit të Biznesit	2	6
Bach. Diplomë në Inxhinieri Elektrike	Bazat e Administrimit të Biznesit.	2	11
Bach. Diplomë në Inxhinieri Bujqësore	Parimet e Ekonomisë Bujqësore dhe Administrimit të Biznesit	2	12
Diplomë Master në Inxhinieri Agronomie	Organizimi dhe Menaxhimi i Bizneseve Agro-Ushqimore.	1	12
Bach. Diplomë në Inxhinieri Minierash	Organizimi i biznesit	1	21
Bach. Diplomë në Inxhinieri Energjetike	Organizimi i biznesit	1	21
Double Bach. Diplomë në Inxhinieri Minierash dhe Inxhinieri Energjetike	Organizimi i biznesit	1	21
Bach. Diplomë në Mjekësi Veterinare	Ekonomia Bujqësore dhe Menaxhimi	4	108
Bach. Diplomë në Inxhinieri Pylltarie dhe Mjedisi	Legjislacioni dhe Kadastra	4	9
Bach. Diplomë në Inxhinieri Mekanike	Bazat e Administrimit të Biznesit	2	52
Double Bach. Diplomë në Inxhinieri Pyjore dhe Mjedisore dhe në Shkenca Mjedisore	Parimet e Ekonomisë Pyjore dhe Administrimit të Biznesit	2	6
Bach. Diplomë në Marketing dhe Kërkim Tregu	Bazat e Administrimit të Biznesit.	1	

SHTOJCA 5. Shembull i PROGRAMIT TË LEAN START-UP

WORKSHOP 1: E mërkurë, 6 Mars 2019, kohëzgjatja 5 orë

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

PREZANTIMI

Konceptet bazë: Çfarë është Lean, çfarë është një start-up?

Lean + fillimi = Shpejtësia + Vërtetimi + Fokusimi

Pse shumica e bizneseve fillestare dështojnë?

2. KUPTIMI I MJEDISIT TIM

Harta e palëve të interesuara

Harta e empatisë

Zbulimi i klientit: Identifikimi i hipotezës në model, vërtetimi i problemit të klientit, vërtetimi i zgjidhjes së klientit

Vërtetimi i klientit: Vërtetimi i modelit të shitjeve, blerja e hershme e ungjilltarit, vërtetimi i pozicionimit.

WORKSHOP 2: E mërkurë, 13 Mars 2019, kohëzgjatja 5 orë

1. MAKINË E LËSHTJES SË LIGJTË

Metodologjia LEAN

Produkti minimal i ndryshueshëm (MVP)

Bordi i Validimit

Llojet e fillimit

2. Kanavacë e dobët dhe model biznesi

Kanavacë e dobët kundër kanavacës së modelit të biznesit

Cilin të përdorni?

Përparësitë e metodës

WORKSHOP 3: E mërkurë, 20 Mars 2019, kohëzgjatja 5 orë

1. KANAVA MODELIN E BIZNESIT

Si të bëni një kanavacë të modelit të biznesit?

Krijoni fillimin tuaj: Modeli i biznesit dhe zhvillimi i klientit, propozimi i vlerës, arketipi i klientit dhe llojet e tregut, kanalet, marrëdhëniet me klientët, modeli i të ardhurave, partneritetet, burimet dhe kostot.

2. VLERËSOJ/SHTRUSHT

Rastet e praktikave më të mira

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

WORKSHOP 4: E mërkurë, 27 Mars 2019, kohëzgjatja 5 orë

1. FIZIBILITETI DHE SKENARET

Studimi i qëndrueshmërisë: Fizibiliteti teknik, tregtar, njerëzor, ekonomiko-financiar.

Vlerësimi

Shembull i një studimi fizibiliteti

2. NGA MODELIN E BIZNESIT NE PLANIN E BIZNESIT

Si të bëj planin e biznesit të fillimit tim?

3. USHTRIM GRUP

Zhvillimi i një modeli biznesi që do të propozohet me metodën e fillimit të lehtë.

ANEKSI 6. Panairi i talenteve të biznesit

Edicioni VII Business Talent, Fakulteti i Ekonomisë dhe Studimeve të Biznesit (29 maj 2019). Të moshuarit nga SECOT ofrojnë këshilla për idetë sipërmarrëse nga studentët.

I León Business Talent Edicioni Social "Inovacioni dhe sipërmarrja në nevojat sociale", Fakulteti i Ekonomisë dhe Studimeve të Biznesit (12 dhjetor 2019).

Diplomë II Bio Business Talent në Bioteknologji (11 Dhjetor 2019, Fakulteti i Biologjisë dhe Shkencave të Mjedisit).

Studentët e bioteknologjisë prezantojnë BIG GUM, një ide biznesi për të zhvilluar dhe tregtuar një çamçakëz që degradon në gojë. <https://www.unileon.es/noticias/potencial-emprededor-biotecnologico-en-la-segunda-edicion-del-bio-business-talent-de-la-ule>

Referencat

Raporti: Të bërit biznes në Shqipëri 2020

Strategjia e Zhvillimit të Biznesit dhe Investimeve 2014-2020

Hach K., Trenkmann E. Entrepreneurial & Innovation Ecosystem in Albania, 2019, NUMRI I PROJEKTIT: 2018/400-907

Hach K., Trenkmann E., Ekosistemi sipërmarrës në Shqipëri me fokus në Tiranë, 2019 NUMRI I PROJEKTIT: 2018/400-907

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Reichert S. Roli i universiteteve në ekosistemet rajonale të inovacionit, 2019
https://eua.eu/downloads/publications/eua%20innovation%20ecosystem%20report_final_digit_al.pdf

Rhiannon Pugh, Wadid Lamine, Sarah Jack & Eleanor Hamilton (2018): Universiteti sipërmarrës dhe rajoni: çfarë roli për departamentet e sipërmarrjes? Studime të Planifikimit Evropian, DOI: 10.1080/09654313.2018.1447551

Platforma Smart Specializimi. (N/A). Marrë nga <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-issmart-specialisation-?inheritRedirect=true>

Grupi i Bankës Botërore, Të bësh biznes në 2020, ISBN (letër): 978-1-4648-1440-2 ISBN (elektronike): 978-1-4648-1441-9 DOI: 10.1596/978-1-4648-1440-

<http://www.instat.gov.al/al/temat/industria-tregtia-dhe-sh%C3%ABrbimet/regjistri-statistikor-i-nd%C3%ABrmarrjeve/#tab2>

[file:///C:/Users/Acer/Downloads/njoftim-per-media-_regjistri-i-ndermarrjeve-ekonomike-2019%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/njoftim-per-media-_regjistri-i-ndermarrjeve-ekonomike-2019%20(1).pdf)